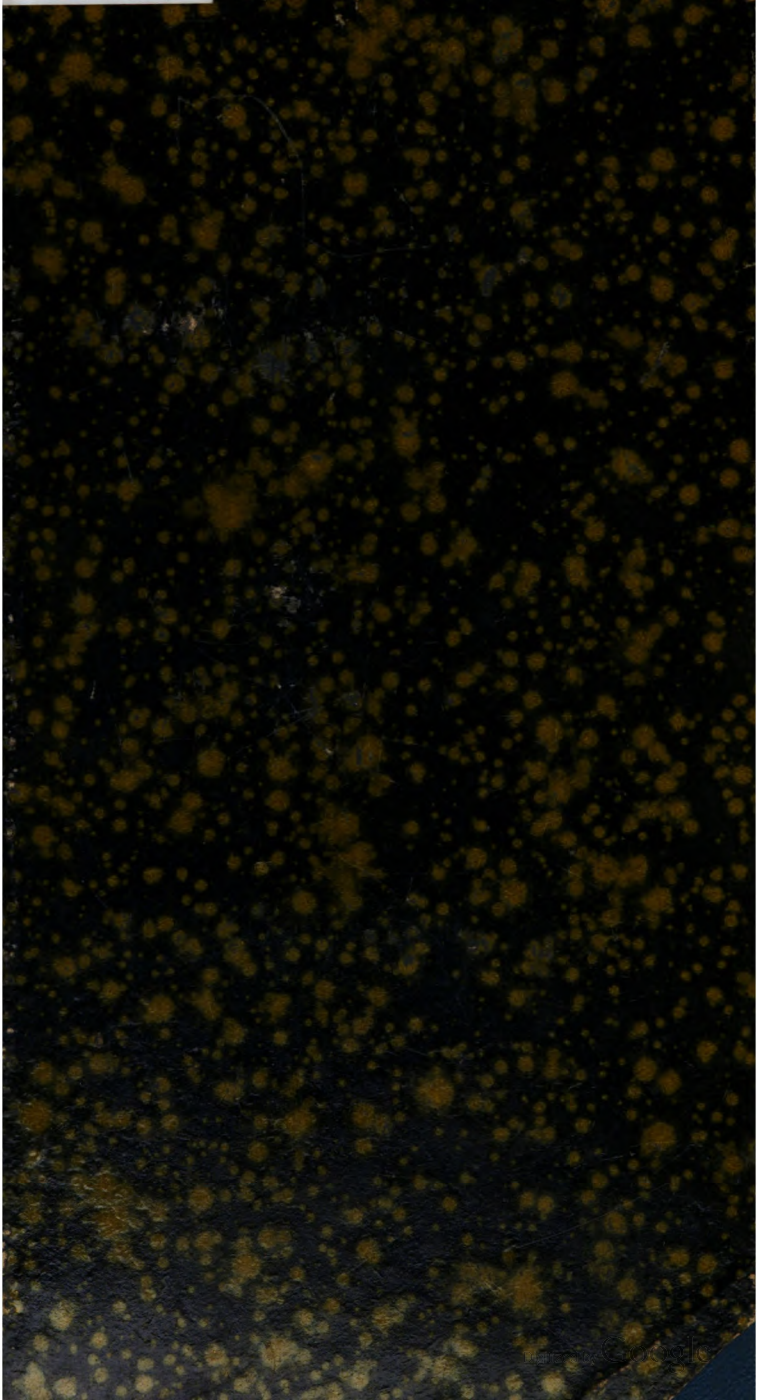

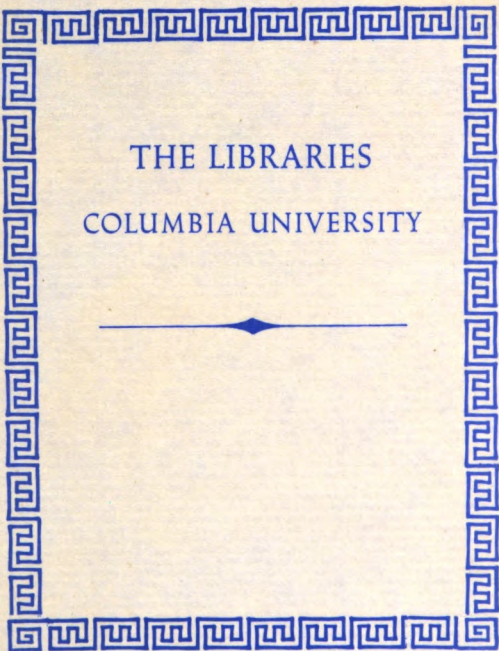
VARIES OFFSITE

517408

Zandirh am; sz ekely

THE LIBRARIES
COLUMBIA UNIVERSITY

ZANDIRHÁM.

SZÉKEL HÖSKÖLTEMÉNY

A KILENCZEDIK SZÁZADBÓL.

IRTA

 DÓZSA DÁNIEL.

—*—

(Az író tulajdona.)

KOLOZSVÁRTT,

STEIN JÁNOS BIZOMÁNYA.

1858.

895.2D779

Z7

49988H

Az ev. ref. fötanoda betűivel.

1998H APR 28 1965 RS

HIDVÉGI GRÓF MIKÓ IMRE

URNAK,

cs. kir. valóságos belső titkos tanácsos, erdélyi nyugalmazott királyi kincstárnok, az erdélyi ev. ref. egyházi főtanács, és a nagyenyedi főtanoda főgondnoka, a jég- s tűskármentő egyesületek elnöke, az ősepitészeti emlékek kinyomozására és fenntartására alakult cs. kir. bécsi központi bizottság, és az Albanyban székelő new-yorki gazdasági egyesület levelesőtagja, a N.-Szebenben székelő erdélyi honismereti egyesület rendes- és az ugyan oda való természettudományi egyesület tiszteletbeli tagja,

Ő NAGYMÉLTÓSÁGÁNAK

alázatos tisztelettel,

A szerző.

*

Nagyméltóságú gróf ur!

Midőn Zandirhám című hős költeményemet nagyméltóságod fényive alá helyezem, csak azon tisztelet-érzetnek s fajbüszkeségnek hódolok, melyben szívem — nagyméltóságod pályája felett — nemzetemmel osztozik.

Midőn egy hős nemzet homályos multjára ohajtók a költészet hangjain bármily halvány sugárt vetni, mivégett a Muzsák és Klio sugalmait egyszerre kelle igénybe vennem: kinek ajánlhatnám inkább művemet, mint a székel nemzet egy oly főnemesének, ki a Muzsáknak Debreczeni hőskölteményével, s a történet istennőjének folyamban levő „Erdélyi történelmi adatok“ című derék gyűjteményével kedveskedett? és ki irodalmunk melletti hő buzgalmát a legfényesb áldozattal koszoruzta meg, oda szentelvén az ország Muzeumául fényes kéjpalotájáts parkját, élénken mondván ki ez által, hogy az egyes kényelménél, s apró élvezeténél szentebb a nemzet köz előhaladásának érdeke.

Szívemből gyujtok tömjént a valódi honfi érdemnek: a tudományok, a műveltség barátja felüláll a pártszenvédélyek hullámain, s nevének dicsőségét az egész nemzet örökli.

Öröklük utódaink fáradalunk s szellemünk eredményeit; mint mi örököltük a dicső eredményt a — megtartott hazát elődeinktől.

Csak egyet nem örökölhettünk: tiszta tudalmat nemzetünk őskoráról.

Árpád bejövételével világosabb korszaka kezdődik az Európába szakadt hunok történetének; de e nemzet egy ágának a „székelnék“ legrégebb koráról még sok kitisztázatlan fogalom áll.

Hogy egy eposzt lehessen elállítani, legelőbb is az ősz nemzeti élet alapjával, annak összerendezésével kellett a lehetőleg tisztába jönnöm, s arról határozott fogalmakat állítanom fel, miután e részben a történet, a romantika utját még ki nem egyengette, s az általam multhatlanul igénybe veendő kérdésekre a székel történettudományból a kielégítő feleletet még ki kellett nyomozni.

Állíthatni, hogy mint minden ősz népeknél, ugyelődeinknél is az alapszerkezet katonai volt papi befolyás alatt, s történetünk bevallotta, a mi etymologiailag is általam igazoltatik, hogy a rabonbán papi fejedelem volt; s miután kivált legujabb történetíróink között a derék Kovács István ¹⁾ és Szabó Károly ²⁾ az ismeretes régi csiki krónika hitelességét, bel- és külföldi írókat összehasonlító kritikával kimutatók; nem lehet kétségünk, hogy a legrégebb időkben, midőn még a székel törvényhatóságok, nem mint később, — századokra, vagy is hadnagyságok és bíróságokra voltak felosztva polgárilag és katonailag, — és így körülbelül a kereszténység elterjedéseig: — az összes nemzet élén a főrabonbán, s az egyes tribusok élén a nagy- vagy főgyulák, a kis- vagy algyulák, harczászok. sat állottak. ³⁾

¹⁾ A nemzeti Társalkodóban. ²⁾ Az új M. Muzeumban.

³⁾ A nemes székel nemzet Constitutioi 283-ik lapján a csiki krónika így ír etárgyról „quilibet Horcáz habit sub se Rabonbános minores quinque, quilibet rabonban minor, százados duos. — Tres Horcáz suberant rabonbano majori, et hi tres Gyulae minori, et hi omnes sex tribus Gyulae majoribus.“

Megjegyzem, hogy ezen utóbbi tételben ezen szó „hi“ (ezek) egy alább közlendő táblázat szerint kihagyatik.

A fennebbi történetírók által kiválólag igazolt s alaposan hitelesített csiki krónika szerint állott egy tribus élén egy egy nagygyula, egy kis gyula, három nagyrabonbán, kilencz harczáz, negyvenöt kisrabonbán és kilenczven százados.

És így ha csak száz fő is képezett egy századot, egy tribus fegyveres népe 9,000 főre számítható.

Én azonban néhai reform. püspök Borosnyai irományai közül „status personalisa egy régi székel tribusnak“ czim alatt egy régi táblázatot bírok, mely ezen tisztségeket valamivel kevesebb számban s elfogadhatóbb alakban mutatja fel, s mit alább közlök is. Ezen táblázat, a fennebbi számítással, egy tribusban 6,000 fegyverest mutat.

A dolog lényegére azonban ez mindegy: mindkettő azon tényt igazolja, hogy a székelek tribusokra voltak osztva, s minden ily tribus népes tisztikart és fegyveres erőt tartalmazott.

Ezen észrevétel nagy figyelmet igényel a tribus szó értelmének észlelésében, mely ezen értekező levelém sarkpontját képezi.

Nézeteim érthetővé tétele végett nagy feneket kell kerekítenem ezen kérdésnek.

Valami régi székel nemzetségekről egy táblázat jött le, melyet legelőbb Kovachich közölt, ¹⁾ s melyről

¹⁾ Kovachich scriptor rer: hung. minores czimű iratában így írja le ezen hat nemet s annak ágait.

I. Adorján nemben	(Vaczman. Thelegd. Waya.
	(Poson — ága.
II. Medgyes nemben	(Megyes. Kyrth. Dudar.
	(Syarys — ága.
III. Jenyev nemben	(Balasy. Wy. Zomor.
	(Borozló — ága.

később Engel, utána Kállai s legutoljára a nagyméltóságod által szerkesztett Történelmi adatok I-ő kötetében Kovács István is bemutatják, hogy azon táblázat a maroszéki hadnagyságok és biróságok családi sorrendjének táblázása 1548-ról.

Azonban éppen ne higgyük, hogy 1548-ban ezen hivatalokat az ezen táblázati neven viselték volna. Azon ős családok ily neven akkor már nem léteztek az életben; legfeljebb csak is a már egészen más nevű családok jogaiban. Én a maroszéki levéltárban felfedeztem 1691-ki táblázatát a maroszéki hadnagyságoknak, ¹⁾ hol szó sincs azon ős pogány neveke-

IV. Halom nemben	(Halomd. Naznan. Pether. Gyewrgh — ága.
V. Zabráu nemben	(Gyevre. Wy — ága. — — (Karácson. — — Göcs.
VI. Ewrlcwcz nemben.	(Ecaken. Seprewd Zovath — ága. — — (Dud. —

Némelyek még egy-egy ötödik ágatis csináltak u. m. a Vasmi, Kurta, Nagy, Gabad, Göcs, s Zöld ágakat, mind maroszéki faluk vagy családok nevei.

¹⁾ Maroszék levéltárában, az 1691 évi jegyzőkönyvben ez olvasható; *Catalogus sive regestrum dominorum magnatum, et nobilium primipilorum, peditumq. univers. libertinor. siculor. in possessione Szentgericze, et collustratione dictae sedis anno 1691 die 6 mensis Julii. Praesent gnosro dno Joanne Kereszturi supremo eiusd sedis iudice regio.*

Főszáz. Ductor Kereszturi János ur	(Következik 14 helység névsora az ottani lófőségek számával.
I.) Ozdi György ur száza Főhadnagy Ozdi György ur	(13 helység neve, a lófőségek számával.
II.) Bakó Pál ur száza Főhadnagy Bakó Pál ur.	(19 helység neve lófőségek.

ről; pedig 143 év alatt el nem enyészhettek volna azok; és ha a székel lustrákban s nemzetiggyűlésen előforduló nevekkel összehasonlítjuk, csak néhányukat s igen átalakulva lelhetjük fel azon ősnemeknek, kik még az első megtelepüléskor képezhették Marosszék és Csikszék ősi primipillatusait. Marosszék és Csikszék primipillatusait mondom, mert méltán hozom azt kétség alá, hogy ezen hat nemzetség lett volna mintegy patriarchalis törzse az őszeszékelségnek, mely éppen nem patriarchalis rendszer alapján fejlett ki; de ide szakadott romja volt Atilla nagy birodalmának. Láthatni hogy Cs.kban és Marosszéken ezen nemzetségek jogán ment a hivatalviselés; de más törvényhatóságban nincsenek ezen állítás igazolására szolgáló adatok.

Midőn még azt se bizonyíthatni, hogy ezen 6 nem s 24 ág a székelek általános őseit képezte volna, annyival kevésbé felelhet meg azon egyes nemek fogalma a tribus magasabb fogalmának.

A tribus fogalmának ezen nemek fogalmávali azonosítása ha tanul elfogadtatnék, akkor sem a csiki krónikának egyik leglényegesebb pontja, melyet fennebb idéztem, sőt annak még több részletei is, érthetők nem lennének, se a történet azon leghitelesebb állítása: mely a székeleket Atilla hunjaitól származtatja, annyira is kombinálható alapokon nem nyugonnék, se a székel közjogi kérdések már tiszta adatok által felvilágosított pontjai, ily értelmezése mellett a tribusoknak, meg nem férhetnének.

III.) Gáspárfi Tamás ur száza (14 helység s lófőségek.
Főh. G. T.

IV.) Dózsa András ur száza (10 helység s lófőségei.
Főh. D. A.

V.) Dózsa Gergely ur száza (14 helység s lófőségei.
Főh. D. G.

VI.) Szeredai Péter ur száza (18 helység s lófőségei vagy
Főh. Sz. P. primipillatusai. —

Ezen analog táblázatból a fennebbit sokkal inkább állíthatjuk, a marosszékeli legrégebb hat század hasonló lustrájának

**

Verbölczy kimondotta ¹⁾ hogy a székelek „per tribus, et generationes atque lineas generationum“ osztják a hivatalokat s örökségeket; s utóbbi időben a tribus szó értelmét a nemzetségekével összekeverve, miután azon törzsnemzetségek, nevei elenyésztek. úgy hitték hogy e törvény értelme is szorosabban oda van.

Verbölczy magyar fordítója (1779. évben) látva a generatio és tribus fogalmában a megállított azonosság miatti szófölösleget ²⁾ (a mi pedig Verbölczynél nem divatozott) egyszerűen megszökött a tribus értelmezése elől, kihagyta azt.

Nézzük meg ezen kérdéses nemzetségekről a felszínre került fogalmakat.

És legelőbb a csiki krónikát.

Ez mindjárt a kezdetén azt mondja a székelekről: „per tribus, et generationes Halom, Eulie, Medgyes sat. et lineas generationum officia inter se partiuntur.“ ³⁾

Kérdés, hogy a tribus szó nem külön áll-e? s nemcsak a generationes szó vonatkozik a Halom, Eulie sat. nevekre?

Én meggyőződtem magából a krónikából, hogy a tribus szó külön áll, és egy őszpontosítóbb eszmét fejez ki.

Erre, mielőtt tovább mennék, elég megemlítenem, hogy a krónika hátrább egy Zöld nevűt ex genere Abram (és nem tribu Abrám) származtat, sőt egy ilyen név mellé se használja a tribus szót; míg ellenkezőleg bőven emlegeti a Zarán tribusát, ⁴⁾ a Darabos tribusát, az Ara tribusát ⁵⁾ sat. Már most minő elmentmondás volna még az is, hogy egyik lapon hat tribust említsen, s a másik lapon már még hárommal megtoldja?!

¹⁾ Decretum Tripartitum III r. 7. cz.

²⁾ Ha tribus, nemzetségnek fordittatik, akkor „generatio“ mit jelent?

³⁾ Lásd a „Székel nemzet“ constitutióit Székel Mihálytól.

⁴⁾ Zarándmegye. ⁵⁾ Meglehet Aradmegye.

Tekintsünk más adatra.

Kovachich említett táblázata is a Halom sat. neveket, mind nemeknek nevezi, s szó sincs ott a tribusról, a praetendált nevek mellett.

Kállay a „székel nemzet eredetéről írott értekezésében“¹⁾ kezdi ugyan már ezen nemzetségeket most tribusoknak, majd törzseknek nevezni, de az eredeti adatok idézésében azok mindig genus, generatio, genealogia szóval kapcsolatnak össze, és e miatt Kállayban mutatkozik is a habozás, mert 87-dik lapján így szól: „Siményfalvy hat ilyen törzsököt — nála nem — számlál elé.“

Tehát Kállaynak is feltűnt, hogy azok mind csak nemnek, nemzetségnek nevezetnek.

Engel szintén közli a hat nemzetségről táblázatot, melyben azok csakugyan nemeknek nevezetnek.

Kállay historiája 88. és 89. lapján egy pár adat van a 16-dik századtól, midőn egy Lezárt a csikiak a Hálom sat. nemzetségbe besorolnak. Ott is csak nemzetség.

Ugyanezen mű 90-dik lapján Zsigmond király 1427-ki oklevelében Kézdi-Vásárhelyen „quinque genealogias sive generationes“ említetik. Azaz: azt is őt nemzetség birta, a Hálomok-e vagy mások, az nem tudatik.

Benkőnél²⁾ egy pár primipilatus megvásárlásáról levén szó, ott szintén ex genere Halom, ex genere Medgyes látható.

¹⁾ Historiai értekezés a nemes székel nemzet eredetéről, hadi és polgári intézetünöl, régi időlen. Készítette Kállay Lencz, pensionátus kapitány-auditor. Nagy-Fryeden 1829.

²⁾ Benkő Sjec. Trans. L. H. prologjában így ír „Cum anno 1507 sub Vladislo rege Andreas Lázár de Gy. Szárlagy, in Sede Marus possessionem Kistalud, et in ea tres haereditates siculicales a Fr. Székel emisset mille florenis, emit cum illis simul tres etiam primipilatus etquidem primum in genere Medgyes, ex linea Dudor, secundum modo simili in genere Medgyes, ex linea Kyrth, tertium denique in genere Halom, ex linea Náznan sat.

A székelek constitutiojában látható egy makfalvi per 1571. évből, ¹⁾ ebben is a kérdéses nevek, mint nemzetségek említetnek.

Akkár hányszor jön elé a Halom, Medgyes sat név régi írónkban, mindig magyarul nemnek, nemzetségnek, latinul *genus* nak, *generation* nak említetik.

Tribusnak soha se. De ha szintén valamely régi író által említetnék is, az mit se érne, míg régi hivatalos és éppen a székel nemzet kormánya köréből kelt oklevél nem igazolná azt, hogy a fennebbi hat nemzetség neveztetik hat tribusnak. Ily oklevélt pedig soha se láttunk. Az erdélyi k. táblának, a gróf Mikes Zsuzsánna perébene tárgyalását, mint újabb kor (1831) *productum* át tekintélyül nem tarthatjuk.

Akár a csiki krónika hagyományait tekintsük egy *tribus* tisztli karáról, akár Verb. Trip. III. r. 4. czimét fontoljuk meg; azt kell következtetnünk, hogy a *tribus* értelme egy nagyobb, összpontosítottbb testületet fejez ki, mint a mennyit ezen nemzetségek külön-külön kiállhatnának, vagy a mekkora jogélvezetet és autonómiát, mondhatni, gyakorolni képesek lehettek volna.

Gondoljuk el csak a fennemlített makfalvi perből, hogy ott egyetlen-egy föld felett Abram, Örlócz, Jenő nemzetség, s annak Seprőd, Szomorú és Kürt ágai egy tömegben perelnek. Ugyan egy ily *tribus*, a milyen csak egy föld felett három osztozik, hogyan állit ki magából 6—9,000 fegyverest, vagy hogyan osztja fel a hivatalokat, midőn még egy darab földet se képes Báthori Kristóf nélkül felosztani?

Mind a Benkőből, mind a székelek constitutiojából idézett törvényes adatok mutatják azt, hogy u-

¹⁾ A nemes székel nemzet Constitutioi 275 lapján látható többek közt „ad facies dictae possessionis Makfalva accedente, ibique universis testibus nobilibusq. ignobilibusq. praescripto generorum ac ramorum Abram, Eorlócz. Jenő, Seprőd, Szomorú, et Kürt convocari debent sat.

gyanazon helységben elegy-belegy laktak ezen ősnemzetségek, mint a hogy mostani családaink elegy laknak, éppen ezért, ha ők nemzetségekként bizonyos jogigénnyel bírtak, kellett, hogy valamely testületbe összpontosuljanak, hol ezen jogot közösen kiosszák; ezen összpontosító testületet fejezi ki a tribus értelme, mely egy megyehatósággal vagy a székelnél egy székkel, egy fogalmat kell hogy jelentsen.

Igenis a székelek a mint Verbölczy is mondja: székenként (per tribus), nemzetségenként (a primori et primi pilaris nemzetségek tekintelbe vételével) és nemzetségi ágak szerint osztották fel a hivatalokat s örökségeket.

A Verbölczy által szerkesztett Hármas törvénykönyv megerősítettet 1514-ben. Ő positiv törvényeket nem teremtett, hanem összeírta; a székelekről szólván, azoknak csak szokásos törvényeiről emlékezik. Tekintsük meg: mi volt ezen szokásos törvény? hogyan osztották a hivatalokat, s hogyan az örökségeket?

Az 1457-ben M.-Vásárhelyt tartott székel nemzeti gyűlésben hozott törvény egy tétele az ágak közti osztályról így szól: „akármikor a régi időben elkülönözött egy mástól két fiu, maradványaik is azon kölcsönösen egymásra szálló székel örökségeket úgy bírják és tartják, hogy valamig valamelyik rokonsági ágba fiu örökösök lesznek, addig a leány örökösök — azon örökségek birtokába nem bocsáttatnak; kihalván a fiu örökösök, de a leány örökösök életben levén, valamig ezek élni fognak, a rokonság más ágából lévő fiu örökösök a leány örökösök részébe ne fogadtassanak; s miután mind a két nemű örökösök kihaltak, csak azután kell az elébb nevezett örökségeknek a rokonság másik ágára szállani. ¹⁾ Így osztották az örökségeket per generationes et lineas.

¹⁾ Lásd. A nemes székel nemzet jussait világosító németely levelek, kiadta Spielenberg László M.-Vásárhelyt 1836.

Hogy osztották a hivatalokat Verbölczy előtt? erről is van adatunk: az 1505-i nemzetigyűlés mely Udvarhelyen tartatott. ¹⁾ A hozott törvény többek közt így szól: rendeltük, hogy Udvarhely és Keresztur székin lakó székel atyafiaknak az elsők közül (primorok) négy embereket, és ugyan azon széekben lakó lófejek közül tizenhármát, a mi székel országunknak régi bevett authoritásából, bírának... rendeltük, a kik lesznek 17-en, a kik mindezen székeknek és országoknak, akármi renden levő székeleknek személyeket és képeket viseljék, mely bírák a választás után, .. hiteket doponálván“ sat.—

Tovább így szól ezen czikk. „A kapitányoknak ²⁾ és királybíráknak esztendőnként a kik egyik a másik helyébe következnek, a tisztviselők közül, ha valamelyik időközben meghalna, akkor mindjár hasonló rendek közül a megholt helyében, kik ugyan azon megmondott széekben laknak, az mi székel országunk authoritásával és hatalmával mást válaszszanak, hogy a 17 szám a mi országunkbeli bírák közt meg ne fogyatkozzék.“

Következik ezután a megválasztottak névsora, melyet csak végig tekintve, azonnal látszik hogy a székek közt választás volt, és a választásban egyébre nem vala tekintet, minthogy a trium generum székek közül melyik szék részére hányat válaszszanak a primori, és hányat a lófő nemzetségekből. Így oszták székenkint s nemzetségenkint a hivatalokat Verbölczy törvénye előtt 57-és illetőleg kilencz évvel.—

Már ezekből is kitetszik, hogy a tribus nem egyéb mint a szék váriált és latán kifejezése, melynek valamely ős nemzetseghhez csak annyi viszonya lehetett mint p. o. Szabolcs-megyének a Szabolcs névhez; a mint ez utóbbi Timon additamentumában világosan van magyarázva.

¹⁾ Lásd ugyanott.

²⁾ Kapitányok alatt itt nem a főkapitány, hanem a századok tulajdonosai, kik az általam felmutatott 1691 táblázatban, valamint a Kendi és Dobo alatt 1555-ki gyűlésben hozott törvényczikkeken hadnagyoknak neveztetnek.

De hiszen ez a szó *tribus*, nyelvészetileg is egészen egyebet fejez ki, történelmi és jogilag *conventionalis* értelmében éppen mást.

Tribus lett a „tres“ szótól, minthogy egykor a római birodalom három nemzetből u. m. a latin, sabinai és etruriákból alakult; s a *tribus* szó legelőbb ezt a három nemzetiséget jelentette.

Később *Servius Tullius* ezen nemzeti *tribus*okat eltörölte, és a birodalmat harmincz *tribus*ra—kerületre osztotta, melyből négy a fővárosra, 26 a vidékre esett, az előbbieket *urbanae*, az utóbbiak *rusticae* *tribus*oknak nevezettek. Nevezték egyszersmind ezen *tribus*okat *regio*knak—tartományoknak, mint ahogy éppen a székel is nevezi székét országnak is; Csikország, Gyergyóország.

Valamint tehát a rómaiaknál a kik a *tribus* szónak teremtői, s kiknek intézvénye egyedül adhatja e szónak magyarázatát,—a *tribus* szó soha sem jelentett nemzetiséget, de jelentette előbb a birodalmat képező nemzetek háromságát, később pedig egy politikai terület összes népességét, egy régiót; ugy a székeleknél is, a *tribus* értelme csak egy területet egy régiót fejezheti ki, melyet a székel nemzeti nyelven nevezett székeknek s országnak is.

Az Árpád kijövelele korárolói irók is szintugy nevezik az egyes magyar kapitányságokat vezérök nevéreli *tribus*nak. A csiki krónika szintén ugy érti az Árpád *tribusa* alatt, a kapitánysága alatti népet. Timon szerint Apor Péter szintén ily *tribus*okról emlékezik a magyar várnegyék alakultát adván elé, ¹⁾ s még pedig a mint Timon szövegéből látszik: a székel székek alakulásának analogiájára. ²⁾

¹⁾ Timon *additamentum ad imagines* sat. 16 lapján ez áll „*video acceptum tibi fore si omnium comitatum appellationes ex nominibus primorum ductorum ungaricorum Tribuum ducerentur.*“ Ugyancsak Timon I. K. 7 l. „*quod ungarum in adventu suo fuerint in Tribus dispertiti integrum est, et rationabile quod ab illis comitatus appellati fuerint.*“

²⁾ Timon *Adit.* 20 l. „*Tu autem iudicas Kezdionsem*

És csak a székel földön nem volna e szabad a tribus szónak azt jelenteni a mit jelent? holottezen értelmezés minden intézvényeinkre csak tisztább és összhangzóbb világot vet?

Ugy látom azonban, hogy legavatottabb székely történészünk Benkő József is, már Erdély részletes leírásában, a tribusokról úgy beszél, hogy állításai már az én felfogásom körébe esnek. ¹⁾

A székeleknél azonban a tribus, mint a magyaroknál is, egy katonai testületet tett, a mint ezt a csiki krónika is a tribus élén álló tisztségek leírásában tanítja, és ezen tribus élén állott a nagy-gyula; Illyen nagy-gyulája lehetett később Gászton és Györö—Kászonszék, s Gyergyó székeknek.

Legrégibb időben hat ily tribus vagy hatős szék volt: a Sepsi, Kezdi, Orbai, Csik, Udvarhely, és Maros-szék. Később hét tribusról lön emlékezet (alkalmasint mert megalakult Gázon tribusa Kászton szék) s legvégül mikor a fíuszékek, külön jurisdictiokká váltak, már 12 tribusról van emlékezet, mert akkor 12 szék lett ²⁾

Sepsiensem Csikensem a viris nomina habere; quare eusmodi discretio Comitatus accomodari non posset?

¹⁾ Benkő Spec. Trans. II. K. Kézdiszék leírása kezdetén így ír „Ex nomine primoris alicuius ductoris siculicae Tribus appellationem hanc datam esse vero consentaneum iudicabunt qui gentis nostrae consuetudinem noverint.“ Csikszék leírásában pedig így ír „Baro autem Petrus Apor apud Timonem etc. iudicat a primore aliquo ductore siculicae Tribus regionem hanc nomen accepisse.“ Hol vannak a hat tribusnak állított nemzetség nevei ezen szék maradványaiban? Im Benkő is elismeri hogy valamely tribus vezéréről nevezettek ezen regio k. Regio pedig a romai jog lexiconában a tribus szóval egy értelmet fejez ki.

²⁾ Benkő K. Csik, Gyergyó, Kászton leírásában a 70-ik lapon Lakatos István hagyományát közli a Cs. Kozmási kath. megye jegyzőkönyvéből 1694-ről, melyben „funesta tragoedia“ cím alatt Csikszék legnagyobb részének a törökök általi elpusztítása van leírva. Az érdekes okirat így végződik „sic una Tribus nationis siculicae, quae ex duodecim constat computando, deleta est insperate.“

Ki tagadhatja, hogy itt a 12 tribus alatt a tizenkét szék értetik u. m. Maros, Udvarhely, Aranyos, Csik, Gyergyó, Ká-

Felfogásom szerint tehát hőskölteményem korában volt hat szék, mely széki nevét legelső megtelepítő vezéréről, részint pedig a Maros folyóról és a rabonbani udvarról vette; melynek azonban vezéréről — nagy gyulájáról is neveztetett cserélve, fegyveres testülete, s maga az egész terület.

Minden ily szék vagy tribus élén állottak a gyulák, al-rabonbanok, harczászok, de véleményem szerint nem oly számmal a mint azt a csiki krónikából felmutattam; mint a melynél ezen alább irt püsp. Borosnyai féle táblázatot a későbbi szervezéssel öszhangzóbbnak vélem.

Status personalisa egy régi székel tribusnak.

Nagy Gyula. Nagy Rabonban.	Kis Gyula.	Horcáz.	Öt Kisrabonban.	Tíz százados.
	Horcáz.	Öt Kisrabonban.	Tíz százados.	
	Horcáz.	Öt Kisrabonban.	Tíz százados.	
	Horcáz.	Öt Kisrabonban.	Tíz százados.	
	Horcáz.	Öt Kisrabonban.	Tíz százados.	
	Horcáz.	Öt Kisrabonban.	Tíz százados.	

A csiki krónika a Nagy-Gyula alatt a Kis-Gyulát, ez alatt három rabonbant állítván, még félannyival mutatja nagyobbnak egy tribus tiszt karát. De ezen fennebbi táblázat öszhangzóbb későbbi század-kerületi vagy is hadnagysági rendszerünkkel; midőn valószínűleg a harczásága későbbi hadnagysággal volt egyenlő.

Minden ily tribus vagy szék, külön saját kebelében osztá ki a hivatalokat s osztá fel a földbirtokot a kebelbéli nemzetségek közt; melyek jogán szállott le az örökség, minthogy a székel birtok nem volt elidegeníthető, sőt kihalás vagy notáztatás esetében is a bir-

szon, Sepsi, Kézdi, Orbai, Bardocz, Miklósvár, és Keresztur-székek?

tok csak a szomszédra szállott; idegen a székel földön birtokot s jogot csak úgy nyert, ha valamelyik nemzetiség sorába magát beirathatta, ha fiu leányra házasodott. Kik voltak ezen nemzetségek, azt csak a lustrák korán innen tudhatni; azon hat nemzetség létezése melyet Kovácsics táblázata hoz, hiteles adatokkal eddigi nyomozódásaim szerint csak Maros és Csikszékben igazolható; miből sejthetni, hogy e két szék közül valamelyikből lön a másik betelepítve. Ha valaki ezen nemzetségek nyomait oly tiszta adatokkal a többi székekre is rábizonyítja, akkor elhiszem hogy csakugyan az egész székel föld hat oly csodálatos nemzetségből lett, mely a sangvinis propagatio páratlan tüneinénye gyanánt mindenik éppen négy ágat hajtott, és sem többet sem kevesebbet, s a tényészet ezen proportióját végig is megtartotta, nehogy az épp oly csodás jogélvezetekben, egyik nemzeiség a másiknak hátrányt okozzon.

Az ösvizonyok és szerkezet ezen fennebb tárgyalt felfogása közt mozgatom eposzom cselekvényeit. És most elhagyva Klio kódös templomát, sietek a költészet szelid istennői körébe.

Fogadja nagyméltóságod műajánlatomat azon tisztelet nyilvános kifejezéseül, melylyel én nagymgod személyében a valódi hazafi erények, s a tudomány, miveltség és humanitás valódi barátja és felkentje iránt viseltetem, a ki maradok örökre nagyméltóságodnak

hazafi szolgája

D ó z s a D a n i e l.

Makfalva, 1856 dec. 30-kán.

VERSEZETEM RENDSZERE.

A következő eposz versalakja a régi latin és görög ismert hexameterek; hatüténes verssorok egyes ütényei szerint van szerkesztve; azon különbséggel, hogy míg a régi költészet az ily egyes ütények első szotagául mindig hoszszu szótagot (—) tett; s csak az után cserélte az ütény második felében az egy hoszszut teszése szerint két röviddel (∪ ∪); addig a mi népköltészetünk tisztán zenei észlelés alapján egy hoszszu szótagot két anynyinak veve mint egy rövidet, s így egy hexameteri ütényt például $\frac{4}{6}$ os üténynek állitva meg, feladatául csak azt tartotta, hogy az ütény ezen $\frac{4}{6}$ része megfelelő idejü szótagokkal betöltve legyen, $\frac{1}{6}$ at képezvén egy rövid, s $\frac{2}{6}$ at vagy $\frac{1}{4}$ et egy hoszszu szótag. —

Ezen eszme által metrikánk a zene régiójából egy szép és nagyra becsülendő tért foglalt el, mely a nemzet költészetében sebesen fejlett, a nélkül, hogy a tudomány azt észrevette és rendszerezte volna.

Ezen eszme sajátképp a régi dactylus és anapaesztusokban megvan, melyekben vagy (— ∪ ∪) vagy (∪ ∪ —) hangidő van egy ütényül elismerve; de a magyar halló érzék tovább elemezte ezt s miután egy hoszszu tag (—) hasonló $\frac{2}{6}$ hoz vagy is két rövidhez (∪ ∪); amaz ezzel mind a számtan, mind a hallóérzék zenei igényei szerint tetszéséhez képeast helyettesiteti a költő.

Ezen elv szerint a következő $\frac{2}{4}$ vagy $\frac{4}{8}$ os ütények egy mással egyenlők, s a gondolatot kifejező szavak zengése szerint egymással tetszés szerint cserélhetők u. m.

$\frac{2}{4}$ v. $\frac{4}{8}$ — 1 — | — 2 — | — 3 — | — 4 — | — 5 — |

Ezen öt ütény bármelyike egy időközt tölt be zeneileg, mint számtanilag s miután a metrum nem egyéb mint a szó zenei felmérése, mind a metrumban mind a zenében ezen ütétek egymással cserélkezve tetszés szerint alkalmazhatók.

Hogy a magyar halloérezék ezt felfogta és alkalmazta is, nemzeti zenénk szellemével öszhangzólag, annak igazolásául álljanak ismertebb dalainkból a következő példák:

1. példa arra hogy | — | és | — | egyenlők:

$\frac{4}{8}$ — — — | — — — | — — — | — — —
Kiskacsa | fürdik | fe ke te | tóban. sat.

2. hogy | — | meg | — | és | — | egyenlők.

$\frac{4}{8}$ Ollyak a le | gények | mint a | csillagok |

3. hogy a fennebbiekhez | — | és | — | is egyenlő.

$\frac{4}{8}$ A sze ge di | la pi son | la pi son | sat.

S végül: Ehj hajh | mi lesz va | csorá ra |

4. hogy | — | és | — | és | — | egyenlők

$\frac{4}{8}$ Ejh hajh | magyar ember | öszsze ü ti | bo ká ját
Al tal | karol ja | ked ves | babáját
Büszkén | ki ált ja | három a táncz | ha lá lig
Ejh hajh | vilá gos | ejh hajh | viradtig

5-dik Példa.

$\frac{2}{4}$ vi o la | tu lipánt | sebes a víz | a Tiszán | sat.

6-dik Példa.

$\frac{2}{4}$ Fáj a szívem | e zekért | a fa lu si | szépekért
Tudom én | melyikért | tndom én | melyikért | azék.n.d.

7-dik Példa.

Ejh hajh | nem bánom | nekem is lesz | virágom
Ejh hajh | lesza ki tom | a nyáron |

Mind ezen népdaloknak ha szövegével zenéjét összehasonlítjuk, minthogy a valódi mértéket inkább zenéjük magyarázza, tisztán át fogjuk látni: hogy azon ütények felmérése helyesen van általam kimutatva, s mint alapszabály áll, és megtartatik, azon kivétellel, hogy a hol az egész ütény rövid hangokkal van be-töltve, az ily ütényben egy két ütet kétes is \smile (anceps) lehet, a mint az a 4-dik példa alatt ezen szóban látható | magyar $\smile\smile$ ember | avagy ebben | $\smile\smile\smile\smile$ há roma táncz |, s e szerint az ily ütény éppen nem szabályszerű hanem kivételes, melyben a nyelvezet kitér a szabály korlátain, s mely kivételességet, régibb és újabb költészet, főként a jambusokban és trocheusokban, jól ismer. — Ezeknek kivételes voltát leginkább igazolná az, ha valaki egy ily versütényt zenére a szerint tenne, a mint, s nem a szerint a minő szabály közt, — áll ott.

Megjegyzendő azonban, hogy ugyancsak nemzeti metrikánk egy ily ütényt, miért ezen a dactylus és anapaestus szerint cserélgető ütényekben mint kivételt mutat fel, egy más nemzeti mérték alakunkban, melyben dalaink leginkább szerkeszthetők, mint formát ismer el. —

Ennek felmutatása nem tartozik ugyan ezen eposz versalakjának igazolására; de abban a magyar metrika egy más formáját nem lesz helyen kívüli felmutatnom, miután ez is az előbbivel hasonló alapfelfogást mutat.

Ezen forma, a jambusoknak a trocheusokkali cserélkezésével, a kettőből felállított egy magyar ütény, mely ha egész üténynek tekintetik, akkor azon eredményt adja, hogy egy magyar egész ütény $\frac{6}{6}$ vagy $\frac{3}{3}$ hangidőből áll, mely felmérés zeneileg szokatlan ugyan, de számtanilag igaz.

Ezen felfogás szerint a magyar népdalok egy nagy régiójában a következő hangütények egyenlők: u. m.

$\frac{6}{6}$ $\smile\smile\smile$ | $\smile\smile\smile$ | $\smile\smile\smile$ | $\smile\smile\smile$ | s nem gyakorolt
 esetben | $\smile\smile\smile\smile\smile\smile$ |

Például szolgáljon csak egy ismert dalunk.

$\frac{6}{6}$ $\smile\smile\smile$ Kákatövén | $\smile\smile\smile$ költ a rucza | $\smile\smile\smile$ jóföldben te | $\smile\smile\smile$ rem a búza |
 $\smile\smile\smile$ Hát a hü le | $\smile\smile\smile$ any hol terem | $\smile\smile\smile$ én azt a tájt | $\smile\smile\smile$ nem is merem | sat.

Ezen két sajtáságos nemét látom a magyar mértékelés-

nek, melyet ha szemelött tartanak költőink, a legalkalmasb szöveget irhatják az oly szép magyar zene alá figyelemmel arra, hogy a dal alá irt költeményben a mint az első versszakot rendezték, azt a lehetőleg mind végig oly renddel tartásuk meg az ütények egyes üteteinek vagy is szótagainak, alkalmazásában, mert így mind a zene mind a szavallat tisztábbá, bájosabbá válik.

Kérdésül lehetne tenni, hogy én a régi hexameterek ütényeit alkalmazva, miért irtam négy és nem hat ütényes verssorokat?

Erre megjegyzem, hogy tapasztalatom szerint a magyar hallóérzék és gondolatömötszég leginkább a négy ütényes verssorokkal barátkozik; a fennebb idézett dalok erre elégbizonyosságaim, s éppen azért a magyar hexameterek soha sem voltak kedvesek a magyar hallóérzék előtt; mert a mi szavaink sőt szótagaink rövidebbek mint a latin, vagy germán fajú nyelveké, s így gondolataink rythmusza is rövidebb.

Legjelesebb költőink hexameteireiben is láthatjuk, hogy nem tudták eszméik egységét egész hat ütényen keresztül kitoldani, s gyakran a negyedik vagy ötödik ütény végére pontot téve, így a verssor közepén új eszmét kezdettek el, s viték át folytatólag a más verssor ütényeire, miáltal az olvasó figyelmét szétzilálják.

Ellenben az általam használt négy ütényes versnemekben mindig a sorok végén végződik a gondolat egy szaka, minden egy vagy két sor végére szünjegyet vagy pontot tehetni, s ha egy két ellenkező példa jön is elé hős költeményekben, valósággal, ezen forma közt, hatalmamban állott volna azt is kikerülni; de én ott hagytam összehasonlítás végett.

Versezetem e szerint nem egyéb mint a latin vagy görög hexameterek (hat ütényesek) szabályai szerint felállított tetrameter (négy ütényes), azon eszmék elfogadásával az egyes ütényekre nézve, melyeket a magyar költészetben kifejlődve találtam.

Tartalom.

	<i>Lap.</i>
A Rabonbánok tor-hona	1
Jolán	27
A Barnavitéz	51
Adorján álma	81
A pályadal	101
Az örjögő Zoa	117
A szép bissen nő	153
A századik koponya	195
Örleczi vára	215
Zabrán dala	251
Zoa hire	269
A Nemere szele	179

ELSŐ KÖLTEMÉNY.

A RABONBÁNOK TOR-HONA.

HAT ÉNEKBEN.

Zandirhám.

1

ELSŐ ÉNEK.

Reszket a fáknak lombja az ormon,
S méla neszében, a hold fényénél,
Suhogó árnyak rémzaja hallszik.

Eltünt hősek visszamerengő
Fénye vagy-e te oh szent holdsugár,
És te oh éjjeli szél, a kihunytak
Méla sohajtásából lettél? —

Hányan éltek a hoszszu időben,
Kikről mitsem sejt az utókor?
Nyugszanak ők eme forgó földben,
Mely sütekezve a nap fényénél,
Oldalait kényére piritja.
Jól lakozott ezrek vérével,
Gyomrában sirok, csatatérek
Csontjai mélyen elfekedve
Nyugszanak . . . ah de virágos téréen
Bájló arcok s rózsák nyílnak.
A szerelem, boldogság s bánat
Járnak a felszinen kart öltve,
Vigan érzi a lányka szerelmét,
Vigan úzi az ifju kalandját.

Ifjak! lányok! boldog időtök
Napjaiból egy szempillantást
Adjatok át a mulandóságnak,
Melyben jussanak ők eszetökbe,

Elfeledett de dicső ősinknek
 Árnjai, kik fölkelnek a dalban —

A te korodról, hős Zandirhám,
 Zengedez ajkaim egyszerű hangja.
 Ugy is én itt csak a régi időkből
 Ujra kikelt élet vagyok, álmod
 Viszszavarázsol hős körötökbe:
 Látom az ormozatos bérczeknek
 Sűrű ködében a várak tornyát,
 Látom a pajzsos hőst az avar közt;
 Lángszemű hölgyek tündér árnya
 Röppen eléim képzelmem szárnyán,
 Olyan bájosak, úgy mosolyognak,
 S én emlékezem ez alakokra . . .

Nem halljátok a tárogatóknak
 Riadó hangját? nem ama zengést,
 Melyet a szél év-ezredek óta
 Hordoz a légben hosszsan végig?
 Egy év-ezred előtt ragadá fel
 Hős Zelemirnek hárfájáról
 Ezt a keserves bús hangzengést. —
 A mennydörgés, a riadó dalt
 Párduczos Árpád és Zandirhám
 Ajkairól tanulá el hajdon.

Köztetek élt egykor képzelmem,
 Ősi leventék, hős fejedelmek!
 Anynyi dicsőt mond harczaitokról,
 Rólatok és hős táboritokról,
 S én elfojtsam-e azt a nagy érzést
 Mely nevetekre szivem gyúlasztja,
 És ne zenegjek a késő kornak
 Nem hallott dalokat hárfámon?! —

Hol a nagy Küküllő ¹⁾ szög vize habzik,
 Szent berek állt ama téren egykor,
 Melyre ma Boudvár ²⁾ romja tekint le.

¹⁾ Foly um Udvarhelyszéken. ²⁾ Udvarhelytől délre a keleti hegyláncz alján áll az ős várrom.

Most eke járja a völgyet, az ős várt
Bús feledés zöld hantja takarja.

Meszsze terült ki a szentelt erdő
Illatozó hárs, tölgy, sima kőríz
S karcsu fenyők zöld lombu sorával.
Alabástrom-kő lóczák álltak
A kavicsolt ösvény párkányán,
Hol a kifáradt enyhre talála.
Benn kellős-közepén a bereknek
Felleget érő épület álla,
Vassal volt betetőzve sötétén;
Ámde felül ragyogó sűgáru
Nap vala verve ki tiszta aranyból,
S fennebb félhold tiszta ezüstből
Czimere népünknek, zászlónknak. *)

E csoda épület karcsu magassan
Messze kitűnt a fenyők lombjából;
A rabonbánok tornya nevével
E torony, (tor-hon) ez áldozat helye,
Még hadas Irnák által épült.
Alján álla Hadúr oltára,
Melyen a harczok előtt, s megtérve,
Vagy a rabonbánok temetésén,
És a rabonbán választáskor,
Áldoztak, tarták meg a nagy tort.
Számptalan apró hajlékocskák
Álltak a torhon karcsu ölében,
Nyugoti oldalukon ugyan annyi
Átfürdalt alabástrom lappal.

E lapokon a rabon-bánoknak
(A nép főpapi fejedelmének)
Nevei voltak sorba kifurva,
A kik a sirnak ölébe pihentek,
Mely a torony fenekét képezte.

*) A székelyek czimere a magyar királyok korában medve-fő volt, a fejedelmek alatt valószínűleg újból vették fel az ős-hitőket jelképező napot s félholdat, mely ma is nemzeti czimerünket képezi.

Éjjel menve e hajlékokba,
 A midőn a hold fénye világolt
 — Minthogy nappal menni tilos volt —
 Látható lőn hadas Irnák óta
 Minden fejdelem őseve sorban,
 A kifurrott betükön szétfénylő
 Holdnak ezüst színével festve.
 Keleti oldala ama toronymak
 Napkeleten birt ily kötáblát,
 Melyen a nap-súgár betűjével
 Mindig az élő népfőnököknek
 Tiszteletes neve volt kijelölve.
 Éji időn itt járni tilos volt. —

Már tizszer süte föl a dicső nap,
 Hogy sugára nem irt a toronyba;
 Boudhám hajlékába a hold süt
 Tiz napok óta ezüst fényével. *)

A rabonbáni torony környékét
 Tágas térség folyta körül be,
 Hol keleten az imádott napnak,
 És nyugoton a sugáros holdnak
 Oszlopos ima-hajlékai álltak.

A rabonbáni toronyt környezve
 Áll vala hat pompás kőoszlop,
 Melyre a hat törvény volt írva:
 A szék el hunok és törvényi,
 S nevezék ezeket: „Kővért“eknek.

Körbe futott a berek ezeken túl,
 Át átmetszve kövelt ösvénytől,
 Melyek kis imolákhoz nyultak,
 Hol a berek rabbonjai laktak:
 Ős eleink buzgó papi rendje.

Készületek közt nyüzsga a papság
 A rabonbáni torony közelében,
 Egy tanunélküli éjfél tájban.

*) Már tiz nap előtt hunyt el Boudhám rabonbán.

Négy rabbon közelít a toronyhoz,
 Vállán nagy kő-pajzsot emelve,
 Melybe kanócok voltak szúrva
 Napfénytől gyújtó üvegekkel.
 Több rabbon szét jára a körben,
 Kémektől megvédni a tájat.

Az izmos kötőbla vivőket
 Hoszszu szakállu Magor vezeté el
 A rabonbáni torony nyitjához,
 Melyet föltárván, odalettek.

Senki se látta a héterdőknek
 Népe közül, a midőn ama kőpaizs
 Elhelyezve a rabbonok által
 Négy-szög részben foglala helyet,
 Ott hol tegnap-előtt Boudhámnak
 Kőpajzsát ragyogá be a napfény.

MÁSODIK ÉNEK.

Mi vagy oh hölgy, miből alkota téged
 A végzet keze annyi kecsékkel?
 A liliomba s a rózsza virágba
 Életet érzést önte a végzet,
 S szép kezed így alakult egy habbá.

Holdfényt s napsúgárt elegyite,
 S átszövévén ezzel a kis emlényt,
 És a menyország egy sugarából
 Közibe oltva a szellem báját,
 Alkotá szép szemed égi világát.

Lángcsókot vegyített a csigának
 Véribe, melylyel a bibort festik,
 S ajkodat ezzel megpirította;
 Rejte szivedbe delejt, s rejtett a
 Férfi szivébe vasat, hogy utánad
 Vágyva törődjék, vágyva sovárgjon!

Sűrűn kezdte a népség gyűlni
 A szent helyre a hold fényénél.
 Távolról csapatok közeledtek.
 A székel tribusok daliái
 Jöttek a távol vidékekről
 A rabonbán-jelölés napjára.
 De a kik ottan minden tájról
 Gyülekezének, a harczy leventék,
 És kik azóta le mostanig éltek,
 Nem láttak soha oly deli hölgyet,
 Mint a minő most halk suhogással
 Megjelenék a torony környékén.

Jolánnak nevező el az elhunyt

Boudhám a csoda kellemü Mánykát,
 Így nevezé szív-jóságáról,
 És ön gyermekekint nevelé fel.
 Ám pedig ő nem volt a rabonbán
 Gyermeke, s nem született e hazában,
 A besenyők *) ellen harczolva
 Fejdelmök feldúlt várából
 Hozta magával Boudhám hajdon,
 Feltünvén csoda nagy szépsége
 A kicsin elrémült gyermeknek.

Szép vala Jolán, szép a minőt szem
 Ezered évben egyszer láthat.
 Már is ezer szív lángolt érte,
 Mert a ki látá, olvada báján.
 Zandirhám is a lányt meglátta,
 Leghősebbje a hét erdőknek,
 Hadas Irnák fő-fővéréből
 Nagy nevü magzata Zandour hősnek.

Bánatos arczal jött a leányka,
 Fátylán rezge a hold lágy fénye
 S viszragyogott köny-gyémántjában.

Éjfél után eljött a keserves
 Imádkozni az elhúnyt jókért
 A hold istene egyházába,
 Mely a berek nyugotán tündöklék.

Eljőve Jolán is mély gyászban
 Hogy Boudhámot megsirassa,
 Második atyját, jöltévőjét,
 Ki a torony mélyében aludt már,
 S holdfény irta nevét kópajzsra.
 Behatván a komor egyházba,
 Mely kékes rőt fényben úszott
 Az örökéő oltártüztől;
 Földre borúlt, s zokogó hangokkal
 Így imádkozék angyali ajka:
 Oh halovány hold szende világa

*) Besenyők, Bisseni: régi nép az alduai tartományokban.

Melyen Boudhám felszáryalt már,
 Vidd a dicsőhez, sűgáriddal,
 Áldozatát epedő kebelemnek.
 Szépek légyenek álmai ott fenn,
 Míg majd újra felébred a napban
 S visszarepül sűgárin e földre. —
 Oh halovány hold fénysűgára,
 Tárd ki előttem is égi világod
 S adj a halálban nyugtot a vérző
 Árvának, kinek elhala gyámja!

Igy zokogott bájangja a lánynak,
 És közelítve a szent oltárhoz,
 Hattyugalambot, szárnyaszegettet,
 Helyze az oltár hamvvedrébe.
 Egy briliántos gyűrü világlott
 Szárnya alatt a szelidke galambnak,
 Végső kincse az angyali hölgynek;
 Azt is az istenek oltárára
 Szenteli most szives áldozatául.

Még egyszer leborult s Boudhámért
 Könyei ismét megeredének.
 Ekkor az oltár zárt kebeléből
 Tűzkoszoruk szines karikái
 Törtek elé s a komor egyháznak
 Boltozatán végig szikráztak.
 Jel vala ez, a szelid hölgy hátrált
 S a tubusnál foglala helyet
 Meghallgatni az égi ígékét. —

Bájos sipok lágy szava zendült,
 Olyan ígésző, oly kábitó,
 És egy rezegő titkos hang szólt:

Könyeid árjai szűnjenek oh hölgy,
 És ne esengj, ne esengj a halálért.
 Még az örömmek rózsacsoportja
 Most nyílik szíved ösvényében,
 Élni születted s erkölcsöddel
 Példa adóként járni a nők közt.
 Menj haza árvák atyja az isten,

Vessd le a gyászt és nemzeti díszben
Várjad a támadó nap sугárát.

Elbájoltan az égi ígétől,
Melynek bárha nem érté czélfját,
Benne az ég kegyeit gyanította:
Tért a kecses hölgy Boudvárába,
Boudhám gyászoló nője lakába.

Csakhamar im megnylik az oltár,
Az ősz fürtü Magor halk csönddel
Közeledik zámolya elébe,
S szóla megállva az oszlopok alján:

Már tizenöt szép éve repült el
Jóslataimnak e szent egyházban
S még soha oly bájjal tele hölgyet
Nem láthattam e bércei hazában!
Szende imáján lelke virágzik,
Bájló hangján hárfák dalja.
Nem vala szebb, nőm sem, a hitetlen,
Ő a kiért Athent oda hagytam;
Ozírral kapván szerlemben,
Persia ragyogó istenjével,
Kit titkon házamba fogadtam,
Megtetvén a keresztény törvényt
Ah mint fája a feldúlt érzés,
Üldöze az, s itt lön menedékem,
Hol a napot s holdat tisztelvén
Oziris és Izis neve nélkül,
S fényökben a teremtőt áldva,
Dult szívem enyhet nyert a hit által.
De e leányról, ő jut eszembe
Nőm a család Zenobia, s ilykor
Felzúdulnak régi keservim.
Anynyi hasonlat közte s a nő közt,
Anynyi varázs báj mind két arczon. —
Halj meg oh lány, mint szived ohajtá,
Hogyha talán e mosolygó kellem
Valakinek majd anynyi keservet,
Anynyi nehéz kint hozna szivére,

Menynyit lelkem türe e nőért. —
Szóla Magor, mialatt a mederben
Röpkedező kis szende galambot
Megragadá és megvizsgálta.
Meggillantva a fénylő ékszert,
Láng futa végig hervadt arczán
S fél ájúlton hulla a földre.

HARMADIK ÉNEK.

A közelítő hajnal fénye
 Nem piritá még a hegyek ormát,
 S a szentelt berek árnyai közt már
 Hemzsege nagy sokaságban a népség.
 Összszejövének a héterdőknek
 Bajnoki, fényes harczy ruhákban.
 Alrabonbánok, fő- s algyulák
 S harczászok vezetése alatt szép
 Renddel foglalá helyet a tábor
 A rabonbáni torony körtérén.

Gyülekezének a héterdőknek
 Kecstele hölgyei diszompával,
 Kellemeik, ragyogó szépségök
 A daliák sziveit gyúlasztván,
 Mig ingerlő mozdulatokkal
 Karzataikban elhelyezkedtek.

Itt vala már is a székel földnek
 Minden kékszeme, ragyogó arcza;
 Csak Jolán nem volt a csoport közt.

Megjött Zandirhám is aranyos
 Pánczélban, de mogorva kedélylyel;
 Nem derülének az ifju vonási,
 Bár sok hölgy szeme lobbana rája:
 Mert ha a karzat rózsaedény volt,
 Ámde a legszebb rózsza hiányzott.

A rabonbáni torony közelében
 Álla tizenkét máglya körösded,
 Nagy részét külkörbe szorító
 Az innepre tolult népségnek.

Minden máglya körül két rabbon:

(Igy nevezék a papot) állott őrt.
Vállát kék bársonyból ezüstös
Csillaggal himzett ruha fődte,
Sűrű redőkben földre lefolyva.

Egy csapat ifu hős, hárfákkal
Foglala a torony erkélyén helyt,
Hős Zelemirre az ihlett ajku
S lány hárfájú dalára figyelve.
Begyülvén az egész szép nemzet
Meggyújtattak a máglya csoportok,
Megzendültek a nyájás hárfák,
Imát kezdte a dalnokok ajka,
Melyet utánok zenge a népség.
Igy zengett pedig a riadó dal:

,Gyászba borult szívvel Boudhámot
Siratjuk napok óta nagy ég,
Ez a busongó nemzeti bánat
Áldozatunk hős tetteiért.
Elragadád őt, kit a csatákban
Anynyi vihar közt véde kezéd;
De a letűnt fény újra kitámad
A komor éjnek álma felett. —
Oh mutasd ki a népnek egén is
Kiben a honnak hajnala kél.
Ird fel a napnak szent sugarával:
Ki a rabonbán, ki a vezér?'

Igy zengett el a dalnak imája;
Mély csendesség lepte a tájat,
S ime Magor így kezdte beszélni:

Földre boruljon minden lélek,
Várva az isteni szent szózatra. —
Büszke szerencse leszen ma a hölgygyol,
Kit az egek szava arra jelöl ki,
Hogy a toronyból a napsúgárnak
Igéit lekiáltta a néphez. —
Isteneink a szerencsés hölgyet
Adjátok hirüinkké nevével!

Földre borult az egész nagy népség

Várva az isteni szent ígére. —
 Zengeni kezd a dalnokok ajka.
 Fölkerekedtek a máglyák égő
 Lángjai tűzszikrákat szórva,
 S tűzfénnyel beragyogva a földet,
 Melytől a holdfény elhalványult . .

A barom-áldozatok nagy füstje
 Összeölelkezvén a gomolygó
 Felhőkkel befedezte egész tért.

És im a füst-felleg közepéből
 Tűzkarikák szikráztak, a szirton
 Tánczó zergefiak módjára,
 Jobbra és balra szökellve sebessen,
 Szerte szaguldván körkarikákban
 S szórva a nép arczára varázsfényt,
 Mig a magasból egy érczes hang
 Háromszor harsogta ki Jolánt.

A leborúlt nép felkele ekkor,
 Oszlani kezd a füst is a nyári
 Felhőkkinnt melyet szelek tűznek,
 S ősz Magor ércz szava hallszék ismét

Irnák népe! a mennyrázó ur
 Ugy akará hogy Jolán légyen
 Szent akaratjának tolmácsa:
 Jolán, kit maga Boudhám s nője
 Lányukként nevelének erényben.
 Őseiről a leánynak nem zeng
 Dalnokaink dics-adó hárfája;
 Gazdagságáról se beszélnek
 Pásztoraink tündéri regéket.
 Szende virágként fejledezének
 Szellemi lelki tökélyei titkon . . .
 Ám kinek élt: isten szereté őt
 S megkoszorúzta kegyével a szendét.
 Boudhám nője siratva halottját,
 Nem vezeté Jolánt le körünkbe,
 És tehát illendőnek látom
 Hogy nőink diszes scrogéből

Egy küldöttség menjen utána
S hívja körünkbe az égi kegyenczet.

Igyen szóla Magor az öreg pap,
S rögtön a nők közül egy küldöttség
Zandour nője alatt alakulván,
A résen álló daliáknak
Harcszekerén eltűnt a berekből.

NEGYEDIK ÉNEK.

Busan ül vala Jolán, özvegy
Boudhám né kórágya körében,
Vigasztalva a buslakodó nőt.

Hallgata közben a távoli zajra :
A hárfákra s a szent énekre,
Mely mint távoli szellőzengés
Hallatszék a berekből a várba.

Szép vala Jolán, szép a minőt egy
Század szül a művész ecsetének,
Fájdalom és bús részvét úszott
Tiszta szemének kékségében;
Öszhangzatlan méla keservét
Bájjal emelte a fénylő öltöny,
Melyet a vallás, melyet a jóslat
Égi parancsa ruházott rája
Ellentétül szívgyászával.

Igy várt, maga se sejté mit várt?
A midőn harc-szekerek zöreijében,
Mely Boudvárhoz mind közelite,
Végre a nők küldöttjei jöttek. —

Kellemes hölgyek tündér fénynyel
Elöntött disz-öltözetekben.
Gyémánttal ragyogó pártákkal
Aranynyal áthimzett fátylokkal
Jelenének meg fénypompában.
Ám Jolánka az egyszerű gyermek
Még is legszebb volt a csoportban.

Kipiruló arczczal hallgatta
Zandournó szavait a szelid hölgy,
S tartalmát felfogva szívével
Ilázi oltára előtt leborult és

Halk imát rebegett szelid ajka :

Oh mivel érdemlém e kegyelmet
Hold és nap kegyes istene tőled?
Hogy nevemet halmozva kegyeddel
Megörökítsed a lány hárfákon,
Vár-hölgyek s pásztorfiak ajkán ;
Oh mivel érdemlém e kegyelmet
Hold és nap kegyes istene tőled?!

Igy szólott reszketve örömtől
S még újabb kéj vára szívére,
A midőn a hölgyek seregével
Végig lengve a vár lépcsőkön
Zandirhámot látta utána
Várni ezüstös harc szekereivel.

A deli hős szép arca kigyúladt
Meggpillantva a bájtale hölgyet
S felsegíté őt harc szekereére,
Csata-látott vas karja remegvén.
Felsegíté Zandournét utána
S megcsapkodván harcparipáit,
Lefutó csillagkint robogott el.

Őt követé sok híres bajnok
Mikov, Adorján, Zabran, Uspóla
Kiki saját szekereinek kedves
Terhével tova tűnve sebessen.

Igy haladának a térnek tartva,
Hol a csoport nép várakozással
Függeszté szemeit Boudvára,
Mig Zelemir száz hangzatu hurjait
Hangolgatta a lány hárfának,
Jolánt dallal elfogadandó.

Látható is lön már a közelgő
Zandirhám ragyogó szekereben,
S pár percz sem tűnt el a homokból
S Jolán a nőknek környezetében
Elfoglalta kitzított helyét.

Hős Zelemir fogadá el a lánykát
A nép éljene közt lány dallal.

Idvzclégy szelid arczok lánya!

Választotta nagy isteneinknek,
Égi virágszál földre leszállva,
Disze hazánknak, álma szívünknek!
Boldog azon bölcsőnek fája,
Melyben anyád keze ringata téged;
Boldog e század azon órája
Mely lehozá ragyogó szépséged.
Áldás és üdv jár az erénnyel,
Boldogság és csönd a kebelben;
Enynyi varázsszal, szellemi fényvel
Méltó levél hogy az ég kiemeljen!
Igy zengett Zelemir szelid ajka,
Kisórvén a leánykák égő
Szemsúgárral a szóp kezü lantost,
Mig mindenki a dalt betanulta —
S elterjedt az az erdők röldjén.

ÖTÖDIK ÉNEK.

Uj máglyákat raktak e közben,
 S hattyu fehér harczméneket hoztak
 Áldozatul a közelgő torra,
 A felszentelés nagy torjára.
 Zamatos borral telt tömlőket
 Vitték Hadur oltára elébe
 S megtölték a fehér kő-medret,
 Egy mély és nagy terjű medenczét,
 Mely Hadur temploma közepén állott.

Künn ez alatt nagy nemzeti ének
 Zaja között zengettek a hárfák,
 Az uj máglyák lángba borultak
 S a rabbonoknak serge Magorral,
 Jolánhoz közelite dalolva.
 Inte Magor Zandour nőjének,
 A ki Jolánt karján levezette.
 Így haladának az ősi toronyhoz.

Még nyugoton hold fénye világolt,
 De keleten a pirosló hajnal
 Már hirdette a nap közeledtét;
 A rabbonok a toronyajtótól
 Viszszasiettek a máglyák mellé,
 S imákat rebegének az éghez,
 Melyeket olykor dal váltott fel,
 Mennyrázó dal egész nép ajkán.
 Jolán, Magor s Zandurné körében,
 Sírí sötét kis lakba jutott már,
 A torony tömkeleges keblében. —
 Bus holdfény ragyogott be e lakba
 Egy likacsos kötáblán által,
 Mely nyugoton állt álfúrdalva

Scytha betűknek formájára,
 S a repedésein átfénylő hold
 Fénybetűjében ez igék égtek:
 Hős hadas Irnák siremléke. —
 Irnák volt a legelső rabonbán,
 Ősi királyunk A tilla utódja.
 Innen más kis lakba nyitának,
 Ennek sem vala ablaka, fénye,
 Csak repedései, melyek a holdfény
 Sugarával Bouda Nabou fiának
 Emlékét őrzék nagy időkig.
 Ő vala Irnák székörökösse,
 Ő alapítá Boudvárt hajdon,
 Melynek romja nevét ma is őrzi.

Igy haladának a sűrű lakokban,
 Olvasván a rabonbánoknak
 Holdsugár nevöket korrendben,
 Mig elvégre Boudhám neve tünt fel,
 Itt Jolán szive eltelt búval,
 S szép szeme könnyei felfakadának,
 Földre borult s zokogott búshangon.

Lányka ne sirj, szól az ősz rabbon,
 Közsorsunk a halál e világon.
 Minden mint a köd úgy oda lészen.
 Népeket elnyel a föld tág gyomra.
 Arczod bája is elvirul egykor,
 Melyen könyeid harmata leng most,
 Termeted ifju kelleme bája
 Élted napjaival elenyészik
 Hisz ez a föld is az égbe mosolygó
 Csillagok ezrével oda lesz majd! —
 Gyermekeim! lásd e kihúnyt őseknek
 Egykor e sirtorony ősi falára
 Keleten volt felírva nevök s most? —
 Most kópajszukon holdfény reszket. — —
 Mint eme faltól a másíkg, olyan
 Szűk ez az élet a bölcső s sir közt.
 És csak is ilyen zárt lak egész föld
 Ahoz az égi hazához mérve,

Hol a dicsőbb lételt folytatjuk.

Szent atya! ah, szólott a leányka,
Lángoló arczczal, tünde szemekkel —
Mit mondál a dicső életről?

Nem alszunk e nagy álmot a holdban
Más eszmék ezek mint miket itten
Ajkotok hirdet az oltároknál....
Kis korom álmai jutnak eszembe,
Egy ragyogó fényoltárt látok,
Melyen millio fáklyák égnek
S szellemek élnek a föld és ég közt
Közvetítőül, nem a nap és hold..
Látom anyámnak halvány arczát,
Melylyel atyám vesztét siratta,
Térdre borulva egy isteni képnél,
Melyet ő Messiásnak nevezett..

Higgyed oh fényes lelkü leányka
Azt mit a természetből érzesz:
Istenhez vezet minden a mit látsz...
Ámde a napnak fénye közelg már,
Nagy kötelesség vár mostan rád,
Lépj be a lépcsőkön a terembe,
Síri sötétet lelsz, de ne rettegj —
Tűzkarikák és nagy robogás közt
Átfog törni a nap a kőpajzson,
És a midőn a betűknek igéit
Látod a fényragyogó sugárban,
Zárd föl a nyugoton álló ajtót,
És a mit olvastál a sugárból,
Élénk hangon mondd ki a népnek,
Nékünk nem szabad együtt mennünk
Most ez órában az élet terme
Csak is előled nincs elzárva.

HATODIK ÉNEK.

Belépett Jolán, mialatt künn
 A máglyák tüze felharapózott,
 És ezer ajk érczhangja zenegte:
 Küldj oh Haqur! bátor fejedelmet,
 A ki orozlány a csatatéren,
 Szende galambfi az áldozatoknál,
 És a tanácsban férfiú legyen.
 Kufjeje éltünknek, ragyogó nap,
 Süss le az áldozat és tornyára
 S lángbetüiüddel az ég tetszését
 Hü népednek oh add tudtára.

Igy zengettek a dalra a hárfák
 S éle egész nép várakozásban,
 Mig keleten a nap égető fénye
 Felragyogott tűzpompájában.
 Sugdos a szomszéd szomszédjához,
 Kiki előre az ég akaratját
 Sejteti s megjósolni ohajtván.
 Örleczet avvagy Oport vélé ez,
 Mig ama Zandourt s deli Tiborczo.
 Ámde a többség Zandirhámot
 Esdekelé le az égi kegyektől;
 Ő és Zandour, a hős deli atyja,
 Irnák legegyenesb maradéki,
 A hatalomra főjoggal birtak,
 Az első kővértre felirott *)
 Östörvény erejénél fogva. —
 Az ősz Zandour nagy nevü bajnok,

*) A székelyek östörvényei kővértre valának kimetszve, pontjai egyeznek a magyarok alaptörvényeivel.

Ámde a vénségtől szemvesztve
 Szúrkeködön át látta a földet
 S így fia Zandirhám a derék hős
 Irnák egyenes ágozatából,
 Bira igényt a rabonbán székhez;
 Fiatal volt bár még Zandirhám,
 Nagyszerű névvel birt a csatákon
 S döntő szóval a gyűlésekben. —

Égtek a máglyák s rőt lángjokból
 Nagy füstfelleg szállt a vidékre,
 Mely a kelő napfényt felfogta.
 S imé dörgeni kezd a magasban
 A rabonbáni torony tetejében
 Tűzkoszoruknak lángja czikázott;
 Melyre egész nép nagy figyelem közt
 Felemelé szemeit a magasban
 Megjelenő Jolánra figyelve,
 A ki a szűk erkélyre kiállván,
 Csengő hangon szólt le a néphez:
 Zandirhám, a rabonbán, éljen!

Látható volt keleten a magasban
 A kinyitott kőajtó résén

Zandirhám neve napsugárból
 Felragyogó szép scytha betűkkel.

Oriás „éljen“ dörge a téren;
 Zandirhámot a vigadó népség
 Vértre emelte fel ősi szokáskint,
 S hárfadalog közt vitte Hadurnak
 Egyházába az ős torony alján.

Egy küldöttség ment Jolánért
 Fényes nőkből és daliákból,
 Kik levezették karjaikon őt
 A hadi oltár zselyéjéhez,
 Trónmenynyezet vala felállítva
 Itt a kegyelt hölgy tiszteletére,
 Melyen helyet foglala Jolán.

A terem ajtai szét tárultak,
 Hogy az egész nép lássa az oltárt,
 Mely ragyogott diszfégyverzettel,

S a had urának fényszobrával.

Zandirhámot Magor kézfogva
Elvezeté a magas oltárhoz
Dalnokok éneke közt szép csönddel. —
Itten az égő oltártűznél
Halántékait végig kente
Megszentelt pálmák olajával,
S főpapi süveget téve fejére,
Felszentelte a hőst „fő rabonná“ ..
Jolán a „báni“ palástot e-közben,
Mely bibor volt varrva aranynyal,
A polgári s a hadi főnökség
Jelvényét, föladta a hősre.

Rázendült egy nemzeti ének,
S zengzete közbe Magor egy hattyut
Áldozá fül a nagy oltár lángján,
S csontjaiból és belrészéből
Monda jövendőt Zandirhámnak. —

Nesztelenül hallgatta egész nép
Az ősz rabbon csengő hangját.
Az ihlett agg jó s sejtési
Már gyakor-izben teljesedének,
S jóslatiban bizott az egész nép.

Nagy időket fogsz érni rabonbán!
Nagy öröm éri rabonbánságod.
Részt fogsz venni a döntő harcban,
Mely a Hunoknak ősi hazáját
S ősi hatalmát visszasaadandja.

Igy jóslott az öreg jó s rabbon,
É s a gyűlésnek, még a remény is
Felderítette szívét: mosolyogva
Néze a szomszéd szomszédjára,
É s a hősek kezeket szoritottak,
Vérben forgó szemök kitüzlölvén
Nemzeti érzésök lobbjától.
S im közeledtek a hat tribusnak
Főgyűléi: Tiborez és Zandour,
Órlec, Opor, Mikow és Uspoulat
S karjaikat megmeztelenítve

Véröket csöppenték a mederbe,
 A zamatos borral vegyüendőt.
 A kokusz poharat *) Zandirhám
 Az oltárról kézbe ragadván,
 A meder párkányára lehelyzé,
 S mialatt Jolán megtöltötte,
 Folytonosan zengettek a hárfák. —

Zandirhám a kehelyt átvette.
 S lön egyszerre komoly csöndesség,
 A mi alatt a rabonbán szóla,
 Szóla azon szép csengő hangján,
 Melyet a boldog gyermeki korban
 Hargita viszhangján gyakorolt:
 Itt Hadur szent oltára előtt im
 Esküszöm hűséget népemnek,
 S áldomásom iszom eme kehelyből,
 Melybe a népnek cseppent vére. —
 Esküszöm: mindig egy lesz vérem
 Népem vérével lelkével,
 S valamint testünk egyik tagja
 Védi a mászt ösztönszerű gonddal,
 Osztom örökre a nemzet sorsát! —

Kiürité a kehelyt a rabonbán
 Vigadozó hárfák zaja közben,
 Erre a máglyákról felvagdalt
 Áldozatokból egy falatot vön.

Most csapatonkint jöttek a székek
 Főnökei s csata-edzett népe,
 És járulva Hadur kutjához
 Mind részt vettek a nemzeti torban. —

*) Ez ősi ereklje még korunkban is megvolt, ha jól tudom egy nőnél a Dindár családból. —

MÁSODIK KÖLTEMÉNY.

J O L Á N.

ÖT ÉNEKBEN.

ELSŐ ÉNEK.

Késő est vete véget a tornak,
Akkor a zajló nép széteszlott
Éji tanyára vonulva a völgyben
A tribusok fegyverzett népe
A Küküllő partján tábori vert,
S őrüzei csillagtáborkint
Tündöklének a víz tükreben.
Zandourné a rabonbán anyja,
Boudhámnéhoz szállt Jolánnal,
S serdtülő lánya a bájkecsü Zéla.
Megszerették Jolánt mind ketten,
És igazolva találták mind azt,
Mit Zandirhám néha a lányról
El elmonda családi körében. —
Zandourné Jolánra tekintve
Bús vala lelkében sorsáért,
Sejté vonzalmát a leánynak,
De a rabonbán, ősi szokáskint,
Ősi családok, vagy fejedelmek
Lánykáinak nyujthatta szerelmét. —
Tudta Jolán ezt s bús vala keble,
Égi szemére nem is jött álom.
Lelke epesztő gondolatok közt
Hánykodván, küzdött sorsával,
Hisz e napon ő mindent vesztett.

Sírt ha a holdnak fényét látta,
 Mert az a fény Boudhám nevét írja,
 A kiben atyját vesztó már el;
 Sírt ha a napnak fényét látta,
 Mert hisz e napnak lángbetűjében
 Szive halálszava volt felírva:
 Zandirhámnak főpapi sorsa
 Porba tiporta a lányka reményét.
 A fejedelmek házasságát
 Nem a kebelnek jogai fonják;
 Ősi szokás volt, Boudvárába,
 Benn született főrendű leányzót
 Vagy külföld fejedelmei lányát
 Hozni nejlül a rabonbánoknak. —

Későn szunyada el a leányka,
 S éberálmai zajlók voltak.
 Zandirhámot látta ezüstös
 Harcszekerén nagy hegyre rohanni,
 Gyors hadi ménék fúttak előtte,
 Rakva arannyal, rakva ezüsttel,
 Ő fenn hangon kulcsolt kézzel
 Kérte a hőst hogy emelje magához,
 És Zandirhám rá se tekintett.
 Hajtata vigan egy ormos szirtra,
 Melyen leragyogó vár fénylék,
 Ablakain bájarczu leánykák
 Rózsacsoportja mosolyga a völgyre,
 S integetett a futó daliára. —

Bús vala éje a szende leánynak,
 S rettege még búsabb reggeltől.

Sok lány sok deli hős szive zajlott
 Országszerte a jóslatos éjen.
 Egyik örülve remélt, remegett más,
 S futa az álom mind kettőtől;
 Mert a jövő nap innepi rendje,
 A rabonbánnak a nőválasztást
 Tüzte ki első feladatául.

Fenn virasztott a fiatalság,
 És sok helyt hevesen vitatták,

Hogy ama durva szokást, mely előnyt ad
 A rabonbánnak akármely hölgyhöz,
 Ideje volna kiirtani végképp.

A lánykák szive sem vala csendes,
 A hiúság és a hatalomvágy,
 A kora szerelemmel tusakodván,
 Soknak elüzte szeméről az álmot.
 S imádkoztak a naphoz esengve,
 Hogy a rabonbánt megnyerhetnék.
 Voltak azonban lányok, a kiknek
 Sem hatalomfény, sem daliasság,
 Nem zavará kebelök hűségét:
 Ezek a végzettől remegének. —

Nem sok vár vala, melyben a mécssek
 Hajnalidőig nem lobogának . .
 S ha vagy egy volt, azt vén sas lakta.
 Ritka szülő és ritka leányka,
 Ki cziczomával nem bajlódott.

Feltűnt végre a nap sugára,
 Innepies vala kékje az égnek,
 A fák galyai közt suhogó szél
 Tánczolt a csalogány hangjára.
 A rabonbáni torony környékét
 Eltöltötte a gyülekező nép,
 Bámészon szemlélve a pompát,
 Melyel a karzat volt diszitve:
 A főrangu leányok helye. —

Szőnyeggel volt földig e karzat,
 Biborszínü pires szőnyeggel,
 Melybe csaták voltak beszöve —
 Zandirhám zsákmánylá egykor
 A bolgároktól, az utolsó
 Harczokban diadallal küzdvén, —
 A rabonbáni kezekhez igényes
 Hajadonoknak imitt vala helyök.
 Jobbról cziczomás balkon állott,
 A rabonbáni családboli hölgyek,
 S nő vendégeik ülhelyéül. —

Balra a férjes nők számára

Szintén izletes erkely állott . . .
Igy rendezte Uopor az egész tért.

Tárogatók harsogtak azonban.
Minden tájról gyüle a népség,
Jöttek a bajnokok ércsisakokkal,
Fényes mezben, diszpajzsokkal.
Jöttek a hölgyek diszszekerekben,
Fátyolon átragyogó arczukkal,
S szőnyeges karzatjuk felfrissült. —

Megjőve Jolán is, Zandourné
Jobbján, fátyolozott arczával,
S a balkonban foglala helyet,
Zéla és Zandourné közelében.

Bús vala Jolán, ámde ígéző
Fényragyogott a komoly szép arczról,
Olyan volt ő mint a szelid hold
Tavaszi éjben zöld orom élén. —

Az innepélyt Opor hős rendezte,
Az ősi bajnok, a ki felől annyi
Dalt zengettek a huros hárfák,
Mennyi napot számlált vénsége.
Meglátván Jolánt az öreg hős,
Igyen szól vala Zandournéhoz:

Hát te az égnek választottját
Elfogod hős fiad izlésétől?
Hol született szebb hölgy e világon,
Hol szelidebb és istenfőlőbb,
Mint Jolán, kit az ég is elismert?

Ő akará így, szólt Zandourné,
Tiltván néptünk ősi szokása,
Hogy jövevény s idegen létére
A rabonbárhoz igénye lehessen.
Elfogadám e szerény kérelmet,
Bárha Jolánnál méltóbb senki
Nem lehet Zandirhámhoz e honban. —

Mint atya én is az ősi szokásnak
Hódolnék lányom kedvéért;
Ámde Jolánt tisztelve szívemből
Fájlalom elvonulását mélyen.

Jöjj velem, ama karzatban helyed,
 Szende virág, egy trónnak disze!
 E hon lányai közt a legelső
 Helyre te illesz legméltóbban.
 Szóla Opor Jolánt biztatván.

Engedj meg nekem, oh tisztos hős!
 Egyszerű szívemet olyas igénynyel,
 Mely mást illet, nem zavarom meg.
 Szóla Jolán piruló arczokkal. —

Megzendültek végre a hárfák,
 Zengtek a dalnokok a szerelemről.
 Zajos örömhangok közepette,
 Jött Zandirhám harczszekerében,
 Meszsze ragyogván siska ezüstje.

Megjövén a középre kiállta,
 A föbbeknek környezetében.
 Égő arczcal néztek a hölgyek
 Fátylaikon át a deli hősre,
 S szívök hallhatóan dobogott fel,
 Miglen a dalnokok így zengettek:

A szívet isten akint alkotta,
 Hogy megelégtült soha se légyen,
 Ha nem hevíti az isteni szikra:
 Lelki barátság, hű szerelem!
 Társát esdi a fülmile dallal,
 Társért fejlík a szende virág,
 Az ordító belény s az oroszlány,
 Mint a kis őzike, társra sovárg.
 Még a nap is sugárcsókjában
 Hinti virággal a föld kebelét,
 És csak az ember — ő ne keresné,
 Ő ne keresné szive felét?! —

Igy zengettek a húros hárfák,
 Gyulasztván a szívet szerelemre.
 A lánykák pirulának a daltól,
 Kedveseikről gondolkozván.
 Az öregek megmozdult szívvel
 Töprenkédtek a régi időkért,
 A fiatalság rózsakoráért,

Mely oly gazdag az érzelmekben,
És oly szép a minő mulandó.

Oh tavaszillatos ifuságunk
Mért nem tart el a sir szélég?
Elviselődnek e kedves kornak
Bájai, mint a ruházat a testen,
S vérrel telt ereink, a leérett
Őszi gyümölcsként végre kiasznak ..
S bárha talán még néha az agg vért
A szerelem tüze felgyulasztja,
Másodtermés rózsavirág az
Az érzelmek bájlígetében.
Melytől a lány, fitymálva odább fut.
Oh tavaszillatos ifuságunk
Mért nem tart el a sir szélég?

MÁSODIK ÉNEK.

A rabonbán a torony közelében
 Áll vala várva a rabbonokra,
 S megnyilván a nap egyházának
 Ajtaja, diszes öltözetében
 Jött is a papság szent dalt zengvén,
 Közelítének hozzá csönddel,
 Áhitat üle az ifju rabonbán
 Arczain, és csönd volt a tömeg közt.
 Míg a legéltesb rabbi ekint szólt:
 Ósi szokásunk hozza magával,
 Hogy a rabonbán szírvizony által
 Kösse hitét a haza sorsáhcz,
 Még mielőtt áldozna az égnek,
 S ősi szokásunk adja a jogot,
 Hogy szabadon válaszszon a hölgyek
 Serge közül kit lelke ohajtand.
 E koszorút neked ifju rabonbán!
 Hoztuk az egyház oltáráról,
 Nyujtsad a boldog választottnak,
 S nyujts e füzérrel kéjt és idvet,
 S tisztelő néped hí részvétét;
 Ti pedig ékes hölgyek, a kiknek
 Sorsotok nyujta igényt a reményhez,
 Arczotokat leplezzétek le,
 S várjatok a fejedelmi parancsra. —
 A szőnyegkarzatban a lányok
 Megzendült hárfák dala közben
 Fátylaikat fellebbentették. —
 Egy rózsáskert nyilt fel a szemnek,
 Egy bájos tavasz, még a madárdal,
 És a patakzengés se hiányzott . . .

Csermely zenge a dalnokok ajkán,
 Madarak éneke a hárfákon,
 Rózsa pirult a leánykák arczán,
 S szemeikből napfény sugárzott.
 Isteni látvány! egy nemzetnek
 Minden legszebb lánya jelen volt.
 A népség hő vágyakozással
 Néze a kellemeik ily özönére
 S irigyelé a rabonbán jogát.

Pedig e jog nagy kérdéssel járt.
 Kiválasztani enynyi kecsesből
 A legszebbiket . . ez lehetetlen.
 Oda veszett a szem enynyi bübájba,
 Elkábult az agy, éle kitompult,
 És a bíráló ész ittas lett
 Enynyi lerészegítő kellemtől.

Részemről a rabonbán helyén
 A koszorut feldobtam volna,
 Azt választván szívkoronámul,
 Kire füzérem hullott volna.

Zandirhám mást gondola s indult
 Hálom lánya felé mosolyogva,
 S így szóla a kellemeteshez :
 Ivola szende virág! ne ijedj meg,
 Ismerem én szived hajnalalmát;
 Ámde igényem föl nem adom, ha
 Nem vallod ki szerelmed tárgyát.

Te vagy az Zandirhám, ha talán már
 Bajnok Adorján meg nem előzött.
 Szólt a kecses lány s felgyult arczát
 Fátyola titkaival betakarta.
 Mint megrettene első szavára
 Oly boldog leve mostan Adorján.

Ment Zandirhám Tiborcz lányához.
 Bájos Etelke! ki bírja szerelmed?
 Tán Zandirhám, hogy ha előtte
 Hős Atadult nem láttad volna?
 A leány fátyolt vont arczára.

Ment Örlecz lányához a főpap,

A lány esdve tekintte a hősré,
 Bájoló arczát elleplezve.
 Zandirhám egy hamis pillantást
 Vete a felgyult arczu Mikowra,
 S ment hős Opor szép Karhaibjához,
 Ki Uspoulattal szóban volt már.

A deli szép hölgy inte fenytve
 Rózsaujjával s igyen szólott;
 Zandirhám! mi gyönyört lelsz abban,
 Hogy pirulást pirulásra tetézel?
 Kit szeretünk?.. ha tudod mért kérde?
 Jórészt a te szakállad sem nőtt
 Tul sziveden, s daliás hirednek
 Minden lány szivesen meghódol.
 Nem az a kérdés, kit ki szerethet?
 Kérdés: kit dicsőit kegyed oh hős?
 Könnyü neked megnyerni a harczot
 A hatalomnak előnye hián is.
 Hü lesz irántad a kit választasz,
 Jól tudod oh hős, mért enyelegsz hát?

Igy szólott Karhajb vidámon
 S a gyűlés mosolyogta a kedvest.
 A hölgyek főként örülének,
 Mert mindnyájon megrémültek
 Hogy sziveik titkát a rabonbán
 Ismeri és nyíltan kikiáltja.

Zandirhám a középre kiállva,
 A népséghez eképpen szóla:
 Ezt az erőszakos elválasztást
 Egykor Ursloron ¹⁾ hozta divatba,
 A ki szeretvén barna Joándrát,
 Őscink híresztelt szépségét,
 Más úton nem juthata czélhoz;
 De a rabonbán méltóságát
 Honáttól ²⁾ kicsikorva erővel,
 A szerelemre, kaján szándékkal,
 Szabta a kényszerítés törvényét,

¹⁾ és ²⁾ Zandirhám ellötti rabonbánok.

S kedvesétől eltépte Joándrát.
 A szerencsétlen hölgy Torjának
 Kénbarlangja nehéz gőzében
 Lelt menedéket kedvessével,
 Fullasztó halál árnyékában.
 Öngyilkosság lett ama gyászos
 Vad törvénynek bús kifolyása.
 Fájna nekem széttépni a lánczot,
 Melyet az öszszeszítő szerelem font,
 Jogommal mást jogtalanitván.
 Hölgyeim! sziveitek szép titkát
 Mind tudom én nagyrészt s becsülendem;
 Ámde kívánom hogy minden hölgy,
 A ki csupán gondolt is másra,
 Fátylával leplezze el arczát . .
 De a kit férfi nem érdeklett még,
 Vagy ki csupán csak irántam lánngolt,
 Bár ki leend ime gyülekezetben,
 Hagyja lepeltelenül kegyes arczát. —

Zandirhám e szavára a karzat
 Minden hölgye lehajtá fátylát,
 Csak Jolán vala nyílt arczokkal
 Látható bájai pompájában. —

Zandirhám Jolánhoz lépett,
 S átnyujtván a menyaszszonyi füzéért
 Vedd e füzéért, így szóla, kezemből,
 Zálogául kebelem lángjának;
 Nem ez az első percze szivemnek,
 Melyben irántad lánggra hevült az,
 Régi ohajtás, régi remények
 Őrzenek oh lány, ábrándim közt. —

Köny tört fel a leányka szemére,
 S míg a tömeg riadozva az „éljen“t
 Készült hódolatát bemutatni,
 Jolán így remegett bájhangon:
 Ez a nap éltem legszebb napja!

HARMADIK ÉNEK.

Zandirhámnak háta megett most
 Rögtön egy érczes hang megdördül:
 Egy vaspánczélos deli agg hős,
 Az öszfürtü Tiborc, így szólott:

Tiltja rabonbán! ősi szokásunk,
 Hogy eme hölgyet nődül válaszd,
 Bár ha e páratlan nagy szépség,
 S ártatlan s jó hire, a lánykát
 Égi kegyekre tevék méltóvá;
 Ámde az égi s a földi igények
 Néha külön korláttal bírnak. —
 Háromszázados ősi szokásunkint
 Oly hölgy illeti csak a rabonbánt,
 Kinek elődje a főrendből volt,
 Vagy valamely fejedelmi családból;
 Válassz hát csak azon lányokból
 Kik fejüket fátyolba takarták;
 Népe vezéréért akármely
 Lányka szerelmét elfeledendi,
 Főkint hogy ha az oly deli mint te.

Egy pillantást vetve Tiborcra
 Zandirhám így szóla a hőshöz:
 ,Nézzed oh hős ama hat kövértet,
 Melyre a nép törvényei írvák,
 S mutasd meg nekem azt a parancsot,
 Mely szívemet gátolja jogában!' —

Ifelyeselőleg zúga a gyűlés,
 Sok fiatal fölcsettana, főként
 A ki szerelmessét féltette. —
 S Zandirhám oka gyors diadalmat

Nyert az egész nagy gyülekezetben.

Nem rendít meg az ellentmondás,
Szóla Tiborc, s szavamat megtartom.

Ott az utolsó kövért mondja:

Hogy ha mi olyas jogkérdés van,

Melyről az írott törvény hallgat:

Párbaj döntsön az ily kérdésben.

Mért e zajongás ősz fejem ellen?

Ósi szokások mellett küzdök,

És a szokás maga már fél törvény.

Hősek a szájjal, hősek a karddal!

Én szavaimnak jogosságát

Élet-halál közt védni ohajtom!

Szóla Tiborc, súlyos léptekkel

Lépve ki a körnek közepére,

És kihivólag nézve az ellen —

Vélekedés közt zajló népre.

Ellene mondok ez állításnak,

Szóla Opor ércz-hangja Tiborc-hoz,

S ellenzézetem élet-halálra

Készen is állok megvitatni.

Mért tennéd koczára megöszült

Fürteid? a csata engemet illet:

Én pártoltam előbb érczhangon

A rabonbáni szavaknak jogát! —

Dei Tiborc! bár fürteid őszek,

S harczaid nagy tért vívtak a dalban:

Rólam is zenge a hárfák hangja,

S nem gyávával szállsz ki a sikra!

Nem teszszük koczára e kérdést,

Szóla Opor, engedj meg Adorján!

Ifju neved szép hire ragyog bár,

Ám ma a héterdőknek földjén

Zandirhámon kül más ifju

Nem vivhatna Tiborc hírével;

Neki pedig főhelyzete tiltja

Vivni magány ügyben párharcot.

Engemet illet e méltó párbaj,

És te Tiborc, készülj a csatára!

Én a rabonbán czélját védem,
Ellene vagy te utolsó erődig:
Döntsön az égszava hát mi közöttünk.

Rögtön a küzdhomokot rendezték,
Viszszavonult körtérbe a népség,
S Tiborcæ Oporral a mig oda voltak
Méneiket fölnyergeltetni;
Erdővidék Kis-gyúlája,
A szilaj harczai dalok lantosa:
A tadul, szirtrázó hangjával,
Zengeni kezde a két agg hősnek
Tetteiről vérizgató harczdalt. —

NEGYEDIK ÉNEK.

Két porfelleget szálla magasra! —

A mennydörgés bős morájával
Csörtet a térre Tiborc s állást vesz;
Szinte viharkint vágat Opor hős,
És állást vesz szembe Tiborczczal.
Mialatt végtelen „éljen“ hangzott.

Láttatok éhes bérczi oroszlánt
Vad tigrissel szemberohanni?
A midőn ordit farka csavarva
S körmeit öli a kőszirtokba?
Égfelé borzad sárga sörénye,
És szeme lángol vért, villámot,
Azt vélnéd ha tekintesz rája:
Hogy a bazaltot szerte szakítja
S szembe a tigris a bősült szörnynyel
Vad erejének önérezetében!
Reszket a dühtől szája, bajuszsza,
Körme kiterjed, tépi a földet; —
Igy ront össze a két hős bajnok,
A küzdőterre kiszállva serényen.
S mint az oroszlán ha a tigrissel
Össze csap egyszer végre keményen,
Nem lesz vége a harcznak, a miglen
Egyikök ösziporva le nem hull:
Ugy rohanának a hősek is össze
Elszántsággal bátorsággal. —
Opornak izmos vas dárdáját,
Tiborc s rohamos öszzecsapásnál,
Vértjével ügyesen védette,
S vissza kívánta a kölcsönt adni;
Ámde Opor sem rest a vívásban,

Megugratva lovát, dárdáját
 Ellöki vállaközébe Tiborcznak;
 Ámde Tiborc is fordult gyorsan,
 S jót löke bajnok Opor mellére.
 Megakadott dárdája a páncél
 Rétegen, és hegye átmetszvé az,
 Vérsébet ejte az agg hős mellén;
 De Opor is gyors hátrálással
 Ellene izmos nyakszirtjába
 Olyan dárdadöfést intéze,
 Melyre az elszédült. Opor ismét
 Döfni akart kihajolva lováról;
 Felhasználva Tiborc is e percet
 Dárdát döfe Opor czombjába
 És kiveté nyergéből az agg hőst,
 És reá ronta a földre típortra.
 Ámde Opor sem szunyada ottan,
 S megmarkolva Tiborcnak karját
 Kiragadá a nyeregből gyorsan.

Most mind ketten kardra kapának,
 Csattoga siskuk vas rostélya,
 Melyen alól csorgott a verejték,
 S arcaikon végig hengergett.
 Végre Opor egy kardvágással
 Szerterepeszi Tiborcznak siskát
 S halántékát sebzi a hősnek.

Felbűszül ez az érzett vértől
 S bűszzen Opornak vállpercézére
 Sujta karának egész erejével.
 Szétpattant Opor ércpánczélja,
 S válla hegyén vér kezde fakadni.
 Újra csapást intéze Tiborc rá,
 Védé azt Opor és szablyáján
 Szerzetörék a Tiborc szablyája,
 És Opor úgy szólott hozzája:
 Éltedet oh hős, elolthatnám,
 Mert im Hadur ten két kezeidben
 Széttöri kardodat, ám a te élted
 Drága hazánknak, drága fájunknak,

S védtelen ollen nem harczoltam.
Nem helyesli Hadur se csatádat,
Győződj meg hős, s mondj le a harczról.

Bár diadalmadat oly bizonyosnak
Véled Opor, hidd-el érzek még
Anynyi erőt ércz-izmu karomban,
Hogy szablyád kivegyem kezeidből,
Mint kivevém azt Kosrew chánnak,
Ménu Maroth hős nemzőjének,
A kázárok büszke urának,
Harczunk folyván a Tisza mentén. —
Rettege minden harczfi a hőstől,
Én vele bátran szembe rohantam.
S bárha kitörte kezemből a szablyát,
Vas keztyümmel földreverém őt. —
Rólam is zenge a harczok dalja! .
Üzve a zergéket a Mitácson, ¹⁾
És a ködös fejü Morgó ²⁾ ormán,
Hallám gyakran pásztorim ajkán,
A betanult dalt hajnal időközön,
Örtüzeikre ragyogván arczuk! —
Szóla Tiborc s védőleg tartá
Paizsos karját, büszke haraggal. —

Ledobá most Opor ércz szablyáját,
S pajzsát s pánczélját szét szórván,
Kezde birokhoz feltűrközni. —
Sejtve Tiborc ellenfele czélját,
Kész vala ő is a kézi tusára.
S mint a midőn a kovács sutujával,
Készitményeit öszszeszorítja,
Bár jobbról balról kolopálja,
Ingadozatlan áll a szorult vas:
Ugy, a midőn ez a két hős egymást
Általölelte vasas karjával,
Álla ez, álla az, mind egy helyben. —
Majd a kovács sutuját tágitja,

¹⁾ Erdővidék és Csik közti hegyláncz. ²⁾ Erdővidéki hegyláncz.

S készítménye inog helyében:
Igy tágíta a hosszas küzdés
A daliák karizmaiban rést,
Melybe egymást megmozdithatták.
Kiragadák egymást helyökből,
S porfelhőt vere lábikrájok.
Végre Tiborcz felkapva az ellent,
Háta megé a fején át dobta. —
Opor is mint krokodil felpattant,
S rohamával meglepve Tiborczot,
Földre löké őt villámgyorsan.
Unva Tiborcz a homoknak szagját,
Társát horgas-inán ragadá meg,
S mellbe löké hogy földre hanyatlott.
Ámde megint mind talpra szökének,
És birkoztak egyenlő erővel,
Miglen a nép mély csönddel nézte,
Tisztelvén mind két csataedzett
Bajnokot... s tapsaival nem sértvén
Egyiket a másik hitelére. —

ÖTÖDIK ÉNEK.

Tán ma is még a Küküllő partján
 Ott tusakodnék két űs-árnyék, —
 A Tiborcz és az Opor űs-árnya, —
 Nem győzhetve sem egy, sem a másik
 Hogy ha Magor nem jön ki a térre
 És nem szól a hősekhez eképpen:
 SzúnjeteK oh daliák, harczolni
 És hallgassatok egy két szóra!
 Hirt vevén bajvivástokról,
 Jöttem a mint jöheték hozzátok,
 Jöttem hirrel egy eseményről,
 Melyhez e gyűrü adá meg a kulcsot,
 Eme gyémántos gyűrü, a melyet
 Jolán áldozá isteneinknek. —
 Megkérdeztem Boudhámnétól:
 Honnan nyerte e gyűrüt a lányka?
 S lön feleletje a mint képzeltem.
 Ismerem én ezt, eskűszöm arra!
 Mert eme gyűrüt Constantinnak,
 Bizáncz hatalmas császárjának,
 Nő testvére nyeré hajdanta
 A Pyreus kormányzójától, —
 A csatalátott Micetástól
 Nyerte Zenobia nászszemlékül. —
 Hűtelen lön férjéhez a szép nő,
 És Jolánt szülé Ozirtól
 Elárulta a lányka szemének
 Ragyogó fénye Oziris titkát,
 Kit Micetás titkon imádott. —
 Nézzétek szemeit Jolánnak,
 Láttatok oly fényt földi szemekben?

Zandirhám köpajzsa nevéén át,
 Tegnap a napnak fénye betörvén,
 Láttam a mint sugárcsókjával
 Az atya lányát megszentelte,
 S két sugárt hagyta fénytestéből,
 Mely szeme fényén lángol azóta,
 Mint lángolt vala bölcsőjében. —
 Esküszöm, ő a császár hugától
 Születe Ozir szelleme által.!!
 Láttam a lányt már bölcsőjében,
 Nagyszerű emlék köt sorsához,
 S biztos légyen egész székelység:
 Nincsen e földön senki halandó,
 Kire Jolán ne derítene dicsfényt,
 Megtisztelvén vonzalmával. —
 Szünjetez hősek a vad párbajtól,
 És örvendjetez hogy Zandirhám
 Isteni nőnek birja szerelmét. —

E figyelemre hívó szavakat hogy
 Elvégezte a hold ős papja,
 A nép zajos örömhangokkal
 Eljenezé a kecsarczu leánykát.
 Ámde Tiborecz nem hitt e beszédnek,
 S dörgő hangja ekint riadott fel:

Négy év óta van itt mi közöttünk
 A templomjáró deli szép hölgy,
 S neked Magor csak most jut eszedbe
 Fölsismerni Oziris lányát,
 Ki a madárnak csontjaiból látsz
 Távól multat s hosszsú jövődöt?!
 Mit ha Jolán szeme most úgy fénylik
 Mint a kelő nap fényugára?
 Ott a dics-érezet ihlete lángol. —
 S hát az egek választottjának,
 Nem gyulhat szeme ragyogó fénytől?
 Szavaid engem meg nem győznek,
 Míg adatokkal nem bizonyítasz,
 S a viadalt folytatni kívánom.

Szóla Tiborecz, s a zajos népségnek

Roszalását sem vévén számba,
 Sürgeti bajnok Oport uj harcra.
 S im a távolból mind közelítő
 Tárogató hang kelte figyelmet.
 Csend lett e különös jelenetre.

A szentelt berek árnyai közt már
 Látható lön fő-fő besenyőknek
 Szellő enyelgett tollas siska:
 A besenyőknek chánjától jött
 Egy küldöttség Atelközéből,
 S Zandirhámhoz eképpen szóla:
 Posel chánunk, hős fejedelmünk
 Idvezli a rabonbánt s népét,
 S örvend ama jó szomszédságnak,
 Melyben a béke virágai nyíltak;
 De hogy a béke továbbra is álljon,
 Egy méltányos követelését
 Kérünk vissza ne útaljátok.

Nyolcz évvel ezelőtt csata közben
 Chánunk várából egy lánykát
 Elragadott Boudhám, s várában
 Önnön lánya gyanánt nevelé fel.
 Tudnotok illik a lány sorsáról, —
 Kire Jolán nevet ada fel Boudhám,
 Hogy tiz évek előtt egy gálya
 Vészt szenvedve a Pontus Euxin *)
 Hajjai közt, partunkra vetődött.
 Anyja kihült testén keseregve
 Leltük a bájoló kisdéd lánykát,
 Kinek az ottan lelt sok arany s kincs
 Mindjárt sejteté fényes sorsát. —
 Évek alatt mind terjede híre
 E jelenetnek, a mignem végre
 A birodalmi hajók jöttek meg
 Tudakozódva a gálya nyomáról;
 A nő balzsamozott holtteste
 Kihozatott chánunk sírjából,

*) Most Feketetenger.

A kiben császáruk nővérét:
 A hős hirü Micétás nőjét
 Ismerték fel a romai hősek,
 S elvitték ragyogó pompával
 Holttestét a bizánczi hajókon. —
 Most Jolánért küldte a császár,
 Azt követelvén Posel chántól,
 Hogy felelet alatt kézhez küldje,
 Érte jövének most, és kérésünk
 Jogosságát, kényszerüségét,
 Hiszszük vissza sem utaljátok.
 Ellen-esetben szomorú tisztünk
 Hadizenettel térni honunkba.

Zandirhám a szilárd követeknek
 Ezt felelé: fontosb ez a kérdés,
 Hogy sem a nép, meg az érdeklött fél
 Vélekedését mellőzhessen.
 Ott ama harmadik kövért mondja:
 Hogy minden közös ügyben, a népnek
 Vélekedése legyen törvényem. *) —
 Addig is adatokat kell látnom,
 Melyek a követelést igazolják. —

A követek mindjárt adatokkal
 Igazolák szavaik hűségét.

Vivsz-e Tiborc? így szóla Magor most,
 Vagy szavaim hitelét beláttad?

Meggyőződtem teljes örömmel,
 Szóla Tiborc s felvidult arcza.
 Megvan ekint lelkem nyugtatva,
 S mostan már karomat s hős székem
 Minden bajnokait nagy örömmel
 Szentelem Jolán védelmére.

Én is mint te Tiborc, megígérem
 Teljes örömmel védni a hölgyet. —
 Szóla Opor s rádörge egész nép:
 Küzdünk végcsepp vérig a hölgyért!
 Zandirhám a követség népét

*) A székelek alaptörvényének 3-ik pontja. —

Zandirhám.

Elvezeté Jolánhoz rögtön,
S kérte a lányt hogy nyilatkoznék.

Chánotokat nyugtassátok meg,
Hogy nem erőszak tart e hazában..
S hű szerelem köt Zandirhámhoz,
Kitől az ara — füzért átvettem. —

De a követség nem nyugodott meg,
A hölgy válaszán, s így szólott:
Egy hölgynek sincs joga szívéhez;
Sorsa fölött, atya nem létében,
A közelebbi rokon szava dönthet..
Tudnod kell kegyes arczu leányzó,
Hogy chánunk deli hős fia Norich,
Jogot nyert kezeidhez, s jogát
Chánunk vérrel is óvni fogadta. —

Nincsen joga a chánnak a harcra!
Szóla Magor menydörgő hangon,
S harcos alakká egyeneséjvén....
Követek és nép! halljátok meg!
Jolán atyja Micetás él még,
S lánya fölött fenn tartja hatalmát..
Im e nevemmel metszett gyűrűt
Követek! átadom hős kezetekbe..
Meggküldjétek a nagy császárhoz.
S ő megtudja e jelből, a mit most
Ime elöttetek itt megmondok:
Én vagyok Jolán atyja: Micetás

Elbámulva tekintte egész nép
Az ősz papra, ki egyenes arczczal
S méltóságos képpel álla.
Jolán odarohant atyjához
S átfonván derekát karjával,
Mind ketten kéjkönyre fakadtak.

HARMADIK KÖLTEMÉNY.

A B A R N A V I T É Z.

ÖT ÉNEKBEN.

ELSŐ ÉNEK.

Posel chán csata-készen várta
Követeit hős Zandirhántól.
Volt oka sejteni, hogy Jolánnak
Kiadatása nehéz kérdés lesz.
Hire futott nagy szépségének
A szomszéd fejedelmek közt is,
S most születése, kitűnő sorsa
Anynival inkább érdekelté a
Szomszéd népeket, mert a bizánczi
Tronnak vazalljai voltak majd mind.
Hízelgő vala bármely chánnak
Megnyerhetni a hölgy tetszését.
Posel chán fia Norich nyert is
Biztosítást a bizánczi nagyoktól,
S harcias atyja apolta reményét. —
Készen áll a bátor chán már
Bodza szorosnak *) végvölgyében,
Hogy mialatt a vitéz székel nép
Vig tora foly s fány-innepe zajlik,
A mámor zaja és zavarában
Lecsapó sasként üsön rájok.
Sátrában járt kelt Posel chán,
S a besenyők főrendje begyülve

*) Határszoros Sepsi-széknél.

Hadi lóczákon foglala helyet.

Nem tagadom, szólott Posel chán,
 Ismervén a hunok harczvágyát,
 A küldöttség jó sikeréhez
 Nem volt, s most sincs semmi reményem.
 Ámde kihunytt Boudhám, ki a népet
 Érczhangjával lelkesítette,
 Sirba merült a veszélyes harczos,
 S itt az idő most visszatorolni,
 Mely lealáz vala, azt a kudarczot.

Minden a gyors fellepéstől függ,
 Szóla Gozanga, vezére a chánnak.
 A rabonbáni süveghez igénye
 Nem lehet oly hősnek mint Boudhám
 Volt a nehéz viharok közepette.
 A fiatalság közt Zandirhám
 Felhat az elhunyt sas röptéig,
 S megközelíti Mikov, Uspoulat;
 De hol a pap a vezér, ez a két tisztt
 Képteleníti az ifu kort a
 Főhatalom méltóságára,
 Az őrigek pedig a viharok közt
 Mint az öreg fenyő könnyen dőlnek.
 Legyen a főpap Uopor, vagy Zandour,
 Légyen a büszke Tiborcz, avagy Örlecz;
 Hősek azok, nem hadi vezérek,
 És te uram diadalt nyersz rajtok. —

Ugy hiszem, vélte az ércszavu Guzmán,
 Bé sem kellene várni a küldött
 Bajnokokat, de sietve betörni,
 Két várvédcsereg áll utunkban,
 A szél székek egész hadi népe
 Alrabonbánok s gyuláikkal,
 Mind Boudvár völgyébe vonultak
 Békénk által nyert nyugalomban..
 S míg lakomájok amottan zajlik,
 Hon maradott aggastyánaikkal,
 S asszonyaikkal, könnyen bánunk.
 S ha végre behatolunk a rónáig,

Melyet az Oltíve nagy körben véd¹⁾

Akkor jöjjön egész hun fajzat!

Nem fog erőnkkel mérközhetni!

Helyeslék e tanácsot a főbkek,
S Posel chán se tagadva előnyét,
Kezde nyomulni a Bodza szorosba. —

Külde pedig a vezér a kerülő

Utakon jól fegyverzett serget,

Kik a határszél őrvonalában

Lehető őrséket elfogdossák,

S elzárják hadi utjok hírét. —

Mig a komor felhők így gyűltek,

Zandirhám se pihent rózsákon,

Rögtön a innep hely-szinéről

Indítá csapatokban előre

Harczfiat a határszéleknék.

Kémeket küldé sebess-vágtatva

Kik a határszorosok tájáról

Hirt hoznának az ellenfélről. —

Szét küldözte a véres kardot,

Mint hadi jelt, melylyel a csatázó

Népeket idézék az elődök

Vérdíj mellett, a csatatérre.

Talpra is álla a harczos nemzet

Gyorsabban mint bárki remélte,

S ifju vezértől bátoritottan

Mentek a hős csapatok harcolni.

Posel chán mint terve kívánta,

Bé is ronta a Bodza szorosba,

S ott fogadá el a küldöttséget,

Mely Boudvártól most tért vissza. —

A tagadó válasz hírére

Dúhtól forrt ezive Posel chánnak,

S hadmenetét megkettőztette,

Örvendvén főkint ama hirnek,

Hogy az egész nép innepet ül most

Boudvár alatt, gondatlan örömmel.

¹⁾ Háromszék ronája.

De az öröm-zaj már elhangzott,
 S gyorsan mint a vihartól fűzött
 Fellegek menydörgéssel rakva,
 Ronta Tiborc, s Örléc, seregével
 Át a Rikán ¹⁾ s felkeltve a népet
 Három-szék térére leszálltak.

A hegy-lánczozatok vonalából
 Kirohanó Olt hol legelőbb a
 Sepsi rónákra tekint habjával;
 Ott ragyogott fenn Oltszemvára ²⁾
 Tornyos vára lévente Mikownak;
 Ide jövének a sepsi tribusból,
 Nagy gyűlájok erős várába,
 A csoda hirtű ijászok serge,
 S élükön állván ifju vezérok,
 Lerohanának az Olt térére,
 S egyesülének a többi hadakkal.
 Ott vala Atadul, érczkaru Hálom,
 Ott Zelemir hős, bajnok Adorján,
 Nagyrabonbánjai hős csapatoknak;
 S oly villámszerű gyors rohanással
 Tört ez a had a határszélekre,
 Hogy Posel chán bámulatára,
 A besenyők is, a Bodza szorosnak
 Már fele ntján, a kiszaguldott
 Hős csataőrseket észrevehették,
 Azt még félgyanuval sem sejtván,
 Hogy már három tűz közt álltak.

Posel chán ugyan is bátran ment
 Szép seregével a Bodza szorosba,
 Mít sém sejtve az ellenfélnek
 Megjöttéről, hosszu időig.
 Söt nem titkolhatta reményét:
 Hogy véletlen hadutja bizonynyal
 Még amaz estvig a térre vezérli. —

¹⁾ Udvarholyszéket Erdővidékétől hegyláncz elválasztó ha-
 gyomány szerint Átilla neje Rika ide volna temetve. ²⁾ Oltszem
 helységfelett áll ma is a várom, a Mikó grófi család őstulajdona.

Am pedig ekkortájba Mikownak
Hős ijászait elhaladá már,
Megközelítve a halmot, melyen
Bajnok Adorján parittyás ¹⁾ népe
Volt elrejtve a sűrű bozótban. —

Későn vette Posel chán észre
Hogy ellenfele ébren várja.

Az elő-csapatok arcczal álltak
Hős Halom csapatához, s özsze
Kezdének nyilazni sebessen.
Posel chán a közép hadtestből
Ijasokat küldött ki segédül,
S maga is gyorsan ronta előre. —

Ekkor Adorján parittyás népe
Kezdi a szirtromokat, mennykőkiat,
Szórni az élről az ellenségre. —
Mint a midőn nagy jégdarabokban
Hull le az özszezfagyott nagy zápor,
És a szelektől hajtott gabnák
Szálait özszesztiporja, lerontja,
És a kalászokat özszeszekuszálja:
Ugy veri a réműlt besenyőket
Bajnok Adorján parittyá viharja..

Jajszó, véghörgés, hadi lárna,
Elegyedett a kövek morájába,
Melyeket árral szórt a parittyá,
Tördelvén velek a besenyőknek
Siskait és lefedett koponyáját. —

A chán bátorította vitézit,
Kik zavarodva futásnak eredtek,
A székel lovasok rohamától,
Kik Atadulra figyelve csatáztak;
S gyorsan a chán nagy számú parittyást
Külde az északi szirthalmokra,

¹⁾ A parittyá; ez álgyuja a régi hadjáratoknak, kórunk által nem igen ismertetik. Ez egy gép volt, melynek nyelve csiga kötélen, mint a fűrés nyelve, felfacsartatott, s elbocsátatván a reá rakott kőromokat szórta magasra, az ellen közé.

S szirtromok ezereit szóratta
 A rohanó székel lovasokra.
 Ámde Mikow, ijászit a rejtett
 Völgynyilásból sikra vezetve,
 Célba vevé a parittyás népet,
 S sok kárt tévén, megzavará azt. —
 Ujra rohant az-alatt a lovasság,
 A besenyőknek időt nem hagyván,
 Mignem végre, mikint a vihartól
 Fut az avar völgyek hosszában;
 Ugy futa vissza Posel chán népe,
 Üzetvén a merész ellentől.
 Végre egy tágasodó kis téren
 Tartalékokkal megzaporodva,
 Biztosítottabb állást nyert meg ..
 S erejét rendbehozá Posel chán.
 A rohanókat fenn tartá most,
 S mind két fél hadi-állást vévén,
 Uj hadi tervekről tanakodtak,
 Szórva a nyilzáport s a parittyák
 Szikla-kövét egymásra szünetlen. —

MÁSODIK ÉNEK.

Igy telt hosszu idő nyom nélkül.
 Végre a chánnak népe közt mozgás,
 Készületek szándéka merült fel.
 Serge között le s fel nyargalva
 Harczzekerében, a chán, mint látszék
 Harczot akart ujítani hadával.
 E sürgés feltűnt Atadulnak
 S Örleczhez közeledve ekint szólt:

Ha szemeim nem csalnak, az ellen
 Uj hadi terveket főz az agyában...
 Láttam azon tar hegy csucsáról
 Posel chánnak sűrű futárit
 Sürgeni jönni, és vizsasietni
 A telközbe, ha tán jól sejtem:
 Erejében a vezér nem bizik,
 S uj csapatot látszik most várni.
 Czélszerű volna ha el nem várnók,
 Hogy haderővel vagy hadi csellel
 Biztosb állást nyerne magának.
 Gyenge ő, bár állása szilárdabb,
 Gyenge a vert had s bizalmatlan,
 Mig sebe fáj, de ha végre kinyugszik,
 Ujra feléled bátorsága.
 Azt hiszem oh hős! int az idő hogy
 Győzelmünket felhasználjuk,
 Elleneinket nyugtalanitván.

Hős Atadul! e figyelmet igénylő
 Helyzetet illő megfontolnunk,
 Jöjjsze Tiborcz sátrához, a hol most
 Ugy is a hadi tanács vár minket, —
 Összszeljővének a hadivezérök

Terveket adni, Tiborcz sátrába,
 Hol Atadul mind azt ismétlé,
 A miket elmondott Örlecznek.

Pártolták Atadult már többen,
 Ámde Adorján másként ítél.

Bár sikerülne is, szólt, Atadulnak
 Terve szerint megnyomni az ellent,
 Ámde amott hátvédül áll egy
 Szirtrommal tele domb, melyet mint
 Látom az ellen szemmel tartott,
 S beültette parittyá erővel. —
 Ha seregünk egy kétes harczból
 Kezdene visszafelé hátrálni,
 E halom alja sirunkká válnék.
 Mostani helyünk legjobb arra,
 Hogy a rabonbánt itt bevárjuk,
 Keskeny e helyen a Bodza szorossa,
 S ily kis erőhez jó hadi állás,
 Támadó harczra ne is számítsunk,
 Mig a drabantság ¹⁾ nem lesz köztiünk.
 Lovas erő, s a parittyá e völgyben
 Jó ha a védelmet bírhatja. —

Sok a való szavaidban Adorján!
 Ámde felcédted a számításból,
 Ellencink lovas ereje gyenge,
 És ha előttünk, és ha megettünk,
 Nyílik e völgynek szűk szorulatja,
 A mi erőnknek kedvez a helység.
 Szóla Tiborcz, de Adorján mondá:

Lovasaink ellen délről ott
 Áll a parittyák biztos pontja,
 Melynek a nyíl nem járja magassát,
 S mely meredekjével rohamunkat
 Meghúsítani mindig képes. —
 Én ama szirthalom élén állva
 Ötven számú parittyá szekérrel,
 Elvállalnám, védni a chánnak,

¹⁾ Drabont, székel gyalogrend.

S hadseregének erős állását.
 Azt sem tudjuk, valljon az ellen,
 Oldalszárnyán nincs e lovasság?
 Minthogy a hegy-hajlás elzárja..

Ismerem én ama szirtoshalmot:
 Szembe merő, oldalban lankás,
 S hogy ha az ellent hátráltatjuk,
 Elfoghatjuk a menynyi parittyást.
 És a mi illeti rejtett sergét:
 Bizonyosan nem hátrált volna,
 Hogy ha segéd erejét nem várná.
 Hogy pedig az nem jött meg, tudjuk,
 S éppen azért kell rá támadnunk. —
 Szólt Atadul közhelyesléssel.

Bizakodással vas karjokban,
 S tartva a chán gyilb erejétől,
 A csatakezdést eldöntötték.

Megharsontak a táborig kürtök,
 A csapatok zászlói lobogtak,
 A parittyás csapatokkal Adorján
 Állást néze ki biztos halmon.
 Hős Atadul a nehéz lovasokkal
 El volt szánva, az ellenségnek
 Sűrű gyalogságát szétverni,
 A kinek utját bajnok Adorján
 Egyengeté, a parittyá kövekkel,
 Sűrűn szórva le már szirtjáról.

Ment Atadul mint romboló vízár
 Villogó dárdáját kiszégezve,
 S szembe tekintve a harc z lángjával,
 Melyről anynyi tüzes dalt zengett.
 Döng a szirtos föld, a csapatnak
 Terhe alatt, de viharrohanásuk
 Nem zavará meg az elszánt ellent. —
 Nyilzáporral viszonozá ez
 A rohanóknak bátorságát.
 De Atadul úszott a nyil-ár közt,
 Mint elemében a halfu úszik.

A besenyők kopjára kelének

És a hajító dárdák ezrét
 Szórták a rohanók utjába. —
 Zúgtak a sziklaromok a parittyák
 Vasnyelvéből kukra löketve,
 S pusztíták A t a d u l daliát.

Ott állott a halál egy ködben,
 És mosolyogta az örjült embert
 Rémitő udvariasságában,
 A ki helyette levágja a pásmát,
 A ki csatát kezd, vérpadot állít,
 És öli vágja le embertársát...
 Mint a halálnak mészárosa!

Eltűnt ezered év, más jött rá,
 Martaléki szolgái valánk mi
 Emberekül mindig a halálnak!
 Orvosokat fizetünk egyeseknek
 Életeért — s harczczal s törvénytől
 Ezereket leölünk kinok közt...
 S kaczag a sir ez örült vakságon! —
 Oh ki adá az erőszak jogát,
 S ki veszi vissza az emberi nemtől?

Ment A t a d u l, csapatával bátran,
 Mint avarok közt csörtet a tigris,
 A nyil visszaszókött pajzsukról,
 Dárdaikon szét-törték a kopják,
 Végre közlelről öszszecsapának
 A bátran küzdő besenyőkkel.

Dárda a dárdát törte, a kopják
 Éle a siskok aczélján pengett,
 Horkola a tüzesült mén s vágott,
 Lábaival rugdosva az ellent.

A besenyők nem tarthatták már
 A rohamot, s szaladásnak eredtek.
 Ámde Mikownak könnyű lovassai
 Kergetik a szaladókat ivökkel,
 Hálom is megjelenik csapatával,
 Üzni a megszaladó besenyőket;
 Mig Örlócz hátrább a gyalogság
 Gyors nyomulását intézgette.

Nem késett a parittyásokkal
 Új állást foglalni Adorján,
 Kisérvén a sereg nyomulását,
 S onnan a hátráló besenyőknek
 Hadsorait sűrűn hajgálván. —

Elragadá Atadult a szerencse,
 S mint szilajult bika ronta előre,
 Könynyü lovassaival öt nyomban
 Kiséré Mikow szórva az ivet.
 Elfeledék a csaták tüze közben,
 Hogy a gyalogság messze maradt már,
 S gondtalanul csörtettek előre,
 Mignem végre egy biztos ponton,
 Az ellen konokul helyt állott.

Sűrű kő-ár kezdett leomolni
 Az Atadul s a Mikow csapatára.
 Ott állának a tüzponton hol,
 Megjósolta Adorján a romlást. —
 Ám Atadul nem rettent vissza:
 Neki rohant a parittyásoknak,
 S ime miként felhőszakadástól
 Megtört bércki patak hullámozó
 Árja rohan megtöltve a völgyet,
 És lesodorva magával mindent;
 Ugy robogott Atadulra, Mikowra,
 Egy zug völgybe előre berejttet
 S jól fegyvezett könnyü lovasság.

Ily váratlan megrohanásra
 Kezde a székelység hátrálni,
 Míglén az ellen mint kicsapó ár,
 Mely elfogja a vándorok utját,
 Átölelé mindenfelől őket.

Nagy a veszély, a menekvés kétes,
 Atadul hős csapatával fogva, —
 És a Mikow s Hálom csapatának
 Jó nagy része veszélyben álla. —

HARMADIK ÉNEK.

Gyakran a végszükség nagy erőt fejt,
 És a merésszel jár a szerencse. —
 Büszke merészség vitte veszélybe
 Hős A tadult, s a merészségtől várt
 Kimenekülést nagy zavarából.

Megkisérté kis csapatával
 Az ellenseregén átvágni.

Keseredettebb harcز fejlett most,
 Mint a minőt képzelni lehetne,
 S már a szerencse hajult A tadulhoz,
 Már megmentve hihette csapatját;
 A midőn Posel chán maga böszült
 Dühvel támad az algyulára
 Vágtata ő s kardját forgatván
 Összezsapott böszén A tadullal.

Két krokodil a midőn egymásra
 Rontana böszén, két him oroszlán,
 Ha nyösténje felett veszekednék,
 Két tigris ha egymásra rohanna;
 Rémesb látványt nem nyujthatna,
 Mint az erős két harczi csatája.

A menydörgéssel vetekedve
 Csattoga pajzsuk a dárdák sulyán,
 Mint mélységbe lehulló folyam
 Fellegeket rázó morgása,
 Olyan volt lovaik robogása.
 Összevegyüle a harcز morajával
 Hálom csengő harcزkiáltása
 S lelkesítő ércz-hangja Mikownak.

A mennyrázó vad hadi lárma
 Túlterhelte a bércz viszhangját;

Folytonosan ujult zajjára
Nem vala képes visszafelelni.

Bajnokok a lovagok s elszántak,
A gyalogok sem voltak gyávák;
Ámde az elszántság nem mindig
Pótolhatja a nagy sokaságot.
Nőtt a veszély, porlott az erő szét,
A lakomázó halál markában.

Ekkor Adorján szólt Örlóczhez :

Imhol láthatod öszült bajnok!
Fájdalom, hozzávetésem nem csalt, .
Mindjárt fogva leszünk. E csatát nem
Posel chán intézte, gyanítom.
Egy oroszian körmét, vagy is inkább
Én ama párducz körmét látom
E csata folyásában, a melyet
Ott ama Barnavitéz hord vállán,
A ki Hálommal áll most szemben. .
Én e halomra parittyáimmal
Átszaladok s rést rontok az ellen
Balszárnyan, az alatt közérővel
Törjetek arra ti is, s hátráljunk.
Legjobb pont az a hol állottunk. —

Tetszett Örlócz hősnek e szándék,
S úgy intézte a harczot azonnal. —

Hős Atadul látván Hálommal
Vagdalkozni egy éjszín pajzsú
S éjszín sisaku barna leventét,
Dühösen és vágatva szaguldott
Ivola atyja segítségére.

Ketten törtek az érczkaru hősré,
Mégsem juthatván diadalhoz. —
Ámde dühös volt anynyira harczuk,
Hogy a midőn a riasztó harczkürt
Hangja a hátrálót harsogta,
S a székeltség kezdé vonulni;
Ök az egészről mit se tudának

Ámde a Barnavitéz feldördült:
Hősek! e kardhoz gyöngye erőtok,

Sok csata edzé azt kezeim közt,
 Bár a tiétek is harcslátott kard,
 Ha kivethetem forgásából!
 Fáj nekem ellenetek harczolnom,
 Fáj, hogy e harczba sodort a hadisten. —
 Menjetek, ismerlek titeket már,
 Fáj szivem érttetek, örvend néktek.
 Fáj a jelen, vidit a jövőndő...
 Menjetek, im magatok maradatok,
 Hátrál népetek, itt vesztek ti! —

Igy szólott s eltűnt a csodás hős,
 Ott hagyván a reá bámult két
 Bajnokot, kik gyorsan menekültek,
 Meszszire hátrált hadsergökhöz. —

Posel chán biztatva vitézít,
 Űzte a hátráló ellenfélt, —
 Nőtt az öröm már hős kebelében,
 Már látá fia Norich keblén,
 A szépség nagy híri Jolánját,
 Láttá családját biztos lánczczal
 Füzve Byzáncznak trónusához...
 De a csatákat az ég intézi.

Már kézben tartá diadalmát
 Posel chán, a midőn egyszerre
 Két oldalról kőromok ezrét
 Kezdi Adorján szórni fejére.

Álla Adorján, mint a hadisten,
 Egy halmon a parittyásokkal,
 Olyan szirtromokat, melyekkel
 Mostani ember tiz sem birna,
 Hányt a levante parittyájának
 Vas kosarába, s erős karjával
 Jól kifeszítve parittyá-vetőjét,
 Hogy a kötél recsegett sodrában;
 Kukra löké fel a mázsás szirtot,
 Mely megtizszerezett sulyával
 Földbe lapítja az ellenséget.

A felbátorodott besenyő had
 Megrémült e parittyá-vihartól,

S gyéritvén rohanó csatarendjét
 A jól irányzott kő-repülések, —
 Némi zavarral kezd hátrálni.

Látva a székelylek ezt a zavargást,
 Támadó állást vettek azonnal,
 Sűrűn kezdik szórni a nyilat,
 És a hajító dárdák ezrét;
 Így fordult meg a harcz koczkája.

A besenyők hátrálót fúttak,
 Rémületes hangon, kürtjökkel;
 Posel chán deli arca borult lön,
 Mint gyereké, a kinek markából
 Játszva kiröppen a fúrge madárka.

Oly sűrűn feszítette az ivet
 Mikow hadedzett ijjas népe
 Sepsi tribusnak hős daliái;
 S a bekecsalji parittyás hősek,
 Ugy pattintgatták a parittyát,
 Hogy a chánnak nem volt maradása.

Gyors küldötteseket üldöze rögtön
 A párducz kaczagány hőséhez,
 A ki a chán sátrában időzött,
 Nem vévén részt már a csatában,
 Követeket küldött Posel chán
 Kérni tanácsát a csoda hősnek. —

A párduczbőr hős jövevénye
 Azt izené, hogy azon jó állást,
 Hol az előtt biztonságban volt
 Háta megett fellelheti mindig.

Nem tarthatta magát Posel chán
 S visszavonul, hadi állásába,
 Száz holt tésten rontva keresztül,
 Melyek még jelölék hadi útját.

A székeltség a közelebbi
 Vészen okulván nem követé őt,
 Megfekvé az előbbi hadállást
 S ürtüzeteket gyujtatva lenyugvék.

NEGYEDIK ÉNEK.

Fekete vérting párduczos hőse!
 Szóla a chán a Barna vitézhez,
 Mért hallgatsz e mogorva kedélyyel,
 A helyett hogy jobb hadi tervet
 Gondolnál, mialatt veszteglünk,
 Elvárván hogy a bérczi lakók majd
 Kapjanak újra erős segedelmet?
 Te a minap hogy a ruthénekkal
 Folyt harczom közt hozzám jöttél,
 Anynyi erélyt és lángeszúséget
 Tüntettél ki a harcz folytában,
 Menynyit e földön rég nem láttam.
 Hősi csatádból megmérélek,
 S kedvedet örömezt bétöltöttem. —
 Láttad te is a vészperczekben
 Hadseregemnek bátorságát,
 A kiket én képeztem a harczra
 Száz csatatéren nyert hiremmele.
 Ámde te akkor villám voltál.
 Most egy társán buslakodó hölgy,
 Unva az embert, unva a harczot. —
 Bármí, ha sorsod bánt, légy nyugton,
 Nálam biztos lesz menedéked,
 Azt sem kérdem honnan jöttél?
 A csata hőst szablyája ajánlja.
 Bárminő sors üld légy vigan már,
 Kezdj új életet országomban,
 Én ellátlak szép hatalommal,
 Sergeim élén tisztos ranggal;
 Hagyd el hát e mogorva tünődést.
 Hős chán! szóla a barna levante,

Látod e barna paizsom sötétét?
 Vértemnél feketébb ma kedélyem.
 Nem tudok én csatatervet főzni,
 Zug agyam különös gondolatoktól.
 Igérttem hogy e hadjáratban
 Osztozom egyszerű közharczosként,
 Hogy a csaták módját kitanuljam,
 Melyeket itten folytat a népség;
 Megtartom szavamat, de e perczben
 Többet oh hős chán, nem tehetek már! —

Érthetlen szavaidba, derék hős,
 Játszik a félelem halvány árnya.
 Megrendíte a bátor ellen,
 Pedig ő gyenge, erőmhöz képest,
 Hogy ha csapatjaim itt lesznek mind.

Hogy ha az ellen gyöngé, előttem
 Nincs becse a gyöngéveli harcznak.
 Az oroszlánéhoz oroszláný illik.
 Ámde az ellenség nem gyenge,
 Söt mint szikla úgy állja a kardot.
 Bajnokinak markában a dárda
 Ugy áll, mintha belénött volna.
 Szeretem ívök biztos röptét,
 S érczezeket láték a parittyán...
 Szépen küzdenek ők, mind hősek,
 Mind csataedzett harczfiak, egyig,
 S érdemesek nagy tiszteletemre.
 Még ma tehát harczoljunk egyet,
 Harczfiaid serkentsd a csatára,
 Én rohanok az elő-csapatokkal —
 Nyílt harcz kell most, mert hadi csellel
 Élni e bérczek közt lehetetlen.
 Karddal, dárdával, kopjával,
 Nyilzáporral kell itt győzni.
 Kar a kar ellen, erő az erővel
 Vivjon, s a diadal az erősbé. —

Szóla a Barnavitéz s felülvén
 Harczy lovára erős csapat élén,
 Egy gyorsan szakadó felhőnek

Záporaként tört a csatatérre.

Felriadott böszült rohamára
Minden nap s hold czimerü zászló,
Zugtak a tárogatók, hadi kürtök,
Csörge a kard, tüszkölte a mének. —

Ujra dühös csata kezdődött el.
Szórta Adorján már a parittyát
A rohanókra, de hős Atadul sem
Kétkedik árkont törni előre
Az öszfürtü Tiborc szablyáján
Már csorog a letiportak vére...
Ott küzd hős Zelemir is bátran
Otthonosan a csaták zaja közt is
Mint a midőn hárfáján játszik.
Hálom rámege a Barnavitéznek
Hős csapatára, haragtól gyulván
A párduczborros jövevényre,
Hogy az imint a faképnél hagyta;
S öszzezapott ama két bátor hős. —

Mint a midőn két hegyről alátört
Durva belénybika ront egymásra,
Szarvai csattognak, s lábukkal
Gódröket ásnak a völgyi virányba:
Ugy rohanának a hősek is öszsze,
Csattoga pajzsaikon a kemény kard,
Vérteiket karcolta a dárda.

Hálom hadcsapatát hátrálni
Kényszeríté az erős ellenség,
Tul hata már a parittyá hatalmán
A besenyők rohanó vad serge,
S biztosítottabb lön hadi utja.

Ámde Adorján bátor népét
Rejtett utakon nyomja előre,
Ő maga harcz-ménjére ugorván
A csatatüzbe rohant elszántan.
A besenyők, mint vízbe leomlott
Szikla előtt, a hab ketté loccsan, —
Ugy omlának két oldalra
Ösvényt nyitva az ércz karu hősnek.

Rémületes volt kardvilláma,
 Hangja a mennydörgéshez hasonló,
 Melytől reszket a bércz fenevadja,
 Reszket a fűszál, reszket az ember,
 Hordván földrázó marajában,
 Életelő villámokat. —

Omlott

Már a csatározók vére patakkal,
 És a dühös csata-orditózások
 Zaja Hadurt figyelemre riasztá.
 Kikönyökölt a had istene egy szép
 Vórszint játszó felhő-élre,
 És mosolyogva tekintte a harcra.
 Vért szerető szeme telve gyönyörrel
 Ott kéjelge Adorján harcán,
 Majd szikrát szórt kéjgyönyörében,
 Hogy ha a Barnavitézre tekintte,
 A ki a harcba tüzült Hálommal
 Könnyüdeden csak játszani látszék.
 Vögre lesujta kemény buzogánya
 Ércsúlyával, az ősz sisakára,
 S Hálom siska a földre lependült,
 Vérár lepte a hattyu szakállat,
 S szóla a haldokló: te megöltél
 Oh bajnok! de halálom híre
 Tárgya leend szép harci daloknak,
 És Ivolám emlénszemü lányom,
 Könyeit e dalok árja lemossa!
 Mert nem gyávával küzdöttem,
 Érczkaru hőssel folyt végharczom,
 A minőt nem láttam soha eddig!
 Így szólott Hálom s haloványan
 Vértől lepve lováról aláhullt.

Látta Adorján a hős veszedelmét
 S hozza szagulda felháborodottan;
 Állj meg párduczok ércz buzogánya!
 Vivj velem oh hős! ki Ivolámnak,
 Hős szívü atyját föltre tiportad!
 Számba vevéd ama könysereg átkát

Melyet a szép hölgy sir atyjáért?
 S mely fájdalmas haragom gyújtja?
 Haza vihetem én ezt a kebelt, mely
 Hálom elől fel nem foghatta
 Vas buzogányod ölé villámát?
 Láthatnám Ivolát szemeimmal
 Meg nem mentve, avagy boszulva
 Hős atyjának végveszedelmét!?

Fiatal bajnok, szólt a sötét vért
 Ha a dicső elhunyt lányának
 Egyik szép szeme könyttől ázik,
 A másik szeme kékségében
 Sugároztsad hűségednek
 S tiszta szerelmednek vigaszát. —
 Hogy ha kidült az öreg tölgy, melynek
 Törzsén fejle a szép folyondár.
 Te fiatal cser, állj helyébe,
 Hadd fonakozzék hő kebeledre...!
 De kardom s buzogányom fussad:
 Az a halál kaszavasából van
 Villámokkal kalapácsolva,
 Eltipor az téged, s Ivolának
 Nem leszen atyja, sem hí szeretője.

Kérkedő hangod meg nem rettent.
 Én leütöm a belényt öklemmel,
 Mely a Tahorás s Irala ormán
 Vagy a Kormánul¹⁾ tág legelőin
 Legel a köd közt vad csordával,
 S megfacsarom a parittyák hurját,
 Hogy tiz embert fellök a légbé.
 Szablyámot rettegte az ellen,
 Vasánál siskad vasa gyengébb,
 S boszum erősebb mind kettőnél. —
 Szóla Adorján, a Barnavitézre
 Rontva keserves gyötrelmében.
 Játszva fogadta az érczkar az ifjat;
 Ámde a kardjátékok látván,

¹⁾ Székel keleti hegylánczok.

Már komolyabban kezd a tusához.
 Dűhtől lángola, ége Adorján,
 Látván lábainál Háloznak
 Ősz haja közt megaludt hős vérét
 S bús haloványon feldult arczát,
 A kinek egykor vig várában,
 A zugó Maros édeni völgyén,
 Dal s szerelem közt oly sok kedves
 Boldog időket tölt vala gyakran.

A szerelem, mely lánczol minket
 Egy szeretett hölgy hírségéhez,
 Egyszersmind osztályosává
 Bájol a gyermeki hí szeretetnek.
 Gyermek vívott most az atyának
 Hamva fölött vérboszu tüzével.
 A bú ércz erőt önte karába.
 Mint kölykét vesztett vad oroszlán
 Szaggatván a gyepet feni körmét,
 S csóválván farkát a magasban,
 Ugrik az ellenfél vesztére:
 Ugy nézett ki a boszus Adorján:
 Azt vélé, a ki látta a bátort,
 Hogy a kősziklát karja ledönti,
 S dárdáját a fenyő koszoruzta
 Bércz kebelén átfúrja dühében.
 Ámde a Barnavitéz nem rendült,
 És hidegen fogdosta csapásit,
 Ámbár rendbe szedé lova fékét,
 És feszesebben ült nyergében,
 Elárulva e mozdulatokkal,
 Hogy figyelemre igényes hősnek
 Sejtí az ellent. —

Folyt a csatázás,
 És a halál mint gerjedező tűz,
 Melyet a sanda lakós nem gátol,
 Ellenben a vihar szele éleszt;
 Terjede szét a csatázó nép közt.
 Ámde Adorján a Barnavitézzel
 Tán az enyészet hamvas uralmán

Tulreppentek Hadurnak szárnyán:
Félrevonult a halál harcunktól,
Vagy azért hogy mind kettő erős volt
S jártas a harcban, s dárda lökésben,
Vagy ha azért mert fenn a hadisten
Fellegiből ismét letekintett,
És gyönyörét a halál tisztelte.

Végre azonban a Barnavitéznek
Kardja Adorjánt földre teríté,
Ment Atadul, szabadítására,
Szembe rohant ez a Barnavitézzel,
S kezd harcolni, miközben Adorjánt
S a holt Hálomot a csatatérről
Kiragadák Atadul követői.

ÖTÖDIK ÉNEK.

Minden zugban folyt a kemény harc.
 Ott vala Örlécz minden ponton
 A Maros és a Küküllő gyulája,
 Nagygyulája e táj népének,
 Oriás ménjén érczhangjával
 Bátorította a székeliséget,
 S bárha a kétszeres ellenséggel
 Nem vala képes megbirkozni.
 Halk hátrálással fenntartá
 A csata kétes sorsát végig,
 Éberem felhasználta a helynek
 Minden előnyét, védelmezvén
 A csatahőseket és zászlókat.
 Jobb keze vala az Olt gyulája,
 Hajta Mikow mindig a hadedzett
 Tisztes hős csatatervire hiven,
 Védve Izorának deli atyját
 A lobogó csata-villámok közt.
 Jöttek a főrabonbáni futárok
 A csatatérre meg onnan viszsza.
 Bizhata Örlécz az ifju rabonbán
 Éberségében, erejében,
 És mindent koczkára kitenni
 Nem vala szükség még mostanság.
 Bátran törtek a Pecsényegeknek *)
 Sorai a csatatűzben előre.
 Szép vala látni a kardvillámlást
 S szárnyaló iverk gyors repülését.
 Mind ismerjük a kard fenségét.

*) Pácinaciták, ősi nép a besenyők közt.

Őltözetünk volt eddig a szablya,
 Bajtársunk a vidám lakomákon,
 Innepeinken, gyűlésinken,
 Templomainkban, zöld asztalnál.
 S jobbunk volt a csaták viharában,
 Nemzeti hírünk csengő tolla,
 Melylyel a történet könyvébe
 Nagy eseményeket irt a magyar faj! —

Szép a csatákon a kardvillámlás!
 Száz költészet, száz büvös dal,
 Száz láthatlan szilfida táncza
 Rejteznek egy szép kardvágásban.
 Vivni vagy a viadalt szemlélni
 Tápláléka magyar lelkünknek. —
 Kár, hogy e játék bánattal jár
 S anynyi nemes vér omlásával! —

És még is szeretünk kedves kard!
 Régi dicsőség, régi korunknak
 Hírneve röppen elénk fényedben.
 És hévvel ölelünk kebelünkre,
 És ha szívünk közelében csörgesz,
 Bajnoki láng fut végig erünkön! —

Tán szelidebb kor gyermeki lettünk?!
 Menjen a nép új pályafutásán.
 Más vala ősi korunk nagysága,
 Mely Atadult föllelkesítette;
 Viszszatorolni a Barnavitézzen
 Hálom halálát, Adorján buktát. —

Szembe rohan ez a Barnavitézzel
 S így riadott rá érczes hangon:

Vas buzogánynak vas karu hőse!
 Népünk jobbait öszszetiportad,
 Ámde a boszu ha késik is, elér,
 Védelmzed magad, árnya az elhunyt
 Hálomnak vérboszszura gerjeszt.
 Árvává lön szende leánya
 Vas buzogányod dörgésétől,
 Nem látjuk soha szélszerű tánczát,
 Nem szemlein az öröm ragyogását,

Olyan lesz szeme mint a borult ég,
 Melyre homályt vet a fekete felleg;
 Bánat fellege száll kékjére,
 S üde arczára köuzáport önt. —

Szép lehetett Hálomnak lánya?!

Szóla a Barnavitéz Atadulhoz,
 Szépségét tanusítja a részvét,
 Mely titeket vérboszsura gerjeszt.
 Ámde a hányan a hőst becsülétek,
 Mind ide jötök-e már meghalni?
 Hogy a szegény lány, atyját vesztve,
 Hiveiből is rendre kifogyjon?
 Boszszutok, oh hős! megnem győzhet,
 S csak nehezíti a lányka keservét:

Ha atyjával együtt vesznek
 Mind, a kik őt vigasztalhatnák.
 Hidd, Hálom nem gyáva karától
 Hulla a porba, kevély lehet arra
 Hogy velem oly nagy hosszu időig
 Győzte az élet-halál hős harcát.
 Vigasztalja e hir a leánykát,
 S majd ha szemének könye megárad,
 Egy szép dallal a dalnokok ajka
 Mossa le könyárját, elzengvén:
 Hogyan vivt velem a letiport hős!

Inkább széttörjék minden lant,
 Melynek húrja szivet bájolt el
 Harcz-tetteknek zengésével;
 Hogy-sem a dal, hős vérünk árán,
 Zengje dicsénekeit tettetnek!
 A besenyőknek szablyájával,
 Már gyakran megmérköze kardunk,
 S csak te hozál szégyent hírünkre.

Szólt Atadul s a Barnavitézre
 Ronta dühös kard-vágásokkal.

Posel chán, ez alatt, lovasokkal
 Bösz rohanást intéz Örlecze,
 Megzavará népét, s már százak,
 Megrémülve futásnak eredtek;

Ámde Mikow s Örlecz tüzesedve
 Üzik vissza a megszaladókat,
 Mert jó álláspontra jutának,
 Hol a vad ellent fenn tarthatták.

Sűrűn szórták már a parittyák
 A romok ezrét Posel chánra,
 S bárha Adorján ott nem létét
 Az apróbb romok elárulták,
 Biztos volt a parittyairányzás,
 S az ellen rohamát gátolta.

De a csekély erő végre kilankad,
 Mig a nagy ellen, erőt ujtva
 Könnyen hordja a hareznak terhét. —
 Elkeseredve csatáztak a harozfik.
 Az ijasoknak hős vezetője
 Érczhargon biztatta a népet,
 És legelől járt a csatatűzben. —

Hulla a bajnok a harc morajában,
 Mint a vihar zugása között hull
 Hargita ¹⁾ erdőjének lombja,
 A midőn a komor őszi derektől
 A falevél zöld élte kiszárad.
 Ilyenkor a levél hullása
 A napot is elzárja a völgytől.

Még Atadul nem tört meg a harcban,
 Melyet a Barnavitézzel vívott.
 Átragyogott sisakán a vitéznek
 Szemeiből egy kéjsugárzás.

Szépen vivsz deli ifju, Hadúr! —
 Szépen hordozod ércz szablyádat,
 Nagy kedvem telik ebben a harcban!
 Szólt gyakorizben a barna levente,
 S mint látszék kedvtelve csatázott;
 De Atadul védelme ügyes volt
 S ostroma fenyegető mind végig.

De ki vet féket a hullámokra,
 Hogy a hajókat szét ne tiporják?

¹⁾ Havas Udvarhely és Csikszék közt.

Ki gátolja az északi szélvészt,
 Hogy a szilárd csert földre ne döntse?
 Ki állítja meg a leczikázó
 Villámot hogy a házra ne üsse?
 S hol az erő mely mérkőzhetnék
 A csatatéren a Barnavitézzel?

Végre a Barnavitéz buzogánya
 Atadul ércsisakára lecsattan,
 S földre hanyatlík a harc lantossa.

Por-felleg vala látható ekkor
 A távolban; im Uspoulat jött
 Jól fegyverzett hadcsapatával,
 Hős nevü fiatal nagygyulája
 A Boudvárt uraló tribusnak.
 A távol csapatok látása
 Bátoritá a hunok daliát;
 A besenyők ellenben ijedve
 Nézték a tornyos porfelhőkre.

Ekkor a Barnavitéz harczménéit
 Sarkantyuzva Posel chánhoz fut,
 Ki a csaták tüze közt harczolt még
 Felhasználva a helyzet előnyét.

Fejdedem! szóla, az ellenfélnek
 Nagy segedelme közelg mint látom,
 Csapataid részint fáradtak,
 Részint nem jöttek meg a síkra..
 Szükség, még mielőtt a segítség
 Csatlakozand ellenfeleidhez,
 Viszszavonulnod egész népeddel
 Ama köszirtohoz, hol a parittyák
 Támadás ellen jól védhetnek.
 Megfontolta a chán a tanácsot,
 Megfontolta a had fekvését,
 S kezeit adva a Barnavitéznek
 Megszoritotta szives részvétellel,
 Megzugatta a tábori kürtöt,
 Hátrálót fuvatott népének,
 S kezdte azonnal visszavonulni.

Végre a biztos pontra jutott el,

Itt állását biztosította :
Kő-halmokkal, sánczolatokkal,
Kivagdalt fenyü-korlátokkal. —

Bus estalkony lepte a tájat,
Mind két tábor éji tanyát vett,
Ezrenkint lobogott a nagy őrtűz,
S fényénél vidám fiatalság
Monda regéket a régi időkről,
Régi idők sok vérharczáról. —

NEGYEDIK KÖLTEMÉNY.

A D O R J Á N Á L M A .

NÉGY ÉNEKBEN.

ELSŐ ÉNEK.

Gyorsan tünt el az éj, a kifáradt
Harczfiak éjei gyorsan telnek,
S ők, kik a vér s a halál-hörgés közt
Árvák özvegyek könnyözönében
Küzdik a harci babért, álmukban
Rózsaligetben, lágy holdfénynél
Szelid angyalkák karjain égneek.

Igy látott bűválmot A dorján,
Hogy sebeit bekötözte az orvos:
Látá Hálom szende leányát,
Csillagfényből font fátyollal,
Melyen átragyogott báj-arcza,
Látta szívének habbálványát,
Hozza lebegni szelid léptekkel,
Rózsaligetnek zárt csöndében. —
Fátylán át érezte a bajnok
Kedvese tüztől forró csókját. —
Ah mi szokatlan volt e varázkéj
Tőle, kit eddig a szende szemérem
Viszszariaszta egy égő szótól!
Végre kifejlék bájos alakja
A tünemény-szerű álomképnek:
Szabadon állá kitarva a fejlőd
Hattyukebel, s márványsima szép kar,
Göndör aranyfürt folyta körösedé,
Viszszaragyogva, a nyak hófényét,

Melynek ragyogó firtözetéből,
 Csába tüzárt öntött szeme kékje. —
 Gyémánt fényből, csigazománczból
 Öszszefonott átlátszó fátyol,
 Folyt le ködárnykint csipőjéről,
 Mig keblének bájaival egy
 Odasimuló kék köd enyelgett.
 Így tűnt fel a leánya a hősnek,
 Égi kép ősek mythoszából.

Karjait tárta elébe Adorján,
 S nem habozott, mint szárnyaló angyal,
 Hozza repülni a tündér szellem.
 Átölelé a levante a kedvest,
 Lelke lebegve csodás gyönyörárban,
 S szivta a hattyukebel bájáról
 A szerelem lángcsókja zamátját..
 Mig szédült agya tündevilágnak
 Égi alakjai közt tévelygett, —
 S végre elájult kéj-gyönyörében.

Ájulatából, az égő ajku
 Felcsókdosta a mámoros ifjat,
 S így susogott bús szélzengéskint:
 A szerelem földjében, fejlőd
 Rózsa valék én, s rád mosolyogtam,
 Hű kebeled volt zöld-levelem, mely
 Véde a véstől, gyenge virágot;
 Kelyheim illata, tiszta szerelmed;
 Oh de a föld, melyből serdültem:
 Az atya keble, kihalt, kiaszott már,
 S engem utána hervasza a bánat,
 Jöjj te is, oh kit szívem imádott,
 Jöjj te is oh hős! jöjj-el utánunk!
 Ott leled öt ellenfeleinknél,
 A ki atyámat a holdba repíté,
 Kérdd meg a hőstől vas kardoddal:
 Hű Ivólad mely tájra repült el?
 S megmutatja ő, kardja hegyével. —
 Szép haza az, nem mint e vadon föld,
 Hol a dicsőség vérben fürdik,

Hol mint bérczi vad, ember az embert,
 Üldözi, fegyverrel gyilkolja,
 Szép haza, hol lakozom Hálommal
 Megszabadult lelkek sergében...

Jöjj te is hősem! jöjj oda hozzánk! —

Felriadott e szavakra Adorján,
 S úgy rémlék hogy a lány suhogását
 Hallá sátorából kilebegve.

Oly különös vala álma a hősnek,

Olyan kéjes s oly fájdalmas:

Mint haldoklótól egy végcsók! —

— — — — —
 Könyei hulltak az ifju vitéznek,

S nyugtalanul kele föl ágyáról.

Sebjeinek feledé fájdalmát:

Mélyebb fájdalom égett lelkén.

Felkelvén s sátrát odahagyván,

Ment Hálomnak sátra felé, hogy

Bár porait láthassa a hősnek..

Künn a szabadban, csöndes idő volt,

Holdfény reszkete a fák lombján,

Susogó szellők jöttek mentek,

Zengve kísértetes éjtítkokról. —

Minden szélsusogásban, Adorján,

Ivola lágy hangját gyanította:

„Az atya keble kihalt, kiaszott már,

Engem utána hervaszta a bánat;

Jöjj te is, oh kit szivem imádott,

Jöjj te is oh hős! jöjj el utánunk!“

Izzada arcza a bátor hősnek,

Jós-sejtelve szivét megtörvén,

Suhogó árnyakat érze lebegni

Hálom sátra körül, Ivólát is

Vélé látni egy rózsacsoportban,

Mely rőt felhővé alakúlva

Szálla egy holdsugáron az égbe.

Nézte a bajnok a lengeteg árnyat,

Lobogó firtekkel, lemosolygó

Angyali arczával lebegett ő

Felhő szárnyán fel az egekbe.
 Hab keze nyájasan inte le hozzá,
 S a susogó szél újra zenegte:
 „Az atya keble kihalt, kiaszott már,
 Engem utána hervaszta a bánat;
 Jöjj te is, oh kit szívem imádott,
 Jöjj te is oh! hős jöjj el utánunk!”

Háborodott szívvél lépett-bé
 Hálom harcásztrába Adorján,
 És a midőn meglátta a tisztos
 Bajnokot, elholtan kiterítve;
 Megeredett zokogó könyárja,
 S a csata bajnoka sirt mint gyermek.

Végre erőt veve mély fájdalomán,
 S esküt tőn a hadisten előtt, hogy
 Megboszulja halálát az elhunyt
 Hálomnak, vagy veszni fog ő is.

Ott fogok én szendergeni hős árny!
 Hús partján a hömpölygő Marosnak,
 Hol a te hamvad lesz elzárva,
 Fejköveinket a víz, ha kiárad,
 Megtisztítja a portól, sártól,
 S hajjai elzugják az utódnak:
 Kiméeljétek e szentelt két sirt,
 Hol Hálom, meg Adorján nyugszik!
 Kiméeljétek a gyep-pázsintot,
 Hol küpresz s vadrózsa virágzik,
 Hú Ivolánk puha keze nyomára,
 Ki a küpreszszel hős atyjának,
 És a rózsával kedvesének,
 Bánatos emlékét tisztelte...
 És ha a pásztor ballag a téren,
 Eltéríti kövünk elől nyáját;
 Nehogy a kosnak szarva lesértse
 A nyugovók neveit,... ő pedig jön
 És a midőn olvassa nevünket,
 Így fog szólani: büszkelégy oh kö!
 Mert két hős szive nyugszik alattad,
 Kik a hazáért harczban veszték. —

MÁSODIK ÉNEK.

Bolygva az élet vándor-utján
 Nézttem gyakran a folyót, völgyet,
 Zöldült erdőt, üszködős ormot...
 Andalgottam a hold fényénél,
 Keresém én a Maros völgyében
 Azt a követ hol Hálom nyugszik....

Késő időknék bús lantossa!
 Mért keresed te a kised sirköt?
 Hisz ama halmon, Várhegy '1) halmán,
 Nem egy kő, de kevély vár állott,
 Rakva ezernyi ezer nagy kőből;
 S azt is bétemeté az idő már!
 És mi a sirkő egy ős várhoz?
 Késő időknék bús lantossa!

Keresed a homokot a tengerben!
 Minden minden ugy oda léssen:
 Mint a sohajtás ajakainkról,
 Melyet számba se vészen senki!

Ott állott ama bérczfoka élén
 Hős Hálom nak tornyos vára,
 E várban élt Hálom lánya,
 Lánya a nagynevü algyulának,
 Legszebb hölgy a Maros mentében.

Csend volt itt a magános völgyben,
 Csak nők s aggok lézengettek,
 A környéknek harczos népe,
 Mind a csatán volt Bodzaszorosban.

Busan járt várában Ivola,
 Hős atyjáról gondolkozván..

1) Helység most M.-Vásárhelyről északnyugotra.

Rég nem vett hirt a csatatérről,
S szive szorongott aggalmában;
Végre Hadur oltára elébe
Indult reggeli áldozatával.

Szép reggel vala, tiszta égőven
Lépdela méltóságos fénynyel
A tűzarczu nap, enyhe zefrek
Játszodozának a zöld lombokkal.
Oly szép volt a mező, a magas ég,
Tiszta zavartalan és oly csendes!
Mintha a földön, benne, s alatta,
Semmi se történnék. Az egek nem
Tudtak a harczok zivataráról,
Mely ezerek vérét ontotta,
Nem keseregtek Hálom vesztét,
Nem szánták az Adorján bűját. —
A holttesteken játszva szökeltek
A madarak vidám csevegéssel.
Tört sziveken egymással enyelgett
A pillangók tarka csoportja
És az enyelgő szél, vérázott
Hajfürtjét a leölt hőseknek,
Oly játszodva taposta a porba,
Mily enyelegve rózsás ligetekben
Játszik a lánykák dús fürtjével! —

Szép vala a kiderült természet,
Szép mint Hálom tünde leánya;
De szive nem volt mint a kegyesnek,
S jó hogy a földnek nincs érzése,
Annyi sohajtást, annyi panaszt, jajt,
Annyi halált meg sem birhatna.

Mért kell zengeni bús lantomnak
Hálom szende leánya halálát?

Hősek ura! vérarczu hadisten!
Oh vedd áldozatul e galambot,
S áldozatomnak füstje között föl
Reppenő esdésem hallgasd meg:
Oltalmazd a veszélytől atyámat
S kedvesemet a csaták viharában.

Szánj meg oh harcok erős ura! engem,
 S védj a kikért még élni ohajtók. —
 Jöjjenek ők győzelmi babérral,
 Harczukról zengő lantok közt,
 Diessugárzott arcczal, vissza.
 Fájó lelkem vérzik utánok.
 Oh hozd vissza Hadur, hozd vissza!
 Vagy e szerényded áldozatomból
 Alkoss tündér-ajku galambat,
 A ki csatáikról hirt hozzon.

Igy esdeklék Ivola szeliden
 Házi oltára előtt leborulva,
 A midőn egy vész-hang dördül meg
 Háta mögött: Zoa álla mögötté,
 Egy rút arczu idomtalan ifju,
 Gyilkos szemmel gunyoló ajkkal.

Tudod e kékszem aranyhajzatja!
 Tudod e, tudod e mily hirt hoztam?
 Hoztam örömhirt, nekem örömhír,
 Szerető szivek szétszakadása,
 Öröm a jaj a szerelmesek ajkán,
 Öröm előttem az árvák könye...
 Mert engem lány nem szeretett még,
 Nemzöm kidoba fenevadaknak,
 Hiena szoptata, medve nevelt fel,
 Lidércz oktata dalra beszédre.
 Egy vén vasfogu boszorkánynyal,
 A ki regét mond ifju koráról,
 Rapson iránti szívlángjáról.....
 Altat ő engem nadragulyával ¹⁾
 Csomorikával, ²⁾ barnabelinddel, ³⁾
 S hoz szemeimre varázsló látkórt ⁴⁾
 S megmondom kit csal szeretője,
 Ki talál kincset a föld gyomrában?
 Meg, kinek haldoklik kedvesse?

¹⁾ Solanum furiosum v. lethale. ²⁾ Cicuta virosa. ³⁾ Hios-
 cyamus niger. — ⁴⁾ Visio. Látkóros: visionarius, clair-
 voyant, jobbnak vélem az alvalátónál.

Mindent látok e bűvös kórbán.
Látom a feketevértes hősnek
Vas buzogányát Hálom siskán,
Látom atyádnak hattyu szakállát
Bécsepüszödve aludt vérétől,
S látom Adorján földre-bukását. —
Ha! ha! ha! te is oh lány szép vagy..
Még is lám nem bírsz szív idvet?
Mért gunyoltok büszke leányok!
Hogy rut púppal jöttem e földre,
Hát csak a szépet kell e szeretni?..
Lám, tapogasd meg boldogságod:
Titeket is megcsalhat az élet!

Igy szólott Zo a rémes hangon,
Félörjülten, a szende leányhoz,
És kirohant Hálom várából.

Rémület szállt a leányka szívére
Jajjával töltötte a várat,
És kirohadván, háborodottan,
Feljajgatta a vár szolgálait,
S harczzekerén mint rohanó villám,
Futa sebessen Boudvárába,
Hogy a csatákról hirt hallhasson.

Meghallá ott atyja halálát.
Nem láthatta az elhunyt agg hőst;
Gyenge szívét széttépte a bánat. —

HARMADIK ÉNEK.

Ott pihenének a Bodzaszorosban,
 Sátraik árnya alatt a vitézek,
 A besenyők védállásukból
 Nem mozdultak, a székeltség sem.
 Várni látszottak mind két részről.
 Végre a zöld, veres s kék darabontok,
 A székel nagy hirü gyalogság,
 Jött mint dárdákból nőtt erdő.

Élükön álla az ifju rabonbán
 Hattyu fehér ménen lovagolva.

Jötte a főpaprak csatatús volt,
 Mely a sereg kebelét gyulasztá,
 S megzavará a vad ellenséget.

A székelhadak fővezetői
 Zandirhámnak elébe siettek,
 Hirt tévén az előharczokról.

Mélyen vérezé Zandirhámát
 A midőn Hálom sátrához ment,
 S a csataedzett hőst kiterítve
 Megpillantja halottágában.
 Felhő lepte a férfias arcot.
 Szótalanul és búsan állott.

Majd Adorjánt s Atadul tudakozta,
 Amaz üdülve kiment a vadonba,
 Keresve a magányt mély bújában;
 Ám Atadul sebe még terhes volt,
 S ott fekvék a derék, sátrában. —

Zandirhám legszebb csapatából
 Hálom hamvai tiszteletére
 Gyász-kiséretet osztott rendbe,
 S hirül véve Ivola halálát,

A hárfák bájhangu dalárját
 Zelemirt küldi Adorján hőshöz,
 Hogy ovakodva hiréül adná
 A szelid Ivola gyászos sorsát,
 S hívja meg őt is a gyászinnepre. —
 Ekkor ment Atadul sátrába.

Mély bánat közt üle Adorján
 Egy kitörött cser izmos törzsén,
 Dárdájára borulva mogorván.
 Lelke előtt lebegett az enyészet
 S sűrű sohajtás közt így szólott:
 Oh kiaszott tölgy! mért nincs könyved,
 Melylyel mult korodat megkönyezd.
 Zöldelő lomboddal mi kevélyen
 Nézted a mélységben tova tűnő
 Századok ködszerű ellebegését,
 Hány télnek viharát ki nem álltad
 Megbirkozva a fõrgetegekkel?
 S jött egy ifju suhanc bárdjával
 S téged a bús mélységbe ledõnte,
 Oh de ki Hálomot õszszetiporta,
 Nem volt az gyerek, ércz volt karja,
 S büszke halált oszt ő a csatákon.
 Oh de az elvèrzett atya helyét
 Nem pótolja a harci dicsõség,
 A szerető lány gyõnge szivében,
 Nem ad a hir kárpótlást néki
 Az atyaszeretet érzéséért!
 Gyökereden nõtt egy fiatal ág
 Száz éves tölgy! s földrebukásod
 Sarjadat is lesodorta utánad —
 Te talán Ivola balsorsának
 Szomorú jóslatakint állsz itten?
 Így andalga magában Adorján,
 A midõn õt Zelemir föllelte,
 Hol jársz hõs Zelemir! e vadonban
 Hol csak a zerge kerülí halálát,
 És a kesergõ sziv az õlõ bút?

Én sem a jó kedv utain járok,
S nem örömek tanítottak a dalra,
Szólt Zelemir helyet foglalva.

Bánatos szív vigasztal a búban...

Rég nem hallám szép hárfádnak
Tüzelő dalját hős Hálomról,
Mely a kazárok elleni harcznak
Hősciről csoda dolgokat hirdet..
Oh most csak Hálom s Ivólája
Képe körül bolyg bús képzelmem.
Vajha egy dalt zengnél Hálomról
S ragyogó fürtü kecses lányáról!

Hárfám hurjait én leeresztém,

S nem fogok zengeni, nem soha több dalt,
Zengjek e dalt a csaták vad uráról,
Róla, ki Hálomot vesztire hagyta?
S zengjek e dalt a heves szerelemről,
Mely mézében rejti a gyilkot,
Mely rózsafátyol alá rejt egy sirt,
A hova mind-ketten beleestünk.
Oh azt hittem, a hí szerelemnek
Kinjai csak szívemet mardossák...
Mind mind veszve a hűn szerető szív,
Nincsen e földön idv s boldogság!
Hasztalanul áldoztad idődet

A boldogság arany álmának...

Álmunk tán csak a holdban, a napban,
Nyer egykor kifejezést magának! —

Jöjj, sirassuk a hunyvat, az élőt,

Te az előbbit, én az utóbbit;

A közös bánatot érzők szive

Egy más búján vigasztalódik. —

Jóslatosak szavaid hős bajnok!

Álmaimat tükörzi ki arcod.

Mondd el a rettentő hirt, mond d el,

Melyet elárulsz bús képeddel..

Leküzdöttem már a szívharcot,

Megálmodtam I v o l a halálát..

Mondd a valót, mindent kibírandok.

Engedj hát utat könnyednek,
 Bánatos hősem, szép Ivóládért,
 Zandirhám küldött ide hozzád.
 Elkiséred-e Hálom hamvát
 A sirig, hol lánya reá vár,
 Búsan nézve reád le a holdból?

Hallá Adorján a rettentő szót,
 Teljesedését rémálmának..

Dárdáját ragadá markába
 S verdesvén azt egy kőszirthez,
 Orditozott mint kölykeveszített
 Anya orosz lány a bérczeken ordit. —

Tiszteletem vidd Zandirhámhoz,
 Nem megyek én Hálom sirjához,
 Gyilkosságát fogom én kísérni,
 Mint kíséri a testet az árnyék;
 Csak hogy az árnyak élete nincsen,
 Ámde szívemben bosszu az élet;
 S mint a méh életem fulánkjával
 Boszum mérgét rajta kitöltem,
 Rajta, ki idvemet ösztözetiporta.

Szóla a hős, Zelemir részvétellel
 Indula vissza a táborhelyre.

Állj meg, oh ál lj meg! szóla Adorján,
 Vég kérésem vedd figyelemre,
 Oh ne tagadj meg, lány hárfádon,
 Egy dalt Ivólám emlékétől! —
 Hogy ha kiége szívem fáklyája,
 S nem süt a szerelem már utamra;
 Hadd lángoljon vissza a dalban
 Boldog utódok pályájára.....!
 S vidd a rabonbánhoz kérésem,
 Hogy ott legyen az én pihenésem,
 Hol Ivólámnak sirja felett majd
 Szép dalaiddal viraszt egy kő,
 Mond a rabonbánnak s a csaták hős
 Bajnokinak, mondd végső búcsúm,
 S jöjj báj társom a mult harcokban!
 Fogja fel arcod végső könnyem,

Fogja fel ajkad végső csókom
Veletek üztem az ellent gyakran,
Hányva parittyámról a kőszirtok
Romjait a szaladó csapatokra
Nem vala hirem a harczban utolsó,
Bátran forga a szablya kezemben.
Bárha a véres harczviharak közt,
Menydörgött a halál, nem féltem:
Méltó leszek a végperczben is
Népem hős híréhez, hidd el. —
Mint ragyogó nap a felhőken át:
Törve dicső fényével, alánéz,
Égető bucsut mond a világnak,
És úgy száll nyugalomra az éjbe,
Bánataim közt úgy fogok, én hős:
Tetteim által visszaragyogva,
Elköltözni e föld színéről! —
Oh Zelemir! de ha végharczomtól
Megtagodod hárfád egy dalját,
Siromban sem lesz nyugodalmam.

NEGYEDIK ÉNEK.

P osel chánnak népe pihent még
 De a rabonbán jöttét látván:
 Uj hadi terveket érlelt lelke.
 Sűrűn küldözgette futárit,
 Háta megett gyűlő seregéhez,
 S nagy tábort indita el Oitoz ¹⁾
 Hegyszorulatja felé sietőleg,
 Mig maga itt sergét rendezte
 Ujabban gyűlő erejéből.

Ott pihenének sátoraikban
 A besenyők kitünőbb daliái,
 Avagy a tábor előtt terebélyes
 Tölgy-fák árnyai közt heverésztek,
 Kérkedvén a letűnt harcokkal.

Harcosaik versenyt szaladának,
 Vagy kujakos párbajjal időztek,
 Egymást verve vidám nevetés közt.
 Mig mások dárdák s tegezeknek
 Tisztogatásával s tündéres
 Harci regékkal foglalkoztak.

A feketevitéz nem vala köztük,
 Egy idő óta mogorva kedélylyel
 Többnyire inkább szerte barangolt,
 S nem vala kedve a harci ügyekhez.

Az elő-örsek erős zaja hallszék,
 Kik feszített dárdával a völgyben
 Egy közelítő lovagra rohantak.
 A közelítő hős daliának
 Termete büszkén tűnt ki a ködből,

¹⁾ Határszoros Kézdiszék és Moldova közt.

Siska serényével az enyelgő
 Szellők vigan játszadozának.
 Ő az, Adorján e feldult lelkü
 Ifju levente közelge az ellen
 Sátraihoz, kihívó hangokkal,
 Verve nehéz csengésü paizsát.

Harczra kiáltom a Barnavitőzt, és
 Megküzdvén vele s földre tiporván,
 Harczra kiáltok föl minden hőst
 Posel chának hadseregéből,
 Kardra avagy dárdára, reptilő
 Gyors kopjára, nehéz buzogányra;
 Jöjjön síkra velem, ki szívét a
 Harczviharok közt helyén érzi!

Szóla Adorján, a hős besenyőknek
 Fölbjei rögtön talpra szökének;
 A pruthmenti ¹⁾ vitézlő Guzman
 Szóla előbb a merész bajnokhoz:

Kérkedő hős! bősziit fecsegésed,
 Vakmerő bátorságod lázaszt.
 Barnavitézünket megelőzve —
 A ki jelen sines most miközöttünk —
 Készen várlak a párviadalra.
 Ámde imádkozz isteneidhez,
 Mig hadi ménem elévezetendik,
 Imádkozd el utolsó imádat...
 A Pruth mentéről nem hatott el
 Hős Guzmannak hire tehozzád?
 Hogy ily fennen hívsz viadalra?
 Kardom alatt száz ajk elnémult:
 Mondd hát most a mi szádon fekszik,
 Pár percz mulva tudom késő lesz!

De sőt inkább, felelé a kihívó,
 Ha van arád vagy kedvesed otthon,
 Küldj követet hozzájuk azonnal,
 Hirül adni halálotat oh hős!
 Nehogy a véletlen gyász hirtől
 Szive szakadjon mint Ivólámnak. —

¹⁾ Pruth folyam Moldovában.
 Zandihám.

A besenyőknek hősei mostan
 Hasztalanul kísértik a sorsot,
 Földre verem ma a legbátrabbat.
 Hol van a Barnavitéz? csak is ő az,
 A ki erőmmel mérközhetnék.

Felriadának e büszke szavakra
 Hat főbb hősei a besenyőknek.
 Mindenik égő arcczal ohajtá
 Visszatorolni a sértő hangot. —

Megkezdé a csatát hős Guzman,
 És Adorjánra erős rohanást tett.
 Testén zörge a vért, s pánczélja
 Csattoga öszszeverődve a pajzsával,
 És ébennyelü dárdájával. —
 Lépte nehéz zivatarjárás volt,
 Mely dörög és csattog s villámlik.
 Ámde Adorján szírként álla,
 Mely nem rendül a hullámok közt.

Öszszeütének, mint két bércznek
 Oldaliról lefutó két szirtrom,
 Mely a midőn sulyával a szembe
 Gördülő rommal öszszeütődik,
 Csattagó zaj közt széttöri azt, vagy
 Széttöretik amaz által azonnal.

Alabástromkő volt hős Guzman,
 Gránit Adorján, a rárohanónak
 Szerte is törte erős ércpajzsát.
 Dárdalökése kemény vala mint a
 Várfalakat szét ontó villám,
 A besenyőnek vértjén áttört
 Érc-hegye, s mellét érintette,
 Sőt nem eléglé fáradságát,
 Áttöre még Guzman mell-csontján,
 S a daliát a homokba tiporta.

Második hős állott a homokra,
 Földreverés a kesergő Adorján.
 Harmadik jött, negyedik, ötödik jött,
 S mind elhaltak Adorján kardján.

Bösz leve Posel chán s maga vágott

Megbosszulni leölt daláit;
 Ámde a Barnavitéz közélte,
 S megpillantva a földretporttjak
 Nagy seregét, kezd arca derűlni:

Ifju vitéz! ha szemem nem téved,
 Láttalak én még a csata-téren,
 S szót is váltánk fegyvereinkkel?!

Ugy van bajnok! szablyád éle
 Több sebet ejtett már keblemre,
 Hogy sem visszatorolni ne vágnám.
 Földretportad Ivólám atyját,
 És a leánynak szíve szakadt meg;
 Élhetek-e én téged látva?

Ha a világban ketten volnánk,
 Akkor sem férnénk meg, hidd el,
 A világ két sarkán egymástól!
 Készülj föl a halál-viadalra,
 Hozzád jöttem bosszuzudühemmel.

Ifju vitéz! szavaidban igazság,
 Mint kezeidben erő van látom!
 Ámde kifáradtál, s fontold meg,
 Hogy sok erős elhulla karomtól. —
 Jöjj velem el ama tölgy árnyába,
 Hol kipiheve a lankadtságot,
 Újra erőt nyerj a viadalra. —

Nem hívesítik az árnyak a bosszút,
 S nincsen a bűnnek lankadtsága;
 Halmi, vagy holttá lenni ohajtlak:
 Az az én enyhem és nyugodalmam.

Inte a Barnavitéz, hadi ménét
 Kivezeték, s nyergére ugorván,
 Bátran ronta Adorján elébe.
 Öszszecsapának délczeg erővel,
 S pajzsuk hangja egy szürke öreg sast
 Fészkéből kiriaszta a szirton,
 Mely egy száraz cserre leszállva
 Nézte a hős viadalt vad kéjjel.
 Azt hitték pedig akkor az élők,
 Hogy maga jött le Hadur az egekől,

Vágyván látni a véres párbajt.
 Annyi való, hogy a pajzán népség,
 Lődöze ivvel a vad szárnyasra,
 Még sem háborította figyelmét.

Szép is volt elnézni e küzdést:
 Kardjaik a sebes forgás közben
 Két tömör ércz-karikát képeztek,
 Mely elfödte a hősek alakját.
 Itt is amott is a kard látszott csak,
 Nyíllal sem lehetett átlőni.
 És a midőn kard érte a kardot;
 Mint, ha a hí szerelemtől égő
 Lánynak s férfinak összeér ajka
 S a szerető szív szórja a szikrát,
 Mely az egész testet felgyújtja:
 Ugy szikrázik a két hős kardja,
 S harcziás tűzre gyulasztja a népet.

Végre a Barnavitéz szablyája
 Átsikámlik Adorján keblén.
 Halványan hullott ez a földre,
 Meszsze magasra szökelve vére,
 Elhalványult bánatos arcza,
 Elhunyt lángoló fénye szemének,
 S elhaló hangja ekint rezegett fel:

Látom amott a hogy álmodám.... int ő
 Rózsafelhőből hattyu kezével...
 Kardommal Ivólám hollétét
 Megkérdeztem tőled erős hős!
 S megmutattad vas kardoddal..
 Teljesedett hát tündér álmom,
 Kedvesem int, int puha kezével,
 Fuss el lelkem, ah fuss el utána!

Ez vala végszava a deli hősné.
 Részvét gerjede minden szivben,
 A ki jelen volt s hunytát látta. —
 Maga az érczkaru Barnavitéz is
 Busan nézte sokáig Adorjánt,
 Elmene aztán harczsátrába
 S leheveredve egy párducz bőrre,
 Forró gondolatokba merült le.

ÖTÖDIK KÖLTEMÉNY.

A PÁLYADAL.

: NÉGY ÉNEKBEN.

ELSŐ ÉNEK.

Tisztán szállt le az áldott napfény;
Tűz-sugárai alkonyodatján,
Már a falomlok árnyai nőttek. —
Mint a fa árnya növekszik a napnak
Elszálltával, akint nőtt híre
Hős Adorjánnak is ehunytával.
Senki se tudta a végharcz sorsát,
Melyet a Barnavitézzel küzdött,
Csak Zelemir gyanította Adorján
Szándékát, jól látva keservét.

Feltűnt Zandirhámna Adorján
Távolléte a táborhelyről,
S nyugtalanul fürkésze utána.
Addig a tábor vígan időzött:
Itten a hárfák hurjai zengtek,
Ott a csatákról monda regéket
Egy ősz fűrtü vitéz, míg mások
A lobogó tűznél falatoztak,
Sütve fanyáron a marhák czombját.
Senki se gondolt arra a nép közt,
Hogy ama percz hozhatja halálát.
Vig vala, vig, mint pásztori nászon,
A fiatalság arca, s a harczok
Fáradtsága nem is látszott már.
Ezek a dárdával dulakodtak,

Azok az ívvel czélra lövének;
 Végre a főbbek is játszani fogtak,
 Mulattatni ohajtva Jolánt, ki
 Most jöve Karhajbball a szorosba,
 Férje s a tábor látására. —

Atadul már felüdült lázából,
 S bár kissé halovány, de erős volt,
 Uspoulat nagy gömböli kövel
 Ment Atadulhoz, kérve a hőst hogy
 Azt a parittyán légbe repítse,
 S Atadul a kö-hányó parittyá
 Bél-kötelét jól felfacsarintva,
 Légbelöke azt, Uspoulátnak
 Kelle kifogni aláhulltában.
 Megcsattant tenyerén a bukó kö,
 S földre gurúlt megnem tarthatva.

Uspoulat feszített a parittyán,
 És Atadul próbálta kifogni
 Nem sikerült. Zoa ment próbálni,
 Egy rút arczu pupos, de erős kéz,
 A ki hevülve tekintte Jolánra,
 S most erejével akarta magára
 Vonni figyelmét a deli nőnek.
 Gúnyhahoták közt néztek többen
 A két hős versenytársára,
 Kiknek erős kara nagy hirben állt.

Mit gúnyoltok? szólt Zoa böszen,
 Azt hiszitek nincs ércz idegimben?
 Akkora sirkő fedje porom csak,
 Mekkora én kifogok két kézzel.

Fölfeszíté Atadul a parittyát,
 És Zoa nézve a repülő köre,
 Két kezelt kifogásra irányzá. —
 Roszszul mérte ki a kö esését;
 Feje mögé hullott az, s pupját
 Ugy megcsapta, hogy orra bukott le,
 Vig nevetés s zaj kíséretében.
 Másodszor próbála haragra
 Lobbanván Zoa; ámde kezéhez

Tul-súlyos vala a kő esése.
Uspoulát kísérlé újból,
De csak egy perczig birta kifogni
Kifut a kő leütött markából.
Kisérlé Atadul és Eczken,
Kisérlette Mikow s több bajnok,
Hasztalanul, nem birták súlyát.

Végre az érczkaru Zandirhám ment
Hogy részt végyen a kőjátékban.
Uspoulat feszített a parittyán,
Felröppent a kő zugva a légben,
A rabonbán kifogás jobbjában
Felmutatta nejének enyelgve.
Tapsola Jolán és a körül állt
Harczfiak éljenezék a rabonbánt.
Próbát tettek többen is, ámde
Nem vala Zandirhámnak párja.

MÁSODIK ÉNEK.

Míg az enyelgő játék így folyt,
Távolról bús tárogatóknak
Hangját zengték vissza a bérezek,
S zengő hárfák méla zsebajját.

A besenyőktől egy küldöttség
Jött közelítve a völgyben esőnddel:
Sokbecsü szőnyeggel betakarva
Harcszekeretű, nyest bőrrel fedve,
Hozta a küldött gyászkiéret
Bajnok Adorján elholt testét. —
Illat-dús olajokkal kenve,
És fejedelmi halottpompával
Volt diszitve az elvérzett hős,
Aján méla mesolyja a végső
Gondolat édjét még tanusítá,
Mint-ha a holdra tekintene most is,
Hol Ivolája fehér puha kézzel
Hívja az égi dicsőbb örömekre,
Oly édes vágy hő kinyomatja,
Ült a kiszenvedt halvány képén. —

A követek közelítve a bajnok
Zandirhámhoz, eképpen szóltak:
Posel chán s daliás vendége,
Küldi tehozzád hősi rabonbán!
Hamvait egy hősnek, ki iránt mély
Részvéttel vala minden bajnok,
A ki merész párbajait látta. —
Ötöt a leghösebb besenyők ből
Földre tiport érczizmu karával.
Boszankodva bámultuk kardját,
Mely egy álló fénykarikának

Körületét játszák röptében,
 S melyen a dárdák nem nyertek részt
 Áttörhetni a hős melléhez. —
 Nyugszik most átküzdvé az éltet,
 Melynek révpartjához a bátort
 Egy oriás vaskarja löké el:
 Karja a győztes Barnavitéznek.

Búsan néze a székel tábor
 A parittyák letiport hősré,
 El vala minden szív keseredve
 Elhunytán a derék bajnoknak;
 Csak az ő elhalt arca mosolyga. —

Vigan hagyta a lélek a testet,
 Ugy nézett ki az elhunyt, mintha
 Vágyrna repülni az integető szép
 Lányka után fel, a csillagos égbe:
 Ajkán gyöngé mosolyja a végső
 Gondolat édjét lúfn fejezé ki.

Mint oda lettek álmaid oh hős!
 Lől leszakított kerti virág, mely
 Elvesz a kártékony kezek által..
 Ámde miként azt végperczében
 Illata lengi körül, a te híred
 Ugy fog lengeni sirköved árnyán;
 Csakhogy a szende virág illatja
 Perczek után oda lesz, a te híred
 Élni fog hosszas századokon át,
 Te s Ivoldád felétek a dalban!

Szóla Jolán a kihamvadt hősré
 Szórva könyázott szemsugárit. —

Karhájb is megnézte a hunytat,
 S szemei Uspoulatra esének,
 S könnyyel teltek a véges létért. —
 A könyázott szem kibeszélte,
 Mít a szemérmes szív eltitkolt:
 Az aggódást Uspoulátért,
 Mert hisz a cserbabér és a hideg kő,
 A csata vészei közt, szomszédok.

Szóla pedig ez alatt a rabonbán:

Elhunyt ő s vele jobb karom eltört,
Megtárgult a parittyák hurja,
Csorba esett szabályám élében:
S a hadi ménék lábai lusták.
Féldiadal volt ő a csatában,
Féltábor a parittyák halmán;
Fél diadalmom veszttem a hősbén,
Fél seregem tört össze halálán.
Láttam a hőst a csaták viharában,
Boudham véres harcain, ah mint
Vágta az ellent oldalainnál!
Hogy ha mi ketten a tűzbe rohantunk,
Léptünk vérpatak medrévé vált...
S most fekszik mint fejszecsapott cser,
Törzsöke fekszik az út közelében,
Mely körül erdei rózsza virágzik,
S kérge között rut gombák nőnek! —
Bajnokok! a kazár hadak ellen
Harcoltamban, zsákmányrészüil
Nyert két drágakövekkel ékes
Serlegem annak adom, ki Adorján
Tetteiről legszebb dalt zeng el!

HARMADIK ÉNEK.

Csöndesen úszott fel az ezüst hold,
 Fürdve az ég köde kékségében,
 S lány fényét a szökellő csermely
 Habbai vígan játszáék vissza.
 A madarak dala elnémult már,
 Még csak a fülmile zengte szerelmét,
 A csalitok közt, bájos hangon,
 Emlékeztető méla keservvel. —

Oh csalogány, te talán Ivolának
 Lelke valál, s eljöttél a völgybe
 Elsiratni a hősi halottat!?

A nők helyt foglaltak a parton
 Sorba rakott köszirtromokon, míg
 A csata főbbjei körbeülének
 Meghallgatni a dalversenyzést.

Jolán s Karhajn bíraskodtak:
 Legméltóbb bírái a dalnak.
 Érzelem öszvege egy bájos nő,
 Az a dal legszebb, mely a mivelt hölgy
 Érzését kebelét meghatja,
 S nemes irányt nyujt ábrándjának. —
 A lány lelkesedése s a könycsepp,
 Mely szemein felgördül a dalra,
 A költő legszebb koszorúja! —

Bájos hangon zengtek a hárfák
 Bajnok Adorján elhunytáról.
 Szép dalt zeng Atadul, a csatáknak
 Érekszavu és hős keblü dalárja;
 De Zelemiré lön a dicsőség
 Így zengvön dala lány hárfáján:

„Merre barangolsz hős! a vadonban?
 Sas szemeden e vadult tűz mért ég?
 Vándor kérdező! fuss el előlem,
 És reszkess epedő kinomtól...
 Nem hallád hírét Ivolának:
 Hálom aranyhaju magzatjának?
 Nem jártál szeme országában
 Olvadozó pillantásoddal,
 Hogy gyötrelmeim árját sejtessed?
 Menj s hallgasd meg a pásztorok ajkán
 Azt a keserves dalt mely zengi:
 Mint tiporá le a Barnavitéznek
 Érczara Hálomot, és a leánynak
 Mint szakadott szive hős atyjáért!
 S kérdezd akkor: mért e vadult tűz,
 Mely szemeim lángját gyúlasztja?
 Én vagyok a dult lelkű Adorján,
 A ki szerettem szép Ivolát,
 S keresek boszut vagy a halált!

Hadsereg áll a Bodza-szorosban,
 Fent dárdákkal, fent szablyákkal.
 Vérre sovárgó bajnokok ezre,
 Megkóstolva a vér ízét már,
 Olthatlan szomjaznak a harcra.
 Préda-leső szemök égőn kérdi:
 Ki rohan ott port verve a völgyben,
 Csengvén hangozan érczes pajzsa?
 Boszu viharja segíti futását,
 Ménje repül csattogva robogva....
 Vér tolul a besenyők arczára,
 Hallván a paizs érczsengését.
 Harci ménökre szökelltek a bátrak,
 S kérdést tettek a rohanó hőshöz, —
 Pajzsát verve ekint dörgött ez:
 Én vagyok a dult lelkű Adorján
 A ki szerettem szép Ivolát,
 S keresek boszut vagy a halált! —

Négy öt a legbátrabb hősekből,
 Vivja Adorjánt, egymást váltva;
 Annak vértje, emennek kardja
 Szeretetörött, szétpattant siska,
 Feje betört, sziv-vére kiomlott.
 A homok eltelt habzó vérrel,
 Vérbe vonagló holttestekkel;
 S bajnok Adorján, mint a hadisten,
 Diadalárban fürdik a jaj közt,
 S bőszen hangon: vért, harczot! kiált: —
 Én vagyok a dult lelkű Adorján,
 A ki szerettem szép Ivolát,
 S keresek boszút, vagy a halált!

Két életre öt élet elég már,
 Boszud, oh bajnok! — be van töltve,
 Kedveseid nyughatnak a földben,
 Szükség lesz véredre hazádban,
 Istenek ellen már ne pazérok!
 Nyugszik a földben kitétemettek,
 Föl nem kelti a jaj sem a bosszú,
 A sors végzete fekszik rajta! —
 Félre előlem e békeszavakkal!
 Én vagyok a dult lelkű Adorján,
 A ki szerettem szép Ivolát,
 S keresek boszút vagy a halált! —

Jöjj hát! szóla az ismeretlen
 Barnavitéz mennydörgő hangon.
 Ha szavadat jól felfoghattam:
 Czéled a boszu, vagy a halál;
 Boszudat immár ötnék vérén
 Viszszatoroltad, még a mit esdől,
 Kardom éléről vedd a halált.
 Veszve van a dult lelkű Adorján,
 Ő ki szerette szép Ivolát,
 Boszút is állá, s lelt hős halált! —

NEGYEDIK ÉNEK.

E részvétellel hallott dalnak
 Itélé Jolán a jutalmat,
 S szóla a közben hős Zelemirhez:
 Hol vetted te a hárfák titkát,
 S bájhangodnak szivrehatását?
 Honnan vetted a gondolatoknak
 Öszhangzását versezetedben?
 Maga a szó, zene s hárfák nélkül,
 Olvadó dalkint zeng ajakad közt.
 Ki áldott meg a szép igéekkel,
 Melyek a lelket akint bájolták:
 Mint a kesergő fülmilezengés
 A mennydörgéssel elegyítve?
 Bájtele nője rabonbánunknak!
 Nem az öröm tanított meg a dalra.
 Az örömek lihegéssel járnak;
 Ámde a dalnak fészke a bánat,
 És a szivet kinzó érzelmek.
 Tégy egy szivbe szerelmi merengést,
 Kielégítlen vágyódással,
 Tégy kéj-élvezetet melléje,
 Utóremények czéltüze nélkül;
 S ime fogékony lett az a dalra! —
 Az elrejtett érzelem árja
 A dalok forrásába kibuzdúl.
 Oh senkit se gyanits boldognak
 A ki dalával könyeket indít! —

Honnan juthatnál te a búhoz,
 A kit oly sokkal álda szerencséd?
 Várad alatt legelész dús csordád,
 Kényelem árong dús termedben,
 Hired a harczban, hired a dalban
 Koszorukat vívt ifju fejedre.
 Daliás külsőd s lelked fénye,
 E vegyületje a férfi tökélynek,
 Boldogságra örömrre hívának;
 Honnan juthatnál te a búhoz?

Mit érezél szépség Jolánja,
 Midőn Opor bajt küzde Tiborczal?
 Nem sejtél-e lelkesen egy dalt,
 Midőn a vaksors koczkavetése
 Álla közötted s Zandirhám közt?
 Ám pedig akkor a sors kétsége,
 Bár csüggeszte, reményt is nyújtott;
 De kebelemnek semmi reménye!
 Mért titkolnám érzetim árját,
 Mely sodor engem hű Irmámhoz,
 Rapson bájtele magzatjához?
 Ah ez a láng örjültté kinoz,
 Nincs ember a ki értse talányát!
 S drága e serleg a melyet e perczen
 Hősi kezektől nyertem a dallal;
 Még is örömmel átadom annak,
 A ki kinom titkát megfejti. —
 Szeretem én Irmát, szeret ő is,
 Viszonos érzet epesztí szivüinket;
 Ő egy gazdag vár örököse,
 Én se születtem koldus rongyban,
 Rapson özvegye kegygyel látott
 Fényvárában hosszu időig,
 Méltányolt szeretett a derék nő;
 Ám hogy lánya kezét megkértem,
 Halvány lön és könye megáradt:
 Nem birhatjátok soha egymást,
 Átka a sorsnak sujta reátok! —

Látta szívünk felháborodását,
 Irma ájultan hullá karomra,
 Az anya is sirt bús zokogással;
 Ámde szilárd volt feltétében. —
 Nem lehetünk soha egymáséi;
 Pedig a lány s a szülő is akarja,
 S a szerelem rajtam sem múlik! —
 Fejtsétek meg e rémes titkot,
 S minden a mit. bírok, e talányért! —

Én megfejtem e gyász-sors titkát!
 Én ki varázsló-nőtől lettem,
 Oriás titkok kulcsát bírom..
 Szemem a hold foltjág felhat,
 Hol évezredek óta a pástor
 Szárazságtatja vizes kapczáját, ¹⁾
 És ellátok a föld fenekéig,
 Hol ama nagy cset meg megmozdul,
 Melynek hátán fekszik egész föld ²⁾.
 Láttam a lányt is a bűvországban,
 Láttam sorsának titkában...
 Átok leng ama várfalakon, hol
 Boldogságod csillaga fénylett,
 Üstökös csillaga mely vést áraszt, ³⁾
 Hogy ha te pályairányul tartod. —
 Hagyd el a véstjósó csillag-fényt,
 S mint a halottak sirversét a
 Százados ár elmossa a körül: ⁴⁾
 Ugy elmosd szived érczlapjáról
 Irma nevét, oh hárfák hőse!
 Sir Rapsonné, sujtja az átok....
 Bizd csak rá a keservek súlyát,
 A ki kereste, emelje a büt az,
 Te pedig irtsd ki szivedből a lángot,

¹⁾ A székelek néphite a holdban látszó foltokról. — ²⁾ Székelek néphite a földrengésről. ³⁾ A székel néphit az üstökös csillagból háborut, s dögvészt jósol. ⁴⁾ A régi hun-scythák a folyók partjaira temetkeztek.

Hosszaszaj jai lehet az hárfádban! —
 Örjögő Zoa fejtse ki talányod,
 Vagy hárfám fejedben rejtőm szét;
 Ellenben e becses két selyeg
 Im a tiéd sorsom titkáért,
 Sőt tiéd akármim, mit ohajtasz,
 Váram a Meszes-hegy ¹⁾ köromos ormán,
 S a legelőjén bolygó csordák...
 Kincsem és mindenem, életemen túl,
 Mind a tiéd, sorsom titkáért. —

Nincs szükségem arany poharadra,
 Abból is én csak bánatot innám,
 Nincs szükségem erős váradra,
 Benne se lennék lelki nyugalmat..
 Csordáiúra se vágyik lelkem,
 Mind oda áldozhatnám bátran
 Isteneimnek, a nélkül hogy bár
 Pupomat elvennék hátamról!
 Ah de sok sirnivalót zár lelkem,
 Éltem guny s gyötrődés közt folyt;
 Add gyötrelmeim enyhületéül,
 Add hárfád bájjengzetü titkát,
 Mely a világot kárpótolja;
 S első dalán zengő hárfámnak
 Hirt adok én ama szörnyü titokról,
 Melyet az emberész meg nem bir.

Igy szólott Zoa, hős Zelemirhez. —

Látható lön ama percztől fogva
 Gyakran hős Zelemir, Zoa mellett,
 Félrevonultan zárt csalitok közt,
 Bánatos hárfáját zengetve. —

Zandirhám az Adorján hamvát
 Bús pompával utnak eresztő,
 Hadd álmodja a hős, Hálomnak
 És Ivolájának közelében,

¹⁾ Gyergyót Maros és Udvarhelyszéktől elválasztó hegy-láncz, Meszes neven.

A Maros zöldelő partján, álmát. —
Egy nagy kő viraszta felette,
Rá Zelemir dala volt felmetszve. —
Századokon át ott tanulák el
A pásztorfiak azt a komor dalt
Mely a kihunyt hős tetteiről szólt.

HATODIK KÖLTEMÉNY.

A Z ŐR J Ö N G Ő Z O A.

NYOLCZ ÉNEKBEN.

ELSŐ ÉNEK.

Oh te sötétlő éj a szabadban,
Melynek rémszeme lángoló őrítz,
Mely el mesásze a völgybe világol,
S szétvagdalt tetemekbe törik meg!
Mennyi halált fed szürke palástod,
Mennyi titokra von éjszin fátyolt!
Rémes titkos éje a harcznak,
Hány hajadonnak vetted el álmát,
Mennyi anyának idézted könnyét!?

„Éj vala most is, már a csatárzók
Örtüze fennlobogott rőt lánggal.
Ott látszék a ködfülte homályban
A besenyőknek is örtüze sorban,
Földre lehullott csillagfénykint.

Zandirhámnak harci tanyáján
Őszszejövének az al- s fő-gyulák,
És tanakodtak a harcz sorsáról.
A besenyők, pacinákok, kúnok ¹⁾
Szép erejét ismerve a főbbek,
Támadó harctól tartózkodtak,
Czéljok ez uttal az ellenségnek
Viszszaveréséig terjedvén.

¹⁾ A már oláh tartományok s Bessarabia ősnépei.

Ámde a Bodzaszoros szűk völgye
 Kedvezvén a csekélyebb számnak,
 Zandirhám s harczársai egyig
 Jónak vélték itt e szorosban
 Véres harczczal dulti az ellent. —

Posel chán hadserge, naponkint
 Gyülekező néppel sokasodván;
 Ereje, és hadi állásának
 Titkai még nem voltak tudva.
 Biztos kémlés vált feladattá,
 Mit csak a főnökök oldhattak meg,

Mindenik hős maga vágyott menni
 A besenyők kikémlésére,
 S mindenikök vitatta előnyét;
 Mig elvégre a koczka határzott:
 Két bátor gyulára esett most
 Uspoulátra Mikóvvval a koczka,
 S fegyveröket felöltve azonnal,
 Mentek a hősek a vésztele útra.
 Eltávoztuk után a rabonbán
 S többen a nőkkel még fenidöztek. —

Végre csak Zandirhám Örleczzel
 Virasztának a harcz sátorban,
 A kémek megtértét várva,
 S értekeződve a harczok ügyéről,
 Uj csatatervek hosszu soráról. —
 Hosszas idö telt el a beszéd közt,
 Tul haladott féléjt az idö már,
 S még az elő-sátorban a két hős
 Ott andalgott terveket ízve. —

S im susogó léptek nesze hallszik:
 A rabonbánné sátra köréből,
 Karháj b tünt fel szétszórt hajjal,
 Feldult arczzal révedezés közt.

Ah dali Örlec! szólta a kecses hölgy:
 Fuss a leventék védelmére,
 Védjed Izorád hí kedvesét
 S Uspoulátot, védjed a két hőst.
 Ott harczolnak a Barnavitézzel,

Bús holdfénynél rémes harczt,
 Lelki szemem jól lát hozzájok!
 Veszve Mikóv, vér közt fekszik már,
 Terhes sebben, nagy kinok közt;
 Uspoulat viv most mint tigris,
 De oroslánál áll ő szemközt. —
 Fussatok! ah már lankad eiőben,
 A dali hősnek, az érczkaru ellen
 Vas buzogánya töré szét siskát!

Álmok gyermeke szép Karhajbom!
 Rémekeket álmodsz, ébrülj fel már, —
 Nem nem ah Örlec! nem rémlátás ¹⁾
 Szemem előtt nincs éj s távolság..
 Mekkora fény lett itt a sötétben?!
 A sátor szőnyegén átlátok...
 Most is látom őt, ah most éppen
 Dárdát lök, de kifogja az ellen,
 S dárdanyelét szétrontja kezével.
 Így szólott réműlve a lányka,
 Zandirhám felpattana rögtön.
 S dárdáját, siskát felkapva,
 Jó hadi ménén, pár percz múlva,
 Villámkint tova tünt a homályba.
 Őt követé ősz Örlec azennal,
 Mig Karhajb, az elősátorlan
 Földre borulva esenge Hadurhoz. —

¹⁾ Hasonló látásra emlékeznek az utolsó francia háboruból.

MÁSODIK ÉNEK.

Lelki szemünk átlát a homályon,
 Hogyha erőt vesz lelki szerelmünk.
 Érzetek olykor bús szivsejtést
 Kedvesetek sorsáról?... a hí szív,
 Sugdos az észnek gyakran titkot,
 Melyet ez elüz és lehazudtol,
 Pedig a testnek háta mögött egy
 Szellemi élet foly, higyjétek! —

Uspoulát s Mikó w két uton
 Egymást szemmel tartva haladtak.
 Egy kis térre jutott ki Mikó w a
 Zöld berek alja közül végtére,
 S im egy harcziás árny tűnik fel
 A távolban, halk léptekkel,
 Barna leván andalgva előre. —
 Gyorsan reppen el íve Mikó w nak,
 Ámde az ellen vas pajzsáról
 Veszszeje zajjal pattana vissza.
 Felriadott andalgásából
 A vas nyomdoku éji kalandor,
 És megsejtve Mikó w t neki rontott,
 Csattogtatván csengő pajzsát. —

Fellegiből kiderülve a holdfény,
 Fénysugárral körvonalozta
 A fekete vitéz hősi alakját.
 Mikó w fogadta a hős rohanását,
 És dárdát löke rája azonnal.
 Könnyen fogta ki azt a nagy ellen
 S füttyölő karddal sujta Mikó w ra.
 A bikabőrpajzs, s érceze, a hősnek
 Karján szerteszakadt a csapástól,

S vállpercézt sebzé a nehéz kard;
 Ámde a bátor, harci tüzében
 A bizonyos vést nem rettegve,
 Karddal ronta az ellenfélre.

Bősz viadal folyt, csattoga kard s vért.
 Sok hős küzdé a Barnavitézzel;
 De a halál mindig pártján volt!
 Most is sújta Mikówra keményen,
 Pánczéliját széttörte csapása,
 S földre bukott nagy sebbel az ifju.

Uspoulát meghallva a pajzsok
 Csengését, ment segedelemre;
 S akkor jött meg a helyszínére,
 Hogy bajtársa lehulla lováról.

Harczra kiáltá rögtön az ellent
 Uspoulát, mondván az erősnek:
 Itt vagy előttem végre a sikon
 Fekete vérték büszke vitéze?
 Sok deli hős elhúlla karodtól..
 Bús dalokat zeng rólad a hárfá,
 S boszura hívja a héterdöket.
 Itt vagy előttem végre a sikon?
 Meg fogod érzeni Uspoulátnak
 Érczerejét, ki ha téged erős hős!
 Siskad, — vérted, s harci lovaddal
 Együtt légbe repít a parittyá;
 Kifognálak aláhulltodbán.

En pedig érczkaru harczfi! ha téged
 Égbe repítne a harci parittyá,
 És a parittyá nyomodba repülne,
 Sőt ha a halmot melyen az állott,
 Felfakadó tűz dobja a légbe:
 Tégedet, és a parittyát, s halmot,
 Két kezeimmal felfognálak.

Szóla a hős, és Uspoulátnak
 Dárda csapását félreütötte,
 És döfe bátran a hős ellenre.
 Uspoulát kiszökött utjából,
 S gyorsan viszszaökölte dárdáját.

Szétört Uspoulát dárdája,
 Hős ellenfele ércz markában,
 S egy lánczos buzogányt ragadott ő,
 Mely nyergében volt megakasztva,
 Ezzel sújta a Barnavitéznek
 Ércz sisakára, lecsapva taréját
 S megszédítve a hőst.

Kihevült ez,

Látva az ellen bátorságát:
 Érczkaru bajnok! büszke lehet rád
 A héterdők harczos népe...
 De buzogánnyal akarsz te csatázni?
 Én is azon fegyverrel vivok,
 Melyet még soha fel nem akaszték
 Harczok után, diadalmam nélkül.
 Nem téged de a szirtet is ősze
 Tördeli az, hahogy arra legyintek.

Szóla az ellen, s Uspoulátra
 Sújta a zörgő lánczu golyóval,
 Mely vala sok-hegyüi tóbeli sulyom
 Formájára kiverve, de százszor
 Meghaladá azt nagyságával.

Oly ügyesen felfogta csapását
 Uspoulát, hogy a bátor ellen
 Bámula rajta, a pajzsba beléhólt
 A buzogány három hegye mélyen. —
 Uspoulátnak e híres pajzsát
 Hoszszas időkig is becsben tarták
 A daliának hős unokái, —
 Mondva regéket a Barnavitézről,
 S vas buzogánya nehéz sulyáról.

Mialatt Uspoulát pajzsából
 Az ellen kikapá buzogányát;
 Jól sújtott ez a hős vállára,
 S bárha kifogta sötét pajzsával,
 Még is mellbe találta golyója,
 S két pikkelye a vas pánczélnak
 Szétmene a buzogány tarajától.

Nem tett kárt az a Barnavitézben,

Csakhogy felgyult mérge miatta.
Rácsapa ellene tört siskára,
S Uspoulát lebukott nyergéből,
Kinjában a habot turdálva.

Szépen vívtál hősszívü bajnok!
Szóla a Barnavitéz, feloldván
Uspoulátnak véres siskát,
És a patak kristály habjából
Mind két hősnek vérző sebjét
Gyöngéd figyelemmel mosogatta.
Hálával nézének az ifjak
A nemes érzetü ellenségre,
A kinek arczán bús részvét ült,
S a nemes indulat hí kinyomatja. —

HARMADIK ÉNEK

Ekkor jött meg a hősi rabonbán
Csörtető ménjén verve paizsát.
A feketeevitéz lóra kapott fel,
S bátran várt a kihívó jelre.

Leghűsebbjeim földreverője!
Szólt a rabonbán, Barnavitéhez,
Itt az idő hogy végre kibühödj
Vakmerő tetteidért a csatákon.
Vedd dárdádat erős kezeidbe,
Nem gyávával szállsz ki a sikra,
Zandirhámra emeld szablyádat,
Kit soha ellen megnem győzött,
Mig maga ezreket öszszetiport már!

Hőseknek fejedelme rabonbánt
Nagy örömem telik a viadalban,
Hogyha erős ellenre találok,
Szeretem én az erőt letiporni:
Lévén minden erősnél erősebb. —

Fenn az egen megnyiltak a felhők,
És két üstökös csillagfényben,
Két szeme néze a völgybe Hadurnak,
Hogy láthassa a hős daliáknak
Bájos harczát égi lakából..

Könnyüdeden forgottak a dárdák,
Ugy hordozta a pajzsot a két hős,
Mintha az is testtagjok volna.
Ott vala minden dárdadóférsnek
Czélpontján a nehéz érczes pajzs,
S a daliák szeme tüztől fénylék
A csata-szenvedelem kéjében.

Igy szakadatlan folyt a heves harcz,

És a halál, a dárda hegyeknek.
 Gyors pörgése közé berekedvén,
 Rémulten lihegett zavarában,
 Nyelve fulánkját megsz sze kiöltve. —
 Most Zandirhámot rohaná meg,
 Majd meg a Barnavitéznek rontott,
 S itt is amott is a dárdahegyekbe
 Koczczana mindig csont koponyája.
 Nem vala itt, sem amott maradása,
 S közbeszorulva veszékle ijedten.
 Így a halálnak kinját mostan
 Csak a halál maga érezhette.

Tán kívül estek a sírnak uralmám,
 A kik urával ekint játszhattak?
 Egyik sem vala vesző fél itt,
 Csak az enyészet doemona vesztett:
 Megrekedett az a dárdahegyek közt,
 S a viadal perczében a nagy föld
 Embere állata megszapordtak:
 Mert a tenyészet a semmisüléssel
 E nagy órában nem versenyzett..!
 Senki se félhete most a haláltól:
 A farkas nem bántja a nyáját.
 Szabadon élhet a nyúl a vadásztól,
 A sas orrára lakat vala vetve, —
 Tompa a hóhérok pallossa. —
 Oh mért nem foly azóta e párharcz,
 S mért nem foly a világ végéig?
 Mily boldogság volna a földnek
 Megmenekülni a sír rémjétől!

Izzad a két hős a viadalban,
 A dárdák nyele megpattagzik,
 Éle ezer csorbával rakva.
 Végre a Barnavitéz dárdáját
 Zandirhám vékonyába irányzá;
 Ugy lecsapá azt Zandirhám, hogy
 Szertetőrött egy kőbe ütödvé. —
 Lánczbuzogányra kapott ez rögtön,
 S rátekeritvén Zandirhámnak

Dárdanyelére, kikapta kezéből,
 És tova dobta, utána repülvén
 A dárdának a vashuzogány is. —

Most mind ketten kardra kapának ;
 De a lefegyverzésnek perczét
 Használván a halál, kirepült, és
 Orvkint leste a két hős harcztát.

Izzada homloka kéjgyönyörében
 A had urának, s nagy gyér csöppben
 Kezd a verejték hullani róla,
 Tapsa is hallszott két dörgésben.
 Mind két hadsereg azt gondolta :
 Hogy az eső s villámok hullnak.
 Végre Hadur egy felhő-foszlányt
 Szerte szakasztva, letörlé azzal
 Izzadozását gyúlt arczának,
 S megszűnt hullani csöppje a földre.
 Kikönyökölt egy nagy felhőre,
 És úgy nézte mosolygva a párbajt. —

Mint ha a felhők toroka kinyílnék,
 S a föld vulkánlángja kitörne,
 És a lehulló vizroham esnék
 A kitörő láng tüzárjára ;
 Égne a tűznek lángja örökké
 S hullana szinte a záporosó is :
 Sem a tűz elszáritni a vizárt
 Sem a viz a tüzet el kialatni,
 Mig a világ fennáll, nem tudná,
 Hanem együtt vesznének el akkor,
 A mikor elfog enyészni az ég s föld ;
 Szinte aképpen az érczkaru hősek
 Harcza világvégeig látszott
 Tartandónak, mert győzhetlen
 Nagy nevü bajnokok álltak szemben. —

Végre a már régóta csatázó
 Barnavitéz kara kezd lankadni,
 Mig Zandirhám fris erejében
 Fontos előnnyel bira fölötte.
 Sebet is ejte dühös csata közben

Hős kebelére nehéz kardjával,
Mire a Barnavitéz dühösebben
Kezde csatázni egész erejével;
De akaratjának tüze közt is
Átlátszó vala lankadtsága,
És egy uj gyors szablya csapással
Zandirhám letiporta a nagy hőst.

NEGYEDIK ÉNEK.

Zandirhám diadalma örömré
 Gerjeszté vérző daliáit,
 Kik sebeiktől ellankadva,
 A csermely partján nyugovának.
 Ekkor jött meg a hely színére
 Örlec is az öszfürtü derék hős,
 És sietett Zandirhámhoz, ki
 Ellene vérsebeit kötögette.
 Sok vért veszte a hős s elalétlan
 Eszmeveszítve feküdt a homokban.

Megkönnyíték öltözetétől,
 S békötözé sebeit Zandirhám,
 Öltözetéből tépett ronggyal.

Terhes volt a kapott seb a hősön,
 De a halál nem mert neki fogni;
 Mogorva csönddel ült zugában,
 S végre elillant gyors röptével.

Zandirhám pedig szólt Örleczhez:
 Egy nemes ellent nézz e vitézben,
 Ki szívemet megnyerte örökre.
 Uspoulát, s bajtársa Mików is
 Életben maradának tőle,
 Bárha kezében állott sorsuk.
 Sőt vérsebjeiket maga mosta
 A daliáknak, gyöngéd gonddal.
 Nem láttam soha senkit e földön
 A ki a fegyvert úgy forgassa,
 Ha a hős gyulák meg nem előznek,
 S nem lankasztják az érczkaru ellont:
 Földre tiportan látnátok most

Engemet, elfolyó vérem közt.
 Büszke valék gyakran kardomra,
 Méltó ellent soha se találtam;
 De ez az óra, e szempillantás
 Megrendítve tanita meg arra:
 Senki se higgye magát legerősbnek!
 Menj hős Örlécz kérlek, a mint csak
 Gyors lovad engedi, menj sátramhoz,
 S harczszekerekkel térj meg gyorsan,
 Vidd el a megsebesülteket innen,
 S hí orvoskezek gondja alá add. —
 Én vértjét siskát felöltöm,
 Termetem úgy is jól megtölti.
 Biztos lesz ez a mez czélomra;
 Uj haditervet sző Posel chán,
 Ennek szálaít kell kitanulnom.

A had urának vérarczára!
 Mit gondolsz, mit tervelsz oh hős?
 A rabonbánt csak a hadsereg élén
 Illeti hősi halál, de titokban
 Életedet kockára ne tedd ki.
 Mily zavar és kétségbeesésnek
 Lenne kitéve egész hadseregged,
 Egy nem sejtett gyászos hirre?

Menj dali Örlécz s hagy a tünődést.
 Szomorú volna a hősnemzetnek,
 Hogyha csak egytől függene sorsa.
 A kivágott cser helyett más nő,
 S nem is egy fábol áll a nagy erdő. —
 Ámde tekints rám, ismersz e még?
 Mint a patak tükrében látom,
 Semmit sem teszek én kockára! —

Szólt a rabonbán, siskát vértjét
 Felöltözve a Barnavitéznek,
 S bal karjára csatolva paizsát. —

Menj! menj! szólt Örlécz, nem féltlek,
 Anyja ha ott van a Barnavitéznek
 A besenyőknek harczsátrában,

Ő is elődbe fut és fia helyett
 Átölel s csókjával eláraszt! —

Ment Zandirhám, a besenyőknek
 Örtüzeit tartván szemirányul,
 Mig egy őrt lele végre utában.
 Dárdájával az őrt tisztelgett,
 A feketevitét vélve a hősben.
 Zandirhám ment bátran előre,
 Öltözetében senki se sejté
 Az ellensereg hős vezetőjét,
 S utat adának az őrcsapatok, nagy
 Tisztelet és vig éljenezés közt.

A besenyők egyik fő hőse,
 Gyors léptekkel sietett hozzá,
 És így szól vala ildomos arcczal:
 Rég várunk rád bátor bajnok!
 Hős chánunk szét küldte utánad
 Minden tájra, hogy egy hadi tervet
 Meghallgatva bírálat alá végy, —
 Mint fog örülni ha sátra előtt lát!
 Nyugtalanul várván jöttödre.
 Ő hiszi hogy bár nincs szándékod
 A csata vészeiben osztózni,
 Részt fogsz venni a hadi tanácsban.

Zandirhám félig leeresztett
 Siskával megy a chán sátrához,
 S otthonosan idvezli a bégyült
 Hadvezetőket s a daliás chánt,
 Folyvást hátát vetve a holdnak. —
 Így vön helyet a sátor mellett,
 Így hallgatta ki a haditervet,
 Szótalanul és nagy figyelemmel.
 Néha, ha kérdezték, bollandott,
 S helybehagyá halk hangon a tervet.

E viselet nem volt feltűnő,
 Hozza valának szokva a hősek.
 Megalapítva az új haditervet,

A daliák csapataikhoz mentek.
Zandirhám is odább tünt gyorsan,
És a szabadban átkémlvén
Harcz-erejét a nagy ellenségnek;
Biztosan ült fel barna lovára,
S halk léptekkel tünt el a tájról. —

ÖTÖDIK ÉNEK.

Zandirhám, a midőn Karhajbnak
 Sejtéses hirtétele folytán
 Sátrát s hadseregét oda hagyta,
 Jolán álmaiból ébbrülvén,
 Gyors léptekkel utána tekintett,
 S eltávozta okát megtudván,
 Egyesíté Karhajbball imáját,
 A hadak véres urához esengvén.

Mig így imádkoztak a szép nők,
 Gyorsan a sátor függőnye felnyilt,
 És Zoalépett bé, dult arczal,
 S Jolán háta megett leborulva
 Imát susoga reszketeg ajka.

Végre figyelmet vonva magára
 A jövevény, így szólt neki Jolán:
 Hogyan hős Zoalé mi hozza téged
 Éjjél után a vezér sátrába?
 Tán valamely rémhirrel jöttél?
 Mondd, ha veszélyt fedez arczod titka,
 Mondd a mi mentheti bátorságod,
 Melytől az ötödik kövért eltilt,
 Hol a rabonbán méltóságát
 Megsértőre halál van metszve.¹⁾

Oh neje boldog Zandirhámnak!
 Hozzád jöttem el imádkozni;
 Mert mit a napban, s holdban imádunk,
 Mind azt két szemed rejti tüzeben!
 Tudod e mi az a tűz?... a tűz éget,
 Égeti a fát, perjét, s — szivet!. — —

¹⁾ Az ös székelyek 5-ik alaptörvénye.

Adjon a holdfény Áldott éjet,
 Hogy s mint éltek szende virágok? —
 Harmatotokban rezgő kények!
 Engem szántok-e? félre a könnyel!
 Én a rabonbánnénak mostan
 Sátra előtt, őrt járok le s föl,
 S hallom a szép szív lány dobogását..
 Hogyan dobog e szív tudjátok?
 Két kicsiny angyal ül ott szemben,
 S puha kezével tapsot játszik!
 Így lesz a szép nők szívdobogása...
 Sirjatok még is szende virágok!
 Ugy se sirat meg más soha engem.
 Pedig ah szívem szétszakadott már. —
 Hol vagy anyám? te sanda boszorkány!
 Adj egy kulcsot az ő kebeléhez,
 Ki briliántja az aszszonyi nemnek..
 S zárva a Zandirhám sátrában —

— — — — —
 Te vagy előttem bájszemű Jolán!
 Sátrad előtt mint őr régóta
 Járok a lány holdfénynél alá s fel,
 Láttam a vőlegény eltűnését.....
 Örvényből ha egy hab kivetődik,
 Láttad a más hab mint tör utána?
 Ah ily örvény a női kellem.....
 Lány léptednek gyöngye neszére,
 Lelkem zaklata hozzád törni,
 És látalak földre borulva...
 Szép szemed elcsábitja Hadurt is,
 És örök harcza lesz Zandirhámnak. —
 Szánj meg e kinos önkivületben,
 Szerelem által váltam örüllté.
 Nézd mi vagyok? gyűlöletes arczom
 Nem bájol tudom, de a merész szív
 Szép szemeidnek lángjától ég! —
 Oh rugj félre picziny lábaddal:
 Engedd birnom azon gyönyörérzést:
 Hogy lábad hegye érintsen bár! —

Vagy hogy e földet csókolgassam,
 Melyen lépted melege érzik....
 Ha! ha! ha! ha!... mi az a szép nő?
 A pillangó pupája!... örjültség
 A szerelem s ábránd! — örjültség!
 Köntös a nő, csak a férfi ruhája,
 Melyet unalmában öltöz fel,
 Melybe szívet fel-fel melegíti,
 Hogy a rideg lét meg ne fagyaszsa. —
 Adjon a holdfény áldott éjét!
 Hogy s mint vagytok szende virágok?
 Ő megörjült, jegyzé meg Karháj b,
 A rémült Jolánt megölelvén;
 Szelid örült ő, nincs mért félnünk,
 Bús szerelem zavará meg lelkét.

E közben Z o a elkomolyodva
 Álla a sátor egy zugában.
 Végre mikint álomból ébrült
 Vizsga szemekkel néz fürkészsze,
 Ugy nézett Z o a a két hölgyre.

Hol vagyok én? mi hozott hozzátok?
 Aszszonyom! oh ne biráld meg vétkem..
 Egy idő óta az önkivületnek
 Perczei megfosztván tudatomtól,
 Illetlen dolgokra vezetnek.
 Nem tudom hogyan jöttem e helyre?
 Kinos gondolatim közt lelkem
 Az örjültség térére ment át,
 És szívem vonszott, vágyjai utján,
 Hogy a letiltó ész tüze megszünt. —
 Oh átkozz üldözz ki honodból,
 Gyilkoltass le dicső nő! hogy bús
 Fájdalmimnak vége szakadjon!
 Imádlak s elzártam az érzést,
 Mely dult lelkemet öszszezilálta;
 Ámde a fojtott tűz keblemből
 Feltörvén, agyamat rohaná meg,
 S képzelődésemet öszszezavarta.
 Így szólott Z o a bánatos arczczal,

S el kirohant Jolán sátrából,
 Néma zavar közt hagyva a nőket.
 Ujra imára borult le a két hölgy,
 S ismét nesz zavará fel a csöndet,
 Ismét jött Zo a háborodottan,
 Őrült fény közt forgó szemmel,
 S ily különösképp szóla a nőkhöz:
 Ármánytól szárnyért esdettem,
 S felszárnaltam a holdba sebessen,
 Onnan a napba siettem, az istent
 Kérni akarva hogy imádságtok
 Hallgatná meg igaz kegyelemmel.
 Ha! ha! ha! nincs Isten a holdban
 S kised a napfény hozzá képest,
 Csillagokon felül él az uralgva...
 Én leborulva esengtem erősen
 Hogy szivedet meghajtsa irántam,
 Ah de ő elfordult mord arcczal,
 Tiltva a nőknek hűtlenségét!
 Nincs a magasban semmi reményem,
 Ámde alant él ellene, ármány.
 Elmegyek a pokol éji urához,
 Felhasitom mellemnek csontját,
 És oda nyujtom lelkem kinját,
 Hogy a pokol tüze nőjjön tőle,
 Hadd használja fel ármány egykor
 A rossz embereken a nehéz kint,
 Mely szívemet gyötré, s ha leráztam,
 Ismét boldogul élek e földön,
 Keblem megkönynyül a tehertől. —
 Szép idő lesz az, vigan néz majd
 Az űrjögő, fel az egekre:
 Jolán kékszeme bájos egébe:
 Szép idő lesz az, fuss Zo a, fuss fuss! —
 Így szólván kirohant s villámkint
 Csörtete föl a kőszirtos bérczek
 Oldalain, s tova tűnt a vadonban. —

HATODIK ÉNEK.

Meg vala mind két hölgy rémülve
 Az őrjöngő arczu Zoától;
 Így az álmra nem is gondoltak.
 Hős Atadult hivaták sátrukhoz,
 A ki azonnal megjelenék ott,
 S lángoló őrítzeket gyujtatván,
 Álmaikat maga virasztotta;
 De a nők álmai elszáryaltak.
 Sátoruk ajtóját kifeszítve,
 Néztek az alvó hadra, s az örek
 Lengő árnyain elméláztak.

Atadul egy hárfát hozza gyorsan,
 S szórakozást nyujtott dalt zengvén
 Uspoulátról, s Zandirhámról.
 A nők szive e közben mindig
 Kedveseiknek sorsán csüngött,
 Búsán vártak a visszajövőkre. —

S im közelite e perczben Örlecz
 Habtajtékzó harc-paripáján.

A hölgyek rémülve tekinték
 Jönni a hőst egyedül, társ nélkül.
 De figyelő szeme az agg hősnek,
 Felismerve Jolánt s Karhajbot,
 Hozzájok sietett legelőbb is,
 Zandirhámnak hősi csatáját
 Elmondá rövid egy két szóban,
 S rögtön a harczszekerekkel eltűnt:
 A sebesülteket visszazahozandó.

Ámde a nők szive még mind zajlott,
 Mert az imént így szól vala Örlecz:
 Meg ne ijedj, ha a Barnavitézeu

Zandirhámnak vértjét látod,
 Ő egy czélra cserélte ki mezzét
 Az ellent rászedni ohajtván.

Kétes sejtés, bús aggalmak,
 Dúltak a hölgyek szende szívében;
 Bár Atadul kész volt hős dallal,
 Vigasztalni a révedezőket;
 Mignem végre a harczszekerekkel
 A sebesült Mikow s Uspoulát is
 Elérkeztek a hely színére,
 Sőt a derék ősz Örlecz karján
 Végre a Barnavitéz is megjött.

Meglátván a csaták fölserkent
 Fiai a nagy hirtü leventét,
 Vérvesztése miatt elalóltan:
 Örömujjongás lepte a völgyet.
 Megzendültek a vig hadi hárfák,
 Dalt riadozva a Barnavitézről,
 És Zandirhám vas karjáról,
 A ki a harczok erős-kezü szörnyét
 Földre tiporta szilaj erejével.

Jolán s Karhajb a sebesült hőst
 Kezdik gyöngéd gonddal apolni,
 A ki hogy eszmélt és Jolánra
 A csoda kellemü nőre tekintett;
 Bájai által meg volt hatva.
 Hoszszas időig csünge szemével
 Nagy szépségén, s halk köszönettel
 Áldozta gyöngéd részvétéért.

A hadi orvosok eljöttével
 Bevonulának a nők sátrukba.

Künn ez alatt mind terjede hire
 A letiport hős párharczának.
 S szóhoz jutva Mikow s Uspoulát,
 Részletes hirt mondának a tényről.

Zengtek a hárfák minden körben,
 Meszsze elüzve a harczfiak álmát.
 Mint menyörgés robban a hir szét,
 És az egész tábor ujjongva,

Tánczra hevül s vig énekeket zeng.
 Ámde Tiborcz hős arcza borult lön,
 Uspouláttal hogy szót váltá;
 S gyorsan ment hadi sátra felé, hol
 Harczi lovát felkantározva,
 Csörtete érczes fegyverzetben,
 Vigan zajló hadcsapatához,
 S ötvenet a legerősb daliákból,
 Gyorsan lóra felülni parancsolt.
 Ezzel elrobogott a derék hős
 Szemmeltartani Z andirhámot.

Lágy szelid éj volt, bárha a holdnak
 Felhők gondja borult arczára,
 Mig a virágos lombos fákról
 Bájoló illatöröpkede végig
 A szellők lebegő reptével.

Ilyenkor a szív érző húrján
 A szerelem titkos keze játszik,
 Mert a szelid lég, s illatos holdfény
 És a falombok halk susogása:
 Képei hangjai a szerelemnek

Uspoulátnak is a deli Karhajb
 Lebege lelke előtt, s hogy az orvos
 Bekötözé nem vészes sebjét;
 Halványan gyengült léptekkel
 Ment a szabadba, a nők sátrához..
 Átölelé karját kedvesse,
 S vigasztalta a seb kinjában,
 Mig Atadul egy harczdalt kezdett
 A rabonbán sok hős tettéről. —
 Köny perdült le a hű nő arczán,
 Hősének viharos hírére,
 S maga a Barnavitéz szomszédos
 Sátrának szét vonta redőnyét,
 Hadd hallgassa a lelkesedett dalt. —
 Tündér éj vala, bájos a szűk völgy,
 S lelkes a sátrak tábori népe.
 Orvos! szóla a barna levente:

Isteni népség táboroz itten,
Éled a hősnek lelke a daltól,
Melyet a hárfák zengzete kísér. —
Valljon a bajnoki tett nemzője
A hárfák fennröptü dalának,
Avagy e hárfák hangja gyulasztja
Hős tettekre a bátor népet?
Itt fogok én egykor harczolni
Ha sebeim majd bégyógyulnak,
S zengeni fognak rólam a hárfák
Szép dalokat, a minöket e földön
Soha se zengett még lány hangjok...!

HETEDIK ÉNEK.

Hol jársz bajnok! a bérczi vadonban
 Elfutván a közös jó kedvtől?
 És a tanúflan hallgatag éjben
 Lány hárfádon zengve keservid?...
 Felriad a csalogány dalaidra,
 Társa esengő hangját vélvén. —
 Régte elhagytad pusztán sátrad,
 Melynek ölében nem vala álmad,
 Hol jársz bajnok a hallgatag éjben?
 Rég nincs álma szegény dalnoknak!
 A tiltott szerelem, rémkint jár
 Ágya körül, s elüzi nyugalmát. —
 Hős Zelemir sziv-hangulatával
 Öszhangzóbb vala künn a vadon bércz,
 Melynek szirtjai közt a vadaknak
 Csörtetését viharok kísérik,
 S a szirtbarlangokba ütődve,
 Rémületes bús hangon sírnak; —
 Híi kebelén is az állhatatosság
 Szirtjai közt bú vadja barangol,
 S a szerelem tiltott ligetében,
 Szivölő bánat vésze süvöltöz.
 Ott sirá ki az ifju, szerelmét,
 Zokogó húrú hárfájával,
 Félre vonulva az emberi nemtől,
 Mely a magános gyászt a közössé
 Vált viharok közt megmosolyogja. —
 Oly szeliden zeng hó ajakán a
 Híi szerelemtől lángoló bánat,
 Hogy a köszirtok is átrendülten
 Visszazokognak bús hangjára.

Elkerülök a körülte koborgó
 Bérczi vadak, tisztelve keservét.
 A vas szarvu belény kikerüli
 Az avaroknak csörgő halmát,
 Nehogy a dalnok méla keservét
 Lépte neszével háborgassa.

Szentelt gyász vala ez a magányban,
 Melyet az érző természetnek
 Szive megosztott hű Zelemirrel,
 S együtt sírva a búbamerüktel,
 Szívölő búját csöndesítette.

Elfáradt keze végre a hárfán,
 A szerelem bús lantosságának.
 Egy csere törzsön foglalt helyet,
 S hárfájára lehajtott fővel,
 Néma merengés közt andalgott.

Csörtető zaj, nesz hallszik azonban,
 Háborítván bús álmodozásit,
 Repülő léptek, s egy csoda ének
 Fülkisértő zaja közelgett. —
 A csoda dal így zenge az ormon:

Fussatok erdők, szirtok előlem!
 Félre előlem medve, oroszlán,
 Földre boruljatok fenyvek tölgyek,
 Térré váljatok halmok bérczék!
 Az ördög szekerén repülök. —

A föld keble ki-nyilik előttem,
 A csillag kirepül utamból,
 Sugár szárnyát csattogtatva,
 Félre lódul nap s hold, a midőn én
 Az ördög szekerén repülök.

Fussatok! — így fut Jolán előlem,
 Megrémült nap gyulva szemében. —
 Istenek! emberek! félre előlem:
 A szerelem korbácsai közt én
 Az ördög szekerén repülök. —

Felriadott Zelemir a kaczajra,
 Mely kísérte e rémszerű zengést,
 S felszökvén ragadá szabályját,

S szertetekintett vizsga szemekkel.

A vadon éjből kibonyolodván,
Zoa közelgett szökdécselve,
S zengete a rémszerű űrjögő dalt,
Vad kacajokkal megszagatva:

Hú elé púpos, rusnya boszorkány!
Rakva belinddel nadragulyával,
Fuss ide, fuss tova, kerget a bánat,
De be nem ér, mert én ma te rajtad,
Vén ördög szekerén repülök.

Igy zengett Zoa, dárdanyelén, mint
Kis gyerek egy vesszön, lovagolván,
Szabljáját forgatta kezében,
Csapdosván lapjával a dárdát,
S így mintegy sietésre nogatván. —
Gyöngye mosolylyal végre a dalnok
Igy szólott a bolondos hőshöz:

Boldog vagy Zoa, te a gyerekkor
Vigjátékait újra lejátszod,
Nem hagy el holtig vizsla szeszélyed,
Kedved jön, s lovagolsz dárdádon,
Igy válsz darabontból¹⁾ lófővé,²⁾
Nem sok bánat dult sziveden még. —

Ho! ho! megállj, csitt-csitt te boszorkány!
Hős Zelemirt látom, kinek én egy
Dallal adósa vagyok régóta. —
Vén ördögszekerem hó megállj már!

Igy szólott Zoa, s dárdanyeléről,
Mint veszőparipáról a gyermek,
Fontos képpel, földre ugorván,
Zelemirhez ment torzult arczczal.

Itt az idő melyet rég várok,
Add hárfádat hős Zelemirem!
Most a tudásnak nedvét ittam,
Melyet anyám készít számomra,
Hogy felháborított véremből
Kipuhatolja a népek titkát,

¹⁾ Darabant székel gyalog. ²⁾ Lófő székely lovas.

És csoda dolgokat hirdethessen
A bérczet lakozó pásztornak.
Kérdjed a mit csak tudni ohajtasz,
Most a tudás föltárva előttem;
Tisztán látom a mult s a jövőndőt.
Igen! igen, egy dalt ígértem...
Add hárfádat, oh add hárfádat!
Fut ki belőlem mostan az ének, ...
Csordultig vagyok azzal telve....
Halljad a dalt Irmád sorsáról,
Rapson vára ¹⁾ komor sorsáról!

¹⁾ Rapson várnak romjai láthatók a parajdi határon, a Tekeres jöhoz csermely völgyébeu.

NYOLCZADIK ÉNEK.

Zelemir szívtesakodva tekintett
 Az eszelősnek tetsző Zoára,
 Míg hárfáját ez kiragadva,
 Egy csertörzsre felüle hegyessen,
 S zengeni kezdett könnyű kezekkel,
 Hogy Zelemir elbámult rajta.
 Szellemerőt vélt Zoa kezében,
 Oly könnyen futá végig a hárfán,
 A mi alatt így zengett ajka:
 Áll a virágos völgyben egy kő,
 A Tekeres johod ¹⁾ habjai mellett,
 Sok csatadal van metszve a kőbe,
 Rapsonról sok timbora ²⁾ zengett.

A csatahíres hős karjánál
 Még híresb vala szépszemű lánya,
 Karsu fenyőszál, lenge virágszál!
 Nem vala ennek a földén párja!

Láttad-e barna szemét Irmának?
 Léptei zefir-zengzete báját?
 Oh boldogtalan ifju! az édes
 Ajkoknak hallottad-e hangját?
 Jaj az apának, jaj az anyának,
 A ki rideg lesz magzatjához,
 S lelket az érczért, eszközökért — czélt;
 Puszta aranyért sziveket áldoz!
 Irma kegyétől vársz örömet hős?
 Ő a mit a'hat: hoszszu bubánat!
 Oh hisz előttd a firtosi tündér

¹⁾ Tekeres johod csermely Parajd és Szováta közt. ²⁾
 Timbora öt húru székely hangszer, ma is egy-egy példány látható.

Látta és elkötelezte magának.

Igért Rapson kába nejének:
 Heggyel ezüstöt, völgygyel aranyat,
 Ifju virágot az agg arczokra,
 S mindent, mit szive lelke kívánhat.

Az eszelős nő, kapva a fényen,
 Lányát adta szerelmi ágyasnak;
 Hervad azóta a rózsa szegényen,
 Arcza virágai gyorsan elasznak!

Jaj az apának jaj az anyának,
 A ki rideg lesz magzatjához,
 S lelket az érczért, eszközökért czélt:

Pusza aranyért, sziveket áldoz!
 A tündér Firtos ¹⁾ tetejéről,
 Alkotta titkos légbeli útát,
 Holdsugarából, csillagfényből,
 S öszszeköté szirtjával a szirtot;

Hol Rapsonnak vára ragyog még,
 De lakait titkos bűn járja....
 Hol kéjmámor hint lefutó pirt
 A leány hervadozó arczára:

Kérdezd: mit susog a nép nyelve?
 Latják ők is a lányt éjféلكor
 Gyakran, a várfalakon lépdelve,
 Hevíülő arczczal, szellemi esőktől. —

Jaj az atyának, jaj az anyának,
 A ki rideg lesz magzatjához,
 S lelket az érczért, eszközökért czélt:

Pusza aranyért sziveket áldoz!
 Bár kiha Irma körébe közelget,
 Rá les a firtosi tündér örje.
 Csak Rapsonné látja a lelket,
 A ki őt inti előre előre!

Voltál-e egyedül Irmával,
 Nincsen-e mindig együtt anyja?
 Elfut a vendég már is a várból,

¹⁾ Firtos szikla, Korond felett, az agyhai határon,
 szirtja élén ma is láthatók ős várromjai.

Valamitől fél, maga se tudja!

Oh, s a leány álmába se sejtí,
Hogy mért hervadoz arcza virága!
Öntudatát mély-álomba rejti
A közelítő tündér árnya.

Jaj az atyának, jaj az anyának,
A ki rideg lesz magzatjához,
S lelket az érczért, eszközökért czélt:
Pusztá aranyért sziveket áldoz!

Szenved Rapsonné, hiúságát
Drágán megfizeté könyjével,
Kincse halommal áll várában,
Oh de azért lányát veszté el.

Mit hoz néki, mi örömet mind ez?
Ő eltért a rózsák utjáról,
Rá a reménynek hajnala többé
Lánya szerelmében se világol!

S néznie kell hervadt arczára,
Látni a féreg-rágta virágot,
Ki gyorsan érik a sir szánára,
S hosszú időknék nyujt tanúságot:

Jaj az atyának, jaj az anyának,
A ki rideg lesz magzatjához,
S lelket az érczért, eszközökért czélt:
Pusztá aranyért sziveket áldoz! —

Órjöngő! ki taníta e dalra?

Honnan vetted e durva regét, mely
Irma nevét így rágalmazza?
Meggondoltad-e őt így sértve,
Hogy boszszum tüze fellobban rád?..
Fogj dárdát vagy szablyát gyorsan,
Szívvéreddel kell ma lemosnom
A hű Irma nevére dobott sárt. —

Míg Zelemir így szóla dühöngve,
Dárdájára megint Zoa felült,
S megcsapdosva kivont kardjával,
Kezde szökelleni, futni sebessen. —
Fussatok vad kőszirtok előlem!

Félre előlem medve oroszlán,
A szerelem korbácsa között én
Az ördög szekeren repülök!

Mig Zoa így zengett, Zelemir gyors
Léptekkel követé futtában,
Viszsa tekintte a pupos a hősré
S rut kaczagás közt így szóla:

Hát te is elhagyod ezt a világot?
Jöjj nyomorult szív, ülj szekeremre,
Meszsze futunk el meszsze világba
A szerelemnek kinja bajától...
Elmarad itt ama gyilkos doemon,
És mi haragján jót nevetünk.
Ha! ha! ha! fuss félre előlünk,
Fuss el előlünk ős Rika orma,
Medvelakozta havassa Mikownak ¹⁾,
Állj ki előlünk Hargita, Tarkó!

Hős Zelemir nyakszirtba ragadta
A haladó púpost így szólván,
Szörnyü haragtól lobbant arczczal:
Állj nyomorult, rágalmak hőse!
Vagy kelevézem földre teritend.
Honnan vetted a dal forrását,
Melyet Irma a nevéröl zengél?
Mondj igazat avagy öszszetiporlak.

Zoa megállott és lehajolva,
Általa használt bérczi növények
Nagy seregét szaggatta le gyorsan,
S szólt Zelemirhez fontos képpel:

Kétkedő! nem hittél szavaimnak,
Láss hát mindent tenszemeiddel.
Vedd e növényt és menj a csatára,
Ott száz lelket küldj el a holdba,
S a legutolsó kőponyájából
Idd ki e bűvös gyógyfű nedvét,
Mégfőzvéen ezt egy réz üstben;
Akkor látni fogod mind aztmit

¹⁾ Mikó w havasa Csik és Háromszék közt.

Mostan földi szemed nem láthat.
 Eme növények adák énnékem
 A látásnak bűv tudományát,
 S látám Irmát egy a mikint te
 Látni fogod nagy gyötrelmedre.
 A midőn a tele hold fényénél
 Rapson vára előtt fogsz állni.
 Akkor büntess hogy ha hazudtam:
 Vágj száz izig, s véremet idd meg! —

Igy szólott Zoa, s háborodottan
 Állt Zelemir a növényre tekintve,
 Melyet a mint átvett, agya szédült;
 S míg Zoa zengve megint a varázsdalt,
 Elhaladott szökdelve az ormon:
 Hős Zelemir tön nagyszerű esküt,
 Meg nem szünni a harctól addig:
 Míg száz ellent földre le nem sujt.

Lent, ezalatt, a harcászatrak közt;
 Zúgó éljen! vig hadi-lárma,
 S harci daloknak zengzete hangzott.

Megjöve Zandirhám is a völgybe.
 Kisértette Tiborc s csapatától
 Összehivatta sietve vezérít:
 Nagyrabonbánait, fő-gyuláit
 És harcászait a csapatoknak;
 És kiadá hogy minden hadtest,
 Perczek alatt csata-készen álljon. —

Ekkor jött Zelemir is a völgybe,
 Feldult szivvel, dult orczával,
 És a rabonbán így szólt hozzá:
 Hős Zelemirrel és Atadullal,
 Itt maradand a Tiborc tribussa,
 S feltartandja a gyérült ellent,
 Mely elvont hadait csordákkal
 S gyülevész néppel álarcozza,
 Kisded erőt hagyván csak e völgyben,
 Míg maga a chán füerejével
 Utnak eredt Oitoz¹⁾ tájára. —

¹⁾ Határszoros Kézdiszék és Moldva közt.

Ürtüzeink számát tartsátok,
S a völgyben legelő csordákkal
Eltávoztamat álcozzátok. —
Az ellenség ürtüze száma,
Sem a csoportos gyülekezések,
Meg ne zavarjanak, az hadi csel less;
Hárromezer harczos marad ottan,
Hogy titeket majd szóval tartson,
Légyetek óvatosak, hogy az ellen
Eltávoztamat észre ne venni.

Bizd kezeimre az ellent oh hős!
Jó perczembe talál a szerencse,
Elfogom én a figyelmet e tájról,
Megjelenek mint rémkisértet
Minden perczben az ellenségnél,
Száz párbajt kell ott megnyernem,
Száz hős ellent porba tipornom.

HETEDIK KÖLTEMÉNY.

A SZÉP BISSZEN NŐ.

NÉGY ÉNEKBEN.

ELSO ÉNEK.

Megbirkostak a hajnali szellők
A felhőkkel, melyek az égnek
Kék színén bús gondkint úsztak.
Még nyugaton dörgött egy felleg
Zsimbelvén a csatázó szelekrc,
Melyek szerte-zilálva csapongó
Szárnyukkal tömör éj-szerü testét,
Üldözték őt zöld hegyeken át;
De keleten mint fejleni kezdő
Rózsa virága a zöld burkonyból,
Szende koránynak pirja feselt ki.

Oh székel föld! szép székel föld
Őscim, népem, bérczes hazája!
Hol kel szebben a nap tüzes arcza.
Mint a te lombos bérczeid ormán?
Őt a madárkák vig dala várja,
A kőszirtos rengetegeknek
Őszszebeszélő viszhangjával;
Bús pásztor-dal hallszik az ormon
Ősi idők átszállott hangja,
Melyektől a kebel felgyúlad,
Magyarázhatlan fájdalokra.....
Felriadoznak a keskeny völgyek
Rózsáin pihenő szellőcskék,
S a napfénynek elébe repülnek

Illatozó vidám szárnyukkal..
 Az Olt ¹⁾ keble kitarja előtte
 Szüz kebelét, s felfogva sugárit,
 Viszszaragyogja a völgy térében..
 A Feketeügy, ²⁾ a Kormos langos, ³⁾
 És a Nyikó ⁴⁾ a Küküllők ⁵⁾ Nyárad ⁶⁾
 Csörgeteg habjaik eleven zajával
 Idvezlik a kelő napsugárt..
 És az öreg Maros, ⁷⁾ visszaszökellve
 A mólnák lecsapó gátjáról,
 Gyémántárkint ragyog elébe. —
 Ott tánczolnak az ébretég özek
 Vig ugrással a szirthegyek élén,
 A Tarkó ⁸⁾ Bekecs, ⁹⁾ s Hargita ¹⁰⁾ ormán
 És a Fiatroson, a Korobirczon. ¹¹⁾ —
 A hegyi rónák dús legelőin,
 A bárányfi a csermelyhabbal
 Versenyt fut pajzán szökeléssel!
 Hárs-kürtjét megfújva a pásztor,
 Gerlék, sárgarigók dala közben,
 S vissza kesergik a völgy-nyílások
 A változkodó rémes hangot.....
 Köny gördül le a pásztor képén,
 Régi idők szava zengvén vissza,
 És eldobja a fájó kürtöt,
 És leborul s imát rebeg ajka,
 Jobb napokat könyörögve honának. —
 Szép székel föld, népem hazája!
 Hol kel szebben a nap tüzes arcza,
 Mint a te lombos bérczeid ormán?

Ugyanezen nap fényugára,
 Ragyoga hős eleink arczára,

1) Olt folyam Csikból átjön Háromszékre. 2) Háromszéki folyó. 3) Erdővidéki folyó. 4) Udvarhelyszéki folyó. 5) Nagy Küküllő Udvarhelyszéken, Kis-Küküllő Maroszákon. 6) Maroszáki folyó. 7) Maroszáki folyam. 8) Csiki hegyláncz. 9) Maroszáki hegyláncz. 10) Udvarhelyszéki hegyláncz. 11) Határszéli hegylánczok.

Ugyanezen nap tüzfényénél
 Reszkete Zelemir könyharmatja.
 Oh de e napnak vidám fénye,
 És a madárkák játszi zenéje,
 A susogó szél, s habzó csermely,
 Nem viditák fel a komor hőst.
 Mély sebet ejte szívéen Z o a dalja.
 A sziveket fájón érdeklő
 Hárfa se nyujthata többé vigaszt
 Az epedésbe merült dalnoknak.

Búsan néze a támadó napra.
 Így kelt I r m a piros szőnyeggel
 Vont ágyából Rapsz on szirtján.
 Ah de talán tűz arczatán egy
 Átgyötrött éj ostora égett?

A dalnok dult szive zavargott
 A rohanó vad gondolatoktól,
 Lelke szorult, szeme szikrákat hányt.
 Dárdáját felkapta haraggal,
 Hadi ruháiba öltözködván.
 Két hadi mént küldött a papokhoz
 Áldozatul a csaták vad urának,
 Ő pedig harczi lovára felülvén,
 Fekete búval, fekete mezben,
 A besenyők hadserge felé tört.

Hős G o z a n g a vezér maradott volt,
 Jócska sereggel az ellenrésztől,
 A hadi sátrak védelmére,
 És a hadállás tartására.
 Ugy rendezte magát G o z a n g a, —
 Mint ha előcsapatát képezné,
 A hátrább pihenő tábornak.

Örtüzek égtek a távoli tájon,
 Szemfényvesztő álzott tábor:
 Aszszonyok, aggok és gyermekek ezre
 Összevegyitve baromcsordákkal..
 Ebből álla a távoli hadtest. —
 Posel chán maga a csataedzett
 Bajnokokat tova vitte magával.

Álla Gozanga hadseregének
 Főbjeivel nagy cserfa tövénél,
 S néze a távoli székeltségnek
 Lobogó őrtüzeire mosolygva,
 És így szól vala gunytele hangon:
 Szépen kezdi rabonbánságát
 A botorok fejedelme a völgyben,
 Sátorában a szerelmi gyönyör közt,
 Vigan tölti a harc óráit;
 De a midőn majd visszatekint a
 Háta megett térülő rónára,
 Melyet a napfény eltintével
 A bérczormokon égő várak
 Rőt tűzárja világítand fel;
 Akkor vége a kéjnek hírnek,
 Fnt a tiport nép országszerte,
 S éhholtan vesz a szirtüregekbe. —
 Őrtüzek nagy száma lobog még,
 Reggelihez lát mostan a tábor,
 Szóval kellene tartani őket.
 Menj te Sch'alanber, mint hadi küldött,
 És követeld Zandirhám nőjét,
 Mint eme véres harcznak tárgyát.
 Szükség elfoglalni figyelmét,
 Mig Posel chán czélját éri
 S eljut az oitözi völgyeszorulatba.
 Már már indula útra Schalanber,
 S im Zelemir jön porfellelleg közt,
 Mintegy bős viharon lovagolva.
 Megpillantva a nyüzsgő tábort,
 Kezdi keményen verni paizsát,
 S vadszemeket forgatva a cserfa
 Árnýában pihenő főbbekre,
 Így riadott föl dörgő hangon:
 Hős besenyők! kik a dárдавivásban,
 A buzogány s kelevéz játékban,
 S szablyatusában, hirre sovárgtok:
 Egytől százig a sikra idézlek.
 Megfelelek párbajban száz nak,

Hogyha ma, holnap, s holnap után is
Itt kell küzdenem vértől ázva!

Felzúdultak e hetyke beszédre
A besenyőknek fővezetői,
S száznál többen harczra riadtak.
Ámde Schalanber szóla kevélyen:
Hagyjatok engem vivni a hőssel,
Dárdám nem vala gyenge a harczban,
Somnye le sulyán száz pajzs szóttört,
Szablyám tengeren át juta hozzám,
S meg sem szégyenitette Damaskust,
Ha a csaták közt villogtattam. —
Harczoltam keletén s nyugaton is,
Sok véren nőtt bajnoki hírem,
Láttam elég csoda dolgot is itt, ott.
De soha sem láték ily hetykét...
Nem fogsz, hidd el kába kihívó!
Egy besenyőt se leverni a százból,
Arról e kardnak sulya kezes lesz..

Ily szavakat hallatva Schalanber
Lóra kapott, s Zelemirre szagulda,
Őszszecsapának az érczkaru hősek,
Mint a midőn két fellegtábor
Őszszezavartan a szél forgás közt
A levegőben összeütködik. —
Dűh vezeté a lovat kantáron,
És a dicsvágy sarkantyuja ütze,
Igy harczolt egymással a két hős,
Szép vala nézni e harczot a szemnek.

De Zelemirrel mért kisértesz
Harci szerencsét büszke Schalanber?
Oh a kinek csatapajzsa a bánat,
S vértje a feldult szív gyötrelme,
Kit csatatérre a dult szerelemnek
Vérszomjas fájdalmai ütnek:
Attól messze fut el a halál is,
És te halandó mit kisérted?

Elhullott a homokba Schalanber
És Zelemir új ellent vára.

MÁSODIK ÉNEK.

Bűvös bájos Hargita bércze,
 Sudar bükkök s málna hazája!
 Fenyvek örök-zöld lombos sátra,
 Hol ma a székely vágja tutajját,
 Hogy lerepitse az Olt folyóján;
 Mennyi sötét rom fekszik rajtad,
 Századok álmát rejtve mohában? ¹⁾

Ki hallgatta szavát a romoknak,
 Azt a komor bús méla beszédet,
 Mely év-századok hosszu soráról
 Egy átzokogó szél hangján szól?
 És szavait mindég így végzi:
 Oda levénk mind! porba omoltunk,
 Fényes termeink szét mállottak!
 Hamvvá lettek a hősök, a hölgyek,
 Kik falaink közt vidoran éltek,
 Rég elrothadozának a hárfák,
 Mint a kezek melyek zugatták. —
 Mint egy hang végig zengése,
 Ugy eltűnik a száz az ezerév.
 Fák nőttek fel, bércezi virágok
 Nyiltak rajtunk, sirunk halmán...
 S jött uj élet a régi nyomára!..
 Oda leszesz te is oh bús vándor!
 Mint mi, s a kik bennünk lakozának..
 Hajlékodnak romjait egykor
 Nézi az útas, s nem sejtendi:
 Római, dák, avagy hí magyar élt ott?

¹⁾ A Hargita Csik felőli oldalán igen sokhelyt lelhetni eltemetett váromokat. melyeknek sorsáról mitsem tudnak.

Uj sirt ásnak az ős csontokra! —

Hargita hegyláncz orma tetőjén
Fény közt áll vala Zandour vára
Sűrű fenyűktől koszoruzottan.
Orma alatt egy út vezetett el
Csikból, Háromszék földjére,
Maga a vár vendégszeretőleg
Néze e távoli út hosszára.

Vert vala innen fel a várút is,
Sok hős vendég járta ez ormot..
S bajnok urának dús lakomáit. —
Bús vala Zandour ős várában,
Éji homály szállott le szemére,
S már csak lánya szemével látott...
Ám szép szemmel láta az agg hős,
Értte feledheti bús vakságát. —

A havas utján sűrű csapatban
Halada a Bekecsalyi ¹⁾ lovasság
A fiatal Zabránnal élén.
Szép vala a csapat alrabanbánja,
Ragyog a napfény siska ezüstjén,
És arcának fakadó pirja
Vetekedett egy szép hajnallal. —

Meszze előre lovagla a bajnok,
Befutván a vadon környékét,
Hogy míg tábora megpihenést tart,
Maga is egy hús árnyba pihenjen.

Oh székel haza! hol van e földön
Szebb a te bérczeiden kelő napnál,
Főkint hogyha arany sugárin
A kecses Zéla varázsszeme andalg,
És a vadonban csörtető bajnok
Meggillantja kilobbant arczát?

Bájtele hölgy! szólott Zábbran hős,
Földre ugorván harezi lováról,
Ma a hogy élén hős csapatomnak
Lóra kelék folytatni hadútom,

¹⁾ Bekecs Marosszék északi hegyláncolata.

Néztem a reggeli köd lebegését,
 S egy káprázatos égi alaknak
 Átvonulását láttam a ködben:
 Hirnöke volt ama fényes szellem
 Úti kalandom e dicsperczének,
 Melyben egy ily szép tünde teremtményt,
 Téged oh kellem gyermeke! látlak.
 Ki vagy? a napból jöttél hozzánk,
 Hogy szemeidben úgy ég sugára?
 Avagy a hajnal vércsókjából
 Szült a fehér-liliomnak kelyhe?
 Honnan jöttél e bérczi vadonba
 Csak eme gyöngye elaggott nővel,
 Ide, hol vasfogu medvék járnak
 S gyilkos szarvu mogorva belények?

Nézz nyilemra, tömött tegezemre,
 Harczos népnek hősi lovagja!
 Szólt a leány, édes szava zengvén,
 Lenyilazom a belényt, le a medvét,
 Vagy ha a nyilnak veszszeje téved,
 Elfutok ősz atyám oldala mellé;
 S a ki ezer hős ellent látott,
 Megvéd engem a durva belénytől.

S ha nem a vad, de egy elbájolt szív
 Venne üzőbe te kecstele tündér?
 Hogyha e perczen földre borúlva
 Hó kezeid vonnám ajkomhoz?
 S mondanám: oh hölgy, szomju az útas,
 Szomju szemednek kegysugarára,
 S mondanám ismét: éhes az útas,
 Éhes az ajkod szende szavára?

Hogyha éhes s szomjas vagy bajnok!
 Ugy azt vélem: a szó s a tekintet
 Gyenge vigaszt nyujt néked az útra,
 S kérek jöjj-sze atyám várába,
 Sok deli vendég járt küszöbén át. —
 Megvendéglünk ott jó borral,
 Melyet Glád chán küldé atyámnak,
 Lelsz kisütött húst, puha kenyérrel

S bérczi számóczát mézbe vegyítve,
 S a midőn éhed szomjad is enyhül,
 Akkor majd elmegysz a csatára:
 Az Oitoz vagy a Bodza szoroshoz,
 S idvezelened hős bátyámat:
 Zandirhámot, a Zéla szavával.

Bajolá Zabránt Zéla beszéde.

Szép vala hangja, de még szebb ajka,
 S mindennél szebb kék szeme lángja..
 Hő szerelemre hevült fel a bajnok,
 Vágyakozott ama karcu fenyőhöz
 Folyondárkint, oda simulni,
 S még se merészlé bár csak a habkézt
 Lobogó ajakával illetni.

Ámde kigyúlva eképpen szóla:

És nem mondja kecses szép ajkod;
 Ha megysz ifju, a vésztele harcra,
 Vivd ki neved, küzdj jogot a karddal
 Zandour isteni lánya kegyéhez,
 Ki ha lehullsz a csaták viharában,
 Egy köny-cseppet szánt sirodra,
 Melyből kéklő emlény nyiljék
 Pásztor ifju szerelmi jeléül?

Pir futa el a leány üde arczán,
 S egy szelid égő szempillantás
 Volt feleletje az ifju szavára.
 Ekkor „horka“ nevet kiáltotta
 És az elébe szaguldó lóra
 Felpattanva eképpen szólott..

Hős Zabrán, te nem ismeresz engem,
 Én már láttalak egyszer a Boudhám
 Gyásztora innepein Boudvárban,
 Szép dalodat hallottam a hősről...
 Majd a midőn Zandirhám megtér
 Harczi babérral a vér mezejéről;
 Megkérdem daliás bátyámtól:
 Hős volt-e Zabrán a csatákon?
 Így szólván szép Zéla elillant,
 Lelki zavar közt hagyván Zabránt.

Homloka izzada, tündérlények
Táncolták körül a kihevült hőst,
Ragyogó arczczal , pihegő mellel,
Gyémánt-poros arany-fürtekkal....

Végre a zúgó indulat árja
Átolvadt szelid érzelésbe.
Gondolkozva, ha álmodozott-e?
Néze körül a vadon tájékon...
Ménét látta legelni a fűben,
Hallá a közelítő harczfik
Lovainak hangos dobogását....

Nem vala ideje ábrándokra,
A csatatérnek vészei várták.
Felülvén harczlátta lovára
Menydörgéskint tünt el a tájról. —

HARMADIK ÉNEK.

Fénysugár közt ragyogó napfény!
 Hol láttál több vért kiomolni,
 Mint évezredek hosszu során át
 Mennyi a székel földre kiomlott?

Népünk érczkara védte e földet
 Vérpatakok közt, vad harcokban,
 S dicsőített arczczal élé tul
 Minden szomszéd néptörzseknek
 Pálya-futását, harcias élte. —

Virágozánk szép törvények közt,
 Közösen osztott s birt jogokkal,
 És a szabadság köz jólléte,
 Győzhetlenné tett a csatákon. —

Nagyszerű tettek, hős bátorság
 Szólnak a régi idők harczárol,
 Sokszor százszal küzde csatát egy,
 És diadallal tért ormára,
 Harcsi nevére kevély érzettel. —

Igy harczolt Zele mir száz ellen,
 Tiz besenyő hullt már a homokba
 Karja előtt, mig végre kifáradt
 És a nap is végezte futását.
 Ekkor visszarahant sátrához,
 S az öszfürtü Tiborecz s Atadulnak
 Hirt ada a viadal folytárol. — —

A besenyők bámultak a hősön,
 És szívök ége irigy méregtől,
 Miglen a tábori nép búbájos
 Csoda regéket mondott róla:
 Ő volt a ki a hétfejü sárkányt
 Földre tiporta erös karjával;

Ő ki a griffen jára a napban,
 Hol száz elhunyt hősnek lelkét
 Nyerte jutalmul egy tündértől.
 Sziklatörő hős, bérczi oroszlán,
 Villám-szóró, lett neve már is,
 És gyorsan szét terjedő hire,
 Megrettenté a besenyőket.

Gozangának szép neje ott ült
 Sátira előtt, Zelemirt dicsérvén,
 Bájarczán a kelő nap fénye
 Viszszaragyogta az eltűnt hajnalt.
 Látva a harczfiak elszórt kedvét,
 Lelkesíté ingerlő hangon
 Bátorságra a hős daliákat,
 Hogyha az érczkaru ellen megjön.

Nem vala senkinek ösztöne vivni,
 Csüggedezés dult minden szivben.
 Leghősebbjeit a besenyőknek
 Már leveré Zelemir vas karja.
 És te Gozanga pihensz sátradbau,
 Elnézvén hogy mind oda vesszen
 Legbátrabbja a harcznépének?
 Hány hőst nem szédíte le kardod.
 Párbajban, s tömeges rohamok közt?

Igy epedett a vezér, s leverett lön..
 Nem vala itt más a besenyők közt,
 Ki a vezérletet intézhetné,
 Hogyha ő egy párbajba lehullna. —

Rajnokait biztatta szünetlen,
 Zelemir gyengéit magyarárván;
 Csüggetegen állának a hősek,
 Készen a bajra, de tompa kedélylyel.

Gozangának kecsstele nője
 Látva a harczfik rendültségét,
 Fölgyulaadt szive büszke hevében,
 S így szólott érdeklő hangon:
 Mind oda lettek-e Posel chánna
 A besenyők bátor daliái?
 S itt csak a gyávaság fészke maradt-e,

Hogy száz egytől így megrendült?
 Légyen az egyeseken a nehéz vád,
 Ámde gyalázat a hont ne találja!

E kétes szavak ajka virágán
 Végig zengve a kecsatele nőnek,
 Gyorsan elillana a sátrakból,
 Senki se tudva hová s mily czéllal?

Még meg sem szünt a besenyőknek
 Szívzavaruk, s im távol a völgyben,
 Porfelleg közt, hős Zelemir jött,
 Csattogtatva vérázta paizsát. —
 A besenyők rómülve fogadták
 A csoda hőst, s habozás közt álltak.
 Tétlen vár vala egyik a másra...
 És a halálos csata dicsőben
 Senki se vágyott elsőségre.

Megzavará a vezért habozásuk,
 S görcsösen ért keze kardja nyeléhez,
 Lángpillantást szórván szerte,
 Mig Zelemir így szólt félgunnnyal:

Ti, ha gyanítom, azon tusakodtok:

Melyik légyen a dicsőben első?

Igy várják a csatát a vitézek,

Égvén lelkek a hír szomjától.

A midőn Hám vala még a rabonbán,

Boudhám előde, Honát magzatja,

Ellencetek harczolván néptünk,

Tíz hőst hivat ki Posel ehán atyja..

S rögtön százan nyultak a kardhoz,

Az elsőségért vetekedve..

S bár letiporta a chán hős Záport,

Földre veré Kadicsot, s Otobárt is;

Bajnokaink meg nem rendültek,

Mindenik első kérte a rendet,

S végre is a koczkák döntöttek.

Zandour hős keze így tiporá el

A dali chánnak hírét éltét.

De ti talán gyávábbak vagytok,

S harczai szerencsém megrettentett?

Ily nép száll ki a bérczi sas ellen?
Ily nép kezd vele támadó harcztot?

Hagyj föl a hetyke beszéddel erős hős!
Bajnokaink sem nyulszivüebbek,
Mint ama töled dicsért hősek!
Nem habozás, nem félelem az, mi
Várakozásra utalt most téged,
Mindenikünk vágyott a csatára,
Itt is a koczka veté ki a rendet,
S késtem a mig felöltözködtem..
Igy te velem vivsz most, s ha lesujtasz,
Lesz a ki vérem megboszszúlja.

Hős Zelemir s magok a besenyők is
Kérdő szemmel néztek e hangra,
Mely mint májusi szellő-zengés,
Oly szeliden zengett, oly bájjal.

Könnyü ezüstös pajzs a leventét,
S öszhangzó sisak ülte kis arczát,
Vértjéről Posel chán kissebb
Hős gyereket sejték mindnyájan,
A kinek hátrább állt hadsátra. —
Bátran szöktet a hős a homokra,
És csatakészen vár Zelemirre.

Ifju! te nádszál vagy s gyerek arra,
Hogy a csaták viharát kísérsed,
Férfi korodtól mért veszed el még
A csatahírnék boldogságát?
Kár koczkázni cse mete-erődöt
Melyből a hírnév fája nőhetne!
Szép a merészség ily gyermekben,
Büszke lehet rád már is néped,
Ámde ne játszodd el népedtől
Fejlettebb korod hősi roményit. —
Gyöngéd nádszál vagy gyerek arra,
Hogy a csaták viharát kísérthesd.
Szólt Zelemir a karcsu vitézhez.

Ámde felelt ez: ha nád vagyok oh hős!
Jöjj te vihar s zugj el mellettem.

Gyakran járja a sást a vad orkán,
 S míg a vadon fáit letiporja,
 A hajlékony nád sértetlen
 Helyén áll s a vihart tul éli! —

Hős Gozanga s a főbb besenyők is
 Oda siettek a chán gyerekéhez,
 Hogy lebeszelnék szándékáról;
 Ámde ez így szólt halk susogással,
 Boszszus bánatos rendült hangon:
 Megrémültetek egyig gyáván,
 És lelkemre hozátok erős bűt,
 És arcomra a szégyen pirját,
 Népemet hogy legyalázva tekintsem.
 Itt van már ez a dárda kezemben,
 Nézzetek én rám, s tudjátok meg
 Hogy kell halni a haza nevéért.

Ezzel odarohant Zelemirhez,
 Nem tarthatván vissza a hősek.
 Dárdáját neki lökte keményen.

Egyet számít, bármi kicsiny fő!
 Vélé most Zelemir, s felfogván
 A csinos ellen dárda döfését:
 Könnyü sebet viszonzó vállára.
 Még dühösebben kezdte tusázni,
 Vért érezve, a karsu oroszlán;
 De Zelemir csak játszik a hőssel,
 S dárdáját kitöré, kérvén őt:
 Bizza a harczot az értkoruakra.

Szablyát ragada most a kis ellen,
 S könnyüiden, és bátran forgatta,
 Látván Zelemir hogy lebeszélni
 Őt a csatáról már lehetetlen;
 Sujta, s a mellpánczélt széttörvén,
 Kardja egy habszerű keblet dult szét.
 Elszédülve bukott le lováról
 S szerte romolt pánczélja lehullván,
 Duzzadó melle kitűnt a halónak. —
 Nő vala az, szép, hattyukebellel,

Mely a halálharcz közt pihegett már.
Megrendült Zelemir, látván a
Fehér galambból kitörő vérárt;
Felrántá sisakát a halónak;
Egy szép halvány arcz tűnék fel:
Angyali arcza Gozanga nevének.

NEGYEDIK ÉNEK.

Megpillantva a nőt Gozanga,
Szétbomlott hajfürtje ködében;
Oda rohant bőszen, dult arczezal,
S jajt ordítva borult a homokba.
Sirt mint gyermek, a bérczi oroszlán,
Szertetiport liliumja porára! —

Láttatok-e vad harczost sirni?
Megrendít jaja minden lelket.
Sulya van ott a nehéz könyecseppnek,
Hol az erő vad bátorsága, —
Mely a csatáknak vérárjában
Bátran uszik szembe a serral, —
Egy kis szende virág elenyésztén
Megtörök, és elhagyja a szívet. —

Megvolt hatva egész kis tábor,
S fája tekintte a haldoklóra,
Részvét s boszu tüzétől lángolt,
A daliáknak bánatos arca;
Mig Gozanga jajongva siratta,
Őt, a hazáért vérző szép nőt.

Véghörgése a haldoklónak,
Felzavará Gozanga kedélyét,
Örjögés jele tünt fel arczán,
És dárdáját kézberagadva,
Egy szirtromhoz verve paizsát;
Orditozott mint bérczi oroszlán. —

Igy rontott Zelemirre dühöngve,
Hogy széttépje mint karvaly a pislent.
De ha karvalykint csap le Gozanga:
Zelemir mint sas száll vele szembe;
És a midőn amaz elkserült férj

Megrohaná Zelemirt dárdával,
 Ellene szegzi erős pajzsát ez,
 És felkapva lehányt dárdáját,
 Lökte az ellenfélre keményen.

Csattog a paizs a dárdacsapástól,
 A homokok tánczolva szökkelnek,
 S a küzdők saruit megfekszik.

A hegyeken rőt felhők kelnek,
 Egy egy tűz villan ki ködükből:
 Lelki szemek titkos ragyogása! —

Nem felhő az a feltoluló árny:
 Elhunyt lelkek győllekezése,
 A kik az űrben fel feltűnnek
 Viharos harczok nézésére. —

Egy ily árnyban, erős Etelének,
 Látható lón isméretes arcza,
 Szeme ragyogva legelt Zelemiren,
 Képe derengve figyelt a csatára,
 Ködszeme tűzvillámokat ontván. —

Mint a midőn Aquilea várát
 Ostromolá, avagy Aetius ellen
 Vitte a húnokat hős diadalra:
 Oly derű volt arczán a királyi
 Ős árnyéknak a bérczorom élén. —

Árnyai ősinknek! sok ezerszer
 Nézetek utóditok harczára,
 S nem pirulátok félelmünkön.
 Palermoig lobogott hős zászlóunk,
 Harczunk hírét Moszkva remegte,
 S benn a hazában nagy csata-térek:
 Egy Szentimre, Kenyérmező, Rákos,
 Szólanak a magyar hősi nevéről.
 Ki nézhet megvetve fajunkra?

Hát a midőn a török dühös árja
 Európát megrettentette,
 És a pogányság Róma keresztjét
 S templomait megrázkodtatta,
 Nem a magyar gátolta vad árját?
 Nem mi valánk Europa védői? —

Kegyelttel szólj föld! a magyarról,
Sokat adott ez a nép a világerért! —

Vérbenforgó szemmel néáték,
A besenyők, Zelemir új harcát,
Reszketeg ajkuk esenge az égtől,
Hős diadalt Gozanga vezérnek. —
Hasztalanul! — az imára figyelni
Nem vala ideje a had urának,
Ugy oda andalodott a csatába!
Észre se vette midőn Gozanga
Földre bukott Zelemir keze által,
Vérével beboritva a küzdőtér. —

A besenyők látván a vezérnek
Haldokló arcját, oda törtek,
Mint dühödött fenevad, Zelemirre,
Szerte tiporni ohajtva a nagy hőst;
Ámde kifogya a csorda csapását
Megdördült Zelemir érczhangja:
Istenetek ha ez égből alá néz,
Szégyenpirba merül szent arcza, —
Igy csak az ordas farkas küzdik,
Nem hadi dicsre sovárgó leventék. —
Tábor ellen táborral küzdünk.
Én a szokás-szentelt ősjogban
Bizva jövök ide kettős harcra,
És ti egész táborral törtök
Ellenem? így küzd a hegyi rabló,
Midőn a kalmár utját állja,
A Hoemus, s Balkán vadonában! —

Nem fékezte a visszariasztó
Szózat a felbőszült besenyőket,
Jöttek azok dühös orditozással,
És csapostak a hősré szünetlen. —

Zelemir egy fához hátrálva,
Védte magát a dühöngők ellen,
Hármat sujta a földre a-közben,
Míg maga lábán, sok sebet érte.

Mind inkább lankadt erejében,
S mind nehezebb lön önvédelme.

Ám a hadisten, hiveit óvja!
 Lódobogás hallszik s hadi lárma;
 Ime Tiborcz ront hős Atadullal,
 A dühösen küzdő besenyőkre.
 Megzavarodtak ezek, s e zavar közt
 Hős Zelemir meg lön szabaditva.

Ámde felorditák a vezérek
 Táborukat, s lovaikra szökellve,
 Megrohanák a segítő serget,
 Nyiljaik árját szórva utánok..

Észreuvé az egész székelység,
 A fő s algyulák veszedelmét,
 S öszszevonulva serény készséggel,
 A csata színhelyére siettek.

Elkeserült harcz folya a völgyben,
 Elhullott sok erős a tusában,
 Mert makaesul vivott mind két fél.

Zelemir mindenhol legelől járt,
 S minden földretport ellenek
 Hunyta fölött, kikiálta egy számot.
 Már „harmincz“ vala ajkán éppen,
 A midőn egy buzogány sulyától,
 Siska szilokba törött, s szédülve
 Hulla le szürke lováról a bajnok.
 De a csapás nem volt veszedelmes,
 Atadul őt kiragadta a tűzből.

Így harczoltak az esti homályban,
 Mignem az éjnek szárnya leszállott
 És elfödte a keskeny völgyet.

NYOLCZADIK KÖLTEMÉNY.

A SZÁZADIK KOPONYA.

NYOLCZ ÉNEKBEN.

ELSŐ ÉNEK.

Még a paripa is, mely harczot járt,
Büszkén tartja fejét holtáig,
Sem a nyomor sem a késő vénség
Nem törheti meg délczegségét.
Mért bámulni ha büszke e nemzet,
Melyet a Kárpát körvonaláig
Urrá tett a csaták küzdelme?
Nem pénzzel nem is alkudozással,
Vérrel vívtuk s védtük e hont mi,
S mikoron azzal vívtuk védtük,
Büszkék lehetünk amaz időkre. —

Hol ma Háromszék vérpatakokkal
Szentelt tére terül, s keleten ős
Bérczei órjás szikla falakkal
Elzárják Moldávia földét;
Oitoz hegyszoros áll szűk völgyben,
Játszva szökellő kis patakával.
Törkolatát egy rom virasztja,
Emlékeztető bús vár romja,
Mely Rákóczi nevét ma is örzi.

Egy év-ezred előtt amaz ormon
Oitoznak végvára diszelgett,
Őrszemekint állván a szorosnak.

Központon áll halma a várnak,
Jobbra és balra kemény hegylánczok,

Nyulnak a völgy két partja gyanánt el,

Fél ezer ölnyire távol e romtól

Oldalpupja gyanánt a hegyeknek,

Egy halom áll elzárva a völgyet,

S szép kiseded térségre tekintve.

„Gyilkos“ gyászneve ennek a tájnak:

Rege szerint itt árulván el,

Schulz nevü idegen, székeleinket,

A török elleni véres harcban.

Véletlen lepvén meg a tábort,

Itt mészárlá össze az ozman.

Ma is a holtakat elfedő halmok

Némelyikén a szemek megakadnak,

Ilykor a székel vándor útas

Bánatos ajkkal mondja regéjét

A nép-áruló csalfa vezérről.

Itt pihenének Opor daliái,

Várva szünetlen az ellenségre..

Oitoz vára alatt feküvének

A segítő csapatok Mirkével,

Hős Zandour algyulájával,

Ott vala Medgyes s a deli Zabrán

S több más főnökök nagy- s kisgyulák

S a csapatok daliás harczászi.

Nyugtalanul, harczvágyó szívvel,

Buslakodának a Bodza szorosban

Folyt harczok hírét halgatva,

S nem olthatva a dicsnek szomját.

Ámde szívök ma derült egy hirre:

Zandirhám közelite e tájra,

S Oitoz völgyi szorossa leend már

A dühösebb harczok színhelye.

Minden hős köszörülte a szablyát,

Vértjét siskát kitakarítá,

Szebbre kefélte lovának szőrét:

Igy várak a rabonbán jöttét. —

S im az elősereg jön Örlecznek

Fő vezetése alatt, szép renddel,

Két gyors reptü lovag fut Oporhoz

Örlécztől siető izenettel:
 Nehogy örömjaj vagy hadi láрма
 Sejtetné a rabonbán jöttét. —
 Oitoz vára alatt állott már
 Zandirhám is, serge zömével,
 És a jól ismért, s uj utakkal
 Ellátott hegyeket megnézvén,
 Öszszehívá fő hadvezetőit,
 Mindeniköknek egy egy homokóráát
 Ada, a mely egy-formán járt le;
 S így osztá ki vezéri parancsát,
 A szavain csüngő hőseknek:
 Posel chán behatva e völgybe,
 És sietőleg törve előre,
 Hogyha a számitás meg nem csal,
 Két órára előttünk álland,
 Hátra vonul Opor öt meglátva,
 És ijedelmet színlel addig,
 Mig Örlécz seregét eléri;
 Itt rövid ellentállást kísért,
 S egy óráig tartva a harcztot,
 Ujra csak álzott zavarodással
 Kezdenek a csapatok hátrálni,
 Mig én köztük megjelenendek.
 Ez alatt Uspoulat, kerülőleg,
 A parittyás csapatokkal, a déli
 Hegylánczat megmászsza, mihelyes
 A homokot hétszer ujítá,
 Gyors sietéssel ront le a völgynek
 S félezer öl távolra, a halmon
 Rendezvén ügyesen a parittyát,
 Hátba az ellent kezdi dobálni.
 Addig az ijasok hős csapatával,
 Halad Mikow amaz északi bércezen
 És a legelső átmenő úton.
 A midőn nyolczszor jár a homok le
 Gyorsan alá rohan, és Posel chán
 Hátráló seregét, oldalban
 Nyilzapporral ostromolandja. —

Zabrán megy a parittyásokkal,
 És a Mikow ijászaí által
 Megzavarandó ellenséggel
 Szemberohanván, kardharczot kezd!

Igy rendezte hadát a rabonbán,
 S Uspoulát Mikow, s a deli Zabrán
 Utnak eredtek hadcsapatukkal,
 Örlec z is indult mint említők,
 Miglen Oporhoz az utasítás ment. —

Posel chán hada már közelíte,
 És ellepte a kisszerü völgyet;
 Vig vala a chán s telve reménynyel,
 Oly hitben, hogy a Bodza szorosban
 Mit sem sejtve henyél Zandirhám,
 Miglen ő itt áttörve a térre,
 Hol számos b erejével küzdhet;
 Meghódítja a székel y földet. —

Fellovagolt egy tar hegycsúpra,
 Honnan az ellent b éláthatta;
 Két kis tábort vélt a szorosban,
 A miként kémei hírül vitték,
 S már bizonyosnak vélte győzelmét.
 Rendbeszedé seregét s gyorsabban
 Léptete, hogy az időt ne veszítse:
 Mert az idő vala minden előnye.

Már az elővéd székel ységgel
 Öszszelövöldöze ijás serge,
 Mig amazok jól, ügyesen álzott
 Zavarodással hátrálának.
 Megkisérti Opor is a harc zot
 A vérszemre kapott besenyőkkel,
 Fél gunynyal neveté Posel chán,
 A kis erőnek bátorságát,
 Miglen Opor serkentve vitézit
 Szikla gyanánt állott vele szemben.

Posel chán riadozva alá s fel
 Nyargala, bátorította vitézít,
 Mind két részről hullani kezdtek,
 Ekkor Opor színlett zavarok közt,

Hadseregével kezd hátrálni.

Látva az ellenfél szaladását,
Posel chán tele telt nagy örömmel.

Rajta vitézek! ekint biztatta
Harczfiait, szalad ellenségünk,
Kis seregök bátorság vesztve
Háttal fog ma velünk harcolni.

A diadalt kezeimben tartom,
Még ma miénk lesz a tér le az Oltig,
Dus csordáival, hölgyeivel, s a
Halmok várai, dús kincsekkel...
Bátran előre, előre vitézek!

Örleczig hátravonult Opor immár,
S ott a vegyült tábort csatarendbe
Vonva, fogadta az ellenséget.

Harcz kezdődött minden ponton,
A hegyek ormira árnyak gyültek,
Ködbe borult Beczevápa, Fiátrós,
S a távol Tomet, Irala, Györke,
Ágos, Maglató és Csilhános, ¹⁾
S a keleti vonal több bérczorma.

A csatatüz közt a hadi lármát,
A ködös erdők viszszamorogták.
Örlecz Oporral a hős csata-szárnyak
Élén vívtak, dörgő hangon
Biztatván a vitéz daliákat,
A mialatt egy szirtrom mellett
A tábornak háta mögött állt
Medgyes, karját fonva keresztbe,
S hidegen nézván a homok-órát.

Négy hadi kürtös járt mellette,
A deli arabonbánra figyelve,
A midőn egyszer a véghomok áthullt.
Ekkor jelt ada Medgyes, a kürtök
Hátrálót kezdtek harsogni,
S a székelység gyors vonulással,
Kezde a tüzből viszszasietni,
Posel chán seregétől üzetve. —

¹⁾ Keleti hegylánczok.

MÁSODIK ÉNEK.

Tulhata már Posel chán népe,
 A „gyilkos“ kiseded hegyi térén;
 A midőn egy lovag érkezik éppen,
 És sietőleg a chánhoz eképp szól:
 Fejdelem! tegnap a Bodza szorosban
 Nagy csata kezdődött: napok óta
 Egy dühös ellen, párharcokban
 Tiz hőünket porba tiporván,
 S végre magát Gozánga vezért is;
 Bősz haragunkat felgyújtotta,
 S rárohanánk vérszomjas szívvel.
 Ámde hogy észrevevék bajtársi,
 Ránk rohanának erős csapatokkal,
 És kiverének a Bodza szorusból.
 Gyalogaink szélylyel szorattak,
 A lovasok gyors hátrálással
 Jönnek az ellentől üzetve,
 Mely pusztítja az ország szélét..
 Jön e az ellen teljes serge?
 Kérdi a chán, s a futár tudatá, hogy
 Ott maradott nagy része a völgyben.
 Tartsatok erre-felé seregestől,
 S hadnyomomat tartsátok irányul!
 Szóla a fejdelem, a követ eltűnt.
 Látva az ellen hátrálását
 Vig vala Posel chán s hadserge,
 Sűrűn húlla az iv s a parittyá,
 S a diadalmas zászlók lengtek,
 Vigan játszva a röpke szelekkel.
 De távolról mint kitörő ár,
 Kezde kitűnni kemény harcrendben

A tábor zöme Zandirhámmal;
 Fekete dárdák fénylő éllel,
 Lobogó zászlók nap s fél holddal,
 Mintegy erdő, nyomultak előre,
 Melyben oroszán s tigris laknak.

Meghökkenet Posel chán látva
 A nem sejtett nagyszerű tábort,
 Ámde zavarját eltitkolva,
 Még dühösebben kezdte csatázni.

Végre a hátráló csapatokkal,
 Egyesíté erejét Zandirhám,
 S a chán látva erőfejtését,
 Jó hadi állást foglala rögtön.

Vad csata kezdődött, Zandirhám
 Mintegy ifju Hadur intézte
 A csata rendjét, láng-eszüséggel.

Összecsapott a lovasság bátran,
 Dárdák, kopják, csengtek törtek,
 Suhog a kard tombolnak a mének,
 S a csata órdit, mint az oroszán.

Mind két hadsereg bátran küzdött,
 Egymást nyomva, meg ellent állva.
 Mint sajtón foly a bornak nedve,
 Ugy folyt itt is a hősek vére,
 Az Oitoz patakát befestvén.

Föl a csatára! kiált a rabonbán,
 Ormain im a fekete hegyeknek,
 Kékes ködben bolygnak elődink,
 Lesve utódaik hős harczára! —
 Im a Fiatroson hős Magog ¹⁾ árnya
 Tűzszikrázta szemekkel néz ránk,
 Csilhános nyolczszáz öles ormán
 Látszik Atilla ²⁾ király ős árnya,
 S im ködfürtü fia, Hadas Irnák,
 Az ezer ölnyi magas Lakoczának
 ős ormáról néz hadainkra...

¹⁾ A hunok törzsök atyja. ²⁾ A hunok őskirálya.

Nem látjátok e a Korobirczen ¹⁾
Hősi Balámber ²⁾ emelkedő árnyát?
Idvezelünk ős szent árnyékok!
Vigan legyetek fenn a magasban!
Nem hoz utódokat szégyent rátok!
Harczfiak! lám ott fenn az egeknek
Tornácán könyökölve Hadur néz,
Tapsa dörög a felhők titkában,
Vig szeme villámlik le csatánkra...
Harczra előre! csatára! rohamra! —

Igy biztatta erős hangokkal
A népnek fejedelme a tábort.
Harczi tűz, isten, él az igében.
Megrohanák a vad ellenséget.
Mint midőn a vulkán látát szór,
S városokat temet el hamvával:
Hull a parittyá, s az ívek rajja,
Bontván a besenyők csatarendjét.

Rettenetes harcz folyt, a minőt a
Gondolat is rémülve fut által,
A besenyők kétségbe esetten
Vivtak a romboló ellenféllel.
Ezt egy kopja üté le lováról,
Azt a parittyá nyomá a homokba,
Szablya hasit sokakat két részre,
Vérhabok usznak az Oitoz ³⁾ hátán,
Hullák közt szét-fecscsen a csermely,
Élesedett zajjal, csörgéssel. —

Verte az ellenfélt Zandirhám,
Karja előtt nem volt maradásuk.
Kezde a chán gyorsan hátrálni,
Biztosb hadi állást kémlelvén.

Hétszer járt a homok le e perczben!
És im a hátráló chán sergét,
Dörgő parittyák árja fogadja.
Jön a veszély rémült sergére,

¹⁾ Mind a székely keleti hegyláncolatok. ²⁾ A hunok
őskirálya. ³⁾ Az oitói hegyszoros pataka. —

Küzdve előre, és küzdvén balra,
Mindenhol a halál várt rájuk.

Itt Zandirhám, Opor, és Örlecz,
És a veres, zöld, s kék darabontok¹⁾
Fekete-dárdás 'zmos népe,
És az a villám-kardu lovasság,
Melynek a harcban nem volt párja;
Délről Uspoulát a parittyák
Ezreivel — ontotta a vérárt.
Ugy forgott a parittyá kezében
Mint a cikázó villám fénye...

Lelkesedett tábor! hős nemzet!

Ki vet gátot elődbe a síkon?

Látva a chán hogy két oldalról
Rémület és zavar áll a seregbe,
Kezde vonulni sietve északra,
Hogy a parittyák távolságát
Tul hatván, a veszélyt gyéritse. —

Nyolczszor járt a homok le e perczben!

És im az északnak hátráló

Ellenséggel szembe, mikint a
Bósz zivatar, omlik le Mikownak
Ijjas serge, a bérczoldalról. —

Három tűz közt álla az ellen.

Ekkor hős Zabrán is elötör,
A parittyák által fedezetten,
S tul oldalba rohanja az ellent. —

¹⁾ Székely gyalogság. A veresek Három-s Csik,- a zöldek Udvarhely,- a kékék Marosszék gyalogjai voltak.

HARMADIK ÉNEK.

Borzasztó szint váltá a harcztér.
 A beszorult ellen félőrülten
 Kezde csatázni, belézarodtak
 A dühösült vad harczbba a hősek.

Irtozatos sok vér kiomolt már,
 Ezeren estek a földre a porba,
 Vérrel telt be az Oitoz medre,
 S hengergette a kőromokon a
 Széttört pajzsát, az össze-faragcsált
 Véres testek után. A letiprott
 Holt besenyő, a levert székellel,
 Öszszeölelkezvén, a habok közt,
 Véresen öszszmerevedve heverték. —
 Itt zokogó véghörgés hallszék,
 Ott a halálkin jajai zúgtak,
 Kürthang, dobszó, vad hadi lárma.

Borzasztó a csatának képe!
 Vérrel, jajjal, anya átokkal,
 Van kiköelve a hir ösvénye!
 Távol földről hallszik a sirás,
 S hull zokogó köny halovány arcra.
 Minden kardvágást megsirat
 Egy fiatal nő, egy szerető lány,
 Elárvult gyerek, gyámhagyott aggok.

Zandirhám a csatába tüzülve
 Küzde keményen a vész közepében.
 Láta az ellenfél az oroszlánt;
 S felismerve a hős fejedelmet,
 Kiszemelék a halálra nehányan.

Rá is törtek szörnyü rohammal,
 Száz kar ütött egyszerre feléje,

Míg az övétől észre se véve,
Zandirhám a veszély közepében
Védte magát, félisten erővel. —

Mind sürübben gyüle az ellen,
S növekedett baja Zandirhámnak.
Bal vállán már nagy sebet érte,
S lankadozott kara a viadalban. —
Ám ama perczen mint vad tigris
Rohana a rabonbánhoz Zabrán,
S észre se vette a bősziült ellen,
Hogy tizzel apadott sora rögtön.
Megrémülve e véletlentől,
A besenyők megzavarodának
S kik leölettek, kik tova tűntek.

Örvendek hírednek Zabrán!

Mely e csatán árvizként terjed,
Ifju valál, nem láttalak eddig
A csatatüznek nagy próbáján,
Ámde a mint kezdéd pályádat,
Büszke lehet rád a Bekecs orma!
Még látlak, s soha sem feledendem
Hogy te valál éltem védője! —

Ne csak az élőről Zandirhám!

Emlékezz a halóról is meg.
Ha elesem, tudom ugy esem el, hogy
A pásztorfi megállva követnél
Igy fog a napra sohajtani: oh nap!
Anynyi barommal tégy gazdaggá,
A hány lelket ez itt nyugovó hős
Egy napi harc közti küldte a hőldba! —
De siromba se lesz nyugodalmam
Ha kecses ajku szelid nővéred
Egy emlényt nem ápol hantjára! —

Igy szólván Zabrán belevágott

Az ellenség csatatüzébe.
Zandirhám eltelve örömmel
Nézte az ifu biztos harcát.
Szépen harczolsz, szóla magában,
Zéla szívéhez méltán harczolsz.!

Posel chán e zavart használván,
 Öszszehívá bátrabb hadi népét,
 Jó csapatocskát alkota gyorsan,
 S neki rohanva Mikow csapatának:
 Rést töre ott s kezdett hátrálni,
 Gyorsan, mint Oitoz vize fut le,
 Hogyha a zápor előtti a völgyet,

Zabrán, elébe rohant csapatával,
 S utját állta a szaladó chánnak.
 A besenyők látván a vezérnek
 Elvonulását, szélnek eredtek,
 Ámde nyomukban volt Zandirhám,
 És a parittyakövek villáma. —
 Posel chán átvágva e közben
 Zabránt csapatát, hátrált gyorsan,
 S im szaladó hada jön vele szembe,
 Üldöztetve öszfürtü Tiborcztól,
 És Zelemir s Atadul hősektől.

Két tűz közt vala a menekülő
 Posel chán, de nagyult erejével.
 Neki rohanva Tiborcz csapatának
 Kezd tusakodni életre halálra.
 De a három hős mint Hadur álla
 A sereg élén vértől ázva!
 Dárdájok nyele, vas buzogányuk,
 Pajzsuk, siskuk, vas páncéljok,
 Vérekéreggel volt beborítva.
 Kardjokon úgy görgött le a vérár,
 Mint medrében a bérczipataknak
 Futnak a játszi habok változva,
 S karjok páncélján lecsorogva
 Megaluvék a nyeregtakarókon.

Rémületes vala nézni a szemnek
 Szürkeszakállu Tiborcz csapatára!
 Mintha az Oitozvölgy végében
 Egy vértenger medre fekünnék,
 S ezek amazt át uszták volna,
 Ugy néztek ki a vérázottak. —

Vad csata kezdődött, a futásban

Gátolt ellen, küzde halálra. —
 Posel chán Zelemirt meglátván,
 Mint tiporá le vitéz daliáit,
 Felbőszülve rohant az erőstre.
 Szemei villámfényt szikráztak,
 Kardja előtt füttyöltek a szellők,
 S böge a lég dárdája szelétől.

Rettenetes párharczot kezdett,
 Mig a csaták zaja torkig tölté
 Viszhangját a komor bérczeknek.
 Vív Posel chán hős Zelemirrel,
 Küzde a székel a besenyővel,
 Uspulát a parittyát szórta,
 S ime Mikow, s Zabrán csapatukkal
 Hátra rohannak a küzdő chánra...
 Tova Opor, Örlecz, s Zandirhám,
 Posel chán fia: Norichot úzik,
 Medgyes a dárdások csapatával
 Kazalokat rak a holt besenyőkből,
 Véres kardja süvölt Mirkének,
 S pendül az ellen széttört siskán.
 Harcz és háboru minden zugban,
 Véghörgések, halál ordítás,
 Horkoló mének fölnyerítési,
 Pánczél csöngés s kúrriadások!
 Mintha ezernyi ezer méhrajnak
 Fészket szertezilálja a szélvész,
 S felbőszülve a raj felzúdul;
 Hogy ha az egyes méhnek hangja
 Egy kúrhang erejével birna,
 A mily zajt képezne e sok hang:
 Oly hadi zaj tölté be a völgyet!

„Száz“ kiáltott Zelemir érczhangon,
 Posel chánt a homokba tiporva.
 Földre szökött gyorsan ménjéről,
 S ketté szelve nyakát Poselnek,
 Dárdájába fejét felütötte,
 S viszszaugorva lovára, a dárdát
 Zászlóként hordozta kezében,

Szablyájával vágva az ellent.

A besenyők látván Zelemirnek
Dárdáján a vezér koponyáját;
Eszevesztve futásnak eredtek,
A bércz fáí közé menekülvén.

Zandirhám ezalatt szétverte
A hátul maradott hadtestet,
Norich is elfogatott hős harc köz.

Teljes diadalt nyert a rabonbán,
A besenyők mind elhullottak,
Vagy fogságba esének, a kiknek
A közel erdők nem nyujthattak
Menekülést lombosátoraik közt.

Zandirhám Zelemirt meglátván
Át-ölelé a derék karu lantost.
Igért néki a dus zsákmányból
Mindent, mit szive lelke ohajtand.
De Zelemir csak is egyet ohajta:
Posel chán leütött koponyáját.

Joggal illeti az a legyőzött,
Nem zsákmány rész, nem jutalomképp..
Szólt Zandirhám hős Zelemirhez. —

Ezzel rendbe szedé hadi népét,
Szét osztotta a nyert hadi-zsákmányt,
S a foglyokkal s hadseregével
Utnak eredt ős Boudvárához.

NEGYEDIK ÉNEK.

Vigan tért meg a győztes tábor,
 Vidám hangok zengtek a hárfán;
 Völgyeken, hegyeken, és várakban,
 Lobogó kendőkkel idvezlék,
 A deli lányok a hősek sergét.

Nincs is öröm tán szebb a világon,
 Mint ha a harcok vészei mulnak,
 S béke szelid holdfénye ragyog ránk!

Senki se ismert kint, veszedelmet,
 Csak ki a harcok vészei közt járt,
 Senki se ismert boldogságot,
 Csak ki babérral tért meg a harczból.

Látni a honnak bájjvidékit,
 A zöld lombokat erdők ormán,
 Tarka virágít a hűs völgyeknek,
 A fényvárat, az egyszerű kunyhót;
 S bennök a csendélet virulását,
 Látni az utcán játszó gyermeket,
 A szerelemtől piruló lánykát,
 S birni az érzést hogy vérünkkel
 Mindezeket hűn védelmeztük!

Bérczen völgyön zenge a hárfa
 Ujra kiküzdött harci dalokra.
 Megzengék Zabránt a rabonbán
 Védőjét, Atadult az erős kart,
 Meg az ijászok ifjú gyuláját
 És a parittyák két nagy hősét.
 Karhajb álmát Ivola halálát.
 Bár Zelemir csataharczairól kelt
 Legtöbb ének az erdők földjén, —
 Mindenik hős volt a csatatéren,

Böven is adtak tárgyat a dalra. —

Vig vala a diadalmas tábor,
Csak Zelemirnek szíve borongott,
Nem vidítá őt fel az ének:
Senki se zenghet a héterdőknek
Bérczei közt oly dalavatottan,
Mint maga zenghete fájdmáról.

Küzdött egy célért, s hogy a célnak
Eszközeit bírá, szíve csüggedt.
Eddig a kétség dult kebelén, most
Rettege képétől a valónak.
I r m át látni a csába karában,
Látni a férget a szende virágon,
Fájt ez a gondolat is lelkének.

Elakará szét szórni Zoának
Őrjült titkait, és kebelének
Régi hitébe keresni vigasszát;
Ámde a kétség még rémesb volt
Feldult lelke előtt a valónál,
A való minden borzalmánál.
Most a midőn céljánál állott
— Légyen bár a tudás gyötrő kin,
De a halál is jobb a kételynél —
Nem birt akkora öntagadással,
Hogy szándékát semmibe hagyja. —

Zandirhám a borongó hősnek
Észreuvé mély titku keservét,
S vigasztalni kívánta bujában.

Jó Zelemirem! vidulj fel már,
Ismerem érző szíved titkát,
S bárha szerelmed sorsa talányos,
Harczi dicsőséged hírével
Ujabb fordulatot vehet élted.
Nagy vagy a dalban, nagy a csatában,
Ha te megéred, hogy a szelid hold
Fénye ragyogja nevem szemeidbe:
Tán a te Jolánod lehet Irma!
Fényes sors vár szellemerődre,
Várj az időtől, hagyd el a szívgyászt,

A ki csak él soha sincs elvesztve!

Zandirhám! te nem ismered őket,
 Nem ama gyászt mely rajtunk fekszik.
 Harczhirem nem fogja fokozni
 Irma vagy anyja kegyét soha feljebb,
 Mint dalainnak hirt fokozta!
 Hárfám egy dala szentebb nekik
 Mint Ete lének harczai babérja; —
 S a trón és koronák gyémántja,
 Vagy süvegéd fénye — mire czélsasz
 S a mitől a veled egykoroknak,
 Védje fejét a teremő szellem:
 — Szébb koszorút nem hozna fejemre
 Irma kegyétől, mint egy szép dal.
 Nem benne, az egekben a botrány,
 Melynek titka szivem feldulta.
 S melyet végre kitudni ohajtok,
 Bárha örök kint hoz lelkekre.

Hadd legalább szándékid tudnom.
 Arczod igen komor ama napokhoz,
 Melyek a diadalmi lakomáknak
 Innepe által vigak lesznek. —
 Nem gondolkoztál egy dalról,
 Melyet majd a torhon berkében
 Ajkodról felkapjon a nemzet?

Hárfámat szét törtem egy szirton.
 Tudod e, hogyha a rózsza lehervad,
 S a bokrok zöld lombja avar lesz:
 Elnémul a madár a csalitban?
 Oh Zandirhám! fáj az erősen,
 Hogy most kelle kihálni dalomnak.
 A midőn a te neved napfényén
 Ujra virul kikeletje honomnak. —
 Hübb a kebel részvéte a honhoz,
 Mint a hazáé szivünk bujához:
 A haza balsorsát érezvén
 Nem fog a jó kedv, nincs boldogság,
 Sem szerelem, sem kincs, sem egyéni
 Hir — ki nem oltja a hon fájalmát;

Zandirhám.

De a hazában a közboldogság
Elfedezi az egyéni keservet;
S míg a hazának kedve virágozik,
Az egyes szive szerte repedhet.....!
Örvendeztetek nélkülem oh hős!
Én elhagytam utát az örömnök,
Sirhalmok tövisek közt járok...
Hagyjatok űrjült gyötrelmemnek!
Látod a sast mily bágyadtan megy,
Szárnya alatt egy nyilveszszővel?
Le se tekint a futó nyulakra:
Haza siet... meghalni sebével.
Hagyjatok űrjült gyötrelmimnek,
Az öröm, vigság fájna szíveimnek!

ÖTÖDIK ÉNEK.

Éj vala, telt holdfény ragyogott fenn,
 Susogó szél nyögdelte a csalit közt.
 Bolygó csillagok fűzték egymást.
 Az ormokon pásztortűzek égtek
 Annyi piros csillagragyogáskint...
 Olykor egy-egy hárskürt megzendült
 A bérczeken, pásztorfiak ajkán.

Hol a tekeres-johód patakát a
 Kisküküllőnek medre beiszsa,
 A kelet-északi sóhegyek alján,
 Zöld térségü rekettye ligetben
 Ül Zelemir egy nagy tűz mellett,
 Egy réz üstben főzve növényit,
 S a chán koponyáját takarítva.

Gyakran néz szeme végig a völgyben,
 Rapson vára felé, s Firtosnak
 Szirttetejére megint, de Zoának
 Tündérét nem látja a légben.

Megkérdezte Johód patakától:
 Láttá-e habja a bájtele Irmát?
 S az kedvtelve szökelt a kővek közt,
 Örvendvén hogy a kecsstele lánynak
 Hó kebelét csókdosta a völgyben,
 A midőn bokrai árnyékában,
 Játszodó pisztrangokkal enyelgve,
 Fürde vizében a kecsstele lányka.

Oh boldog patak! mért nem eredtél
 Keblemből, szívem érzéséből?
 Vagy mért nem vagyok én a Küküllő,
 Hogy Irmám melegétől átjárt
 Habjaidat fognám medrembe?

Igy szólott Zelemir, irigyelve
 Jó kedvét a szökellő érnek,
 Mely diadalmas vetekedőkint,
 Dult szivü ellene mellett ugrált.
 Tán Firtos tündére vagy oh te
 Büszke patak! s csörgésed a kéjencz
 Gunykazájának titálatos hangja,
 Hogy oly vig vagy örök gyászom közt?
 És kiszökellő vízugárid
 Kéjeket fűznék a parti viréggal,
 Melynek az égből hulló harmat
 Titka gyanánt besuhansz kelyhébe!

Mig Zelemir andalga a tűznél,
 Csörtetést hall az eger bokrok közt,
 Melyek a víz partján zöldeltek.
 Egy árnyat látott a közelben,
 A csalitok közt bukdácsolva,
 Mit oldalgó vadnak sejtve,
 Neki irányzá gyors kelevézét. —

Légy irgalmas! erős karu tündér!
 Szólt az alak kiféselve zugából.
 Nem sejté Zelemir a letérdelt
 Vasfogu bábában Zoá anyját,
 Ki dühös boszut forrta Raps on
 Lánya és nője iránt, s több izben
 Hoza a várta vihart veszedelmet.

Őt Raps on ifjanta szerette,
 S nemzé tőle Zoát, de a púpos
 Rut gyereket látván, kitagadta
 A nőt is kebeléből örökre. —

A nőt atyja kiüzte lakából,
 Tiltva a hunnép ős erkölcse
 A kicsapongást s buja szere met.
 Vad hegyek ormán, zárt szirtok közt,
 Őz tejen és farügyön nevelé fel
 A szerencsétlen nő, magzatját.
 A mialatt vérboszuja mind nőtt. —

A szomszéd Atelköz főkljén

Egy vén pecsenyeg ¹⁾ bűvös nőtől
 Eltanulá a boszorkányságot. —
 Nyakra akasztott kis zacskókkal,
 Gyógyította a pásztor népet,
 Zöld békát ázott a legényre,
 Fecske szivet készít a lánynak,
 Mely a legényt szerelemre tüzelte.
 S buja porát az egyiptomi gyiknak ²⁾
 Adta a gazdag vén szeretőknek
 Ifju arák bódítására. —

Legborzasztóbb volt a mikor ő
 Joslatait hirdette a nép közt;
 Ilyenkor Zo a el volt rejtve,
 Egy mellék kis pusztá szobába,
 Barna belinddel, nadragulyával
 Felfokozott félörjültségben,
 Káprázatok, képzelgések közt. —
 Így látott s mondott csoda dolgot
 A szánandó időmtalan ifju
 Minden feltett kérdésekre...
 A pásztor nép, kit a boszorkány
 Illatozó füst, s bűv alakok közt,
 Kábultatos babonára vezérelt;
 Hallgata a tubuson át zengő
 Csoda beszédre hiszékeny füllel.

Igy juta mind több kincshez az agg nő,
 Vértet siskat szerze Zo á n a k,
 Barna lovat ragyogó kantárral,
 És elküldé pálya keresni
 A csata-förgetegek morájában.
 Ámde a vért, sisak, és fénykantár
 Sokban állá, felette nagy árhan:
 Örjültséget fejt a belind fü.
 Mit ért öltözetének fénye
 Öntudatának, eszének díján?
 Az ész s szellem sejt a jövőről,

¹⁾ Pacinák. ²⁾ Egyiptomi gyik-Scynchus-pora gerjeszti az indulatokat.

Az események láncolatában;
De sem a csillagban sem a napban,
Sem a növényben nincsen erő, mely
Felderithesse jövőnk titkát.

Légy irgalmas! erős karu tündér!
Te ki az éjjél titkaiban jársz,
Folytatá a rossz lelkü boszorkány!
Nem kémkedni jövék utadba,
Véletlen hozza engem e tájra,
És a midőn szemeim megláttak!
Földre borultam homlok búva. —
Nem fogom én titkod kibeszélni
Irmárol, Rapson várárol. —
S fenn ama titkos légbeli utról,
Melyet az én bűvös szemem is lát,
Titkokot értő ajkom hallgat.
Én javas aszszony sokszor éltem
Láthatlan tündéri kegyekkel....
Légy irgalmas! erős karu tündér!
Titkod elől szemem el van zárva.

Igy szólott a boszorkány, bárha
Jól ismerte a hárfák hősét,
S a Zo-a által zengett dallal
Ő tervelte a hős veszedelmét.

Megzavarodva figyelt e szavakra
Zelemir és szive habzott, zajlott.
Állj ide! szóla a ránczos nőnek,
Nem vagyok én tündér sem szellem,
Férfi vagyok, fegyverrel rakva.
Ülj ide mellém szembe a tüzzel,
S mond el a titkot melyről szóltál,
Vagy kardom véredbe feresztem..

Elrémítesz vas karu bajnok!
Nem tudok én a titokról többet;
Mint csak a mit zeng pásztorok ajka.
Ez hirdette ki Irma szerelmét,
A láthatlan firtosi rémmel...
Oh ne dühöngj úgy rám bátor hős!
S dalban zengik a lányka nevét már,

S én most hallom e hirt legelőbbszer?
 Jöjj ide mellém, zengd el azon dalt,
 Hogy szívemet szét tépje a bánat.

Jól színlelt remegéssel az agg nő
 Helyet foglala Zelemir mellett,
 S egy hangszert bontván ki ruhája
 Bőv uszalya közül, rémdalját
 Így zengé el a timbora ¹⁾ mellett:

Csillag az égen csillagot kerget,
 És le-lecsap Rapson várára.
 Csöndes az éjjel, járnak a lelkek,
 Réműlet ül ki a nép arczára.
 Fényes a hold, csitt! csitt! ma a várnak
 Falain susogó rémek járnak!

Fátyol hull szép Irma szemére,
 Hogyha az éjfél percze közelget;
 Ekkor jön a hegyek tündére,
 Kérve szerelmet, nyujtva szerelmet..
 Fényes a hold! csitt! csitt! ma a várnak
 Falain susogó rémek járnak. —

Nézd ama lelket a várarom élén
 Hattyu lepelben: az Rapson lánya!
 S nézd a ködöt, mely csillagösvényén
 Hozza lebeg: az a tündér árnya!
 Fényes a hold, csitt! csitt! ma a várnak
 Falain susogó rémek járnak.

A szép hölgyet a köd beborítja,
 Csöndesen, hogy álmát se felejtí,
 És kebelére hevülve szoritíja,
 S hervatag ajkíra csókíjait ejtí.
 Fényes a hold, csitt! csitt! ma a várnak
 Falain suhogó rémek járnak.

Dűh forrong Zelemir kebelében,
 Fájdalom árjával keveredve,
 Az egykint rémes s gunyos dal,
 Sokszorozá vágyát a titokra.
 Hitt ama század a bűvöleteknek,

¹⁾ Timbora ős huros székel hangszer.

Hitt Zelemir is a bűvös dalnak,
Melyet őrtült Zo a zenge előtte.
Maga az őrtültség amaz izmos
Korban ritka jelenség volt még,
És a kedély bús képzelgése,
Mely csoda dolgokat engede látni
A káprázó lelki szemeknek —
Csoda ha jósszerű színt öltött fel,
A babonás kor hiedelmében?

 Zelemir hitte ha nem is egészen,
Hogy szeméit a növény felnyitja,
Oly csoda titkok látására,
Mélyek a testi szemektől zárvák.

 Eltölté a növénynek nedvét,
A koponyát nyergébe akasztá,
Szürke lóvára felült a levante
S a völgy árnyai közt elenyészett. —

HATODIK ÉNEK.

Csöndes idő volt, szólt a kakas már,
 Hirdetvén a varázslatos éjfélt.
 A ragyogó hold tiszta sugári
 Bájoló fényt öntének a földre.

A Meszes ¹⁾ hegláncl buskomor orma
 Tompán néz le az éjjeli ködből;
 Lombjairól lúis szellők kelnek,
 S végig zúgnak a keskeny völgyön,
 Játszva a holdfénynyel borított fák
 Lombozatán, rémes susogással.

Oly kísértetes méla az éjféli,
 A suhogó hegyek árnyékában.
 Ő felrázza a sziven alvó
 Hoszszu keservek fájó húrját.
 Az emlékezet országából
 Visszaidézi halottaink árnyát,
 Kikeresi a lefolyt életből
 Átküzdött komor óráinkat.
 S ha kifogyott éltünk gyászából,
 Régi idők gyötrelmeihez tér,
 Fölidézi az ősi vérárnyak
 Ezreit a csatatér s — vérpadról!

Oh boldog, a ki jól tud alunni
 A komor éjféli rémóráin,
 Ő nem hallja a lágú susogást, mely
 Mintha a sirnak szelleme járna
 Fel az egekbe s amonnan vissza,
 Kóbor lelkek hoszszu rajával,
 Lassu nyögéssel ijeszti a vándort. —

¹⁾ Gyergyó és a sóvidék közti hegláncl

S még is e bánat kedves a szívnek.
 Bolyg a merengő lélek a csendben,
 Millió csillagfény ragyog utján,
 S mindenik oly kegyesen mosolyog rá,
 Mintha szeretnék őt az egekben. —
 És ő érzi ez isteni vigaszt,
 Felszárnyal e vérázott földről,
 Pár könnyecppet hagyva a szemben,
 S visszarepülve a hit erejével
 A könnyecpeket újra letörli.

Ámde ez isteni hit vigaszszá
 Nem ragyogott űsink kebelére,
 Más eszmék közt állt a világ míg:
 Sarka körül nem forga a nagy föld...

Vigasz nélkül állt Zelemir is,
 Helyt foglalva a vár kertjében,
 Százados tölgy komor árnyékában.
 Ott a növénynedvet kiüritvén,
 Perczek alatt rőt tűzkarikákat
 Láta szökelni a bérczorum élén. —
 És az egen, s a várfalak ormán,
 S mindenhol, hova szeme tekintett.

Csakhamar Irma kis ablaka megnyílt,
 És Zelemir felháborodottan,
 Nézte a mint a leány szétomlott
 Barnahájának dus éjéből,
 Halvány holdkint, arca kitűnék.

Mint a fehér fényfelleg az ormon
 Tornyosodik szél közt emeledve,
 Mint habbuburék az örvény közt
 Gyülekezik s nő halk ingással:
 Ugy fejlett ki a halvány angyal,
 Patyolat háló-öltözetével,
 Ablakján mintegy kibuzogván.
 Szabadon állt a kiduzzadó mell-gömb,
 Mint két odateremtett csillag,
 Viszszaragyogva a hold lúgy fényét;
 Szabadon állt a habból öntött kar,
 S az ing szöveten át mint árnyék

Látszék a karcsu derék pompája,
 És szállván le a falpárkányra,
 — Mint egy ho a havan, melynek csak
 Árnyalat adja ki önnön alakját —
 Látható lön a varázsló két térd
 Holdsgártól fénykörözötten.

Láng lobogott Zelemir lényében,
 A szerelem s bú gyilkoló lángja,
 Míg a leány így zengett búsan:

Mért vetsz gátot a bérczpatának,
 Melyet epedve a parti növény,
 S a mező szomju virágai várnak
 Hervatag ajkkal a völgy kebelén?
 Mért tiltod meg a szív dobogását,
 Hogy ne szeresse a szív szive társát?

Elhal a bérczi patak zengése....?
 Búsan elhervad a parti növény
 Fojtva a szerelem ébredése....?
 Hervad a lélek lángja hevén....
 Hervad lelkem is értted, utánad.
 Vérzik e szív, s széttépi a bánat! —

Igy zengé a leány keseregve
 Bús dalait Zelemir dálnoknak.
 Felismerte dalát a levante,
 Ámde rajongó képzelgés közt
 Láta a tündér árnylebegését. —
 Vért szikrázó tűzkarikák közt
 Szállt le a felleg a hölgy karjára,
 S lépteit mint hí árny kísérte.

Még ma is Rapson várroma mellett
 Látszik a karcsu magos kőszikla
 „Zelemir tornya“ nevét hordozván.
 Irma leszállva a vár ormáról,
 Emez ember nem járta toronynak
 Oldalain felment halk csönddel,
 Gyakran ismételt dala közben.

Itt, itt, honnan a zerge lesiklik,
 Hol az evet nem nyer menedéket,

Hol a folyondár nem lel kapcsolatot:
Lehet e utja közemberi lénynek?

Zelemir látta a ködszerű árnyat,
Mely a leányt hiven kísérte,
Tűzkarikák szikrázva ködéből,
Melyeket a fokozott képzelgés
Átalakita szemsugárokká, —
Nézte a kábult hős a ködárnyat,
S agya hevült, szeme nem pillantott;
Tört lélekzet birkoza mellén...
És a köd inkább kezd alakulni
Az alabástrom-szikla fehérén...
Földi alakként látszik a szellem,
Irma karára simulva közelről..
Látta a dalnok a köd puha ajkát,
Eláradni a lány mellére,
Csókdosgatva a patyolat halmot;
Látta a tündérnek ködmellét,
Oda tolulni a hattyu kebelre,
És felgyúlni a kéjlihegés közt....
Látta a lengedező ködlábat,
A hajulékony aetheri térdet..
Látta Iót, Iót látta Irmában,
S uj Zeüsztt a titkolt szerelem közt.

Düh tajtékozott dult kebelében,
Míg agy-rémei mind növekedtek,
S féltékeny szive, őrzöngése,
Elitélte a szende teremtményt. —

Pedig a képzelt tündér nem volt.
Csak rege szötte körül a felhőt,
A felhőszint játszó árnyék,
Nem vala lény, csak — a holdkóros árnya.

Ám Zelemir eszeveszve rohant fel
Irma után a torony kőszirtra,
Szórva vad átkot a szegény betegre. —
Fölriadott szavaira a lányka,
Hold-álmából felriadott, hogy
Örök álomban lelje nyugalmát,

És az egyensúlyt veszve lehulló
Maga után ragadá Zelemirt is.
Vérök a szirtromokon összefolya
Igy kiket eltöltött a rideg lét,
Egyesülének a szomorú halálban!

HETEDIK ÉNEK.

Rapsonné nyugovék álmában.
 Különös álmai voltak azonban.
 Irma fején arafüzért látott
 S hős Zelemirt férjül mellette.
 Ő a midőn meglátta a hí párt,
 Oda rohant felháborodottan:
 Irma! ah vesd le fejedről a füzért!
 A természet s emberi törvény,
 Tiltja szerelmetek idvét, vágját.
 Kételkedtek e bús titkomban?
 Én tehát elmondom most néktek:
 Rapson szereté Mitács lányát,
 Legkarcsubb derekát a hegyeknek,
 S nemze a lánytól egy gyereket, kit
 Az atya által elüzött lány
 Kezde nevelni nyomor inség közt.
 Ugyanazon napok adtak lételt
 Zelemir vára fiu gyerekének.
 S Mitács !ánya, szülöttjét, titkon,
 Hogy megmentse a vég inségtől,
 Összecsérélte a boldog sorsu
 Kis Zelemirrel; ekint Zelemir hőst,
 S tégedet Irmám! egy atya nemzett.
 Költemény az, mese az Rapsonné!
 Illy szózatra riad fel a bús nő,
 S im Zoa anyja vidám arczezal áll,
 Ágya előtt, ébrültét várván,
 Mért jöttél ide Mitács lánya?
 Örömet nem hoztál soha hozzám!
 Csak is ez egyszer, most hozok én ezt,
 Szólt Zoa anyja vigyorgó arczezal,

Agg vagyok és meghalhatok immár
 S nem akarok bünt vinni a holdba.
 Engem a Rapson elleni boszszu
 Ellenségeddé tett gyakran;
 S nem rég, sejtve leányod lángját,
 Szive szerelmét megrontottam. —
 Tettemet ah mélyen fájlalva,
 Jöttem hozzád kérni kegyelmet.
 Hős Zelemirt nem Rapson nemzé,
 Él még tán valahol magzatja,
 Ama szerencsétlen rut püpos..
 Zoa, kivel gunyt tiz minden hang,
 S a kinek undoksága miatt lön
 Hűtelen egykor Rapson hozzám.
 Így szólván eltűnt Zoa anyja,
 Rapson iratait hagyván ott,
 A melyek igazolák mondását.
 Felvidult szive Rapsonnének,
 És sietőleg felöltözvén,
 Sietett Irmát felvidíteni. —
 Nem vala ágyában a beteg lány,
 Tudakozott hű anyja utána.
 Aggodalom s bus sejtések közt,
 Kezdé hollétét fürkészni.
 És hogy a közeli szirttorony alján
 Megpillantá őt Zelemirrel
 Szétzúzottan, életnélkül —
 Sziveszakadva rogyott le közükbe.

NYOLCZADIK ÉNEK.

Vigan volt az egész székelység,
 A csata innepeit Zandirhám
 Fenntartván ragyogó pompával. —
 A hatodik kövért törvénye
 Kényszerített minden csataférfit
 A rabonbáni toron- ott lenni.
 Csak Örlecz s Zelemir volt távol
 A csatainnep vigságától...
 Az betegen fekvé kórágát,
 Ez nyugovék a halál árnyában..
 Tíz nap volt kijelölve az egymást
 Felváltó diadalmi torokra.

A feketevitéz már felkelvén
 Sebjeiből, részt vett az örömben.

Első nap Hadur oltáránál
 Vették a diadal áldomását,
 A rabonbáni nagy áldozatokból;
 Másnap a harcjátékok, a tornák
 Kezdődtek Boud-vár közelében.

Őszszejövének a héterdőknek ¹⁾
 Minden tájairól a leventék,
 Diszes hölgyek serge jelent meg
 A csatajáték-tér karzatján,
 Hozva babért hős bajnokaiknak.
 Hárfák és czitorák zengettek,
 Hire a győzedelemnek mindent
 Lelkesített jó kedvre, örömbre.

Itt tánczoltak, amott diadalmi

¹⁾ Hét ős erdeiről a székelyföld hajdon: héterdők országnak is neveztetett.

Énekeket zengettek az ajkak;
 Itt verekedtek erős dárdákkal,
 Ott paripákon czélra futának,
 Most birkoztak, majd a parittyák
 Földre bukó köveit fogdosták,
 Küzdve a szép hölgyek tapsáért. —
 Ott vala gyakran a Barnavitéz is
 S lelki gyönyörrel nézte a vig zajt. —
 Könnyeden hordá háta gerinczét
 A fiatalság, és fejedelmi
 Délczegséget, erőteljt fejte...
 Tetszik a domboru mellek alakja
 A palinkára viselt karczagányok
 Nyilata közt feszülő erejében...
 Tetszik a lábszárak kifeszülő
 S parittyá húrkintr pattogó izma,
 Tetszik egész nép délczeg alakja
 A csata ismerő Barnavitéznek. —
 Bizony a hun faj szép még most is!
 Nézd meg az alföld vézna betyárját.
 Nézd a huszárnak büszke alakját,
 Nézzed a szijas természetű székelt..
 Emberi méltóság van alakján...
 Rongyai közt is urat vélsz benne!
 Felleled itt a teremő kézből
 Közvetlen kiszakasztott embert..
 Természetes méltóságában.
 Bizony a hun faj szép még most is! —
 A vig zaj s lakomák közepette
 Fényküldöttség jött fel a völgyön
 Diszpompával Boudvárához.
 Vlakk és bolgár főnökök álltak
 Disz-lobogók közt a csapat élén,
 A kik a két szomszéd fejedelmek
 Gélu és Glád izenetjét hozták.
 Zandirhám a rabonbár székben,
 A tribusok nagy s kis-gyulái
 S alrabonbárnai környezetében
 Fogadá el ama küldöttséget.

A kik elébe vezéreltetvén
 Elmondák a követség czélját.
 Gélu¹⁾ és Glád²⁾ szomszéd fejedelmek,
 Bizva a békés szomszédságban,
 Mely köztünk régóta virágozik,
 Azt izenik, hős nép fejedelme!
 Hogy rokonuknak Posel chánnak
 Földretiport tetemét kiadassad,
 Hogy fejedelmi igényeihez mért
 Eltakarítást nyerjen hamva.
 Szóla a küldöttség s a rabonbán
 Illy választ ada az izenetre.

Oitoz várnak tornya aljában
 Fekszik a chán balzsamzott teste,
 Fejét azonba magához vette
 A ki öt elejté a csatákon.
 Második kövértünk törvénye
 A csatafoglyokat és leölettek
 Testét, kincsét, annak itéli,
 A ki elfogta avagy letiporta..
 Ő szabhatja ki váltságdíját,
 Vagy megtartja kezén prédáját.
 Legyetek egy kis várakozással,
 Miglen a chánnak földreverőjét,
 Izenetemmel felkérhetném:
 Mennyiben engedi azt a szerencsét,
 Hogy fejedelmek kedvét töltsöm?
 Fejdelem! a hatalom melyet birsz
 Téged tesz felelőssé a chánnak
 Hamvain elkövetett tényekről.
 Tiszta parancsot vettünk arra,
 Hogyha kívánataink elutalvák,
 Hadizenetjüket adjuk hírül..
 Szóltak a követek Zandirhámhoz.
 A hatalom mit születés jogán
 Nyertem a naptól — szólt a rabonbán —

¹⁾ Oláhok (Vlakkok) fejedelme a Szamos és Körös vidékein. ²⁾ Bolgárok chánja a Maros és Tisza tövénél. —

Engem azon törvények közt véd,
 Melyek a hat kövértre felírják.
 Menjete el, le a tor berkébe,
 Olvassátok a második vértet: —
 A hatalom korlátja, a törvény,
 Nép szava által jön az egekből,
 S istent sért a ki azzal játszik. —
 Emberi jog közt élő népnél
 A fejedelem a törvény örje.
 Ez kötelez minden halandót...
 Kővértünk a vas vértnél inkább
 Őrzi a fejedelem neve fényét. —
 Törvény nélkül nincs méltóság,
 Nincs nyugalom nincs rend a hazában. —
 Pajzsom a törvény, s tisztelem én azt. —

Eme szilárd fejedelmi szavakra
 Láng lobogott a követség arczán:
 Mit gondoltak a kis vazaloknak
 Jogtalan élő rabszolgái? —
 Mit gondol a rab ablakain át
 Nézve a fönben szárnyaló sasra?
 A követek széllyel oszlottak,
 Mig Zelemirtől a küldött megjön;
 S im ismét jöve más küldöttség
 A besenyők földéről búsan,
 Kérvén Zandirhámától békét,
 S kérve szabadságot Norichnak.

Zandirhám begyűjtve a népnek
 Fővezetőit Boudvárába,
 És meghíva a Barnavitézt is
 Norichal, kit felszabadíta,
 Ilyen békekötésre menének:
 Az Oitozi esaták napjától,
 Tíz évig legyen álló béke
 A besenyő s székel népek közt.
 Halál a békeszegő nemzetre.
 A székelnek a besenyők földén
 Nyílt legyen utja a tengerparthoz
 A szabad kalmárság jogával,

Halál a békeszegő nemzetre.

Az okozott hadi költségeknek
S a kiomelt vérnek díjául,
Norich fizessen harmot, aranyat.
Halál a békeszegő nemzetre.

Arra kikészült fába faragták
A szerződést scytha jegyekkel,
Ugy a mint ősi szokás volt nálunk ¹⁾.
Fölmetszette nevét Zandirhám,
Föl Norich, de a Barnavitéz is
Mint tanu oda sütötte pecsétjét,
Melybe egy szárnyas sas vala metszve.
Sőt ama jogot is ez kikötötte,
Hogy a kötést megmásoló ellen
Ő maga is harczot kezdhessen. —

Távoza Norich hí népével,
Gélú meg Glád czélját nem sejtván.
De a futár megjött Zelemirtől
Posel chán koponyája ügyében,
Nem hozhatván hirt a kihunytól..
Isten előtt állván számadása.
S Gélú követjei visszasiettek. —

Zandirhám, hallván Zelemirnek
Bús esetét, mély búa merült el.
Őszszehívá legszebb daliáit,
És a daloknak bajnokait mind..
S indula Raps on ósvárához,
Hol bús énekek közt a kihamvadt
Dalnokot a komor szikla tövébe
Eltemeték kedvessei mellé.

A te fejednél, elhunyt dalnok!
Sirkövíül álljon az Isten műve:
Méltóbb lesz ez örök hiedhez,
Mint a mi sirkövet ember alkot.
Ez a te torhonod egykoru volt és
Egykoru lesz a teremtett földdel..

¹⁾ A székelek fahéjra s lapra írták hajdon szerződéseiket scytha betűkkel, melyet a 12-ik századig használtak. —

Mint dalaid halhatlan hire!
 Irjátok fel a kölapjára :
 „Itt nyugszik Zelemir“ s többet ne.
 E név elég hogy tudja a vándor,
 Hogy e köszirtnál le kell borulni,
 És te oh nemzet! vésd be szivedbe
 E komor völgy és szirt emlékét,
 Adjad utódaid hí ajkára,
 Hogyha a zápor századokon át
 A betüigét végre kimosta;
 A hagyomány örözze hiven meg
 Zelemir dalnok szentpora helyét!
 Így szólott a rabonbán búsan,
 Mig Atadul egy harczdalt zengett
 A lehanyatlott hős napjáról.
 Fölmetszék ez alatt Zelemirnek
 Hősi nevét a magas köszirtra...
 Áldozat innepet ült a robonbán,
 Mig a halottakat hanttal földték.....
 A betüiket leevé az időnek
 Vasfoga, de a köszirt ott áll még,
 „Zelemir tornya“ ma is neve annak.
 Kérdd meg a pásztort, a ki alatta
 Gondjait üzi tilinkójával:
 Mért z okog úgy sipjának hangja?
 Ő sem tudja szegény, szive mért fáj!
 Fájdalomangyala jár kel a légben,
 Hol a dicsők feledett pora nyugszik!

KILENCZEDIK KÖLTEMÉNY.

ÖRLE CZ V Á R A.

NYOLCZ ÉNEKBEN.

ELSŐ ÉNEK.

Nézzétek a Bekecs bérczormát!
Bükkjei susogó lombkoronáján
Bús titkos köd száll a magasba,
Száll a magasba, megint elenyészik.
Hirét sem halljátok holnap;
Igy száll föl a csatáknak hire,
Mint fénylő köd emelgve az égre,
Átsuhan egy század szele rajta,
S mint a ködárt úgy szerterepti.

Nyugot felől átnyúlva keletnek
S bütüjével ama völgybe szakadva,
Hol ma a Kis-küküllő vize zug le,
Fekszik az ős Bekecs-erdő bércze,
Két helységre tekint bütüjével;
Ott a szovátai sóhegyek orma,
Itt Várad zöld völgye mosolyg rá,
Végpontján ős várromot őriz,
Régi regék, árnyába borultat.
Örlecz birta e várt régente
Nagy gyulája a három völgynek.

Sok dalt zengtek a várnak uráról
Régi csaták daliás hősről,
Most ott fekszik a bús kórógyban,
Harczi babérral telt párnáján,
Halovány azczczal, bágyadt szemmel. —

Koragyát deli lánya virasztja
 Gyermeki gonddal, napfény szemmel,
 S szeme gyeántján ragyogó könnyel.
 Néha élvezi lágy hárfáját,
 S zeng hagyományos dalt atyjáról. —
 Oh bájangja te a szeretetnek!
 Remegő dal, a kecses hölgy ajkán!
 Honszerelem s harczkor ábrándja!.....

Megragadó a leányka dalolva,
 Szeme kigyulván, arca ragyogván.
 Zengi Izora a régi csatákat,
 Mikre az ősz bajnok halványult
 Arczain új életfény játszik.
 Régi örömei jutnak eszébe,
 Melyek mint a köd úgy oda lettek.
 Szép dalokat zengsz, szende leányom,
 Szépen zengsz Boudhám harczáról.
 Viszszaidézed azon boldog kort.
 Melyben az én hárfám is zengett,
 Melyben harczaim hős hírével
 Végig teltek a székel bérczek...!
 Romja vagyok csak régi erőmnek,
 Másikint forga a szablya kezemben
 Vértelt izmaim férfi korában;
 Ámde a bátorság az erősnél
 Még nem erény, sors adta előny az!
 A szerelem az erény, mely egykor
 A gerlét orosz!ánná tette:
 Dalt zengvén Örlécz harczáról,
 Elfelelhetted e hősi anyádat?
 Róla, kinek bájarczát hordod,
 Nagyszerű dalt zengettek a hárfák.
 Első szépség volt Hám lánya.
 Őt nézé ki nejlül a rabonbán,
 A szomszéd népek fejedelmi:
 Gélu, Maroth, vetekedtek a lányért.
 Boudhám bir vala minden előnyel,
 S csak miután megtudta szereimem,
 Változtatta komoly szándokát.

Akkor még Boudhám fiatal volt,
 Arcza mosolygó, karja erélyes,
 Lángpillantata bűvös hatása
 Kisértetbe hozott minden lányt
 Másnak adott hűsége ügyében.
 A fejedelmek délczégisége
 A hűség legerősb próbája.

Hadat izent vala hős Posel chán.

Gyorsan kelle csatára sietnünk.
 Boudhám mellett mint algyula
 Mentem Atelközbe csapatommal.
 Útközben azive titkát nékem
 Felfödözé nagy gyötrelmemre.
 Én ábrándjaim eltűkoltam,
 Nem vala jogom már a reményhez:
 Elvesztettem Hám deli lányát!
 Ugy vélé szívem, és fájt mélyen.

Harczra kelénk a bissenekkel.

És a csatáknak lángja dühös volt.
 Boudhám küzdött mint az orosz lány,
 Én is megszolgáltam a dalra...
 Boudhám oldala mellett küzdve
 Ott voltam mindig a veszélyben.
 Égő tűz vala minden léptünk,
 Melynek perzselő lángja emeszt dul...
 Bajnoki hir vala nagy tűz fényünk,
 Mely távol bércekre világolt. —
 Egykor elvágván haderőnktől,
 Posel chán dühösön ránk rontott,
 Vérszomjas besenyők sergével.
 Hős volt Posel ifju korában,
 Fényt ada élete a besenyőknek..
 Megkísértvén gyakran erőnket,
 Nem hagyta tespedezést népünknek,
 Harczai képzék bajnokainkat.
 Nem szereté a nyugalmat, tőkét
 S jó volt ő az erő fejtésre...
 Hős szomszéd volt, mindig kész volt
 A csata véres játékára!

Harczfaink a csatára tűzfélve,
 Elvesztettek minket a zaj közt;
 Én s a rabonbán vértől ázva
 Küzdénk tiszszerezett ellennel,
 Hátat vetvén harcz-lovainkal,
 S szemközt fogva a böszült ellent.

Vérünk folya a patak modjára,
 S már az erő megtört karainkban,
 Már szablyáink sulya nehéz lön.
 Láttuk a végpercz tűzkarikáit,
 Miket a szédült szem kápráztat,
 Láttuk rémarczát a halálnak....

Elleneink diadalmi zajától
 Reszkete, mórگا a bérczviszhangja,
 És im a válságteljes perczben
 Sugár hajnok hős csapat élén,
 Siskán átragyogó szenttűzzel,
 Jön s a csoportra rohan böszülten.

Kardja nagyobb volt mint maga hősünk,
 Ámde nagyobb még bátorsága.
 Egyikünk sem gyanította kilétét.
 Hám rabonbán ösvértjét sejtők
 Tágan folyni le termete báján.

Megrohaná ellenséginket,
 Mint a tetőket a férgeteg árja...
 A csata tűzbe rohantát láttam,
 S lelkesített hős bátorsága.

E perczben a zavart ellenség
 Még dühösebben kezdte csatázni.
 Én fejemen egy vas buzogánynak
 Érzém villámsulyu csapását,
 S eszmehagyottan a földre lerogytam.

Föleszmélvén ájulatomból,
 Láttam előttünk futni az ellent;
 Mellettem a rabonbán állott
 S nagy könyecseppet törle szeméből.
 Fájlalt engem a hősszivü Boudhám,
 Ifju korunk sok szép emléke
 Füzte baráti viszonyba szívünket. —

Fejem alatt puha kart éreztem,
Melege vértemen átsugárzott...

Érzém izmai mint reszkettek
A rozsa körmü liliom kezeknek.
A sisak rácson át egymást erő
Könyvek hultak alá arcomra.....
Oh légy áldva te isteni lélek
Oh légy áldva a holdban, a napban!
Gyakran leng körül hő emléked.
Mért kellett hogy e szentelt könyvart
Sirod halmain adjam vissza?! —

Fölemelém szemeim a nemesre,
Ki zokogott, sebeim mosogatva:
Sötétlátám a megismert vértben
Szívem szerelmét: Hám deli lányát. —
Látva hogy élek a rendült arczon
Felvillant az öröm sugára,
Csókjaim hultak a holdfény kézre.

Hám szép csillaga! szólt a rabobán,
Védenczed szive méltó hozzád,
A barát üdveért a rabonban
Álmait és jogát feledendi.

Egy dalt zengtek a völgyek s bérczek
Rolam s bátor lelkü anyádról.
Oh nőmről kinek arczát hordod
Szépen zenge a dalnokok ajka.

MÁSODIK ÉNEK.

Igy szólott a beteg hős, arczán
 Szent emlékek fénye gyuladván.
 Izora részvétellel nézett rá,
 Égvén az a beszédes szép arcz.

Hagyjuk a multat, szólta a beteg hős,
 Fájnak a nyájas szivemlékek,
 A midőn már csak a hold fényéből
 Villan ránk a remény sugára-
 Zengj dalt, kedves Izora, Mikowról,
 A nyílveszszők bajnok uráról.
 Hagyjatok minket az elmultakkal,
 Bennetek él már boldogságunk...
 Most a tietek a hir pályája,
 Míg a mi életünk rezsut fény csak
 A lehaladt nap sugárából. —
 Álló tó az unalmas vénség,
 Mely ridegen fekszik medrében;
 De ha a parti rózsák rányilnak,
 Viziükrében új élet látszik. —
 Zengj dalt lányom az ijjak uráról!

Sok szép dalt zengettek a lányokkák,
 És a csaták hárfái — Mikowról,
 Jól illett a csaták s a szerelmek
 Dicskoszoruja a hős fürtjéhez;
 Mert ép volt szive érzésében,
 Indulatában lelkes bátor:
 Két eszményért lángola lelke:
 A haza volt egyik szeretője,
 Izóra volt másik szeretője;
 A haza bátoritá harcokra,
 Izora lelkesíté szerelemre;

Megzenditi a lány hárfáját,
 S egy dalt kezd el ihlett hangon
 Az Oitozi csaták hősről.

És im, erős zaj hat fel a várba,
 Rőt fény üt ki a búskomor éjben,
 Felriadó zaj, vad kürt hangok,
 Kard csörgése, dühös hadi láрма
 Zajától riadott fel egész vár,

Izóra félredobá hárfáját,
 És kitekinte a rémjelenetre:
 Lángtól égtek a vár bástyái.
 És falain bős népség harczolt.

Hallható volt érczhangja **Vazulnak**:

A vlakkok fejedelme fiának.
 Egykoron **Izora**hoz esengett,
 Kérve de meg nem nyerve szerelmét,
 S most a szerelmi sovár vágy s boszu
 Hozta az ifjat a hölgy várához,
 S míg a kis örség békén alvék,
 Lángba borultak a vár bástyái.

A kapukat tördelte az ellen,
 Míg egy része a várfalakon dult.
 Véletlen vala ez a vad ostrom
 Most, a midön békéről zengett
 A havasok minden hárfája,
 És a rabonbán Boudvárában
 Ünneplett diadal lakomákat. —

Gyorsan, mint a hegyekre toluló
 Fellegtábor, jöttek a vlakkok
 Gelu alatt földünkre csatázni,
 S hogy a követség Posel chánnak
 Hamvairól csak kétes hírt vitt;
 Gélunak ébren álló serge
 Gyorsan megrohaná a Maros-tárt.
 Harczos népe ezen vidéknek
 Boudnak vára alatt tórnásván,
 Gáttalannul törhettek a vlakkok
 A Nyárád s a Küküllő völgyre.

Jöttük olyan gyors s véletlen volt,

Hogy a rabonbán sem gyanította;
 Mert a követség megnyugovással
 Távoza el a napokban tőle,
 Norich békéjét megtudván,
 Mely ama szomszéd fejdelmeknek,
 Fellépését jogtalanítá. —

Ámde egy aggalmot keltő hír
 Ösztönözte Gélut s több szomszéd
 Chánokat a székelység ellen
 Bármí ürügygyel harczot vivni.

Igy haladott az előcsapatokkal
 Gyorsan előre Vazul, s meglepven
 Hadaival a Küküllő völgyét,
 Falvakat égete, rablott, gyilkolt. —
 Igy rohaná meg Örlócz várát
 Éji időn, azt tűzbe borítván.

Korágját elhagyva a várúr
 Vértjét és sisakát felölté,
 S gyorsan adá ki parancsit a várban.
 Egy csapatát tűz oltani küldé,
 Más csapatával a várfalakon vívt.
 Ott vala jobbján szende leánya,
 Szenvedő atyját védelmezvén.
 Vítak a dárdás kék darabontok *)
 Harczra tüzülve a hölgy hangjától,
 S a falak ormain mérges harcz folyt.
 Ám Örlócz láztól gyengülten
 Nehezen bírta a harcz munkáját. —

Vad hadi lárma erős kúrthangok
 Rázták fel a hegyek viszhangját,
 Rőt tűzár lobogá be a völgyet,
 A bástyák fedelén a gerendák
 Tűz zászlökkint fellobogának,
 S látható lön már Gélú fiának
 Izmos alakja a várfalak ormán.

*) A kék darabontok Marosszék, a zöldök Udvarhelyszék, a veresek a többi székek gyalogságát képezték, így neveztetvén öltözetök színéről.

Hulla előtte a vár had népe,
 Mint jégzápportól a virágok;
 A lángfogta lakok tetejéről
 Búgva repültek szét a galambok,
 Aklaiban rémült hangokkal
 Böge a marha, tapodtak a mének,
 Öszszeriadva a harcz morajával.
 Az égő zsindel darabok szét =
 Pattagtak rőt tűzkarikákban,
 Égő gerendák hultak a védők
 Testeire, a kik harczy sebekkel.
 Telve a vársánczokba hörögtek.

E perczben riadóbb zaj hallszik, ...
 A kapukot bétúrte az ellen, ...
 S ime, Vazul vérázott karral
 Földre tiporva a kit meglátott,
 Ontva a vért, a kapun átrontott.
 Örlecz szembe rohant a dühössel,
 Ámde a láztól gyengült karral
 Könnyen birhat az ifu ellen,
 Földre hanyatlík a harczlátott hős,
 S omló vére befesti a földet.

Izora rontá az ellenfélre,
 Atyjával meghalni ohajtva,
 Kényesb volt vele vivni Vázúlnak;
 Nem akará a leányt kigyomólni
 Vagy kéjvágya virágkertjéből,
 Élve akarta szivére ölelni,
 Bájai teljében, a kegyarczút. —

És vad célját részben elérte:
 A küzdés s bú zürzavarában,
 Észeveszítve a lányka lerogyott.
 Felragadá Vazul öt kebelére,
 És kirabolva a kincses várat,
 Viszszavonult gyorsan atyjához
 Ki a Marosvize nagy térségén
 Gyorsan előre nyomúla hadával. —

HARMADIK ÉNEK.

Boudvár alatt az Etelközi harcok
 Győzelem innepe még mind tartott,
 Vigad a népség, ámde Tiborcznak
 És Atadulnak lelke borult volt. —
 Csak most jöttek el ők Boudvárhoz,
 Ajkokon epezstő bús hirt hozván.
 Elhunyt tünde leánya Tiborcznak,
 Réműletes sors érte a szendét,
 Fürdés közben az áradozó Ólt
 Elragadá Atadul kedvesét.

Zandirhám részt vett gyászukban,
 Ámde a nép vígan ment utján,
 S folytak a viadalk játéki.

A tornák viadalmiban olykor
 Osztakozott a Feketevitéz is
 A kinn a közfigyelem részvéttel,
 S nagy kegyelettel csünge szünetlen.
 A fejedelmi tekintet, s illem,
 Mely lényén, viseletjén feltűnt;
 Tiszteletet gerjeszte körében,
 Sok mese hír szárnyalt sorsáról:
 Párduczbőr kaczagányán egy oly
 Nagy becsü boglárt horda a bajnok,
 Mely fölérhete félországgal.

Ő melegen bánt Zandirhámmal
 S érte a székel-hunok nyelvét,
 A daliákkal gyakran időzött,
 Szoretet s részvét lengvén arczán.

Boudvárában a nemzet gyűlés
 Termében fényes lakomák közt,
 Gyakran ürte kehelyt a levante,

A székel daliák álmaért,
 Régi jövendölés hirdetőn,
 A hun hatalom felújultát.

Most éppen vidám asztalnál
 Ültek a nemzet fővezetői,
 És im a Barnavitéz láng arczezal,
 Börtelt kelyhet tartva kezében,
 Illy szavakat dörgött érczhangján:

„Hős Etelének harczos utódi!

A szeretet karjával öllelek!
 Ki vagyok én? majd tudjátok,
 Én ismerlek már e hegyek közt.
 Ti kevesen maradtok az őshon
 Bérczei közt, a derék Irnákkal
 De előrsei vagytok a népek
 Mely Európát megrohanandja,
 S számba veendi: a hunok földjét.
 S ős városait kik bitorolják?
 Kik vertek rabigát a hunokra
 Kik Pannoniában maradának?
 Kóbor népek jöttek mentek
 Gepidák, gothok, szláv, bolgárok,
 Egymást váltva cserélve bolyongtak,
 A pusztán hagyott ősbirtokban,
 Nem volt senkinek megmaradása,
 S nem leszen- a magyarok szent földjén.
 E hegyeket s Pannonia téréit
 A magyarért ürité ki az Isten,
 Az özönviz tenger árjától...
 S nem lesz e földön másnak nyugta!
 Esküszöm itt vég csepp véremre:
 Jön is a telyesedés órája,
 Nincs már messze a szempillantás,
 S meghalljátok a meny dörgését
 Véreitek csata lármájában.
 Szétvált nemzete hős Etelének,
 A nagy órában együtt lesz mind.
 Addig is éljetez boldogságban,
 S büszkék legyetek ősfujotokra.

Így menydörge a barna levente,
 S tüzzel telve kiitta kehelyét,
 És lecsapá hogy a vár megrendült.
 Fellángolva figyeltek a hősre,
 S titkos szózat kelt a szivekben,
 Nagy szózat, mely régi időkre,
 Régi csaták sorsára vetett fényt.
 Megvala Zandirhám is hatva
 Egy mély titku de jós érzettől,
 S szólt Atadulhoz a harczdal hőshez:
 Zengj egy dalt hős, lángszivü dalnok!
 Bánatos óráidban is zengd el
 Ismert dalodat Hadas Irnákról,
 Mely ős-erdeink ormai közt még
 Örzi elődeink nagyszerü hírét.
 S te deli Barnavitéz halgasd meg,
 Az avatott hárfák bús hangját.
 Fáj lelkünk az ősi dicsőség,
 Hogy jelenünk nem méltó hozzá.
 Romjait őskori nagyságunknak.
 Már csak büszke szivünkben látod
 És a halállal bátran küzdő
 Hősiességében népünknek. —
 Zengj dalt harcok dalnoka kérünk
 Zengj egy dalt a dicsőbb őskorról. —

NEGYEDIK ÉNEK.

At ad ul megzengette a hárfát
 S ily dalt zenge a régi időkről..
 Parduczos hős! ki vagy honnan jöttél
 Joslatokat hirdetni közöttünk?
 Etele árnya vagy-e ki az ősi
 Álmodat felköltöd sziveinkben...?
 Menydörgő szavad zug a teremben,
 S tüszikrák pattagnak értünkben. —
 Egyesül e még a hun birodalma
 Régi dicsőség nagyságában..?
 Oh ki vagy ki a jövővel biztatsz?
 Vagy játékot üzesz álmodunkal?
 S nem szabad e nekünk álmodni?
 Tudd meg oh hős! nem voltunk mindig
 Elfeledett harczossi a földnek, —
 Az avar mely kiaszott zöldséjéből,
 Harczi babérok száradt ága;
 Ősi időkből szálla reánk az...
 S szent a dicsőség és emléke! —
 Egy századnegyedig rettentő
 Fényben álla Atilla királynak
 Népektől meguralt tronussa,
 Gepida, Goth és sokfaju German
 Sarmata, Alán, Svév, s a Herulok,
 Nép vegyületje fölött terjedt ki
 A csatahires Hunok uralma.
 Etele istenek ostorakint állt
 A rettent Europa fő polczán,
 Nemzetek és nagy népek előtte,
 Porba borulva, kegyelmét esdék,
 Sulyos adókkal nyervén békét. —

Békében kegyelem a csatákon
 Lángeszűség s törhetlen erős kar
 Jelemzék Etelének uralmát.
 De a királynak szive borult lön
 Ha a halál óráira gondolt,
 Számos gyermeke, mind dicsvagyó,
 Bátor a harcban, tűzeszü othon,
 Mindenik egy született koronás fő,
 Mi leszen ős birodalmuk sorsa
 A hatalomvágy ingere folytán?
 Jós lelkektől kére jövődöt,
 Ő a jelennek ura fejedelme.
 S Irnákot jeölé ki a jóslat,
 Legkisebb gyerekét a királynak,
 Mint kit a csillagok arra hívának:
 Hogy fenntartsa a hunnég híré.
 Ő volt legszelidebb a fiak közt,
 Halgatag és nem vérre sovárgó,
 Nem a csaták de a béke barátja,
 S még is délczeg a harcziharok közt,
 Hidegen észlelő a csatatüzben.
 Őt az elegy népek fejedelmei,
 Kik Etelének vazaljai voltak,
 Mind szereték, mind biztak benne.
 Ám a király megvetve az intést,
 A tüzes Ellákot nevezé ki,
 Maga után a hunok tronjára,
 S ugy szállott fel a hold sugárin. —
 A testvérek közt szomorító
 Verseny támadá; mindenik egy-egy.
 Hont s koronát követelve magának;
 S így részekre szakitva megoszták
 Az egygyé vont nagy birodalmat.
 Szégyen pirja futotta a büszke
 Germán fajt, hogy az elhunyt hősnék
 Pártos utodai ugy osztottak
 Népeiken, mint barmuk sergén;
 S Ardarik a gepidák, Walemir a
 Gothok erőss karu két fejedelme

Meghordozva a harczlobogókat
 Összszevonák az egész germánfajt;
 A gothot gepidát és svévet,
 S tábort üttek erőss seregekkel,
 A Duna és meg a Dráva vizek közt.
 Réműletes csata fejlődött ki,
 Méltó volt Ellák Eteléhez,
 A hun, alán és sarmata élén
 Ugy harczolt amaz ifju király, mint
 Atyja szokott, a midön Romának
 Legioi remegének előtte.

Istennél a csatáknak sorsa
 Ő intézi a harcz folyását!
 Negyvenezer hun hős vérével
 Lön befedve a harcznak tére,
 S Etele tronjának romjával.
 Meghala ott a király is, bátor
 S rettentő csata közbe dicsően.

Áthuzodva az ős Duna árján
 Dengesics álla a nép élére,
 Ardarich és Walemir, s testvéri.
 Megosztotak a hun birodalmon.

Dengesich felütvén Hunivárban
 Tronját, ottan a pásztor hunfajt
 Összszeszede s felfegyverzette. —

Történt hogy eme népfajok egyik
 Ágát: a satagar-hun népet
 Megtámadta a goth szomszédság.
 Dengesich összszevoná hadi népét,
 S Walemir ellen ronta Szabácsra. —
 Fényálmokkal szállt a csatára,
 Biztatván a remény hős lelkét
 Ős birodalma felujultával.

Istennél a csatáknak sorsa,
 Ő intézi a harcz folyását!

Dengosich elvesztette csatáját,
 De daliás lelkében a harczvágy
 A sors ostora közt se hanyatlott,
 S készületet tön új harczokra.

Hős bátyám mit akarsz? szóló Irnák,
 Megtört népkisértse az istent,
 Csönd nyugalom kell most népünknek,
 Nem a csaták népirtó bárdja;
 Mig sebeinket begyógyítjuk,
 S újra születnek a kikleölettek. —

Bösz leve Dengesich öcsce szavára.
 És birodalmából kiutalta. —

Őszszehívá Irnák a hunoknak
 Béke sovárgó kis töredékét,
 Kikkel Kis scythiába vonult el,
 S a Duna torkolatát ellepte.
 Öt követé Kandax az alánok.
 Ifju királya kicsin népével,
 Elfoglalván Moesia táját.
 Így alakult egy kis hatalom, mely
 Felmondván a csaták álmával,
 Roma alatt békében éle. —

Dengesich nem tűrhetve alázott
 Sorsát, mind több néptörzset vont
 Hős lobogói alá, a Borysthen,
 S Dnieper partja vegyes népéből,
 Kikkel Roma ellen harcot kezd. —

A hunok egy dühös ellensége, —
 Anagastus goth, a kinek atyja
 Etele fegyvere által esett el,
 S ki e miatt gyűlölte a hunfajt;
 Vala vezére a végszéleknek.
 Kapva kapott ez az alkalmon hogy
 Atyja halálát megboszulja. —

Dengesich Atelközbe betörvén,
 S Moesia tájait is pusztítván,
 Számtalan hoemusi goth s más népfaj
 Csatlakozott a hunok hőséhez,
 S kedveze nékik most a szerencse,
 Nagy tábort vont Dengesich össze,
 Mellyel a romai legiok ellen
 Hős diadalmat nyert a csatákon.

Elragadá a szerencsés kezdet
 A fiatal hőst, s bizakodottan
 Követeket küldött Arszlánhoz,
 Roma hatalmas császárához,
 Kereskedelmi igényt sürgetve
 Népének keleten, s a Dunának
 Partja körül önjogu uralmat.
 Sőt a szerencse tovább ragadá őt:
 Évi adót is kére Romától.

Felbőszült kelet ura e hirre,
 És Anagastus nagy haderővel
 S pénzel lön ellátva Byzánzból.

Véres harcz folyt a Duna mentén,
 Mindenütt Dengesich érczkara győzött.
 Anagastus tajtékozó dühében
 Harczra dühöngőbb harczot kezdett, —
 Győznie nem lehetett csata téren:
 Az egyenes hant nem fegyverrel,
 Árulással szokták letiporni:
 Egy Kélhal nevű hant felbérlett,
 Ki a hunok közt küzdő goth s más
 Pásztor népeket fellázítván,
 Forrongast keltett a seregben.
 Kapván a zavaron Anagastus,
 Megrohaná a viszongó tábor,
 Dengesichet vérharczban elejté
 S elküldé koponyáját Leo hoz. —

Igy tört meg a hunok birodalma! —
 A maradék népet Csaba gyorsan
 Rendbeszedé, s viharos harczok közt,
 Átvágott vele Honoriushoz. —

Éveken át a görög császárnál
 Éle Honorius hős unokája,
 Mig erejét kiujulván népe.
 Rendbeszedé ismét Csaba őket,
 És egy évi vihar telt utban,
 Vad népekkel harczokat állva,
 Scythia ős földjére belépett...

Tárt karral fogadá az elaggott
Bendegucz, vándorló unokáját.....

Századok tüntek azota, felettünk
Összecsapott a távolság habja,
S eltemeté hirünket egymástól..

Meszsze vonult hős vérrokoninknak
Hirét sem hallhattuk azota. —

Kik a hunok közül hátramaradtak
Anagastus dühe gyilkoltatta. —
Némelyek rabszolgákká lettek,
Mig Emendzur és Uzindürnek
Hős vezetése alatt néhány ezren
Járatlan bérczekre vonultak. —

Anagastusnak vérbe dühöngő
Hadaitól Irnák sem volt ment,
S Moesia és kis Scythia földje,
Véharczok színtérévé vált.

Töredék nép egy oriás ellen
Nem kísérthete védő harczot.
Mást gondolt Irnák, s a hunoknak
Minden népeit összzehivatván;
Embertől nem járt hegyeken át
Jött eme bérczek védhelyére —

Mekkora vala a vándorlóknak
Öröme, a midön Emendzural
S megmenekült népével, e bérczek
Völgyei közt egymásra lelének?!
Szép erő együtle itt a hunokból,
Melyet a kedvező helység védett. —
Vértre emelve Atilla szülöttjét,
Öt fejedelmöknek vallották! —
Fölemelék ama hat kövértet
Melyre a törvény szent szava metszve.
Feloszták tribusokra a népet...
Igy alakult meg a székhely ország.

Századokon át csak a vadászat,
És a baromnevelés tartá fenn
Itt a világtól elzárt népet. —

Senki se tudta: hova lett Irnák?

Minket a nap ura itt megtartott,
 Végig néztük Roma bukását,
 Gepida, goth és dák oda lettek,
 Mi e vadonban századok óta,
 Béke vihar közt még mind élünk.
 Várat építénk hegyeinkre,
 Barmaink elszaporodva legelnek,
 Járja ekénk a nemes föld keblét, —
 Jól lételt ad a nép szorgalma.
 Szépen zengő üsnylvünket,
 Eltanulák már több szomszédink,
 A kikkel csere kalmárságot
 Folytatunk had nem járta időkben.

Egy szelid édes nemzeti álom
 Száll az atyákról az unokákra:
 Mindják hogy Csaba hős unokái
 Felszaporodtak erős hatalommá,
 S Atilla országára sovárnak...?
 Meg adod oh napok istene! értünk
 Azt az évezredes orát, melyben
 Testvéreink kebelünkre borulnak;
 S mi kirohanva a héterdökből,
 Szélben lobogó zászlóinkal,
 Szaguldva a Tisza a Duna térén,
 Buzogányunkkal széttördeljük;
 Szenvedő testvérink rablánczát,
 Kik a rabigában ránk várnak...?
 Gyözve kiáltjuk e majd a világnak;
 Im Europa! a hun feltámadt?!

Igy zengő Atadul az elődek
 Napjait és birodalmuk buktát.
 A Feketevíz arcai ógtek,
 Sas szemein villámfény lángolt,
 Nagy föltétek fellege uszott
 Széles homloka domborulatján.
 Végre ekint szólt lágylt hangon:
 Lelkem egészen megvan hatva,

Kardok s hárfák kedves népe!
Köztetek érzett, örömim által!
Hogyha nem nézne reám egy óra
Melyre örömkönyüm árját tartom;
Érezem, kész volnék könyezni! —

ÖTÖDIK ÉNEK.

Csak alig végzi szavát a levente,
 És im a feltárult ajtókon,
 Két vérázott ifju rohan be,
 Rémhargon hirt hozva a vlakkok
 Tüzzel vassal dulásáról,
 Örlecz vára kirablásáról. —

A daliák szablyát ragadának,
 Pajzsaikat dühösen verdesvén,
 Boszu haragja pirult arczokra.

Meghallván az ijja knak hőse
 Szive szerelmének veszedelmét,
 Lerohan mint egy délczeg oroszlán,
 A tornán játszó népséghez,
 S pajzsát verve körül ordítja
 A székel szélek veszedelmét.

Mi köze Gélu hadának a szomszéd
 Bissének fejedelme ügyével?
 Hogyha Posel chán hős fia Norich
 Jonak vélte a békességet;
 Jogtalanul s izenetlen haddal
 Hagyan szállanak sikra a vlakkok?
 Így zugott fel a hősek hangja.

A Feketevitéz arcza kilobbant
 A méltatlanság hírére,
 S szablyáját zörgetve keményen
 Igyen szóla erős hangjával;
 Ott leszek én is a csata tüzében,
 Hadd lássam meg a kéretlen hőst,
 Ki örömünket rémhirekkel,
 S vérontással háborította.

Harczriadót zugának a kúrtek

Boudvárának környékében :
 A nagy- s kis-gyulák s harozások,
 Harczedzett lovaikra felülve,
 Pajzsaik ércz csengése zajával
 Hívták össze a harczok népét,
 Kik a közel tájan mulattak. —

A véres kardot a rabonbán
 Szétküldötte nyugotra keletre.
 Jaj volt a ki e kard láttára
 Nem sietett zászlóihoz, annak
 Gyomrát metszé fel eme karddal
 A hun elődek erős törvénye.

Gorsabban gyült össze a tábor,
 Mint a minő gyorsan szét oszlik,
 És a rabonbán hős csapatokkal
 Rögtön is indula a csatatérre.
 Őt követé Zabrán, Jenő, Medgyes,
 A Küküllő s a Maros népével,
 Mindnyáján harczvágyva siettek,
 Gyermekek nejeik védelmére;
 De elől mentek a hős ijászok,
 Az oltparti vidék harczossi.
 Élükön ronta Mikow mint bősziült
 Anya orozlán, át a Kalendán ¹⁾
 S megpillantva a hegytetejéről
 Örlec z vára emelgő füstjét,
 Bérczi viharként ronta a völgybe,
 A savas őshegyek zárt völgyébe...
 Pusztán lelte a feldúlt várat,
 Eltemetetlen holt testekkel
 S még füstölgő fákkal rakva. —
 Szívet szaggató érczhangokkal
 Ordította nevét Izorának;
 De csak az erdők vízhangjának
 Hoszszu moraja felelt neki vissza.
 Végre Örlec z testét föllelte.

¹⁾ Hegy Korond felett.

Ott feküvék vérében az agg hős,
Ámde életjel tünt fel rajta,
Hü orvossát hagyta Mi k ow hős
A szeretett agg védelmére.
Ő csapatával előre rohant, tört. —

HATODIK ÉNEK.

Hol Vaja híres tére terül el
 A kis Nyárád folyama mellett,
 Ama kielmes völgy térségén
 Faglala Gelu hadállást, honnan
 Hadcsapatai szét portyáznak
 Zsákmányolni, a zug völgyekbe.

Látta a fejdelem jönni Vazul hőst,
 A keleti hegyen nagy zsákmánnyal,
 S harcz közt vívott vár zászlokkal,
 S rögtön harczszekerére felülvén
 Tábora főbjeivel sietett hogy
 Hintse az ifjura apai csokját.
 De a midőn Izorát meglátta,
 Meghökkenve tekintte a lányra:
 Szép örököse a karcsu csipőnek!
 Mintha te volnál Hám magzatja! —
 Szép örökösse a puha karoknak,
 Hő csók lilium vánkossának!
 Melyért, hasztalan esdve anyádhoz,
 Lángola a fejedelmek vére!
 Ujra születve tekintem azon bájt,
 Melynek időnkben nem volt párja,
 Ragyogó arczod szépségében.
 A szomszéd fiatal fejedelmek
 Mind büvölve valának anyádtól,
 Sőt maga Boudhám sem tagadá meg
 Hodolatát, ama lilium száltól.
 Mindnyájan későn zörgettünk,
 Mert a leány szive már választott.
 Kértem atyámot kezdene harczot
 Hajló dereku Hám lányáért,

Mert szívem égve szerette a bájost,
 Nem nyertem meg atyámat a harcra. —
 Ő szereté a virágzó békét. —
 S sok ideig fájtt lelkem anyáéért.
 És im a vérrel száll a rokonszenv!
 Hős fiam látva a tornán téged,
 Szüntelen hervad azóta utánad.
 Oh hozd vissza anyádnak vétkét.
 Szép bokréta! fogadd szalagodkint
 Hős karait nagy sorsu fiannak,
 S köztem s néped közt a barátság
 Régi virágai újra kikelnek.
 Elfeledek néped vad módját,
 Melylyel Posel hamvait sérté,
 Elfeledek fiam érzelméért.

Hős fejedelme a fürge Szamosnak!
 Kéred e mit fiad orvul elvett?
 Méltóbb voltál volna anyámhoz,
 Mint fiad, a ki erővel tört rám,
 S beteg atyámnak békés várát
 Zajtalan éjen felgyújtotta,
 Fegyveresinket felkonczolta.
 S meggyilkolta erőtlen atyámat,
 A midőn ő kórágýban fekvék,
 S népe veled békében élvén,
 Nem vala kész ily véletlenre. —
 Ne állj az éjjeli rabló pártján,
 Sőt kérlek, hahogy ildomos és hős
 Lélekkal vagy az égtől áldva,
 Mondj átkot reá, ki fejedelmi
 Sorsod fényét így begyalázta.
 Nem így vivja a hős a dicsőség
 Koszorújának örökzöld lombját;
 Védi az ágyban fekvő aggot;
 Ám fiad megrohaná várunkat,
 Mig haderőnk vig innepet üle,
 És távol vala beteg urától.
 Lázából felverte atyámat,
 Földretiporta az elaléltat,

S búmat, könnyüimet se tekintve,
Engem is elhurczolt váramból,
Még mielőtt meggyilkolt nemzőm
Bús porait nyugalomra feketném.
Várhat e ő kéjt ajakaimról,
Hol számára ezer átok kel?
Várhat e kegyeletet keblemtől,
Hol utálat közt él emléke?...
Átkot utálatot adhatok én csak!
 Bősz harag üle a chán arczára,
Hallva a szép hölgy büszke beszédét.
S szóla Vazulhoz dörgő hangon:
Tiéd a hölgy, vidd őt sátradba
S bánj vele mint rabszolgalóddal.

HETEDIK ÉNEK.

Halvány arczczal, szétszórt hajjal,
 Álla Izora Vazul sátrában,
 Szemei bűvös fénytől égtek,
 S beszorított ajkán nem volt szó...
 De amott fekvék mint nagy felhő
 Szemvillámai közt a szemöldnek
 Borzosodásán a harag, undor;
 Homloka erei megfeszülének
 S vég elszántság tünt fel arczán. —
 Öszszedugott karral, dult arczczal
 Álla Vazul a leánynyal szemben,
 Idegein kéjvágya szaguldott,
 Még megcsapva szívét szárnyával.

Tábori asztalon egy honok-óra
 Már az utóvonalonknál jára,
 És a homok gyors apadásával
 Kezde a halvány hölgy reszketni,
 Arczai zöldes szint váltottak.

Még csak párpercz hátra Izora!
 S akkor vége a gyöngédségnek,
 A szerelem mely szűmet epezti,
 Hogyha viszonzást önkint nem nyer;
 Mérd karom izmát gyöngé erődhez,
 S sejtethed Hám unokája jövőjét.
 Egy szavad engem még rábirhat,
 Hogy szivemet s fejedelmi jövőmet
 Kecses ajkad csókjáért adjam;
 Ámde e néma gyűlölet, ez undor,
 Mely szép arczodat elrutítja,
 S megfoszt engem a kéj örömétől;
 Hogyha a bosszút kelti szivemben

Hasztalanul esdeklesz majdan,
 Ágyasaim közt, gyöngédségért. —
 Im fut az óra, Izora határozz!

Fusson az óra, a percz, sőt az élet
 Csak haragom forralja irántad.
 Fut a homok? fuss, fuss, te is innen,
 Undorodom gyilkos képedtől,
 Szóla Izora a kéjremegőhöz.
 Ekkor megrohaná Vazul a lányt,
 S átölelé izmos karjával,
 Arczát ajkát, mint a veszett eb,
 Harapós csókokkal piritotta.
 Izora küzde egész erejéből,
 S remegő ellenét el ellökte. —
 Gyilkos a visszautalt szerelemnek
 Mámora a kéjár viharában:
 A szem előtt homály árnya terül szét,
 Pattogzó villámkarikákkal,
 Ványoló kopogás zug a fülekben,
 Hallás látás elvesz a zaj közt,
 szerelem tüzes orkánjában.

Nem hallá Vazul és nem látá,
 Kardja zörejét s villámlását,
 Mely dobogó kebelén átsurrant. —
 Kéjvágába fuladt a halálkin: —
 Egy jaj nélkül hullt le a földre,
 A szerelem kirohant kebléből,
 S a sátor földjén szétomló
 Vér patakában habzott forrott. —

Izora ott állt kék fehér ajkkal,
 A vérázott szablya kezében,
 Megragadó volt néma beszéde,
 Néma beszéde a női erénynek:
 Szűzies ártatlanságáért
 Szembe tekint a leány a halállal!

Végre a rémes percz zavarából
 Esméletre üdülve Izora,
 A menekülés lehetősége
 Villant fel leleményes agyában. —

A sátor büntitka e perczen
 Minden látogatást elzára,
 Felhasználta Izora e perczet,
 És szétszórván női ruháit,
 A leöltött vértjét felölté,
 Felpeczkelte a rácsos siskat,
 Szablyát, dárdát kapva kezébe;
 El kirohant villámléptekkel,
 Felpattant Vazul harczy lovára,
 S szélvészint elvágata onnan.

Kisebb termete kételyt kelte
 A csata bajnoki közt, s már többen
 Oda rohanva Vazul sátrához,
 S megpillantva a véres testet;
 Lóra szökellnek, s böszültséggel
 Futnak a szaladó lányka nyomába. —

Már Izorát Ilián béérte:
 Érczkaru bajnoka a vlakkoknak.
 S hév csata közlben érczpánczélját
 Szerzte töré vas dárdájával. —
 Áruló pánczél, törj ezer izbe,
 Te ki a fejdelem gyilkossának
 Honarulóképp adsz védelmet,
 Áruló pánczél törj ezer izbe.
 Azért alkota vlakk kéz téged,
 S gazdagon önte ezüsttel arannyal
 Hütelen áruló siska Vazulnak!
 Hogy gyilkossa fejét védelmezd?
 Áruló sisak! hullj száz ezer izbe!
 Szólt Ilián s szegezett buzogánya
 Letörte Izora siska taréját;
 Ámde a lány ügyesen védette
 Vérdühös ellene sűrű csapásit.
 De közeledtek a harczrariasztott
 Vlakkok hősei, üzni a gyilkost...
 Hidegen várta a lányka halálát,
 S vég imát rebegett szelid ajka. —

E perczen a Küküllő völgyét
 Elválasztó bércz ormáról,

Mint felhőszakadás, úgy tört le.
 Egy villámgyors-reptű lovasság.
 Élén Izora Mikowt meglátva,
 Érczes hangon hívta segélyre.

Fellobogó szívvel hallá meg
 Az ij hűse az ismert hangot,
 S gyorsabban mint a lecsapó sas,
 Megrohaná Iliánt s szétvágta.

Fél ájultan kéjlihegés közt,
 Hulla a hölgy kedvesse karába,
 Ez felemelve nehéz ércz siskát,
 Isteni arczát csókba fereszté.

Vidulj Izorám, szép napfényem
 Kedvező hirt hoztam kebelednek:
 Bajnok atyád él, bár sebe sulyos.
 Orvosom úgy hiszi: vérvesztése,
 Biztos gyógyszere lesz ama láznak,
 Mely kórággyba szegezte a nagy hőst.

Felragyogott az öröm sugára
 Izora lelkében, s rózsákkal
 Hinté végig az érdekes arczot. —
 S szóla Mikow megfogva a hókézt:
 Szép amazon vagy e büszke sisakkal,
 Oh de te nem harczokra születél:
 Rózsaligetbe teremte a végzet,
 Illatos ágyba, czitera zengésbe. —
 Menj te a legszebb arcz viselője!
 És Örlócz feldúlt várából,
 Bajnok atyádat vidd váramba;
 Két váram van, az egyik biztosb,
 Hol lakozik atyám ősi havassán..
 Vidd oda szép napfényem! atyádat;
 Ott ellen keze nem gyakran jár,
 Biztos leszen ott mulatozástok,
 Mig a csaták zaja elvonul innen.

NYOLCZADIK ÉNEK.

A zokogó Nyárád völgyében
 Nagy tábor fejtett ki sebessen.
 Zandirhám jött gyors lovagoknak
 Ezreivel le a folyam mentén, —
 Ott vala maga a Barnavitéz is,
 A vértés lovagok balszárnyán.

Mért írjam le a szörnyü esatát, mely
 Ugy megrázta a völgy térségét,
 Hogy a Nyárád locsogott medrében,
 És kicsapott árjával a völgybe?!
 Évenkint ki is árad asóta,
 E csata-nap örök emlékéül;
 S mint a kiomlott vér kárul megy,
 De nyomain a szabadság zöldül;
 Kárt tesz a folyam kicsapó árja,
 De nedűjétől a völgy meghizik! ¹⁾

Nem vala Gelunak egy szünpercze,
 Minden pontjai verve valának,
 Kénytelenült gyorsan hátrálni,
 Folytonos harcztüz, s nagy vesztes közt,
 Sátorait s minden hadi tárát
 Martalékul ott hagyva a völgyben.

Zandirhám tábort üte rögtön
 A Maros innenső partjára, ²⁾
 Czélul tűzve, a gyűlő haddal
 Megtámadni a vlakkok földjét.

¹⁾ Az évenkint kiáradó Nyárád egyszersmind a völgyet
 kövéríti, a havasi megrothadott avarokat s erdei gyümölcsök ma-
 radványait osztva szét kies völgyére. — ²⁾ A székelyöldet
 értve, hol e hősköltemény iratott.

Ekkor kapta a hirt a határok
 Széleiről hogy Glád megmozdult.
 A Tömös és a Maros-közi földnek
 Pannon szélein hires chánja. —
 Ez a hir változtatta a tervet,
 És felhagyva a támadó harc czal,
 Véd állást fogva el Zandirhám,
 A kiszaguldó viharok ellen. —
 S im a midőn hadait rendezte,
 És kijelölte a táborok helyét,
 A besenyők földjéről népes
 Diszküldöttség járul elébe. —
 Hősi rabonbán! szólt a követtség,
 Fiatal chánunk küldte te hozzád,
 Hogy kijelentsük a békekötésnek
 Felmondását, melyre a rabság
 Láncai közt őt kényszerítetted:
 S kijelentsük hogy a rabláncz közti
 Békekötésnek nincs érvénye. —
 Háborodással hallja Norich chán,
 Hogy deli atyja fejét megnyuzván,
 Bajnokaid kehelyül használák;
 Fellázadtak e véres tetre,
 A szomszéd népek fejedelmi; —
 S Posel chán fia elnézhetné,
 Mit idegen szemek el nem néznek?
 Tőled függ emez elterjedt hirt
 Meghíusítani, ha visszaadandod
 Teljességben a chán holttestét;
 Másképpen fájdalmas tisztünk,
 Had izenetjét hozni urunknak. —
 Hallva a Barnavitéz e hamis cse
 Igy dördült fel büszke haraggal:
 Engedd a feleletnek jogát
 Hősi rabonbán! nékem előbbször:
 Ti besenyők! kik a régi napokban
 Pásztorkodtatok a Dunapartján,
 S elpártolva hun uraitoktól,
 Anagastushoz csatlakozátok,

S harcra kelétek Dengesics ellen,
 S meggyilkolva a hősi királyfit,
 Levágott koponyáját guny közt
 Elküldétek a hűszke Leohoz;
 Kik csak azért nem játsztok mostan
 A hősek fejedelmi fejével,
 Mert a csatákon gyávák vagytok;
 Ti követelitek Zandirhámtól
 Hogy áthágja a nép törvényét,
 Mely a csaták zsákmányáról szól?
 Norich előtt felvult említve
 Zelemir joga a chán testéhez,
 Elismerte e jog érvényét
 S úgy köte békét Zandirhámmal:
 Elfeledett e mostan mindent,
 Hogy szomszédja veszélyét sejtí?
 Elfeledé-e hogy békekötését,
 A mely a békeszegőre halált mond,
 Én is megszenteltem a sassal,
 Melyet erős nép hord zászlóján?
 Láttam erőtöket, és a hunoknak
 Hős erejét, s bátran azt mondom:
 Jobb lesz nektek a megnyert béke!
 De ha csatát kezd népetek ismét,
 Jaj leszen akkor Atelköz urának!
 Pár nap alatt vendége leendek,
 Norich chánnak, mondjátok meg:
 Várjon ő én rám tüzhelyénél,
 Mert ha honából serge kimozdul,
 Jaj lesz nékie, jaj népének! —
 Idegen bajnok! szólt a követség,
 E fejedelmi szavak jogára
 Nem ad igényt, ha gyanítjuk, sorsod.
 Mind ismerjük a szomszéd népek
 Nagy fejedelmeit, ámde sorukban
 Hős alakod soha sem láttuk még.
 Bátor hős vagy, nem hatalom, mely
 A követekhez joggal szóljon..
 Jöjj chánunkhoz, elég bátor lesz

Posel chán fia megkérdezni:
Ki a merész, a ki véd-fejedelmünk:
Constantin sasait bitorolja?
Nem hozzád jöttünk izenettel,
A rabonbántól várjuk a választ.
— Norich előtt, szólt Zandirhám,
Volt igazolva Posel chán sorsa. —
Azt izenem: hogy a békekötésnek
Pontjait hiven megtartandom.

A követek kijelentve uroknak
Hadizenetjét — eltávoztak.

Ekkor a Barnavitéz Zandirhám
Hős kezeit megfogva eképp szólt:
Legyen Hadur áldása terajta
S bajnok harczaidon Zandirhám!
Megjövök én ismét hozzátok,
Viharos órák vészperczében,
Híremet addig is elküldendem,
Megrettent népektől — e tájra. —

Igy vett búcsut a Barna levente
S eltűnt, senki se tudta hová lett?

TIZEDIK KÖLTEMÉNY.

Z A B R Á N D A L A.

NÉGY ÉNEKBEN.

ELSŐ ÉNEK.

Felosztá a teremtő szellem
Öserejét az emberi nem közt:
Egynek adott felzengő ajkat,
Érzékeny szívet, angyalszárnyat,
Melylyel a csillagokig repdessen,
Átnézhesse a földi világot,
Pásztorlaktól, s várpalotáktól,
Meghallhassa az égre törő jajt,
S a szerelem vig álmodozásit.

Másnak adott ércz szívet, erős kart,
Mely a csaták villámain éled,
S hidegen uszik a vérpatak árban;
Avagy adott hős bátorságot,
Lelékény észt a nehéz viharok közt,
És a dühöngő harcz morájában
Öntudatot hideg átnézéssel.

Másnak a földről az égbe ragadta
Vizsgáló szemeit, hogy az űrben
Forgó csillagok, avagy a nap s hold,
Titkaiban fürkészsze az Istent,
És a világnak mennyei célját.

Műizlést ada másnak, a melylyel
Nagy diszére az emberi nemnek,
A föld kebelét felczipfrázza,
Jóllétet, s a gyönyör érzését,

Osztván szerte az emberi nem közt.
 És ada vizsgán fürkésző észet,
 Mely a teremtés sok szép kincsét
 Isten s ember közt közvetítse,
 Mely kikeresse a gőzet, a villanyt,
 S összszerepitse az emberiséget.

Éljetek mind amaz elhivatásnak,
 Mit szivetek hú ösztöne jól sejt,
 Kiki előre haladva a tettben:
 Mert nem egyéb mint tett ez az élet,
 Anyag és szellem előretörése.

Ada pedig a teremő szellem,
 Hitet a szivbe, szerelmet a vérbe,
 Közkincsül a kicsinynek s nagynak.
 Szeressetek, higgyetek mindnyájan! —

Hős Atadulnak a szívreható szót,
 A bájhangot ada a teremő
 A hevesebb szerelem lángjával,
 Mely a hőért gyúlván, hőses tesz,
 S gyúlván a lányért: hí dalnokká:
 S minthogy a két érzés együtt jár:
 Atadul hí és hős vala egykint.

Menj el harczai dalok hárfássá
 A besenyők chánjához azonnal,
 A ki a békekötést megszegvén
 Véletlen becsapott földünkre,
 S már tábort üt az Olá menténél,
 Menjen veled a lángszavu Zabrán,
 S mondjátok szavaival a chánnak:
 Meggondolja, hogy az a fő, melyben
 Ellenem most hadi tervei főnek,
 Vállai közt, békénk folytán áll.
 Kezeim közt állt élte hatalma,
 Én nem akartam visszatorolni
 Annyi legyilkolt bajnok vérért;
 És hajlottam a hú békére,
 Melyet most megszegve hitetlen
 Népeivel, titkon ráuk roftott.
 Mondjátok, hogy a mint bejött, ugy

Térjen vissza nyugodt houába,
 S fel ne riaszsa megint a csatáknak
 Szellemeit, melyek Posel chán
 Sorsával fenyegecsék őt is.
 Én feledem felhívó tettét,
 Ámde ha szándékát megtartja,
 Emlékezzék béke-sorunkra:
 Halál a békeszegő nemzetre! —
 Ez vala Zandirhám izenetje
 Norich chánhoz, a mint csatalátott
 Sergével lecsapott ez az Olthoz. —
 Zábrán és Atadul sietének,
 Mig a rabonbán készületet tön
 Teljes erővel szállani sikra.
 Uspoulát maradott Medgyessel
 A Maros völgyében táborban,
 Szemmel tartva a pihenő Gélut. —
 Zandirhám Boudvára alatt állt,
 Hős csapatit küldözve ki onnan,
 A kijelölt táborpontokra.
 Izenetet küldött a Tiborcz hős
 Szárnya alatt lévő tribushoz,
 És a Norich elől hozzá hátrált
 Ijászok daliás népéhez,
 Hogy elfogva a keskeny parttért
 S bevagdálva az erdők utját,
 A dühös ellent át ne bocsássák
 Erdővidék térségére. —
 Izene atyja derék népéhez:
 Hargita s Tarkó-allja hadához,
 Melyet az edzett Mirke vezérlett,
 Zandour szemei alkonyodatján:
 Hogy a Mitács hegyen át sietőleg
 Törjenek át a Tiborcz várához.
 Itt vala bajnok Opor népével
 Kézdi székének hűszke hadával,
 Itt vala Örlécz népe Zováthtal:
 Összesen egy tizezerre menő nép.
 Hatezeret Boudvár völgyének

Védelmére a Glád hada ellen,
Hogyha talán itt fogna betörni,
Mint központi táborat hagyta itten
Zandirhám a nagy hírű Oporral;
Ő maga négyezer harczfű élén
Siete át a Rikán, Norich hoz,
Kémeket küldve le délnek a völgyben,
Kik Glád mozdulatit kísérjék.

MÁSODIK ÉNEK.

Mint felhőszakadás, midőn árja,
 Lezuhan a nyugodalmas völgybe,
 És a kalászszal drága mezőket
 S himes réteket önti iszappal:
 Oly gyorsan borította a szomszéd
 Nemzetek összebeszélt hadserge
 Fegyvererővel a székel földet. —
 Jól benyomult már Norich népe,
 Látszik sátra Tiborecz várából,
 Bárha nem hallszik büszke beszéde,
 A midőn ő így szóló népéhez:
 Én köszirtom: vaskaru népem!
 Bajnok s zordon hirű vitézim!
 Ősi nevünket porba alázó
 Béke vezérle ki rabságomból,
 Hogy résem legyen életeken a
 Nemzeti boszut vissza-torolni.
 Nem fiatal szeles indulat árja,
 Átfontolt czél fogata fegyvert,
 A kicsapongó székelek ellen. —
 Meddig a Kárpátok hegyláncza,
 Körvonalát végig megfutja;
 Minden népek erős fejedelmei
 Csatlakozának vérboszumhoz. —
 Ott áll Gélú nyugotról, várván,
 Menu Maroth chán ígért sergét;
 Délről Glad chán s népe közelg már,
 S a vele csatlakozott bolgárok,
 A kiket küldé Zalán bővséggel.
 Nagy fejedelme a bolgár népnek
 Biztosított minket nagy erőről.

Melyet minden órában várok. —
 Köz fejedelmi határzat folytán
 Irtó háborut kezdünk mostan,
 A hunok végső romjai ellen.
 Oriás érdekek, nem csak Ateiköz
 Boszuja, — idézék fel e harcztot:
 Három százados ősemlékek,
 Jönnek az események színére!
 Pannon föld apró fejedelmi
 Előcsapatjai Európának. —
 Készen állnak a nagy birodalmak,
 Biztos zömekint hadsergiüknek. —
 Fenne a romai s germán kardok,
 És alakulnak a nagy hadsergek,
 Melyek a földről e tájra tolulnak,
 A barbar hunok rajai ellen,
 Kik Etelének erős birodalmát,
 Felujítani törnek e tájra. —
 Mind azokat e veszélyes fajból,
 Kik Pannonia földjén élnek:
 A csecsemőtől az aggastyánig,
 Irtani célunktúzzal vassal.
 Glad, Simeon, Menu s több fejedelmek,
 Már a közöttük összevegyülve
 Élő huntelepekre rohanván;
 Fegyvereiktől megfosztották,
 Többeket elűzván földjükről. —
 A független székelyeken most
 Közös erővel hajtjuk végre
 A biztonság gyors feladatját. —
 Bátran vivjatok, hősi leventék!
 Most az idő megvédni Ateiközt,
 A fenyegetve jövő vészeketől.
 Pár nap alatt a kifőzött hadterv,
 Vég romlást hoz a székelyföldre.
 Így biztatta vitézit Norich!
 A midőn Zandirhám küldötti
 Az izenettel hozza jutának.
 Szelided hangon szólt Atadul hős,

S igyekezett meggyőzni Norich chánt
 A jó szomszédság hasznáról,
 És az adott szó szentségéről;
 Ámde a fiatal chán mord arca
 Feltünvén a dalok hősenek,
 Élénkebben kezdte beszélni,
 A székelység harczerejéről,
 A csatasors kétségéről,
 Érintvén hogy a bissen népfaj
 Kís töredék, s társatlan e földön;
 Míg a vitéz hunok ős birodalma,
 Ott hol Bendeguz trónja virágzott,
 Háborítatlan fényben diszlik.
 Jöhet idő, így végzi beszédit,
 Midőn e néptöredékek az Ister
 Partja körül számadásra vonatnak
 Tőle, ki ős ura volt a Dunának;
 Akkor majd a barátság pajzsa,
 Melyet a jó szomszédság nyujthat,
 Jó menedékké válhat a véres
 Harczok alatt szétszórt népeknek.

Büszkén hallgata Norich a hősré
 S hogy szavait végzé, így szólott: —
 Szóadásomról szóltok e nekem,
 Rabságomba csikort békémről?
 Vérboszut hozok én fejetekre,
 Melyet Posel chán fia érez
 A kinek atyját földre verétek
 S ősz koponyáját megnyuzátok?
 A hány hajszálat ti kegyetlen
 Kezeitekkel porba dobátok;
 Annyi vad harczosotok vérével
 Áztatom honotok völgyét bérczét.
 Hozd ide Mundzuchodat ¹⁾ sirjából
 S álmódzott legióitok ezrét;
 Annál jobb, legalább lesz résem
 Boszumat vértengerbe itatni.

¹⁾ Vagy Bendeguzodat.

Inte azonnal a chán s a követség
Tagjait dárda közé vétette,
Vad káromlás közt fenyegetvén
Őket s nemzetöket, bős hangon.

A követek sérthetlenségét
Ósi szokások biztosították,
Adj magyarázatot hős chán! kérünk,
Fegyveresid miokért környeznek?
Kérdésé nyiltan s bátran Zabrán

Kérdésedre, merész eb! rögtön
Megfelelend hóhérim bárdja:
Fejeteket küldöm feleletképp
Bős uratokhoz Zandirhám hoz.

HARMADIK ÉNEK.

Álla Tiborcznak vára az ormon,
 Melynek láncza az Oltra szakad le
 S lábainál a Baroth vize habzik.
 Látható volt ama vár ormáról
 Norich tábora az Olt mentén.
 A vár őrjei megpillantván
 A követek válságos sorsát,
 Gyors sietéssel hirül adták
 Az ősz firtü Tiborcznak a látványt.
 Feldühösödve az őszült bajnok,
 Legbátrabb lovasok csapatával
 Megrohaná Norich hadnépét.
 Őt követék a veres darabontok,
 Erdőt képező nagy dárdákkal,
 Jött a parittyások hős serge,
 S megzavarák Norichnak népét. —

Egy bús emlék vonta Tiborczo t
 Hős Atadulhoz, a dalzengőhöz:
 Nem mindég a csatákról szólott
 Az ércz hangu dalár hárfája;
 Zenge az hő dalt a szerelemről,
 És a kebel bús fájdalmáról,
 Melyre a kő szíve is meglágyult.

Hányszor sirtam légy dalaidra,
 Oh szerelem s harc bús lantossa!
 Hányszor ázott szürke szakállam
 Bánatos érzeteim könnyjétől?
 A midőn lányomat úgy sirattad,
 Hogy a kőszirtok könnyre fakadtak,
 S hárfád minden hurja lepattant,
 Nem bírván meg a dal fájdalmát! —

Szóla Tiborcz hős, mély bánattal,
 S öszszezcapott Norich népével,
 Hős Atadult kiragadni ohajtván.
 Bősz csata folyt a sebes Olt partján,
 Ős árnyakkal teltek az erdők,
 A Rika hegláncz őszködös orma,
 A köderesztő Morgó bérceze,
 Csinodmagassán ¹⁾ a hadas Irnák
 Integető árnyát jól látták,
 Fekete felhők torlatjában! —

De az aránylag gyenge sereggel,
 Könnyen bánhata Norich népe,
 Egy besenyőnek erős vas bárdja
 Szerte töré a Tiborcz ércz siskát,
 És feje csontján nagy sebet ejte,
 Ez szédülve bukott le lováról,
 Kiragadá Zabrán a veszélyből,
 Megszabadulva a rablánczoktól. —

Hátrálót harsogtak a kürtök,
 Visszavonula Tiborcz hadnépe,
 Ott hagyván Atadult a veszélyben. —
 Zabrán a várfalak élire állva
 Nézte az ellen közt Atadul hőst,
 Mignem a Norich sátra elébe
 Látta a dalnokot hurczoltatni,
 A ki dühös kézmozdulatokkal,
 Fenyegető bátorszivü foglyát.
 S im dárdások serge fut öszsze,
 Megrohanák a dalok zengőjét,
 S elhurczolva az Olt partjára
 Megkötözék egy agg fűztörzshöz.

A bércezormokon az ősz árnyak
 Felzudultak ködsátrukban,
 S bősz viharokká átalakulva,
 Megrohanák Norich hadnépét,
 Felforgattak ezer hadi sátort,
 A zászlókat az Oltba repíték.

¹⁾ Hegylánczok Erdővidéken.

Maga az Olt duzzogva dühében,
 Nagy habokat hányt zöld partjára,
 S mérgesen mint fene-vad nyeldeste a
 Habja közé repített zászlókat.
 S ime Tiborcznak várhegye alján,
 Harcriadóra riválnak a kürtök,
 Nap s félholdos zászlók szárnya
 Csattog a hős viharok morájában:
 Zandirhámnak vágató méne
 Tünt fel a duzzatag Olt vize partján.

Zabrán meglátván a rabonbánt,
 Megzugatta a tábori kürtöt,
 S visszavonult népével gyorsan
 Csatlakozott a jövő táborhoz.

Megrohaná Zandirhám az ellent
 S bős csata közt meghátráltatta.

Keresék a vén fűzet a parton,
 Melyhez a chán a dalárt köttette;
 De sem a fűz sem a dalnok nem volt. —
 Norich a hőst a habokba lökette,
 Rá ásatva a fát gyökerestől....
 Így magyarázta a köz részvétel
 A hárfák ura bus elenyésztét. —

NEGYEDIK ÉNEK.

Jó állást veve Norich a téren,
Z andirhám se kívánt támadni,
Mig erejét nem vonta csoportba. —
A hegyláncz бүтүjén vett állást,
És szünet leve a csatatéren. —

A rabonbán Atadult fájlalva
Bus arczczal járt föl s le az Oltig.
A gyulák s harczászok a gyepre
Leheveredve pihentek a harctól,
Bort üritettek a fáradt hősek,
S vigan kezdte a hárfa zönegni.

Bajnokok! felszólt Z andirhám,
Bánatos arczczal, rendült hangon:
Bárha futó diadalmat nyertünk,
De Atadult meg nem menthetve,
Fáj az öröm vig hangja szívemnek;
Mert bus lelkem epedve kesergi
A bájos dalok éneklőjét.
Még őrzöm Zelemirnek kardját,
Melylyel földreveré a napokban
Posel chánt és száz daliáját;
Azé a kard a ki hős Atadulnak
Legszebben megszengi halálát.

Zabrán felragadott egy hárfát
S lelkesedett hangon így zenge:

Ha szemetek a világon átfut,
Fű, fa, virág, ember, nap, csillag,
S minden — a teljes tárgylagos élet,
Egy láthatlan erőről mond hirt.

Mert nem az ember, nap, hold, csillag,
 Alakul egymástól; alakulnak
 Ismeretlen erő keze által..
 Higgyétek hogy e tárgylagos élet
 Háta mögött egy láthatlan foly:
 Szellemekek élnek a ködben, a vízben,
 Szellemekek élnek a hold s napfényben,
 Ugyanazon hatalom szolgálai,
 Kihez az ember szive sovárogo! —

Halld meg oh Zandirhám! s ti csatárázóok!
 Halljátok dalaim zengését:
 Ismerem én A tadult régóta,
 Nagyszerű harczait ismerjük mind,
 Villám volt a csaták viharában,
 Vér folyt minden lépte nyomára,
 Bámulat és hir járt röptével....
 Oh de én szép dalait bámultam,
 Elragadott zengő hárfája,
 A midőn ugy siratta Etelekét,
 Büszke Tiborcznak szende leányát;
 Hogy maga az ő s vár ellágyult,
 S két nagy szirdarabot könyképpen,
 Ejte falából az Ajta ¹⁾ vizébe.

Ismertétek e azt az aranyfürt
 S gyemántfény-szemek tünde alakját?
 Oh ama gyöngykint gördülő hangnak
 Nem hallátok e bájzengését?
 Olyan volt a leány mint egy dal,
 Melyet nem kontár keze zeng el!
 Most is látom az üde kis arczon
 Átragyogó szellemsugárzást,
 Mely A tadult ugy lelkesítette
 S ugy hevitette szívét szerelemre!

Vig lakomák közt gyakran tölténk
 Jó napokat fenn ott ama várban,

¹⁾ Patak Erdővidékén.
 Zandirhám.

A deli lány hajlandóságát
 Kedvvel nézte Tiborcz kivirulni..
 Boldog volt a szerelmes két sziv,
 Csak a csaták folyása zavarta,
 Hogy nem vitte el ős várába
 Szép hölgységét a dalok fejedelme. —

Mig mi, a diadalok lakomáján
 Boudvárában tartjuk a nagy tort,
 Ármányt tervel az Olt tündére,
 Partja körül meglátva Etelkét,
 Felragyogó nagy szépségében,
 S megkéré a napot hogy süssön
 Égő tüzzel a lány útjára,
 S a nap a víztündért megszánta,
 S szóla Etelke a hű Amarához:
 Éget a nap, jöjj fürdeni lányka, —
 Itt eme lombos füz árnyában. —
 Szellők járnak az Olt vonalában,
 S tán Atadulról hirt hoznak majd
 Hogyha talán a vidor tornákon
 Rám gondol a dalok lantossa. —

Gyult arczezal nézének a ködből,
 A hegyek ormairól a ködárnyak,
 A fiatal korban elvérzett
 Bajnokok árnyai, a fürdő lány
 Márványsima fehér kebelére,
 Miglen a folyam habja csapongva
 Verdesi azt szerelem csókjával.
 Fölmelegült a habok tündére,
 És árjába sodorta a lánykát,
 Forrva csapongva szilaj kedvében.

Gyakran lágy szél lenge az Oltnak
 Partjain, a fák közt, bus neszszel,
 Gyöngye sohajtások hallszának
 A holdfényes csöndes időkben....
 A susogó viz partján bolygva
 Atadul, felismerte az elhunyt
 Kedves lányka sohajtó hangját,

S esde a holdhoz fájó dallal:
 Hogy oda vesse az ő sirágyát,
 Hol kedvesse letint a világból....
 S meghallgatta dalát a szelid hold —

Egy füz álla a folyam partján,
 Ott lelték fel a lányka ruháit,
 Ama füznél, melynek törzséhez
 Atadult, Norich népe kötözte. —

Ott álltak fenyegetve a lantost
 Norich vérszolgái a bárddal.
 Láttam a mint kurjongva gyalázva
 Káromlák ama mézárszéken, —
 S ime azonnal bős vihar indul,
 Beszakad az Olt partja zuhogva,
 S füz és dalmok mind oda lettek! —

E vihar volt az Etelka szerelme!
 Láta a lány kedvesse veszélyét,
 Megjelenék mint őrző szellem,
 S felszaggatva a füzet a földből,
 Elragadá Atadult a habokba. —

Ott élnek ma, ezüst palotában,
 A folyam mély titku honában.
 Játszi enyelgéssel reszket most
 Az Olt-parti fa-galyon a szellő:
 Eltűnván a sobajtozó hangok! —

Igy zengé Atadul elenyésztét
 Zabrán, a hárfák csalogánya,
 S szólt a rabonbán a deli hőshez:

Vedd a babért: Zelemir hős kardját,
 Szépen hangzik a hárfá kezéd közt,
 A Zelemir s Atadul eljátszott
 Dalai ajkodon újra születnek. —
 Álljon az Olt partján egy sirkő,
 S legyen rajta e dal felmetszve,
 Hogy a midőn majd már csak a dalban
 Él a mi óráink emléke;
 Polygva a vándor utód e vidéken

Átvegye bus dalodat ama köről,
S végig zengje az erdők földjén! —

Igy szólott a papok fejedelme,
Átnyujtván Zelemir szablyáját
Zéla hívének hős Zabránnak.

TIZENEGYEDIK KÖLTEMÉNY.

Z O A H I R E.

KÉT ÉNEKBEN.

ELSŐ ÉNEK.

Hadi tanyát üte Tiborc lakának
Környékén a rabonbán s népe,
S helyt állt jó hadi állásában,
Norichtól várván csata kezdést.

Hirt veve ez alatt bajnok Oportól,
Hogy már Glád hada-lent a Küküllő
Végpontjáig felhata, míg tul
Gelu még a Maros partján fekszik.

Uspouláttól és Medgyestől
Más izenet jött, és ez a vlakkok
Kétes mozdulatáról adott hirt.
A marostuli hegyeknek titkos
Völgyei közt, egy része a vlakkok
Hadainak titkon elindult,
Uspoulátot megkerülendő.

Uspoulát megsejtve ezen csel, t
Három ezer harczossal Medgyest
Hátra hagyá a Marosnak partján,
Ő maga titkon kezde vonulni
A vlakkok cselútja elébe.

Zandirhám átvéve ezen hirt,
Viszszaient hada jobb szárnyához:
Uspouláthoz, s hős Medgyeshez,
Hogyha nagy erővel lesznek a vlakkok,
Döntő harczra ne szálljanak ottan,

S visszavonuljanak ős Boudvárhoz,
Nyugtalanitva szünetlen az ellent.

Három fejdelem ellen kellett
Megbirkozni e kised népnek,
Ámde az elszánt had nyugodottan
Néze a kétes sorsnak elébe,
Önerejébe keresve vigaszszát.

Oly idegen vala ősi honában,
Kis töredéke a hun népfajnak!
Álla szövetség s vérség nélkül.
Mert a kik ős-Pannonia földjén
Visszamaradtak a hun törzsekből,
Mind rabigába valának vetve,
Összeszító rokonos népfajok
Fegyveritől ellensúlyzottan,
Igy, e hegyek közt még független
Véreiket nem gyámolíthatták.

Én népem! szólott Zandírhám,
Nincsen a hét erők földjén túl
Senki, kihez bizhassunk immár,
Nincs e hazán túl pályánk éltünk.
Ámde elődeim sirhantjára,
És ama perczre, midőn majd egykor
Holdfény írja nevem a toronyba:
Esküszöm a csatadöntő Hadurnak:
Itt vivom ki hazám jobb sorsát,
Vagy anyaföldem lesz sirommá.
Nagyszerű harcunk foly e napokban,
Karddal a kézben, s bátor szívvél
Védjük e hont, végcsepp vérünkig.
Most meghalni avagy későbben?
Mind csak a föld pora nyel el minket! —
S jobb az örök sir mély nyugodalma,
Mint a hazátlan gyászos rabság! —
Készen álljatok harezi vitézim!
Senki se hátráljon a csatákon!
Nincsen e népnek egyéb menedéke:
Élet e földön, sir kebelében. —

Mind, az egész sereg, egy érczhangon

Esket tön honá védelmére,
S vas főkéttel is álltak a síkon:
Élni avagy meghalni készen.

Zandirhám egy harci csapattal
Elküldötte a bátor Zabránt
Boudvárának védelmére,
S izenetet tön szerte a honban,
Hogy fedezetlen tájairól a
Gyermekek és nők s aggastyánok
Mind meneküljenek — Boudvárába

Ő maga folytonosan járt és kelt
Harczekerén, népét biztatva,
A fiatalbát gyakorolva
A kelevéz s a parittyá vetésben,
Kard, buzogány és dárda tüzában.
Jól vala a sereg elrendezve,
Lelkesedésben és fegyverben,
S szomju kebellet várt a csatára.

S ime Tiborcz hős, kórágából
Hegedő sebeivel felkelvén,
Bágyadt arcczal, halk léptekkel,
De szemein ragyogó sugárral,
Jött a rabonbán harczzekeréhez,
A várbércz Olt-parti tövéhez.
Hol az egész tábor begyülve
Zandirhámnak várta parancsát.

Zandirhám! népem fejedelme!
Szóla Tiborcz tüzes arcz-kinyomattal
Kórágomból azért riadék fel,
Hogy egy bámulatos hirt hozzak,
Százados álunk hajnalfényét.
Bajnokok! népem hősei! kérlek
Gyüljetek össze, szavamra figyelni:
Emlékeztek e még ti Zoára,
Amaz idomtalan ifju hősre,
A ki szerelmi örültségében
Büvölő dallal vészt árasztta
Zelemir öszszeszilált lelkére,
S elfutá országunk földjéről?

Senki se halla azóta felőle.
Megjöve most, már ép elmével,
Nagyszerű hirt hozván északról,
E sok csoda dolgot zengvén lantján.
Dalait eakü alatt halgattam,
És ajakimra lakat van vetve,
Nem láttam s hallottam semmit.
Mert az adott szó tilt kibeszélni
Azt a mit hős Zoa zenge dalában.
Gyűljetek össze oh bajnoktársim!
Ama halomról zeng Zoa egy dalt,
Dalt a minőt még ajk nem zengett! —
Oly különös vala arca Tiborcznak,
Oly csoda tűz forgott szeme fényén,
A mi alatt szavait mondá, hogy
Őt is örjültnek kezdék vélni.

MÁSODIK ÉNEK.

Kérdő szemmel néze Tiborczra
 A figyelemre riasztott tábor;
 És im a hegybütijének halmán
 Megjelenik Zoa hárfájával
 S megzengetvén könnyű kezekkel,
 Így énekle erős érczhangon :
 Láttam a hős népet szemeimmoí,
 Esküszöm őseim sirhalmára!
 Fejedelmökkel szót váltottam,
 Ősz Álmos kezeit csókoltam,
 A ki Csabának erős unokája!
 Száz ezer harcos csüng zászlóján.
 S milyen kardosok, milyen ijászok!
 Hogy repül a kelevel kezeikből! —
 Reszket a föld Lehel kúrhangjától,
 Sasszemeiktől reszket a népség!
 Hadurtól nyerte Botond buzogányát,
 Sziklákat dönt karja Tuhutnak,
 Ki merészel megvívni Zabolcsal?...
 Honnan jön ama nép? mért zengjem?
 Szaladó népek hozzák hírét!
 De te oh népem állj helyedben...
 Tárjatok oh hősek! szerető kart,
 Testvér harczfiak ölelésére,
 Sziveteket vértézzétek fel,
 Egy nagy öröm megbírására :
 Jönnék a hunok, hős testvérink!
 Meghodólt erejöknek minden,
 És leborulnak elettök a népek,
 Reszket a roxolán, sarmata, ruthen,
 A Tanaistól a Kárpát láncczig

Megrettentek a hős fejedelmek.
 Meghódítva Kiew, a kunoknak
 Érczkaru hős fejedelme is E d u m
 Csatlakozott a dicső hun hadhoz. —
 Reszkess Gelu, Zalán, Simeon' Glád,
 Kik a hunok földjét bitorolva
 Ős fiai rabigába vetétek...
 Jön a magyar diadalmas serge.
 Mint az özönviz olyan erővel!
 Városokat seper el árával, —
 Népeket elfű tollpelyhekkint.
 És te oh én hős népem, vidulj! —
 Nem változtak az ősi szokások:
 A vérség-kegyelet, a barátság,...
 Pupos rut vagyok, ámde midőn ők
 Csengő dalaim meghallották,
 Összeöleltek, megcsókoltak,
 Vittek fejedelmök sátrába,
 Piros öröm-ragyogott arcokkal, —
 Irnák fiairól tudakoltak...
 Vágy gyulasztja egész hadserget,
 Hogy mielőbb ős Hunnia földjén
 Lengetvén győztes lobogóikat
 Népünket kebelökre öleljék! —
 Népem! örömhirt hoztam néked:
 Ősi királyunk Atillának
 Nagy birodalma feléled a romból,
 Vért árasztva közelgnek utódi. —
 A pupos dalait végezvén,
 Odarohant a rabonbán rögtön,
 S hárfán játszó kezét megfogván,
 Élesen néze a Zoa szemébe.
 — Reszkess, ha igazat nem mondtál,
 Ha az öröm viharát felverted,
 Mely hadseregemet tánczba sodorja,
 És a bajoktól sujtott kedvet
 Szerte riasztja, szilaj ménékkint
 Régi remény ködlepte honába! —
 — Itt vagyok oh népem fejedelme!

Pupomot törd be parittyakövekkel,
 Szememet dárdákkal szurasd ki,
 S vágianak engem ezernyi izekre,
 Hogyha hazudtam, im itt vagyok oh hős!

Összehívá Zandirhám mindjárt

A nép főfő tisztviselőit,
 És gyűlést tartván tanakodtak
 A Zoa utján vett hirekről. —

Csakhamar egy fényes küldöttség

A legszebb székel daliákból
 Az öszfürtü Tiborczaal élén:
 Észak tája felé elindult,
 Meggyőződést nyerni a hirről,
 S a magyarok fejedelme elébe
 Szives ajándékkal járulni:
 Ős szablyájával Etelének,
 S koronájából két gyémánttal,
 Melyet a nép szentségként őrzött
 A torony-oltár kincse sorában.

Igy indult a követtség útra,
 Zoa kísérve a szép csapatocskát.

Zandirhám a Tiborcza tribussát

Átbizá a levente Mikowra,
 Ő maga kisedet kísérettel,
 Látogatást tett Boudvárában,
 És a Küküllő menti seregnél,
 Hol a vezérekkel tanakodva,
 S a daliákat harcra tüzelve;
 Intéze hona hős védelmét.

TIZENKETTÖDIK KÖLTEMÉNY.

A NEMERE SZELE.

ÖT ÉNEKBEN.

ELSŐ ÉNEK.

Ki nemzette a Nemere viharját,
Mely Háromszék téli rónáin
Északról áttörve morajjal,
Tombol a hófuvatag hús hátán?
Mely kitéríti a vándor útast
S millio titkos törrel karddal
Földre tipor embert s vadat, útján?
Ki nemzette e rémületes véaszt,
Melynek háttal rakja a székely
Házait végig a nagy térségen,
Mely a halál szele viharos éjben,
Felforgatja a társzekereknek
Terheit, dermesztő reptében,
S fagyba takarja a gondtalan útast,
Ki menedéket nem vesz előle....
Ki nemzette a Nemere viharját?
Öt ponton rohanának az ellen
Sergei a kicsin székel földre,
Gelu a Maros és Nyárad völgyén
Hátráltatta a Medgyes sergét,
Más részével gyors hadi útban
Vért árasztva megy a szakadáttnak ¹⁾
S dühösen harcolt Uspouláttal

¹⁾ A szovátai sóhegyekre nyúló bérczes völgyület.

A dult Örlecz-vár közelében.

Glád chán szép hadserge zömével
Ront Boudvár kiható völgyére,
S bajnok Oporral kezd harczolni.
Mig jobb szárnya a Rikabércz alján,
Gyorsan halad az Olt mentének,
És a Tiborc s Zandour hadnépét,
Melyet Mirke vezérle Mikovval,
Norichal két tűz közti fogta.

Rémes harc folytat minden ponton.

Zandirhám, hadserge zöménél:
A Boudvár közéletbeni hadnál,
Intéze a csaták folyását,
Birkozván az erős karu Gláddal,
S küldözvén honszerte futárit,
A csatatüz közt álló néphez. —
Minden ponton folya a vérharcz,
Rémületes volt főleg az éjjel;
Dél, kelet, észak, s nyugot táján
Verhenyeges szint ilt a borult ég:
Égnek a várak az ormok bércezn,
Sirva jajongva szaladnak a nők szét,
Hátukon hordva siró csecsemőket.
Lánczra veretnek a fiatal hölgyek
Vad szerelemnek játékaul...

Az Olt partján álló tábort
Norich népe megrohaná már,
Mig oldalból Glád fenyegette,
Czélszerűnek vélék a vezérek
Viszszavonulni Baróth ¹⁾ vize mellé,
A Tiborcvár hegyláncz aljába,
Hátvédül használva a bércezt,
Melyet az Olt nagy körbe kerül meg.

Itten Glád jobb szárnya fogadta,
Kelet felől Norich közelite.
Őszszerepültek már a parittyák,
S az előcsapatok harcza vegyültek.

¹⁾ Erdővidéki patak.

Ekkor a táborült bércez alján
 Ifju lovag vágat le sebessen,
 Zsenge fenyőszál, karcsu növése,
 Liliom rezgés, hajladozása.
 Oda sietve Mikow sátrához
 Hirt hozza neki kilobbant arczczal:
 Láttam váradból a falakról
 A besenyők két részre szakított
 Haderejét áttörni a Texén, ¹⁾
 Céljok lévén közbeszorítani
 S szertetiporni e kised tábort.
 Oh hátrálatok innen gyorsan,
 Nem lehet itten már maradástok.

Mért hagyod el biztos váramnak
 Zárt kebelét bájteljes Izora?
 Itt a parittyák s iverk járván
 Vészt hozhatnak hí kebeledre.
 Mikow havassát mért hagyod el, szép
 Hölgye az ijászok hőséneke?
 Szóla Mikow Örlócz lányához.

Lehet e hős! nékem nyugodalmam
 Hogyha veszélyedet érzem, látom?
 Láttam az ellenség hálóját,
 Még nem késő rajta kifogni.
 A csatafortélyokról atyámtól
 Felavatott szavakat hallottam.
 Három tűz közt leszte e perczen,
 Még tova az Olt árja rekeszt meg.
 Védjed sergedet és magadat hős!

Gyorsan körbe gyülnének a főbkek
 S hadi tanácsot tartva ez ügyben,
 Az ijászok erős karu hőse,
 Három ezer bátor harczossal,
 Villámkint felvágat a völgyben,
 Megtámadni a cselvető ellent.
 Norich s Gládnak népe e közben
 Ostromolá Mir két rohamokkal.

¹⁾ Hegyláncz, mely Erdővidékét Háromszéktől elválasztja.

Sok vér folyt a Baroth vize partján
 Torkolatán megfestve az Oltat.
 Végre hanyatlani kezd Mirkének
 Hadserege, s hátrál a Rikához.
 De dühösebb harcz folya Baczonnak
 Vára alatt egy csermely partján:
 A besenyőkkel szembe rohanva
 Érczkaru bajnok serge Mikownak,
 Megtámadta a rejlő ellent,
 Meglepvén gondatlan utában.

Megfelelő erő áll vala szemben,
 Egyik fél se kívánt hátrálni,
 Annál makacsabb lett a csatázás.

Végre Mikow egy jó hadi csellel
 Elleneit két tűz közti vette,
 S önmegadás vagy hősi halál közt
 Habozott büsz csata közben az ellen;
 De a közel nagy erőbe remélvén
 A besenyők átvágni akartak.

Gyilkos kardviadal kezdődött,
 Földre bukott másfél ezer ellen,
 A patak eltelt holt besenyőkkel,
 S gátolt árja a völgybe kivágott.

Ma is a csermelyt, mely Baczon alján
 Görg le kavicsain játszi habokkal,
 Mondja a nép: Besenyő patakának¹⁾
 E viharos csata emlékéül. —

A kik a csata tűzét túl élték,
 Elszaladának a rengetegekbe,
 Vagy rabságba esének a völgyben.

Későn jött Norich segedelme
 Már átvága Mikow is a völgyön
 S Mirke hadával csatlakozott már.

Igy harczoltak a Rika tetőig
 Folytonos véres hátrálás közt,
 A midőn Zandirhám izenetje
 Őket a legsietőbb hadi útban

¹⁾ Besenyő pataka Erdővidéken.

Boudvár alá idézte hadastól.

Észrevehék hogy az Olt partjáról,
Hol a Baróth vize egyesül azzal,
Villámroptü fntással jöttek
Útporosan több rendü futárok,
És im az üldő ellenfélnél
Tétova s némi zavargás tünt fel.
Nagy csapatok küldettek vissza
Nerich serge közöl, s eltűntek
Az elzáró hegyláncz hátrészén. —

MÁSODIK ÉNEK.

Rémületes harcz folyt Boudvárnál.
 Glád maga állott tábora élén,
 S Zandirhám seregét ostromlá.
 Megjöve Medgyes gyérült haddal,
 S csatlakozott elvégre a zömhöz.
 Ámde nyomában voltak a vlakkok,
 S összevetett vállal köztervvel,
 Megrohanák Zandirhám népét,
 Mint két bércz közt álló völgyet
 Megrohan a szakadó vad zápor,
 Két oldalról dulva virányit. —

Uspoulát Boudvártól északra
 Védte az ősi torony környékét,
 Küzdve a vlakk balszárny erejével.
 Hozza vonult Boudvárból Zabrán
 S biztosította az ellentállást.

De Zandirhám helyzete bus volt.
 Tizszeres ellen tört vele szemben,
 S csak nehezen birt ellentállni.

Végre az óriás ellenségnek
 Harcztüze közt rettentő vészben
 Döntő harczot kezdte rohammal.

Rémületes méészárlás folyt most.
 Fenntartotta az elszánt tábort
 Isteni lángja a honszeretetnek.
 Senki se fordita hátat a harczban,
 Állának, mint annyi kemény szirt,
 Mely körül a zuhogó viz árja
 Habkarikákat vetve serül el.

Nem bir az ember istencrövel,
 A vezető ész s vasbátorság

A lehető korlátai közt áll. —
 Mind inkább lankadt erejében
 Zandírham s elszánt hadi népe,
 Miglen az ellen, nagy erejéből,
 Fáradt sergeit ujíthatta.

Már a halál torkában álltak,
 Karjaikon lankadt le reményök;
 A midőn a Rika tájékaról
 Jön csörtetve Mikow Mirkével,
 S oldalrohamot intéz Gládra.

Megzavarodva a bösz ellenség
 Kezde néhány lépést hátrálni,
 Ámde a tartalékok csapatával
 Megfrisítve kifáradt népét,
 Hős elszántan kezde csatázni.

Vad harcz folya, a melyet a lantok
 Gyöngéd hurja kizengeni nem bír,
 Hogyha az ég maga volna a hárfa,
 S minden hurja, ezer menydörgés,
 S a milliárd hur zengene együtt;
 Az zenghetne csak egy méltó dalt
 Zandírham elszánt harczáról. —

Ugy csattogtak a pajzsok, a siskak,
 Ugy sivitott le a kőromok ezre,
 A parittyák bögő torkából,
 Ugy zngott a szelek morajában
 A kelevéz s ivek suhogása,
 Ugy dörögtek a gyilkos dárllák
 A pínczélokon, és a vasingen,
 Ugy horkolt tapotott a tüzes mén,
 Ugy szikráztak a suhogó szablyák,
 Akkora volt a csaták lármája:
 Hogy maga a vérarczu hadisten
 Elbámult a midőn letekintett,
 S elgondolkoza régi időkre.

Spárta és Karthagó népére! —
 Öszszeriadtak az elhunyt hősek
 Árnjai nagy részéről a földnek....
 Hannibál itt, ott Caesár árnya,

Aetius itten, Etele amottan.
 A körül folyó ős hegylánczak
 Elteltek bámész lelkekkel,
 Kik a mogorván támadó ködnek
 Háta mögül nézének a harcra. —

Senki se tudta kinek részére
 Fog fordulni a harc koczkája,
 Bárha a támadó had népes volt,
 Bátran küzde a vaskaru székel,
 S tiszszerezé erejét vég sorsa
 De a keleti hegyek komor ormán
 Uj lobogó zászlók tüntek fel,
 Menu Maroth segítő hadserge
 Csatlakozott a kemény vlakkokhoz.

Oly véletlen volt rohanása
 A csataedzett hős csapatoknak,
 A kázárok erős népének;
 Hogy már nem bírhatta a székel.

Három napi örök harctűz közt
 Most legelőbb csüggedt el a hun nép,
 És a halálnak rém félelme
 Megrohaná Zandirhám sergét.
 Nem lehetett fenn tartani többé
 Őket a vérázott csatatéren
 S rendet bontva futásnak eredtek,

Ekkor Zandirhám maga fogta
 Ön kezeibe a törvénykardot,
 A nemzet nagy véres kardját,
 Melylyel a csatátért elkerülőknek
 Gyomrát metszé izre a törvény —
 S a szaladó népet megelőzve
 Így menydörge fenytő hangon:

Merre szaladtok? van e hazátok?
 Van menedéktek e hon földjén túl?
 Hol leltek bár sirt porotoknak,
 Melyhez utódotok eljárhasson
 Virágot szórni az ős hamvakra?
 Ad e a föld csak arasznyi tanyát is,
 Népnek a mely kiszalad honából?

Melyet hogyha nem is védhet meg
 De legalább sirúl még birhat,
 S össze vegyitheti földjén vérét
 Bajnok elődei szent hamvával!
 Futtok a hősi halál karjából
 Gyáva halál karjába — remegve?
 Szebb lelövetni erőtelen őzfint,
 Mint meghalni dicső csatatéren
 Karddal a kézben, hírsúgár közt? —
 Kézbe a dárdát! kézbe a szablyát!
 Lányitokat gyilkolja az ellen,
 Nőiteket viszi buja lakába,
 Gyermekeitek rémülve sikoltva,
 Házaitek tüze közt égnek szét?
 Ki fogja védeni, hogyha ti futtok,
 A szent berket, az ősek tornyát?
 Hová szaladtok? hisz nyomotokban
 Fut a halálnak véres szörnye,
 S védtelenül letipor rohamával! —
 Ámde ha fegyvert fogva kezünkbe
 Szembe megyünk a csaták rémjével,
 Vagy megmentjük a hont, vagy az ellen
 Vérével fedjük be sirunkat! —

Lelkesítő szava Zandirhámnak
 Észre riasztja a rémült tábor,
 A vérboszszu szavára megálltak,
 Öszszeszedék magokat s dühösebben
 Mint valaha, rohanának a síkra,
 S az ellen prédára szaguldó
 Csapatait kezdék gyilkolni. —

Rendbeszedék a vezérek azonban
 Ujra az ellenfél hadi népét,
 S Zandirhám rohamát feltarták.

Vad csata folyt a Küküllő völgyben,
 Helyen állt konokul mind két rész;
 Hasztalanul vértettek el ezrek,
 Hasztalanul folyt árja a vérnek,
 Egyik fél sem adá fel a harcztért. —
 A sötét éj vete véget a harcznak.

HARMADIK ÉNEK.

Elfáradva sebekkel rakva,
 Ment nyugalomra székel tábor.
 Bus vala minden harczfiu arcza.
 Önkint érzé azt minden szív,
 Hogy egy nép végharczai folynak,
 S hogy a Küküllő nyílt völgyében
 Összevonult hősek, nők, aggok,
 Pár nap alatt a közös nagy sirban
 Nyugszanak, az anyaföld kebelében.

Nem lehetett diadalra reménység,
 Oly nagy erőt fejtett ki az ellen,
 Béke kilátás sem vala mostan;
 Irtó háboru folya a völgyben,
 Csak rabszolgaság adhata békét.
 De rabigát nem horda a székel.
 Soha sem volt még nemzet e földön,
 Mely az egyenjog, s tisztá nemesség
 Kincseit annyi vihar közt védte,
 S ősi időkből birta korunkig.

Most is a hős nép, vértől ázva,
 Álla a nemzeti nagy sir szélén;
 Jobbról balról mind csak az ellen,
 Elálván mindephol az útat,
 Megfeküvén a komor hegyek ormát;
 És a segítség csak a nagy Isten. —

A Küküllő völgyét nagy körben
 Fogta körül sok ezer lobogó tűz,
 Egy nagy tűzkoszorut képezvén...
 Es csak e tűzvonalon belül, ott a
 Kis csata színtért birta a nemzet, —

Ez vala most a hunok birodalma!—

Mély bút éreze Zandirhám is,
 Viszszamerengve a jóslatos álmok
 Serge felé, melyek környezték,
 S válságos jelenét ismervén. —

Ah szép álmai mind oda lettek!
 Végső vágya csak az vala mostan:
 Tudjon a nép meghalni dicsően.
 Győzni lehetlen volt jól látta
 Ő maga, jól a hadak vezetői;
 Hősi halál volt minden vágyok.

Zandirhám a sötétlő éjben
 Harci lovára felülve szaguldott,
 A rabonbáni torony berkébe,
 És a hadistene oltáránál
 Földre borulván, könnye megáradt.

Sírt az oroszlán, köny nem járta
 Szemein most egy zápor eső hullt,...
 Illy köny folyt még Marius arczán.

Uspoulát rontott be e perczben,
 S szóla a zokogó Zandirhámhoz:
 Zandirhám! hagyd félbe imádat,
 Az ellenség átláthatlan
 Mozdulatot tesz az éji homályban.
 Ama tábor, melylyel küzdöttem,
 Gyors vonulással tart a Rikának.

A más perczben Opor lépett be:
 Zandirhám hagyd félbe imádat,
 Glád és Gelu vegyes hadserge,
 Gyors vonulással tart a Rikának.

Harmadik perczbe Mikow lépett be:
 Zandirhám hagyd félbe imádat,
 Menu Marotnak kazár serge
 Gyors vonulással tart a Rikának.

.....

Kezd viradni, a téli ködön át
 Vizenyős arczczal kel ki a hajnal. —

Szétnéz Zandirhám, és népe
A völgy térére, bércz ormára,
Füstölög plvó őtűzek ezre,
De sehol egy űr, egy ellenség!...
Ki láthatja az istenek utját?

NEGYEDIK ÉNEK.

Hallgatjátok e ti a természet
 Nagyszerű szavait olykor olykor?
 Beszél a folyam, a rét, a vaderdő.
 Beszél a nap, hold s csillagtábor.
 Egy lecsapott fa, egy ódon várrom!
 Szól az utolsó bogár és físzál
 Isteni emberi eseményekről!

Hiszitek e hogy a régi időben
 Az öreg Olt is harcai futár volt?
 És csatatudósításokat horda
 Hátán, habzó tarsnyájában?
 Hisz a természet nyílt könyv, melynek
 Lapjairól bölcssek szeme olvas. —

Az ellen-hadak eltűntével
 Összszevoná seregét Zandirhám,
 És hadi kémeket küldve előre
 Kezde nyomolni: ködülte Rikának. —
 Ormairól meglátta az ellent,
 Az Olt partjain elkanyarulni
 Háromszék rónája felé, hol
 A heglánczolat őt elzárta. —

Atelközbe zavarnak kellett
 Norich népei közt támadni...
 Tán a kunok, kik régi rokonság
 Lánczaival kapcsolvák hozzánk,
 Érdekeinkért felzendültek...
 Föl föl az ellent nyomba követni!
 Szólt a rabonbán hadseregéhez
 S gyorsan szállt a Rikáról a völgybe. —
 Lehaladott Zabrán csapatával,
 Hol az Olt a Rika alját mosta,

S kezd ordítani harsány hangon:
 Erre rabonbán! erre vitézek!
 Oriás hirt hoz az Olt folyója,
 Háromszéken az Olt hűs partján
 Küzd a magyarnép elleneinkkel!
 Jöjjetek, jöjjetek, halgassátok
 Az öreg Olt rettentő hírét. —

Megörjült Zabrá n, vélte egész nép;
 Lerohanának az Olthoz azonban,
 S Zabrá n folytatá csoda beszédét:
 Ime az Oltnak habja belü véres!
 Ime szegény Zoa újra kibukkant,
 Szétvagdalt testével a habból,
 Egy besenyő üstökébe fogódván! —
 Ime amott szétzuzott fővel
 Uszik a hab tetején Norich chán;
 Oh nézzétek a tisztos Tiborczo t
 Hogyan hozza az Olt kiterítve...
 Egy párducz kaczagány megy utána...
 Az a kaczagány a Barnavitézé...
 Látjátok, igaz mit sejtettünk...
 A hunok kémje a Barnalevente!—
 Zoa Tiborczal megjöttek már,
 Jönek a magyarok is vérúton,
 Harczra előre, hisz itt a magyar nép! —

ÖTÖDIK ÉNEK.

Föl föl Oltszem vártornyába.
 Nézzünk onnan a hoszszu rónára,
 Oriás esemény színhelyére. —
 Holttest-halom áll az Olt partján,
 Gélu és Glád futnak népestől.
 Nézzük nézzük Zandirhámot,
 A hős Barnavitéz érzekblén!
 Sejtitek-e hogy a párducz hőse
 Árpád, a magyarok fejedelme? —
 Im két tábor mint a szerelmes,
 Egymást öleli és csókolja....
 Mint áznak a mogorva bajuszok
 Két testvérnép örömkönnytől...!
 Áll öreg Álmos egy nagy halmon,
 És ihletve tekint az örömré.
 Fél istenkint áll ama halmon,
 S szétárasztja a boldogságot...
 Nyert harczban, diadalmas karral. —
 Nagy jelenet! kétszáz ezer vad hős
 Sir örömében egymás keblén!

Ki nemzette a Nemere viharját?...
 Ott hol végig zug ez a szélvész
 Évenkint ujitva futását,
 Ott futa végig az Álmos népe,
 Az ősz fürtű vezérnek népe,
 Ölje az utban lelt hadak ezrét:
 A bcsenyőt, vlakkot, meg a bolgárt
 Ott ölelé a magyar had a székelte.
 Ama vihar, a Nemere viharja:

Harczos elődink megjelenése,
 Kik évente a térré lezognak,
 Innepet ülni azon nagy perczért,
 Melyben Atilla erős ivadéki,
 Ósi honukban egymásra találtak.

Lényeges sajtóhibák.

Az első költeményben a 4-ik lap alján a jegyzékben Udvarhelytől délre a keleti helyett „a délnyugoti“ olvasandó.

U. o. a 7-ik lapon tegnap előtt helyett tíz nap előtt.

A II. költeményben a 33-ik lapon „soha se legyen“ helyett „soha se legyen“.

A III. költeményben az 54 lapon „örigek“ helyett „öregek“.

25/10/75

(61)

48712

895.2D779

Z7

